

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Diplomová práce

Místa paměti druhé světové války v bývalém politickém okrese Český Brod

Sites of memory of the Second World War in the former political district of
Český Brod

Bc. Adam Ropek

Vedoucí práce: doc. PhDr. Petr Koura, Ph.D.
Studijní program: Edukace a interpretace v oblasti kulturního dědictví
Studijní obor: N EIKD P

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Místa paměti druhé světové války v bývalém politickém okrese Český Brod* potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Českém Brodě dne 28. 06. 2024

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu práce doc. PhDr. Petru Kourovi, Ph.D. za důležité rady a komentáře, díky nimž mohla tato práce vzniknout. Další díky patří zaměstnancům všech archivů, které jsem v rámci shromažďování zdrojů navštěvoval a PhDr. Vladimíru Jakubovi Mrvíkovi, Ph.D. za poskytnutí důležitých materiálů ze sbírek Podlipanského muzea v Českém Brodě. Velké díky si zaslouží i moje rodina, která mě ve všem podporovala.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá památníky, pomníky, pamětními deskami, hroby a dalšími pietními místy druhé světové války v bývalém politickém okrese Český Brod. Mapuje historii těchto míst v celkem 59 městech a obcích tohoto zaniklého okresu, zvláštní důraz klade zejména na okolnosti jejich vzniku, přeměny či zániku. Tento výčet je doplněn o bývalý památník Antonína Švehly ve Ždánicích, ten se sice od počátku nacházel v okrese Kolín, ovšem jeho historie se dotýká také Českobrodsko. Na několika vybraných pomnících je pak demonstrována proměna vzpomínkové kultury v průběhu let. Práce se zároveň zaměřuje na životy lidí, jejichž jména jsou na těchto památných místech uvedena a pomocí kratších i delších životopisných medailonů představuje jejich často pohnuté osudy v letech 1939–1945. Krátká závěrečná pasáž pak představuje chystané projekty v některých obcích bývalého českobrodského okresu, jež jsou spojené se vzpomínkovou kulturou na druhou světovou válku. Práce je doplněna bohatou obrazovou přílohou s více jak 300 fotografiemi, z nichž některé jsou publikovány vůbec poprvé. Další přílohou je tabulka s výčtem všech míst, jež práce obsahuje a s údaji z evidence válečných hrobů ministerstva obrany.

Klíčová slova

Český Brod, pomník, památník, pamětní deska, protinacistický odboj, nacistická perzekuce, druhá světová válka, holokaust

Abstract

The diploma thesis deals with memorials, monuments, memorial plaques, graves and other memorial sites of the Second World War in the former political district of Český Brod. It maps the history of these sites in a total of 59 towns and villages of this defunct district, with particular emphasis on the circumstances of their creation, transformation or demise. This list is supplemented by the former Antonín Švehla memorial in Ždánice, which was originally located in the Kolín district, but its history also touches on the Český Brod region. Several selected memorials demonstrate the transformation of memorial culture over the years. The work also focuses on the lives of the people whose names appear on these memorial sites and presents their often turbulent fates in 1939–1945 through shorter and longer biographical medallions. The short final passage then presents upcoming projects in some of the villages of the former České Brod district that are connected with the culture of commemoration of the Second World War. The work is accompanied by a rich pictorial appendix with more than 300 photographs, some of which are published for the first time. Another appendix is a table with a list of all the sites included in the work and data from the Ministry of Defence war graves register.

Key words

Český Brod, monument, memorial, memorial plaque, anti-Nazi resistance, Nazi persecution, World War II, Holocaust

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Místa paměti.....	5
3. Politický okres Český Brod.....	6
3.1 Stručná historie okresu	6
3.2 Českobrodský okres v letech 1939–1945	7
4. Místa paměti v okrese Český Brod	10
4.1 Brník.....	10
4.1.1 Pamětní deska Raimunda Půdy.....	10
4.2 Bříství	12
4.2.1 Hrob Anny a Rudolfa Šmejkalových	12
4.3 Bylany.....	12
4.4 Český Brod	13
4.4.1 Pomník Prokopa Velikého.....	13
4.4.2 Pamětní deska Františka Záruby.....	15
4.4.3 Pamětní deska obětem 2. světové války z českobrodského pivovaru.....	17
4.4.4 Pamětní deska Zdeňka Felixe	19
4.4.5 Pomník Rudé armády.....	21
4.4.6 Pomník obětem květnové revoluce	22
4.4.7 Pamětní deska německé kapitulace.....	23
4.4.8 Pamětní deska obětem 2. světové války z českobrodského gymnázia	26
4.4.9 Pamětní deska obětem fašismu	31
4.4.10 Pamětní deska k 30. výročí osvobození Československa	31
4.4.11 Pamětní deska umučeným Sokolům	31
4.4.12 Hrob rudoarmějců a pomník Rudé armády.....	32
4.4.13 Hrob Karla Kudrnáče	34
4.4.14 Kenotaf Emila Říhy	35
4.4.15 Hrob Vratislava Stacha.....	35
4.4.16 Hrob Jaroslava Syřištěho	37
4.4.17 Hrob Václava Hlouška	37
4.4.18 Hrob Jiřího Šediny	38
4.4.19 Hrob Josefa Čadka	38
4.5 Doubek.....	38
4.5.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	38
4.6 Doubravčice.....	39

4.6.1 Kámen republiky.....	39
4.6.2 Pomník Františka Nejedlého	40
4.7 Horoušánky.....	40
4.7.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	40
4.8 Horoušany.....	41
4.8.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	41
4.8.2 Pamětní deska Otakara Šámala	41
4.8.3. Pomník manželů Baumanových	42
4.9 Hořany	46
4.9.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	46
4.10 Hradešín.....	48
4.10.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	48
4.10.2 Pomník tragicky zemřelých	49
4.11 Hradové Střimelice	50
4.11.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války.....	50
4.11.2 Pomník Rudé armády	51
4.12 Chocerady.....	52
4.12.1 Hrob vojáka Rudé armády	52
4.13 Chrást.....	52
4.13.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	52
4.13.2 Pomník Rudé armády.....	52
4.14 Jevany	53
4.14.1 Hrob neznámého vojáka Rudé armády	53
4.15 Klučov	53
4.15.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	53
4.15.2 Pomník Rudé armády.....	54
4.15.3 Hrob Jana Jirouška	54
4.16 Konojedy	55
4.16.1 Pomník obětem 1. světové války a Lidic	55
4.16.2 Pamětní deska manželů Moravcových.....	56
4.17 Kostelec nad Černými lesy	58
4.17.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	58
4.17.2 Pomník zakladatelů Československa	58
4.17.3 Pamětní deska Rudolfa Urbana.....	59
4.17.4 Pomník Rudé armády.....	59

4.17.5 Kenotaf Karla Pavlíka.....	60
4.17.6 Hrob Stanislava Krajíce	62
4.17.7 Kenotaf Vladimíra Mikulce	62
4.17.8 Hrob německých vojáků a civilistů.....	63
4.18 Kostelní Střimelice	63
4.18.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	63
4.19 Kozojedy.....	64
4.19.1 Pomník Jaroslava Koutka.....	64
4.19.2 Pomník obětem 2. světové války	66
4.19.3 Pomník Rudé armády.....	66
4.20 Kšely.....	66
4.20.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	66
4.20.2 Pomník padlých 8. května 1945.....	67
4.21 Květnice.....	75
4.21.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	75
4.22 Lipany	76
4.22.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	76
4.22.2 Pomník Rudé armády.....	76
4.23 Louňovice	77
4.23.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	77
4.24 Mělník.....	78
4.24.1 Pomník Jaroslava Vedrala-Sázavského.....	78
4.25 Mochov	84
4.25.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	84
4.25.2 Pamětní deska Aloise Marečka	86
4.25.3 Hrob Ladislava Kofroně	88
4.26 Mrzky.....	88
4.26.1 Pomník Rudé armády.....	88
4.26.2 Pomník Miroslava Kolínského	88
4.27 Mukařov.....	91
4.27.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	91
4.27.2 Pamětní deska Karla Vojtiška.....	91
4.27.3 Kenotaf Alexandra a Ladislava Saibertových.....	93
4.27.4 Hrob vojáka Rudé armády	94
4.27.5 Hrob Josefa Stárka	94

4.27.6 Kenotaf Karla Kopeckého.....	95
4.28 Nučice.....	96
4.28.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	96
4.29 Oleška.....	97
4.29.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	97
4.30 Ondřejov.....	100
4.30.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	100
4.30.2 Hrob Václava Nováka.....	101
4.30.3. Hrob Pavly Vilimovské.....	101
4.30.4 Hrob vojáka Rudé armády	102
4.30.5 Hrob Fridy Shenk.....	102
4.31 Oplany.....	103
4.31.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	103
4.32 Poříčany.....	103
4.32.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	103
4.33 Přerov nad Labem.....	105
4.33.1 Hrob vojáků Rudé armády	105
4.34 Přistoupim.....	105
4.34.1 Hrob obětí transportu smrti.....	105
4.34.2 Pamětní deska Josefa Kratochvíla a Josefa Beka.....	108
4.34.3 Pamětní deska obětem holokaustu	108
4.34.4 Hrob Josefa Beka	111
4.34.5 Hrob Josefa Sýkory.....	111
4.34.6 Kenotaf rodiny Mendlových.....	112
4.34.7 Kenotaf obětí holokaustu	112
4.34.8 Kenotaf Julie a Anny Frišmanových.....	113
4.35 Přišimasy.....	113
4.35.1 Pomník obětem 2. světové války	113
4.35.2 Hrob Miroslava Jenšovského	114
4.36 Rostoklaty.....	114
4.36.1 Hrob neznámého vojína Rudé armády.....	114
4.37 Sedlčánky.....	115
4.37.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	115
4.37.2 Pomník Rudé armády.....	117
4.38 Semice.....	117

4.38.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	117
4.38.2 Pomník Františka Krejčíka.....	119
4.38.3 Pomník Františka Dlouhého.....	119
4.38.4 Kenotaf Ing. Václava Topola	120
4.39 Skramníky.....	120
4.39.1 Pomník Rudé armády.....	120
4.39.2 Hrob oběti transportu smrti.....	120
4.40 Sluštice.....	121
4.40.1 Hrob Josefa Dospěla	121
4.41 Struhařov	121
4.41.1 Pomník Rudé armády.....	121
4.41.2 Hrob neznámého vojína Rudé armády.....	121
4.42 Stříbrná Skalice.....	122
4.42.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války a hrob sovětského vojína.....	122
4.43 Svatbín.....	125
4.43.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	125
4.43.2 Pomník Václava Svobody	125
4.44 Svojetice	126
4.44.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	126
4.45 Štolmíř	127
4.45.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	127
4.46 Tehovec.....	127
4.46.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	127
4.46.2 Pamětní deska Josefa Stárka	127
4.47 Tlustovousy.....	128
4.47.1 Pomník Rudé armády.....	128
4.48 Třebestovice.....	129
4.48.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	129
4.48.2 Pomník Rudé armády.....	131
4.49 Třemblat.....	132
4.49.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	132
4.50 Tuklaty	132
4.50.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	132
4.50.2 Baumanův kříž.....	133
4.50.3 Hrob Václava Havlíčka.....	133

4.50.4 Hrob Lubomíra Prkna	134
4.51 Úvaly	134
4.51.1 Pomník a hrob obětí 2. světové války	134
4.51.2 Pomník obětem květnové revoluce	141
4.51.3 Pamětní deska Františka Šlajera	143
4.51.4 Pomník obětem květnové revoluce	144
3.51.5 Pomník Miroslava Jenšovského	146
4.51.6 Pamětní deska Viktora Šulce.....	146
4.51.7 Stolpersteine.....	148
4.51.8 Hrob vojáka Rudé armády	149
4.51.9 Hrob německých vojáků	150
4.52 Velenka	150
4.52.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	150
4.52.2 Hrob Rudolfa Červeného	152
4.53 Vítice.....	153
4.53.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	153
4.54 Vrátkov	153
4.54.1 Pamětní deska Oskara Lojky	153
4.55 Vykáň	155
4.55.1 Hrob vojáků Rudé armády	155
4.56 Výžerky.....	156
4.56.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války	156
4.57 Vyžlovka	157
4.57.1 Pamětní deska Jaroslava Budského	157
4.57.2 Pomník konce 2. světové války	159
4.57.3 Pamětní deska Karla Pavlíka.....	159
4.58 Zvánovice	160
4.58.1 Pamětní deska Aloise Páce.....	160
4.59 Žernovka	162
4.59.1 Pomník Arnošta Vykoukala.....	162
4.60 Ždánice	163
4.60.1 Památník obětem nacismu	163
5. Chystané pomníky.....	169
6. Závěr.....	171
7. Seznam použitých informačních zdrojů	175

8. Obrazová příloha	204
9. Tabulková příloha	399

1. Úvod

Tato diplomová práce, jak už název napovídá, je věnována místům paměti druhé světové války v dnes již neexistujícím politickém okrese Český Brod. Volně tak navazuje na mou bakalářskou práci nazvanou *Nacistická perzekuce obyvatel Českého Brodu*, v níž jsem se jakožto českobrodský rodák zabýval jednotlivými represivními aparáty nacistického Německa, které postihovaly zdejší obyvatelstvo a snažil jsem se poskládat příběhy všech obětí a vězňených z tohoto středočeského města. Po úspěšné obhajobě práce jsem dále pokračoval v bádání, tentokrát již na úrovni celého zmíněného okresu a zjistil jsem, že množství událostí, jež se zde odehrály a celkový rozsah tohoto tématu je poměrně značný. Zároveň jsem si všiml všech lokalit v regionu, která období let 1939–1945 připomínají. Toto všímání se později proměnilo doslova v zálibu a postupně jsem objevoval řadu dnes již pozapomenutých pietních míst, o jejichž historii se lze dozvědět pouze studiem archivních pramenů. Právě historie a s ní spojené okolnosti jejich vzniku mě zajímaly nejvíce, proto právě těmto dvěma bodům se snažím u každého z nich věnovat větší pozornost. Pátráním jsem narazil také na řadu pomníků či pamětních desek, jež byly v minulosti zrušeny či zanikly, ale i přesto jsem se rozhodl je do práce zařadit. Vzniklo tím tak dílo, které mapuje tuto problematiku v 59 obcích dřívějšího českobrodského okresu a představuje více jak 140 pomníků, památníků, pamětních desek, hrobů, stolpersteinů a zkrátka všech míst, jež k událostem 2. světové války odkazují.

Pro čtenářovu snazší orientaci v lokalitě Českobrodsko jsem se rozhodl věnovat jednu z pasáží práce historii politického okresu Český Brod. V té alespoň stručně uvádím nejzákladnější informace, jež prozatím literatura o regionu nabízí. Větší důraz je tu však kladen na období let 1939–1945, která jsou pro tuto práci stěžejní. Zde jsem čerpal zejména z práce historika Zdeňka Jelínka,¹ jenž se zabýval nacistickou okupační správou na Kolínsku v letech 1939–1945 a knihy *Úřady oberlandrátů v systému okupační správy Protektorátu Čechy a Morava a jejich představitelé*,² která mi poskytla zajímavé statistické údaje, co se rozlohy a počtu obyvatel týče. Práce tak mj. utváří představu o podobě bývalého politického okresu Český Brod v období protektorátu. Tato představa pak byla důležitá i pro mě samotného, když jsem zjišťoval, v kterých obcích mám vlastně místa paměti hledat, a naopak které už do tehdejšího okresu nepatřily.

¹ JELÍNEK, Zdeněk. Nacistická okupační správa na Kolínsku v letech 1939–1945 (3. část seriálu „Kolínské gestapo proti partyzánům“). In: *Práce muzea v Kolíně*. Regionální muzeum v Kolíně, 1984.

² KOKOŠKOVÁ, Zdeňka; PAŽOUT, Jaroslav a SEDLÁKOVÁ, Monika. *Úřady oberlandrátů v systému okupační správy Protektorátu Čechy a Morava a jejich představitelé*. Praha: Scriptorium, 2019.

Další kapitola se již jmenuje *Místa paměti v okrese Český Brod* a tvoří nejobsáhlejší část této diplomové práce. Rozdělena je na dalších 60 kapitol, z nichž každá nese jméno konkrétního města či obce, v němž se nachází nebo nacházelo pietní místo spojené s obdobím druhé světové války. Seřazeny jsou podle abecedy a dělí se na různě dlouhé podkapitoly, které jsou věnovány všem „nosičům paměti“, které jsem v bývalém politickém okrese Český Brod nashromáždil. Těch je v práci celkem 141 a u každého z nich jsou k dispozici alespoň nejzákladnější údaje, jako je jejich podoba, umístění a znění nápisů. V případě, že se místo nachází mimo obec (například na poli), je zařazeno pod tu obec, na jejímž katastru se nachází. Rozsah každé této podkapitoly určovala pramenná základna. U každého z míst záleželo na tom, kolik se mi k němu podařilo shromáždít materiálů. Vždy jsem se pak snažil dojít k tomu, kdy a proč vzniklo. Velká část z nich na sobě nese jména lidí, zpravidla místních rodáků či obyvatel, kteří ve druhé světové válce zahynuli či se nějakým způsobem vyznamenali v boji proti nacismu. U velkého počtu z nich však jejich osudy pomalu upadají v zapomnění. Tento neblahý fakt jsem chtěl touto prací změnit, a tak jsem u každé z těchto osob poskládal vždy minimálně nejzákladnější životopisné údaje a ty jsem do práce zanesl. V ojedinělých případech se práce dotýká i míst spojených s německou stranou, zde mám na mysli hroby německých vojáků a civilistů, kteří na konci války na Českobrodsku zahynuli. I u nich totiž postupně dochází k jejich označování a mnohdy se tak už nejedná o anonymní a neoznačená místa.

Před samotným začátkem psaní bylo nutné provést rešerši toho, která konkrétní místa bude diplomová práce obsahovat. Snažil jsem se vycházet z evidence válečných hrobů ministerstva obrany,³ možná ještě více mi však pomohla databáze Spolku pro vojenská pietní místa.⁴ Tento spolek od roku 2004 mapuje vojenská pietní místa nejen na našem území, ale i v zahraničí. Jedná se o zcela otevřený projekt a do databáze může přispívat kdokoli. Oba weby mi tak pomohly uspořádat předběžný seznam míst z bývalého okresu Český Brod. Řada míst z mé práce ovšem v obou databázích chybí, v takovém případě jsem se o jejich existenci dozvěděl z archivních pramenů, literatury a vyprávění.

V rámci rešerše jsem si také snažil vytvořit přehled, která literatura se této problematice věnuje. V obecné rovině se vzpomínkovou kulturou na druhou světovou válku zabývá práce docenta Petra Koury *Druhý život protektorátu Čechy a Morava*.⁵ Její přečtení mi tak ideálně

³ Evidence válečných hrobů. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/evidence/hledani-hrobu-v-cr>

⁴ Spolek pro vojenská pietní místa. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/>

⁵ KOURA, Petr. *Druhý život Protektorátu Čechy a Morava: Lidice, pomníky, hrdinové: příspěvek k české vzpomínkové kultuře*. Praha: Pulchra, 2019.

posloužilo jako úvod do celé problematiky. Žádná literatura se však nevěnuje přímo místům paměti v tomto bývalém politickém okrese. Ty, které k tomu mají nejbližší, vznikaly až v 70. a 80. letech, kdy byl Český Brod již součástí okresu Kolín. První z nich je dílem Miroslava Görtlera,⁶ ta představuje „památná místa protifašistického boje“ v celém Středočeském kraji. Další dvě práce zabývající se pomníky druhé světové války mapují tento fenomén v okrese Praha-východ, do něhož od roku 1960 náležela řada obcí z tehdejšího českobrodského okresu.⁷ Ani jedna z nich však nezkoumá tato místa nijak do hloubky a jedná se spíše o výčet jednotlivých míst s pouze nejzákladnější charakteristikou. Asi jedinou knihou, která čtenáře seznamuje jak s historií pomníků, tak i s osudy uváděných lidí je práce o drobných památkách na Úvalsku.⁸ Ta se však, jak už název napovídá, zabývá pouze pomníky v Úvalech a okolních vesnicích.

Co se využitých zdrojů týče, k památníkům, pomníkům, či pamětním deskám jimi byly v první řadě obecní kroniky, uložené jednak ve Státních okresních archivech (SOkA Kolín, SOkA Nymburk a SOkA Praha-venkov) a v mnohých případech také na obecních úřadech příslušných obcí. S určitými místy mi opět posloužily obě výše zmíněné databáze, kde jsou v ojedinělých případech i detaily o jejich historii. Dalšími zdroji pak byla regionální literatura a periodika, v hojné míře také webové stránky příslušných obcí. V jednom případě pak dokonce informační tabule, která se nachází u pomníku obětem 1. a 2. světové války ve Velence.

Při psaní životopisných medailonů byla pramenná základna ještě pestřejší. Primárně jsem se snažil vycházet z archivních materiálů uložených ve Vojenském historickém archivu, Archivu bezpečnostních složek, Národním archivu a Státním oblastním archivu v Praze. V případě, že jsem v těchto archivech při bádání neuspěl, čerpal jsem u zlomku případů z německých archivů v Bad Arolsensu a jejich online databáze.⁹ Při pátrání po fotografii jedné z osob jsem dokonce zavítal do Literárního archivu Památníku národního písemnictví. U některých osob však bylo příhodnější využít dostupnou literaturu, to se týká zejména letců RAF a spolupracovníků paradesantních výsadek ze západu, jejichž příběhy jsou v posledních letech hojně zpracovávány. Medailony několika lidí jsem zpracoval již do své bakalářské práce, v těchto případech jsem čerpal právě z ní. Pouze u několika málo osob se mi stalo, že by bližší

⁶ GÖRTLER, Miroslav. *Památná místa protifašistického boje Středočeského kraje*. Praha: Naše vojsko, 1976.

⁷ ŠRŮTA, Ferdinand. *Hrdinové neumírají: přehled památníků světové války 1939-1945*. Praha: OV KSČ Praha-Východ, 1985. srov. ŽALMAN, Jiří. *Padli, abychom mohli žít*. Praha: Okresní muzeum, 1981.

⁸ PSOTA, Jan; KYSELOVÁ, Petra; BEDNÁŘ, Milan; JINDŘICH, Jiří. *Drobné památky v Úvalech a okolí*. Úvaly, 2009.

⁹ Arolsen archives. Search for documents. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://collections.arolsen-archives.org/en/search>

informace o jejich životech nešly zjistit nebo jich bylo opravdu minimální množství, je to však ojedinělá záležitost. Se stručnějším představením je pak třeba počítat u židovských obětí, u nichž jsem vycházel téměř výhradně z databáze obětí holokaustu.¹⁰

Poslední kapitola pak dává krátký přehled o tom, jaké pomníky v budoucnu vzniknou na území bývalého politického okresu Český Brod. Tyto informace jsem čerpal zejména z webových stránek obcí nebo jejich profilů na sociálních sítích.

Vzhledem k tomu, že se práce zabývá také vizuální stránkou jednotlivých míst, je práce doplněna bohatou obrazovou přílohou. Všechna místa, jež jsou v práci uvedena, jsem se snažil minimálně jednou navštívit a vlastnoručně nafotit. V určitých případech se mi podařilo shromáždit i množství zajímavých historických fotografií z pietních aktů či odhalování pomníků. Řada z nich také zobrazuje tváře lidí, s jejichž jmény se v práci setkáváme. Tyto fotografie pocházejí jednak z již uváděných archivů a dále ze sbírek několika muzejních institucí. Za všechny musím zmínit Podlipanské muzeum v Českém Brodě, z jehož sbírek velké procento přílohy pochází. Určité množství jich pak pochází z archivů vybraných obcí a několika osobních archivů, z nichž je třeba vyzdvihnout archiv Jiřího Šubrta z Českého Brodu, který mi poskytl značný objem nejen fotografických materiálů, které jistě využiji i v budoucnu při další badatelské činnosti.

¹⁰ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/>

2. Místa paměti

Pro začátek je vhodné si definovat, co místa paměti obecně znamenají. Pod tímto označením si nejčastěji představíme konkrétní prostor, který je spjat nebo odkazuje na nějakou historickou osobnost či událost. Významné osobnosti a události jsou pak ve společnosti připomínány mnoha různými způsoby. Mezi nejrozšířenější způsob již po dlouhá staletí patří pomníky, škála druhů míst paměti je však podstatně širší. Eduard Maur uvádí, že jimi mohou být také budovy a místa spojená s významnou událostí nebo se životem významných osob. Ale i například písně, prapory a jiné lidské i přírodní výtvoř, které spojením s určitým příběhem nabývají symbolického významu a samotnou paměť tak upevňují, stabilizují a zajišťují její kontinuitu.¹¹ S jistotou tak můžeme říci, že se vyznačují vysokou různorodostí a jejich jedinou společnou vlastností je to, že jsou nositelem nějaké paměti. Podle francouzského historika Pierra Nory mají tato místa trojí smysl, konkrétně materiální, symbolický a funkční. Tyto tři smysly spolu vždy koexistují a místa paměti by nemohla existovat, pokud by se opírala pouze o jeden z výše uvedených faktorů.¹²

Existuje řada důvodů, proč se výzkumem těchto míst zabýváme. Za jeden z nich považuji ten, aby některá z míst paměti neupadla v zapomnění, nechátrala a postupně nezanikla. Tomuto riziku je jich vystavena celá řada, což ostatně na několika příkladech dokazuje tato práce. Možná ještě důležitější je ale dbát na to, aby byla tato místa správně interpretována, jelikož mnoho z nich vzniklo právě proto, aby potlačilo či zkreslilo pravdu. Taková místa pak po celá léta utvářela fiktivní paměť a je dnes na pouze nás, abychom některé chybné interpretace uvedli na pravou míru. Až podrobný výzkum nás poté případně opravňuje k jejich rušení a odstraňování. Některá z míst totiž doplácí na dobu svého vzniku a vyvolávají konflikty pouze proto, že vznikly v odlišné době a za jiného vládnoucího režimu.

Nelze opomenout ani jejich edukační potenciál, neboť právě na místech paměti lze výborně demonstrovat tu historickou etapu, z níž ono místo pochází. Samotná didaktika dějepisu pak může využitím míst paměti napomoci rozvoji vzdělávání mimo budovy škol. Edukace zároveň může přispět k popularizaci těchto míst a tím se podílet na tom, že odkaz určitých lidí a událostí bude nadále žít.

¹¹ MAUR, Eduard. *Paměť hor*. Praha: Havran, 2006. s. 18.

¹² NORRA, Pierre. Mezi pamětí a historií: problematika míst. In: *Antologie francouzských společenských věd: politika paměti*. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1998. s. 14.

3. Politický okres Český Brod

3.1 Stručná historie okresu

Český Brod založil jako trhovou osadu na důležité trstenické stezce pravděpodobně pražský biskup Jan I., ta byla patrně v roce 1268 povýšena pražským biskupem Janem III. z Dražic na město. Městu bylo zřejmě současně uděleno dědičné právo a další městské svobody, zejména právo hradeb, jejichž pozůstatky jsou tu dodnes k vidění. Značný vliv na rostoucí význam města měla dostavba železnice v roce 1845. V roce 1850 se Český Brod stal sídlem okresního soudu a roku 1868 se sem přestěhovalo také okresní hejtmanství z Kostelce nad Černými lesy, o což se zasloužil českobrodský starosta Jan Weidenhoffer a poslanec českého sněmu František Pokorný, který se stal prvním starostou nově vzniklého okresu Český Brod.¹³ Toto město se tak stalo centrem celého okresu, avšak nebylo jediným, které se v rámci něj nacházelo. Další dvě totiž představoval Kostelec nad Černými lesy a Úvaly, která se svou rozlohou i počtem obyvatel Českému Brodu téměř přibližovala.

Severní část okresu ohraničovala řeka Labe, na jihu zas okres končil u řeky Sázavy. Rozprostíral se tak jednak v úrodném Polabí a zároveň zasahoval do lesnatých oblastí v Posázaví. Z východu ho ohraničoval okres Kolín a ze západu předměstí Prahy. Českobrodský okres přežil náročná léta první i druhé světové války a i přesto, že se jeho rozloha v průběhu let několikrát měnila, existoval až do roku 1960, kdy jej orgány státní moci připojily ke Kolínu.¹⁴ V 90. letech se ve kuloárech zdejšího městského úřadu vážně spekulovalo o jeho obnovení, hlavním iniciátorem byl tehdejší místostarosta Ing. Josef Kapička.¹⁵ K obnově okresu Český Brod však již nikdy nedošlo a město tak nadále spadá pod okres Kolín.

¹³ DVOŘÁK, Miloš. *Český Brod: stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku*, Český Brod: Interes, 1992. s. 11.

¹⁴ Tamtéž. s. 14.

¹⁵ KAPIČKA, Josef. Jak to bylo? Fakta o snahách o obnovení okresu Český Brod v roce 1994. *Českobrodský zpravodaj*. Město Český Brod, 1994, roč. 34, č. 23. s. 7.

3.2 Českobrodský okres v letech 1939–1945

Od 22. dubna 1939 spadal politický okres Český Brod do obvodu kolínského oberlandrátu, jehož vedoucím byl jmenován JUDr. Herbert Eckholdt.¹⁶ Oberlandrát v sobě zahrnoval tato oddělení – všeobecné oddělení pro výživu a zemědělství, oddělení pro živnostenské záležitosti a pracovní nasazení, oddělení pro lesní hospodářství a honitbu, dále oddělení, které se staralo jen o německé příslušníky a po určitou dobu zde existovalo i oddělení veterinární, ale bylo později zrušeno.¹⁷

Na základě Heydrichovy reformy z května 1942 však došlo k úpravě obvodů a sídel, a kolínský oberlandrát byl 15. června 1942 zrušen. Protektorát byl rozdělen do sedmi obvodů se sídly v Praze, Hradci Králové, Plzni, Českých Budějovicích, Brně, Moravské Ostravě a Jihlavě. Český Brod od této chvíle spadal pod oberlandrát v Praze, kam byl přiřčen společně s okresy Čáslav, Kutná Hora a Kolín. Poslední změna nastala 1. září 1944, obvod úřadu v Praze byl zrušen a politické okresy Český Brod, Kolín, Kutná Hora a Čáslav se staly součástí oberlandrátu v Hradci Králové, kam patřily až do konce okupace.¹⁸

Po reorganizaci v roce 1942, kdy byl zrušen kolínský oberlandrát, zde došlo k zavedení nové funkce tzv. vedoucích okresních hejtmanů, jejichž sídla byla totožná se sídly oberlandrátů před reformou. Vedoucím okresním hejtmanem v Kolíně se stal Němec JUDr. Wilhelm Hübner.¹⁹ Kolín byl od samého vzniku protektorátu také sídlem služeben Tajné státní policie (gestapa), Sicherheitsdienstu (SD) a od poloviny roku 1941 také německé kriminální policie (kripa).²⁰

V těchto letech tvořilo českobrodský okres celkem 88 měst a obcí a dělil se na soudní okresy Český Brod a Kostelec nad Černými lesy, tato dvě města tak byla sídly okresních soudů. Soudní okres Český Brod se skládal z těchto 54 měst a obcí: Břežany, Bříství, Bylany, Černíky, Český Brod, Dobročovice, Doubek, Doubravčice, Horoušany, Hořany, Hradešín, Hřiby,

¹⁶ Tomuto úřadu podléhaly všechny nižší úřady, služební místa a orgány v jeho obvodu, výjimku mělo pouze soudnictví a branná moc. Celkem se jednalo o 12 oberlandrátů pro Čechy a 8 pro Moravu. Do obvodu kolínského oberlandrátu spadaly kromě politických okresů Kolín a Český Brod ještě politické okresy Kutná Hora, Čáslav, Nymburk, Poděbrady a Nový Bydžov, ke kterým 1. září 1940 přibýly okresy Ledeč nad Sázavou a Humpolec.

JELÍNEK, Zdeněk. Nacistická okupační správa na Kolínsku v letech 1939–1945 (3. část seriálu „Kolínské gestapo proti partyzánům“). In: *Práce muzea v Kolíně*. Regionální muzeum v Kolíně, 1984. s. 206.

¹⁷ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 48.

¹⁸ JELÍNEK, Zdeněk. Nacistická okupační správa na Kolínsku v letech 1939–1945 (3. část seriálu „Kolínské gestapo proti partyzánům“). In: *Práce muzea v Kolíně*. Regionální muzeum v Kolíně, 1984. s. 207-208.

¹⁹ Tamtéž. s. 208.

²⁰ Tamtéž. s. 216-217.

Chrást, Klučov, Kounice, Kozovazy, Kšely, Květnice, Liblice, Limuzy, Lipany, Lstiboř, Manderšejd – Chrást, Masojedy, Mochov, Mrzky, Nová Ves, Poříčany, Přehvozdí, Přerov nad Labem, Přistoupim, Přišimasy, Rostoklaty, Sedlčánky, Semice, Skramníky, Sluštice, Škvorec, Starý Vestec, Štolmír, Tismice, Tlustovousy, Třebestovice, Třebohostice, Tuchoraz, Tuklaty, Úvaly, Velenka, Vitice, Vrátkov, Vykáň, Vyšehořovice, Zlatá, Žhery.²¹ Soudní okres Kostelec nad Černými lesy pak z těchto 34: Brník, Černé Voděrady, Dobré Pole, Hradové Střimelice, Chocerady, Chotýš, Jevany, Konojedy, Kostelec nad Černými lesy, Kostelní Střimelice, Kozojedy, Krupá – Syneč, Krymlou, Louňovice, Mělník, Mukařov – Buda, Nučice, Oleška, Ondřejov, Oplany, Prusice, Srbín, Stříbrná Skalice, Struhařov, Svatbín, Svojetice, Štíhllice, Tehovec, Tremblat, Vlkančice, Výžerky, Vyžlovka, Zvánovice, Žernovka.²²

Na počátku okupace měl politický okres Český Brod přibližně 52 000 obyvatel a byl tak třetím nejmenším okresem, co se počtu lidí týče, v celém kolínském oberlandrátu.²³ Tento počet však narůstal a v říjnu 1940 už to bylo 57 400 obyvatel na celkem 470,89 km², to ale z českobrodského okresu stále činilo až pátý nejlidnatější okres v oberlandrátu Kolín, který se tou dobou skládal již z devíti různých okresů.²⁴ Po Heydrichově reformě z května 1942, kdy se okres Český Brod stal součástí pražského oberlandrátu, měl 58 083 obyvatel²⁵

V čele každého okresu stál hejtman, v Českém Brodě se jím krátce před okupací stal JUDr. Antonín Strach, který však byl 30. dubna 1941 na příkaz kolínského oberlandrátu odvolán a na jeho místo nastoupil JUDr. Karel Trinkl, ten byl ale ještě v roce 1941 kvůli svému působení v československých legiích odvolán a roku 1943 za účast v odboji dokonce zatčen. Nahrazen byl krátkodobě několika úředníky okresního úřadu, než byl na toto místo dosazen JUDr. Josef Potůček z Prahy, jenž na této pozici setrval až do května 1945.²⁶ V souvislosti s Heydrichovými reformami v roce 1942 měl mít každý okresní úřad své zvláštní německé

²¹ SOKA Kolín, f. Okresní úřad Český Brod, sign. přes. 695/1939, seznam obcí v soudním okrese Český Brod.

²² Tamtéž, seznam obcí v soudním okrese Kostelec nad Černými lesy.

²³ První byl Kolín (74 000), druhá Čáslav (61 000), třetí Kutná Hora (59 000), čtvrtý Nový Bydžov (54 000), pátý Český Brod (52 000), šesté Poděbrady (51 000) a sedmý Nymburk (34 000).

KOKOŠKOVÁ, Zdeňka; PAŽOUT, Jaroslav a SEDLÁKOVÁ, Monika. *Úřady oberlandrátů v systému okupační správy Protektorátu Čechy a Morava a jejich představitelé*. Praha: Scriptorium, 2019. s. 230.

²⁴ První byl stále Kolín (80 200 a 489,01 km²), druhá Čáslav (61 300 a 604,35 km²), třetí Kutná Hora (59 800 a 550,81 km²), čtvrté Poděbrady (57 700 a 454,30 km²), pátý Český Brod (57 400 a 470,83 km²), šestý Humpolec (55 050 a 525,82 km²), sedmý Nový Bydžov (53 950 a 490,99 km²), osmá Ledeč nad Sázavou (46 850 a 651,67 km²) a devátý Nymburk (36 500 a 239,54 km²).

Tamtéž. s. 235.

²⁵ Oberlandrát Praha byl ze všech největší a zároveň nejlidnatější. Rozkládal se na 10 343,05 km² a žilo v něm 1 447 209 obyvatel.

Tamtéž. s. 245.

²⁶ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 64.

oddělení. To ale vlivem značného nedostatku německých úředníků nebylo možné na každém z okresních úřadů aplikovat, tudíž Kolín fungoval v tomto směru i pro Český Brod.²⁷

Obyvatelům českobrodského okresu se pochopitelně nevyhnula nacistická perzekuce, která začala již 16. března 1939 zatčením více jak 30 komunistů v Kostelci nad Černými lesy. Pro politické delikty bylo během okupace zatčeno celkem 258 osob, z tohoto počtu se 72 lidí nevrátilo a bylo umučeno v německých koncentračních táborech a káznicích. Z 283 židovských obyvatel, kteří byli odtransportováni do Terezína, se po válce vrátilo pouze 18 osob.²⁸

²⁷ JELÍNEK, Zdeněk. Nacistická okupační správa na Kolínsku v letech 1939–1945 (3. část seriálu „Kolínské gestapo proti partyzánům“). In: *Práce muzea v Kolíně*. Regionální muzeum v Kolíně, 1984. s. 208.

²⁸ DÜRMANOVÁ, Marie. *Květen 1945 ve středních Čechách: sborník dokumentů a vzpomínek na revoluční dny 1945*. Praha: Orbis, 1965. s. 77.

4. Místa paměti v okrese Český Brod

4.1 Brník

4.1.1 Pamětní deska Raimunda Půdy

Pamětní deska v Brníku je věnována zdejšímu rodákovi a letci RAF Raimundu Půdovi. Jedná se o plechovou desku umístěnou na Půdově rodném domě čp. 19, na níž je uveden následující text: „*Zde se narodil generál letectva v. v. Raimund Půda. * 18. 8. 1912. + 17. 3. 2002. Účastník bitvy o Francii a Anglii, bojovník za naši svobodu. Deska byla odhalena k 100. výročí narození. V Brníku 2012.*“ [Příloha č. 3] Hlavními iniciátory jejího zhotovení byli kostelecký badatel Jiří Bohata a místní občan Jaroslav Urban ve spolupráci s místním sborem dobrovolných hasičů a obecním úřadem. Slavnostní odhalení se odehrálo 17. listopadu 2012 za účasti desítek lidí z vesnice i blízkého okolí. Přítomen byl také synovec slavného letce Jan Půda a několik členů klubu vojenské historie, kteří u desky stáli čestnou stráž. Před samotným odhalením byly ještě připomenuty nejdůležitější okamžiky ze života Raimunda Půdy, o těch promluvili popořadě starosta obce Jaroslav Vedral, badatel Jiří Bohata a také Půdův synovec Jan. Klub vojenské historie navíc přichystal tematickou výstavu, kterou mohli všichni přítomní vidět v místním obecním domku. K vidění zde byly ukázky vybavení vojenského letectva či dobové dokumenty, jež lidem přiblížily život Raimunda Půdy.²⁹

Raimund Půda se narodil 8. srpna 1912 v Brníku a již od útlého dětství se chtěl stát dopravním pilotem. Obecní školu vychodil v sousední obci Oleška, do měšťanky chodil dva roky v Kostelci nad Černými lesy a jeden rok v Praze, aby se dostal blíže k letadlům, začal pak studovat na dvouleté průmyslové škole. Po jejím dokončení nastoupil do letecké továrny Letov v Letňanech, kde se rozhodl pro výcvik na škole pro odborný dorost letectva při vojenském leteckém učilišti v Prostějově, jenž absolvoval v letech 1930–1932. Následovala služba pilota u leteckého pluku č. 1 T. G. Masaryka na letišti v pražských Kbelích, po roce služby pak absolvoval stíhací kurs v Prostějově a vrátil se zpět do Kbel. V roce 1936 se stal zalétávacím pilotem Výzkumného a zkušebního leteckého ústavu v Letňanech. Díky nadprůměrným schopnostem pak reprezentoval Československo v nejrůznějších leteckých soutěžích. Dne 15. září 1938 odešel do civilu v hodnosti četaře, oženil se a začal si plnit svou chlapeckou touhu, kdy se stal dopravním pilotem ČSA v Praze Ruzyni.³⁰

²⁹ MAŠÍNOVÁ, Lucie. Odhalením desky si připomněli slavného rodáka. [cit. 05.12.2023]. Dostupné z: https://kolinsky.denik.cz/zpravy_region/odhalenim-desky-si-pripomneli-slavneho-rodaka-20121120.html

³⁰ BOHATA, Jiří. *Občané Kostelce nad Černými lesy a okolí na frontách I. a II. světové války*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, s.r.o. – nakladatelství a vydavatelství, 2019. s. 89.

Po okupaci vlasti nacistickým Německem se Půda rozhodl opustit protektorát, stalo se tak 18. června 1939, kdy uprchl nejprve do Polska, odkud se na lodi „Gorsky“ doplavil do Francie. Zde po přeškolení nastoupil jako jeden z prvních československých letců na západní frontu a bojoval na americké stíhačce Curtiss Hawk H-75. Během bitvy o Francii sestřelil tři nepřátelské letouny, za což byl vyznamenán francouzským Válečným křížem se třemi palmami a dvěma stříbrnými hvězdami. Následoval ústup na jih Francie, kde z Perpignan 17. června 1940 odletěl do Severní Afriky. Zde se dozvěděl zprávu o francouzské kapitulaci a následně odplul z Casablanky na lodi „Gib-el Dersa“ do Gibraltaru a dále lodí Cidonia do anglického Liverpoolu, kam doplul 16. července 1940. Ve Velké Británii vstoupil do RAF a v hodnosti četaře byl přidělen ke 110 stíhací peruti, která významně zasáhla do bitvy o Británii a během níž byl Půda 5. listopadu 1940 sestřelen. Podařilo se mu však vystoupit z hořícího letounu a pomocí padáku dopadnout na zem bez zranění. Tím byla zakončena jeho bojová činnost, během níž sestřelil celkem pět nepřátelských letounů.³¹

V lednu 1941 se velitelství RAF rozhodlo využít Půdovy bohaté zkušenosti jako instruktora létání, a tak začal vyučovat na leteckých školách v Anglii, a to již v hodnosti poručíka. Na těch naučil létat značný počet budoucích československých letců. Svou službu v britském královském letectvu ukončil 17. července 1945 v hodnosti kapitána. Jeho činnost během války byla oceněna třemi československými válečnými kříži, dvěma medailemi za chrabrost, československou medailí za zásluhy prvního stupně, pamětní medailí československé zahraniční armády a řadou dalších ve Velké Británii. Po válce se vrátil do vlasti se svou novou manželkou, jelikož první žena se s ním dala během války na dálku rozvést. Během války byli členové Půdovy rodiny silně perzekuováni, jeho otec byl za ukrývání zbraní popraven v Drážďanech a bratr Otto byl rovněž zatčen. Podařilo se mu však utéct a až do května 1945 se skrýval v lesích okolo Brníka, po vypuknutí květnové revoluce se pak podílel na odzbrojování německých jednotek v lese Háj u Kostelce nad Černými lesy. Půdova matka a sestra byly jakožto příbuzné osoby, která odešla bojovat do zahraniční armády, v roce 1942 uvězněny v internačním táboře ve Svatobořicích a v závěru války v Terezíně, kde se dočkaly osvobození.³²

Po návratu domů začal nejprve sloužit u dopravní skupiny a od 1. února 1946, kdy odešel do civilu, létal opět u ČSA. Změna politické situace ale donutila Raimunda Půdu znovu

³¹ BOHATA, Jiří. *Občané Kostelce nad Černými lesy a okolí na frontách I. a II. světové války*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, s.r.o. – nakladatelství a vydavatelství, 2019. s. 89-90.

³² Tamtéž. s. 90-91.

opustit Československo. V dubnu 1948 využil svou přítomnost na první konferenci dopravních pilotů v Londýně, kde společně s manželkou Pamelou zůstal. Opět vstoupil do RAF ve své kapitánské hodnosti a byl přeškolen na proudová letadla. U britského letectva působil do roku 1954 a královna Alžběta II. ho ocenila diplomem za rozvoj britského královského letectva. V roce 1991 byl rehabilitován a povýšen na plukovníka české armády a v roce 2000 na generálmajora letectva ve výslužbě, mezi tím byl také vyznamenán medailí za hrdinství. Zemřel 17. března 2002 v anglickém městečku Henley na Temži, jeho ostatky byly 5. května 2002 slavnostně uloženy na československém vojenském hřbitově v Brookwoodu.³³

4.2 Bříství

4.2.1 Hrob Anny a Rudolfa Šmejkalových

Tento hrob, s dnes již takřka nečitelným nápisem na náhrobku, se nachází na hřbitově v obci Bříství. Pohřbená je zde Anna Šmejkalová se svým synem Rudolfem, kteří zahynuli během amerického náletu na Prahu dne 14. února 1945. Kromě jmen dalších rodinných příslušníků je na náhrobním kameni uveden následující text: „*Anna Mikšovská roz. Šmejkalová *1. 12. 1910. Zahynula při náletu na Prahu 14. 2. 1945. Se svým synem Rudolfkem *2. 4. 1942.*“ [Příloha č. 5,6]

Anna Šmejkalová se narodila 1. prosince 1910 a zahynula během amerického náletu na Prahu, k němuž došlo 14. února 1945.

Rudolf Šmejkal se narodil 2. dubna 1942 a stejně jako jeho matka Anna Šmejkalová zahynul při americkém bombardování Prahy.

4.3 Bylany

4.3.1 Hrob Václava Jeřábka a Ondřeje Patáka

Jedná se o hrob bylanských občanů, kteří padli při střelbě v Klečkách v květnu 1945, nacházející se na hřbitově v Bylanech. Do náhrobku je vsazena leštěná kamenná deska s následujícím nápisem: „*Padli v době revoluce. Jeřábek Václav *17. 7. 1903 + 8. 5. 1945. Paták Ondřej * 28. 11. 1893 + 8. 5. 1945.*“ [Příloha č. 7]

³³ BOHATA, Jirí. *Občané Kostelce nad Černými lesy a okolí na frontách I. a II. světové války*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, s.r.o. – nakladatelství a vydavatelství, 2019. s. 91-92.

Václav Jeřábek viz Pomník obětí 8. května ve Kšelích

Ondřej Paták viz Pomník obětí 8. května ve Kšelích

4.4 Český Brod

4.4.1 Pomník Prokopa Velikého

Secesní pomník tábořského hejtmána Prokopa Velikého, který se nachází na českobrodském Husově náměstí, je dílem akademického sochaře Karla Opatrného.³⁴ K jeho odhalení došlo 3. července 1910,³⁵ na úkor pomníku musela být zrušena veřejná kašna, jež se nacházela přímo v místech, kam měla být Prokopova socha umístěna.³⁶ Náklady na jeho zhotovení činily zhruba 20 000 korun, tato částka byla získána z dobrovolných darů různých institucí i jednotlivců z Českobrodsku. Součástí slavnostního aktu byl průvod, směřující od nádraží na náměstí, za doprovodu hudby kolínského Sokola, jež byla řízena dirigentem Františkem Kmochem.³⁷ Socha zachycuje husitského vojevůdce v kritickém okamžiku bitvy u Lipan a jeho pohled směřuje k lipanské pláni.³⁸ [Příloha č. 9,10,11]

Dne 10. července 1927 proběhla ve městě vzpomínková slavnost na bitvu u Zborova, pořádaná místní legionářskou jednotou. Toho dne byla do podstavce pomníku vsazena schránka s prstí, kterou přivezli českobrodští legionáři od Zborova a již do pomníku pietně uložil starosta města František Macháček. Do schránky byly rovněž uloženy dva pamětní listy psané na pergameni, jeden za obec, druhý za legionáře.³⁹ Při další slavnosti konané 8. července 1928 byla do podstavce pomníku uložena prst' z italského bojiště u Doss Alto. Italský legionář Karel Kudrnáč, účastník této bitvy, ji předal náměstkovi starosty Rudolfu Karafiátovi, jenž ji společně se vzpomínkovým pergamenem vložil mezi ostatní.⁴⁰ Dne 28. října 1928, v rámci oslav 10. výročí vzniku Československa, došlo před pomníkem ke vzpomínkové akci, při níž zdejší ruský legionář Jan Šubrt vylíčil boje a snahy za dosažení státní samostatnosti. Při této příležitosti odevzdal starostovi města Františku Macháčkovi schránky s prstí z francouzských bojišť u

³⁴ Ten je rovněž autorem sochy Jana Amose Komenského na českobrodském gymnáziu, pomníku padlých v 1. světové válce u 1. ZŠ a plakety Karla Havlíčka Borovského na domě Jozefa Miškovského.

³⁵ Něco z historie pomníku Prokopa Velikého. *Českobrodský zpravodaj*. Město Český Brod, 1967, roč. 7, č. 5. s. 13.

³⁶ MRVÍK, Vladimír Jakub. *Dějiny královského města Český Brod*. Město Český Brod, 2021. s. 181.

³⁷ Něco z historie pomníku Prokopa Velikého. *Českobrodský zpravodaj*. Město Český Brod, 1967, roč. 7, č. 5. s. 13.

³⁸ DVOŘÁK, Miloš. *Český Brod: stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku*, Český Brod: Interes, 1992. s. 35.

³⁹ SOKA Kolín, f. Archiv města Český Brod, *Pamětní kniha města Český Brod 1914-1928*. s. 310.

⁴⁰ Tamtéž. s. 344-345.

Terronu a Vouziers, a ten je pietně uložil k ostatním prstím v podstavci pomníku. Nechyběl ani další pamětní list psaný na pergamenu.⁴¹ [Příloha č. 12,13] Pomník se pravidelně stával svědkem oslav výročí bitvy u Lipan, k níž se obyvatelé města odhodlali i po příchodu nacistů v roce 1939, ovšem již v odlišném duchu a představovala spíše tichý protest proti okupaci. Od 30. května byly k pomníku hromadně pokládány květiny a do několika dnů byl jimi pokryt takřka celý. Tato spontánní demonstrace vyvolala obavy u okresního hejtmana Antonína Stracha, ten celou situaci telefonicky nahlásil kolínskému gestapu, které pak do Českého Brodu vyslalo dva své komisaře. Jeden z nich, gestapák Vacha, prý pak poznamenal: „*Když se vzpomínalo i jiná léta, nemáme námitek, aby se nevzpomínalo i dnes.*“ Toho dne odpoledne si občané troufli i na vyvěšení praporů.⁴² V roce 1943 hodlali Němci zrekvírovat bronzové části pomníku, naštěstí však zasáhl českobrodský rodák a knihkupec Božetěch Miškovský, jenž okupantům nabídl stejné množství mědi, čímž celou situaci zachránil a pomník tak zůstal kompletní.⁴³

Dne 6. května 1950 byly vedle prstí z bojišť první světové války uloženy prsti z bojiště na Dukle, z koncentračního tábora Osvětim a z Lidic. Zároveň byla zhotovena další pamětní listina, která byla vložena do schránky k ostatním. Znění tohoto pamětního zápisu je následující: „*Ve dnech pátého výročí osvobození Československa sovětskou Rudou armádou byla otevřena schránka s prstmi, přivezenými z bojišť první světové války, aby k nim byla přidána prst' z bojiště u Dukly, posvěcená prolitou krví sovětských i československých vojsk, která společným náparem v průsmyku u Dukly překonala odpor Němců a nastoupila vítěznou cestu k osvobození Československa. To, že náš národ krvácel i na jiných úsecích odboje proti okupantům – a to, že i těchto obětí si stejně váží a na ně nezapomíná, chceme dosvědčit vložním dvou dalších schránek. V první z nich je prst' z koncentračního tábora v Osvětimi (Polsko), kde tisíce příslušníků našeho i jiných národů zaplatilo životy svými a svých rodin lásku ku svým zemím a touhou po jejich svobodě. Druhá schránka obsahuje prst' z obce Lidice na Kladensku. Tato obec byla německými okupanty den 10. 6. 1942 zničena a srovnána se zemí. Její mužští obyvatelé starší patnácti let na místě postříleni, ženy – matky odděleny od svých dětí a odvezeny do koncentračních táborů v Německu, děti dány na převychování do německých rodin. Značná část jich se už po našem osvobození do vlasti nevrátila... Osvětim a Lidice měly náš lid zastrašit a přimět k poslušnosti. Němci zapomněli, že jsme příslušníky národa, který měl a zná své slavné*

⁴¹ SOkA Kolín, f. Archiv města Český Brod, *Pamětní kniha města Český Brod 1914-1928.* s. 360-362.

⁴² Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948,* sign. CB 30903. s. 8.

⁴³ Něco z historie pomníku Prokopa Velikého. *Českobrodský zpravodaj.* Město Český Brod, 1967, roč. 7, č. 5. s. 12.

dějiny! Spisy, vložené do podstavce pomníku v dřívějších letech, byly po vyjmutí nalezeny značně zvlhlé a pouzdro samo pokryto měděnkou. Aby tomu bylo v příští době zabráněno, bylo pouzdro ochotou zaměstnanců národního podniku „Caloria“ poniklováno a po vložení všech pamětních spisů za přítomnosti předsedy Okresního národního výboru p. Bohumila Nováka a úřadujícího I. náměstka Místního národního výboru Františka Smrčky cínem uzavřeno. Péči Místního národního výboru a odbočky Svazu bojovníků za svobodu (SBS), vzniklého sloučením organizací legionářských a Svazu politických vězňů, jsou památné prsti i zápisy znovu uloženy do podstavce pomníku Prokopa Holého. Dáno v Českém Brodě dne 6. května 1950.“ Zápis je zakončen podpisy předsedy ONV Bohumila Nováka, I. náměstka MNV Františka Smrčky a dalších 40 zástupců místních organizací, spolků, škol a institucí.⁴⁴

4.4.2 Pamětní deska Františka Záruby

Bronzová pamětní deska, která je umístěna na fasádě domu čp. 1081 v Českém Brodě, je věnována štábnímu kapitánovi Františku Zárubovi. Ten byl jednou z vůdčích osobností protinacistického odboje na Českobrodsku, za což byl v roce 1943 popraven. Samotná deska pak obsahuje tento text: „Památce škpt. Františka Záruby, legionáře, popraveného Němci 29. X. 1943 pro účast v národním odboji.“ [Příloha č. 14] Odhalena byla v neděli 27. října 1946 skupinou bývalých odbojářů ze skupiny ÚVOD, s nimiž František Záruba během okupace spolupracoval. Celá akce probíhala v tiché, téměř rodinné atmosféře. Zazněly zde i proslovy jeho někdejších kolegů z odboje, jmenovitě Znamenáčka, Černoorského a podplukovníka generálního štábu Mokrého, kteří ve svých krátkých, ale vřelých projevech ocenili Zárubovu osobnost a jeho významnou účast v boji proti německým okupantům. To dokládá například řeč pronesená zmiňovaným podplukovníkem Mokřým, v níž mj. zaznělo: „Záruba si byl vědom nebezpečí, neprovokoval je, ale věděl také, že voják neumírá v posteli. Vojenská čest mu nedala uhnout nebezpečí. Vzpomínáme ho jako dobrého přítele, statečného vojáka a celého muže, jehož světlé památky nikdy nezapomeneme.“⁴⁵ Zajímavostí je, že na tuto akci nebyl pozván nikdo ze zástupců MNV, ani žádných veřejných spolků ve městě, což dle slov kronikáře města dokazuje, že v té době se už stranická revnivost promítla i do bývalých odbojových skupin a organizací.⁴⁶

⁴⁴ SMRČKA, František. Pamětní schránka v pomníku Prokopa Velikého. *Českobrodský zpravodaj*. Město Český Brod, 1970, roč. 10, č. 6. s. 12-14.

⁴⁵ Památce statečného vojáka. *Hlas osvobozených*. Praha: Svaz osvobozených politických vězňů, 1946, roč. 2, č. 44. s. 2.

⁴⁶ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 164.

Je to pochopitelné, neboť odbojová skupina ÚVOD byla zástupcem nekomunistického odboje a vedoucí funkce ve správě okresu i města měli v roce 1946 již výhradně komunisté, kteří se vesměs v komunistickém odboji angažovali.

František Záruba se narodil 10. srpna 1895 v Přehvozdí (tehdy okres Český Brod, dnes okres Kolín) a v Českém Brodě žil společně s manželkou Julií a 2 dětmi v domě na adrese K Prachárně⁴⁷ 1081, jenž Záruba dostavěl v roce 1941. Po dokončení střední školy krátce studoval obor aktuárská matematika na technické univerzitě v Praze, v roce 1915 ale vstoupil do rakousko-uherské armády a zúčastnil se bojů 1. světové války. Byl nasazen na ruskou frontu, kde roku 1917 padl do zajetí a přihlásil se do československých legií. Zde dosáhl hodnosti kapitána a získal několik vyznamenání. Po skončení války a návratu do Československa vstoupil do československé armády, kde byl následně povýšen na štábního kapitána. V této hodnosti působil v armádě až do jejího rozpuštění v roce 1939, kdy byl nucen ji stejně jako tisíce dalších opustit. Téhož roku proto zaujal post tajemníka ředitele na českobrodském gymnáziu, odkud však byl roku 1941 pro svou legionářskou minulost propuštěn. Od tohoto okamžiku byl trvale nezaměstnán a pouze příležitostně vykonával zemědělské práce u svých příbuzných. Již od mládí byl Záruba také členem Sokola a politicky se nijak neangažoval.⁴⁸ S příchodem okupace se zapojil do protinacistického odboje, konkrétně do skupiny ÚVOD na Českobrodsku, jejímž vedoucím byl učitel Bedřich Krákora z Tismic. František Záruba byl jeho zástupcem a jakožto bývalý voják zastával funkci vedoucího vojenské složky celé skupiny. Po určitou dobu měl dokonce ve svém domě schovávat nejmenované parašutisty. Skrze zatýkání v pražském ústředí se gestapo dostalo na stopu českobrodských odbojářů a začala rozsáhlá razie ve zdejších okrese. Záruba pak byl 5. února 1943 vyzván jedním z městských četníků, aby se dostavil do městské knihovny, kde byl zatčen gestapem a převezen do Petschkova paláce. Následně byl vězněn na Pankráci, odkud se mu i podařilo poslat domů několik motáků, z nichž byly patrné brutální metody gestapa při jeho výsleších. Po těchto mukách byl 1. září 1943 převezen do Drážďan, poté do samovazby v Budyšíně, a nakonec dopraven do Vratislavi, kde byl 30. září 1943 odsouzen k smrti a 23. října téhož roku v tamní věznici popraven.⁴⁹

⁴⁷ Dnešní název ulice je Zárubova, ta je tak pojmenována po samotném Františku Zárubovi.

⁴⁸ ABS, f. Německé soudy v říši (141), sign. 141-373-12, výslech obviněného Františka Záruby, 04. 03. 1943.

⁴⁹ Památce národního hrdiny. *Svobodné slovo*. Praha: Československá strana národně socialistická, 1946, roč. 2, č. 253. s. 3.

Po válce byl Záruba in memoriam povýšen do hodnosti majora, na jeho počest si českobrodská legionářská jednota v roce 1947 změnila název na Československá legionářská obec, místní jednota majora Františka Záruby.⁵⁰

4.4.3 Pamětní deska obětem 2. světové války z českobrodského pivovaru

Tato bronzová pamětní deska je umístěna na fasádě bývalé administrativní budovy v areálu českobrodského pivovaru a věnována je obětem z řad tamních pracovníků. Na desce je uveden následující text: „*Na nehynoucí paměť našich mučedníků německé zvůle. Ředitele Josefa Bláhy popraveného 2. července 1942. Vařiče – legionáře Karla Kudrnáče zemřelého 9. září 1941 v koncentračním táboře v Oranienburgu. A našeho právního přítele JUDr. Emila Říhy popraveného 2. července 1942. Věnuje právovárečné měšťanstvo se svými zaměstnanci.*“⁵¹ [Příloha č. 16] Odhalena byla dne 9. září 1947 za přítomnosti zaměstnanců pivovaru a rodinných příslušníků popravených.⁵²

Josef Bláha se narodil 5. ledna 1892 v Kozovazech (tehdy okres Český Brod, dnes okres Praha-východ), byl ředitelem českobrodského pivovaru a členem kozovazské sokolské jednoty, bydlel na adrese Žitomířská 617.⁵³ S prací ve zdejším pivovaru začal již v roce 1909, kdy do něj nastoupil jako mladý příručí.⁵⁴ Bláhovo zatčení a následnou smrt měla na svědomí místní konfidentka gestapa a SD Monika Benešová, ta jej udala za nevyvěšení praporu s hákovým křížem na budově pivovaru ve dnech výročí zřízení protektorátu a Hitlerových narozenin.⁵⁵ Tato udání se pak kolínskému gestapu hodila při hledání obětí během heydrichiády a probíhajícího stanného práva. Gestapo ho tedy na základě těchto udání zadrželo 2. července 1942 a odvezlo do Kolína a následně do Pardubic.⁵⁶ Zde byl 3. července 1942 společně s Emilem Říhou a dalšími osmi vlastenci popraven na střelnici u tamního zámku.⁵⁷ Dle dochovaného úmrtního listu došlo k popravě Josefa Bláhy v 19.04 večer.⁵⁸ Po jeho smrti byla rodina nucena opustit jejich dům v Českém Brodě, který byl zabrán německým nájemníkem,

⁵⁰ MIŠKOVSKÁ, Zuzana, JOUZA, Ladislav. Českoslovenští legionáři okresu Kolín: rodáci a občané. Kolín: okresní úřad, 2002. s. 24.

⁵¹ V případě Josefa Bláhy a Emila Říhy jsou zde chybně uvedeny data úmrtí, neboť oba byli popraveni na pardubickém Zámku až 3. července 1942 a nikoliv 2. července, jak uvádí deska.

⁵² Soukromý archiv rodiny Rollových, *Kronika pivovaru v Českém Brodě*. s. 38.

⁵³ PETRÁSEK, Jaroslav. *150 let Sokola v Českém Brodě (1870-2020)*. Tělocvičná jednota Sokol Český Brod, 2020. s. 475.

⁵⁴ Třicet let v závodě. *Naše hlasy*. Český Brod, 1939, roč. 59, č. 27. s. 4.

⁵⁵ SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 396/45 Monika Benešová, rozsudek Mimořádného lidového soudu v Praze v případě Moniky Benešové, 05. 12. 1945.

⁵⁶ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 44-45.

⁵⁷ NA, f. Úřad říšského protektora, sign. 114-10-1/8. seznam popravených, 03. 07. 1942.

⁵⁸ SOKA Kolín, f. Okresní úřad Český Brod, sign. pres. 624/1942, úmrtní list Josefa Bláhy, 03. 07. 1942.

jehož sem dosadily německé úřady a veškerý majetek byl rodině zabaven. Bláhově dceři bylo zakázáno studovat na obchodní škole v Kolíně a syn byl nasazen na nucenou práci do Německa, odkud se vrátil s podlomeným zdravím. Josef Bláha byl 23. dubna 1946 vyznamenán in memoriam Československým válečným křížem 1939.⁵⁹

Karel Kudrnáč se narodil 26. února 1889 v Českém Brodě. Během první světové války byl zajat a v Itálii se přihlásil do československých legií, demobilizován byl v roce 1919 v hodnosti četaře. Po válce pracoval jako vaříč v pivovaru a byl také funkcionářem československého legionářského spolku, v němž od roku 1939 vykonával funkci předsedy.⁶⁰ V roce 1935 se stal rovněž velitelem městského požárního sboru.⁶¹ Kudrnáč byl společně s několika dalšími muži z okresu Český Brod zatčen 1. září 1939 v rámci zatýkácké akce Albrecht I. Zatýkáni provádělo kolínské gestapo a začalo v časných ranních hodinách, kromě Karla Kudrnáče byli zadrženi ještě další čtyři československé obyvatele. Jmenovitě Jaroslav Syřiště, major italských legií, Prokop Lukeš, předseda odbočky Československé obce dobrovolců, JUDr. Václav Axamit, starosta československého Sokola a Josef Dobiáš, jenž byl úředníkem cukrovaru. Dále pak řídící učitel a starosta Sokola v Úvalech Josef Jánský, židovský rolník z Úval Pavel Rosenbaum, ruští legionáři z Kostelce nad Černými lesy Viktor Kalivoda s Václavem Vlasákem a italský legionář z Ondřejova Jaroslav Procházka. Zatčení byli nejprve převezeni do drážďanského vězení Matylda a 19. prosince byli odtud převezeni do koncentračního tábora Sachsenhausen. Zde se Kudrnáč nakazil tuberkulózou a v červenci roku 1941 byl ve vysokých horečkách izolován v baráku, nad nímž se tyčil nápis TBC, kde v září téhož roku zemřel.⁶²

JUDr. Emil Říha se narodil 9. října 1895 ve Vodňanech (okres Písek), byl svobodný a bezdětný. V Českém Brodě žil na adrese Krále Jiřího 97, kde také už před 1. světovou válkou a vstupem do armády provozoval svou advokátní kancelář.⁶³ Za 1. světové války bojoval na ruské frontě a v červenci 1916 byl zajat, v září 1918 vstoupil do československých legií. Demobilizace se dočkal 2. srpna 1920 v hodnosti svobodníka, po válce pokračoval v profesi advokáta.⁶⁴ Jednalo

⁵⁹ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Josefa Bláhy, podrobné vyličení odbojové činnosti.

⁶⁰ Spolek pro vojenská pietní místa. Hrob Karel Kudrnáč. [cit. 28.08.2023]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/26465-hrob-karel-kudrnac/#26465-hrob-karel-kudrnac>

⁶¹ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 207.

⁶² Tamtéž. s. 11., ŠUBRT, Jan. Památce bratra Karla Kudrnáče. *Hlas revoluce. Týdeník Československé obce legionářské*. Praha: Československá obec legionářská, 1946, roč. 2, č. 46. s. 3.

⁶³ NA, f. Policejní ředitelství Praha II. – prezidium – 1931-1940, sign. 42/R-18/77 Říha. JUDr. Emil Říha z Českého Brodu šetření, 06. 11. 1938.

⁶⁴ Spolek pro vojenská pietní místa. Hrob Emil Říha. [cit. 27.08.2023]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/26788-hrob-emil-riha/>

se o člověka, jenž štědře přispíval na veřejný i kulturní život ve městě. Během okupace se stal místním vedoucím Národního souručenství a finančně podporoval odboj i rodiny perzekuovaných.⁶⁵ Byl také zakládajícím členem SK Český Brod (sportovního klubu) a v letech 1931–1933 v něm vykonával funkci předsedy.⁶⁶ Před válkou byl rovněž členem českobrodského Sokola.⁶⁷ Roku 1937 nechal na vlastní náklady zhotovit památník padlých vojáků a zemřelých v první světové válce, jenž je umístěn ve zdejší kostele sv. Gotharda.⁶⁸ Emila Říhu zadrželo 29. června 1942 kolínské gestapo, ve stejný den byl zatčen také českobrodský drogist Bedřich Vostruha. Důvod zadržení není minimálně u prvního z nich zcela jasný, nicméně u obou bylo jako důvod uváděno schvalování atentátu. U Říhy dále to, že okupantům mohlo jít o jeho značný majetek, který po něm zabavili.⁶⁹ Kvůli tehdy probíhajícímu stannému právu po atentátu na Heydricha se Emil Říha stal jednou z obětí četných exekucí českých vlastenců. Byl popraven 3. července 1942 v 19.09 večer, tedy poslední den 2. stanného práva v Protektorátu Čechy a Morava.⁷⁰ Poprava se konala na pardubickém Zámečku,⁷¹ v tento den zde nacisté popravili celkem 10 lidí, mj. i Josefa Bláhu, ředitele pivovaru v Českém Brodě.⁷² Symbolický hrob Emila Říhy se nachází na českobrodském hřbitově.

4.4.4 Pamětní deska Zdeňka Felixe

Tato černá leštěná deska se zlatým písmem se nachází uvnitř budovy čp. 1 v Českém Brodě, kde do roku 1960 sídlil okresní soud. Připomíná JUDr. Zdeňka Felixe, který u zdejšího soudu působil jako soudce. Na desce je uveden následující text: „*U tohoto soudu působil v letech*

⁶⁵ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 44.

⁶⁶ PETRÁŇ, Rudolf. *Jubilejní památník SK Český Brod k jeho padesátiletému trvání (1898-1948)*. Český Brod, 1948. s. 14.

⁶⁷ PETRÁSEK, Jaroslav. *150 let Sokola v Českém Brodě (1870-2020)*. Tělocvičná jednota Sokol Český Brod, 2020. s. 475.

⁶⁸ Ten obsahuje jména 120 mužů z Českého Brodu a 49 jmen vojáků cizích národností a válečných zajatců, kteří v Českém Brodě v období první světové války zemřeli a jsou pohřbeni na místním hřbitově. K odhalení památníku došlo 9. května 1937.

KYNCL, Vojtěch. *Děs dýchl do tváře. Heydrichiáda a oběti pardubického Zámečku 1942*. Památník Zámeček Pardubice, 2023. s. 270.

⁶⁹ Tamtéž s. 44.

⁷⁰ SOKA Kolín, f. Okresní úřad Český Brod, sign. pres. 624/1942, úmrtní list Emila Říhy. 03. 07. 1942.

⁷¹ Pardubický Zámeček neboli Larischova vila se v období heydrichiády stala místem poprav, při nichž bylo zabito celkem 194 lidí. Popravy vykonával záložní prapor německého policejního pluku Böhmen z Kolína, který tu byl dislokován. Popravování zde byli převážně odbojáři z Pardubicka a obyvatelé obce Ležáky, ovšem v určitých případech se jednalo také o osoby ze sousedních obvodů gestapa, např. Kolína či Hradce Králové. K poslední popravě zde došlo až 9. července 1942, tedy po odvolání stanného práva. Toho dne se jednalo o spolupracovníky výsadku SILVER A.

KOTYK, Jiří, *Pardubický zámeček a jeho osudy (k 70. výročí vítězství nad německým nacismem)*. Klub přátel Pardubicka, 2015. s. 49.

⁷² NA, f. Úřad říšského protektora, sign. 114-10-1/8. seznam popravených, 03. 07. 1942.

1937–1943 zemský soudce JUDr. Zdeněk Felix. Byl zatčen 8. 3. 1943 a zemřel 1. 3. 1945 v koncent. táboře v Ebrachu. Čest jeho památce!“ [Příloha č. 21] Odhalena byla 8. března 1948, což bylo v den 5. výročí Felixova zatčení, k němuž došlo právě v budově tehdejšího okresního soudu. Iniciátory jejího vzniku byly zdejší zaměstnanci a náklady na její zhotovení činily přibližně 5 000 korun.⁷³

Zdeněk Felix se narodil 20. května 1909 v Úpici (okres Trutnov), s manželkou a dvěma syny⁷⁴ žil v Českém Brodě na adrese Kollárova 89, kde od roku 1937 pracoval jako okresní soudce.⁷⁵ V únoru roku 1940, kdy na Československu došlo k velkému zatýkání komunistů, dal Zdeněk Felix osobám vězněným v budově okresního soudu v Českém Brodě možnost se navzájem dohodnout, co budou při výslechu gestapem říkat. Tento čin pak mnohé z těchto lidí zachránil před nacistickými lágry.⁷⁶ Později se sám zapojil do protinacistické rezistence, konkrétně do skupiny ÚVOD vedené Bedřichem Krákorou a Františkem Zárubou. Za to byl 8. března 1943 zatčen a posléze vězněn na Pankráci, v Budyšíně a Drážďanech, kde byl 18. listopadu 1943 odsouzen ke třem letům vězení. Následně byl vězněn v Saské Kamenici, Plavnu, Hofu, Bamberku a naposledy v bavorském Ebrachu. Zde 1. března 1945 zemřel na srdeční zástavu.⁷⁷ Na poslední chvíli Felixova života po válce vzpomínal jeho spoluvězeň Ing. Josef Effenberger: „Jmenovaný byl vzorem ušlechtilého člověka, který měl mimořádný smysl pro obětavost, kterou žádá přátelství a lidskou dobrotu, kterou potřebuje utrpení spoluvězně. Útrapy a hlad v této káznici vydržel až do roku 1945, kdy v zimním měsíci při práci nemohl již se svými silami dále, poněvadž dostal žaludeční potíže, byl nucen si odpočinouti a proto si v práci sedl na zem. Ovšem bachař ho nenechal odpočinout, nadával mu a řval na něho že je lenoch a nutil ho, aby dále pracoval. Bolesti ho však schvátily, že po skončení práce nebyl schopen odchodu z pracoviště, a tak jsme ho museli nésti na ramenou až do káznice. Byl jsem jedním z těch, kteří ho odnášeli. V káznici bachař nařídil, abychom ho odnesli na marodku. Rozloučili jsme se s ním, druhého dne do práce již nenastoupil a později jsme se dozvěděli, že na marodce druhý den zemřel.“⁷⁸ Dle jiných údajů měla být příčinou Felixovi smrti otrava jídlem. Špatný

⁷³ Soukromý archiv Jiřího Šubrtů.

⁷⁴ Felixův syn PhDr. Zdeněk Felix (*1938) je známý teoretik umění, výtvarný kritik a kurátor, žijící a pracující v Německu.

Zdeněk Felix. Wikipedie. [cit. 25.02.2024]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zdenek_Felix

⁷⁵ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – prezidium – 1931-1940, sign. 42/F-11/25 Felix, protokoly týkající se osoby Zdeňka Felixe.

⁷⁶ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948, sign. CB 30903. s. 22.

⁷⁷ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Zdeněk Felix 184295/78, Stručný životopis od r. 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 01. 02. 1978.

⁷⁸ Tamtéž, potvrzení Ing. Josefa Effenbergera, 30. 01. 1978

zdravotní stav a hlad Felixe údajně donutil k zoufalému činu, kdy pozřel jídlo, které našel v odpadových jámách, a to vyvolalo následnou smrt, k níž došlo 1. března 1945.⁷⁹ Zdeněk Felix byl 23. dubna 1946 in memoriam vyznamenán Československým válečným křížem 1939.⁸⁰

4.4.5 Pomník Rudé armády

Pomník věnovaný Rudé armádě, jenž byl umístěný na českobrodském náměstí Budovatelů (dnes náměstí Arnošta z Pardubic), v těsné blízkosti domu čp. 1. O jeho zhotovení bylo rozhodnuto v září 1948 a regionální tisk o tom tehdy napsal: „*Český Brod uctí památku Rudé armády – Osvoboditelky postavením mohutného a originálně řešeného památníku. Bude to na mocném kamenném podstavci postavené dělo vítězné Rudé armády, která na svém nezadržitelném postupu zanechala poškozené dělo v Českém Brodě. Památník bude odhalen po skončení prací na něm a hlaveň mířící na západ do Němec bude nejen varováním, ale i přáním, aby jícn děla zmlkl navždy ve věčném míru všeho lidstva.*“⁸¹ Odhalen byl 9. května 1949, na velkém kamenném podstavci zde stál sovětský protiletěcký kanón, který byl nalezen v květnových dnech roku 1945 na statku v obci Klučov.⁸² Autorství pomníku lze připsat hned několika lidem, kamenný podstavec byl zhotoven podle návrhu architekta Ing. Adamíry a samotný kanón byl na toto místo umístěn zásluhou ředitele školy v Klučově Václava Dřeva a českobrodského osvětového inspektora Rudolfa Petráně.⁸³ Zároveň byl na podstavec připevněn pískovcový reliéf zobrazující hlavu sovětského vojáka a nápis: „*Na paměť příchodu Rudé armády 9. 5. 1945.*“, jehož autorem byl Jan Lauda, akademický sochař a profesor Akademie výtvarných umění v Praze.⁸⁴ [Příloha č. 23-28]

V reakci na invazi vojsk Varšavské smlouvy byl večer 23. srpna 1968 někým z místních kanon stržen z podstavce na zem, při čemž došlo k jeho poničení.⁸⁵ Později byl chybějící kanon nahrazen novým, tentokrát se prý už nejednalo o sovětský válečný originál, nýbrž kombinaci německých a sovětských součástí.⁸⁶ V květnu 1970 měly být na podstavec kanonu umístěny

⁷⁹ Osobní archiv Jiřího Šubrtů.

⁸⁰ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Zdeněk Felix 184295/78, Stručný životopis od r. 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 01. 02. 1978.

⁸¹ Český Brod buduje památník Rudé armády. *Budovatel Vysočiny a Polabí*. Havlíčkův Brod: krajský orgán KSČ, 1948, č. 13. s. 3.

⁸² Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 115.

⁸³ SOKA Kolín, f. 1. ZŠ Český Brod, *Pamětní kniha školy 1945-1951*. s. 21.

⁸⁴ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 115.

⁸⁵ SOKA Kolín, f. MNV Český Brod, *Kronika města Český Brod 1967-1968*. s. 317.

⁸⁶ Ještě jednou dělo. *Českobrodský zpravodaj*. Město Český Brod, 1991, roč. 30, č. 4. s. 1.

pamětní desky obětem 1. světové války a nacistické okupace.⁸⁷ K tomu však pravděpodobně nikdy nedošlo, neboť na žádné z dochovaných fotografií není jejich existence patrná. V roce 1991 byl již značně zanedbaný pomník z náměstí odstraněn.⁸⁸ Dělo mělo být rozřezáno na několik kusů a zničeno,⁸⁹ objevuje se ale i zmínka o tom, že bylo darováno soukromému sběrateli⁹⁰ či odevzdáno do vojenského muzea.⁹¹ Pískovcový reliéf byl uložen do městského depozitáře a v roce 2009 umístěn k hrobu obětí 2. světové války na českobrodském hřbitově.⁹² Je třeba podotknout, že hlaveň kanónu nesměřovala na západ, jak autor citovaného článku předpokládal, nýbrž na jihovýchod, což nám dokládá řada dobových fotografií. Vedení města se v roce 1991 zamýšlelo nad tím, jak alespoň nějak využít podstavec kanonu, jenž na místě zůstal. V Českobrodském zpravodaji tak vybízelo čtenáře, aby přišli na radnici se svými nápady.⁹³ Na novém využití se však nejspíš nikdo nedokázal shodnout, a tak i kamenný podstavec z náměstí zmizel.

4.4.6 Pomník obětem květnové revoluce

Tento pomník je věnován čtyřem zavražděným vlastencům z 8. května 1945.⁹⁴ Jedná se o malý pomníček, umístěný v zatáčce frekventované silnice ve směru z Českého Brodu na Přistoupim. Na pískovcovém monolitu je připevněna mramorová deska s tímto nápisem: „*Obětem revoluce 8. 5. 1945. Jiroušek Jan z Klučova nar. 16. 6. 1909. Kopecký Jar. z Českého Brodu nar. 12. 7. 1910. Honc Ant. z Českého Brodu nar. 14. 2. 1913. Vaněček Václav ze Kšel nar. 30. 5. 1909.*“ [Příloha č. 29,31] Pod textem je uvedena zkratka Svazu protifašistických bojovníků „*SPB*“, ta dokládá, že stavba pomníku byla s největší pravděpodobností iniciována právě touto organizací. Ve spodní části pomníku je pak vyobrazena lipová ratolest. V roce 2016 byl pomník zrestaurován a došlo k vybudování zcela nových schodů, jež k němu od silnice vedou.⁹⁵ Odhalen byl pravděpodobně v roce 1955.⁹⁶ Do roku 1965 se na fasádě nejbližšího z domů

⁸⁷ Dvě pamětní desky. *Českobrodský zpravodaj*. Český Brod, 1970, roč. 10, č. 2. s. 33.

⁸⁸ MRVÍK, Vladimír Jakub. *Dějiny královského města Český Brod*. Město Český Brod, 2021. s. 357.

⁸⁹ Za tuto informaci děkuji Vladimíru J. Mrvíkovi z Podlipanského muzea v Českém Brodě.

⁹⁰ Spolek pro vojenská pietní místa. Pomník vojákům Rudé armády. [cit. 23.10.2023]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/3387-pomnik-vojakum-rude-armady/#3387-pomnik-vojakum-rude-armady>

⁹¹ Ještě jednou dělo. *Českobrodský zpravodaj*. Město Český Brod, 1991, roč. 30, č. 4. s. 1.

⁹² Spolek pro vojenská pietní místa. Pomník vojákům Rudé armády. [cit. 23.10.2023]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/3387-pomnik-vojakum-rude-armady/#3387-pomnik-vojakum-rude-armady>

⁹³ Ještě jednou dělo. *Českobrodský zpravodaj*. Město Český Brod, 1991, roč. 30, č. 4. s. 1.

⁹⁴ Tato událost je detailněji popsána v kapitole *Pomník padlých 8. května 1945 ve Kšelích*.

⁹⁵ Evidence válečných hrobů. Český Brod. [cit. 22.03.2024]. Dostupné z:

<https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2106-1931&mt=%c4%8desk%c3%bd%20brod&st=0&>

⁹⁶ Za tuto informaci děkuji Vladimíru J. Mrvíkovi z Podlipanského muzea.

v ulici Prokopa Velikého (pravděpodobně čp. 148) nacházela mramorová deska jejíž text upozorňoval na existenci pomníku. Její znění bylo následující: „*Za tímto domem postaven památník padlým v revoluci 8. 5. 1945. SPB.*“⁹⁷ [Příloha č. 30]

Jan Jiroušek viz Pomník padlých 8. května 1945 u Kšel

Jaroslav Kopecký viz Pomník padlých 8. května 1945 u Kšel

Antonín Honc viz Pomník padlých 8. května 1945 u Kšel

Václav Vaněček viz Pomník padlých 8. května 1945 u Kšel

4.4.7 Pamětní deska německé kapitulace

Další pamětní deska se nachází vedle vchodu do českobrodského gymnázia, ta připomíná kapitulaci německých armádních jednotek, k níž došlo v budově školy. Na desce je uveden tento nápis: „*Na paměť ukončení 2. světové války 1939–1945. V této budově přijali 8. května 1945 ve 21.05 h. zástupci České národní rady kapitulaci posledních zbytků nacistických vojsk ve středních Čechách.*“⁹⁸ [Příloha č. 35]

Ještě v závěru dne 8. května se Český Brod a zejména budova místního gymnázia stala svědkem jedné z památných chvil konce druhé světové války v Čechách. Sídlil zde totiž štáb jednotek Kampfgruppe Reimann, jímž velel generál protiletadlového dělostřelectva Richard Reimann. Ty byly tvořeny především příslušníky Luftwaffe z I. Flak Korps a podíleli se během květnových dnů na některých masakrech civilistů v Praze a na jejím předměstí.⁹⁹ Právě sem byla z nařízení ČNR a vojenského velitele Velké Prahy generála Karla Kutlvašra vyslána tříčlenná delegace, která měla projednat kapitulací podmínky s generálem Reimannem, jehož jednotky od ranních hodin toho dne dobývali Libeň a Vysočany a v poledních hodinách už dosahovaly Vltavy. Složení delegace bylo následující: JUDr. Josef Smolín za Českou národní radu, plukovník generálního štábu František Heřman za vojenské velitelství Velké Prahy „Bartoš“ a podplukovník generálního štábu Jaroslav Kadavka za Zemské velitelství pro Čechy „Alex“. Politickým vedoucím delegace byl JUDr. Smolín, avšak plukovník Heřman byl tím, kdo obdržel od člena ČNR Ing. Machoně pokyny a druhopis kapitulace německých vojsk v Čechách a na Moravě, podepsaný v Praze generálním zmocněncem wehrmachtu v

⁹⁷ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 29959.

⁹⁸ Ve skutečnosti byla kapitulace podepsána až 9. května v 00.15 hodin, což dokládá následující text.

⁹⁹ PADEVĚT, Jiří. *Krvavé finále: jaro 1945 v českých zemích*. Praha: Academia, 2015. s. 100.

protektorátu Toussaintem. Ta měla být k nahlédnutí generálu Reimannovi a vzápětí využita při jednání s ním.¹⁰⁰

Z cesty do Českého Brodu se dochovalo hlášení výše uvedeného plukovníka Heřmana, které tuto výpravu podrobně popisuje. Delegace odjela od sídla ČNR v Bartolomějské ulici po 17. hodině vozem označeným bílým praporem, před kterým jel motocykl, jenž měl udávat směr. Kromě již jmenovaných českých zástupců jeli k vyjednávání do Českého Brodu také dva němečtí důstojníci, jedním z nich byl kapitán Erhart. Ti si však ještě museli vyzvednout vlastní vůz zaparkovaný U Bulhara, což značně zdrželo českou delegaci, která na ně čekala u Nákladového nádraží Žižkov a v jízdě společně pokračovali až okolo 19.30 hod.¹⁰¹ V 19.50 již zněla rozhlasem tato výzva ČNR: „*Volá Československý rozhlas Praha na vlně 415 a 472 m: Důležitá zpráva: Právě odjíždějí českoslovenští parlamentáři do Českého Brodu k projednání bezpodmínečné kapitulace jednotek německé branné moci generála Reimann. Jedou ve žluté „tatre“ se dvěma bílými prapory a československou vlajkou. Jsou doprovázeni malým policejním vozem. Československé oddíly, zastavte proto včas palbu! Podepsána: Česká národní rada*“¹⁰² Po celou cestu byli čeští parlamentáři vítáni nadšeným obyvatelstvem, to se vystupňovalo zejména v Českém Brodě, kde bylo nadšení obyvatelstva tak velké, že auto delegace jelo doslova krokem.¹⁰³ To potvrzují i tato slova kronikáře: „*Stovky, snad tisíce shromážděných lidí v ulicích a před budovou gymnázia uvítali naše parlamentáře jásotem.*“¹⁰⁴

Ve 20.30 hodin přijela delegace ke škole, zde byla po krátkém čekání uvedena do přijímací kanceláře generála Reimanna. Tam mu bylo nejprve předloženo k přečtení znění kapitulace generála Toussainta a hned poté se přešlo k samotnému jednání o kapitulaci zbývajících německých jednotek, při kterém generál Reimann projevoval určitou nepoddajnost a nechut', což trvalo po celou dobu vyjednávání. Zpočátku ani nechtěl uznat pravost předloženého protokolu a tvrdil, že nemá s generálem Toussaintem již delší dobu spojení, nakonec však uznal jeho podpis na kapitulaci za pravý a dal prostor debatě o vlastní kapitulaci.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Kapitulace německých nacistických vojsk v Českém Brodě 08. 05. 1945. In: *Sborník textů k 95. výročí založení českobrodského gymnázia*. Gymnázium Český Brod, 2014. s. 28-29.

¹⁰¹ Tamtéž. s. 29-30.

¹⁰² JEŽEK, Vladimír. *Voláme všechny: československý revoluční vysílač na vlně 415.5 metru ve dnech 5.-9. května 1945*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1966. s. 196.

¹⁰³ Kapitulace německých nacistických vojsk v Českém Brodě 08. 05. 1945. In: *Sborník textů k 95. výročí založení českobrodského gymnázia*. Gymnázium Český Brod, 2014. s. 30.

¹⁰⁴ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 94.

¹⁰⁵ Kapitulace německých nacistických vojsk v Českém Brodě 08. 05. 1945. In: *Sborník textů k 95. výročí založení českobrodského gymnázia*. Gymnázium Český Brod, 2014. s. 31-32.

První podmínkou české delegace bylo bezodkladné zastavení palby a útočných pohybů, zejména vůči Praze. K té generál Reimann ihned přistoupil, stále ji však neuskutečňoval a teprve když byl plukovníkem Heřmanem upozorněn, že podmínka musí být naplněna s okamžitou platností, dal ve 23 hodin rozkaz náčelníkovi svého štábu, plukovníkovi Bundtovi, aby se o celou věc ihned postaral. Ten po chvíli hlásil, že byl tento rozkaz o zastavení střelby a pohybu právě vydán.¹⁰⁶

Druhou podmínkou bylo odevzdání všech těžkých a polotěžkých zbraní příslušným českým orgánům, a to vojenským nebo obecním. Německým jednotkám měly být ponechány jen ruční zbraně malé ráže k osobní ochraně. Třetí podmínkou byl zákaz projíždění Prahou při ústupu na západ pro jednotky generála Reimanna. I s těmito podmínkami generál souhlasil, nicméně všechny jmenované body byly Němci nakonec dodrženy sotva částečně a ještě 9. května docházelo k výstřelům, a to i v Praze, přes kterou měly Reimannovy jednotky zakázáno ustupovat.¹⁰⁷

Dohoda byla sjednána ve 23.55, po tomto ústním dojednání byla sepsána kapitulační smlouva ve dvou vyhotoveních. Ty byly ale českou delegací označeny za nejasné, a i přes nelibost Němců, musely být oba opisy opraveny a až poté schváleny. V 00.15 hod. byla obě vyhotovení podepsána a v 00.20 již parlamentáři směřovali zpět do Prahy.¹⁰⁸ Jednání se měl zúčastnit i samotný vojenský velitel Čech při Pražském povstání generál František Slunečko, jehož sice plukovník Heřman ve svém hlášení z cesty do Českého Brodu neuvádí, avšak v jiných pramenech se s jeho jménem setkáváme. Stejně jako na kapitulační listině, podepsané 8. května v Praze, i na té českobrodské podpis generála Slunečka chybí.¹⁰⁹

Není zcela jasné, kdy k odhalení této desky došlo, neboť žádná ze školních kronik se o její existenci nezmiňuje. S největší pravděpodobností byla odhalena někdy po únoru 1948, což by dokládalo znění textu, který se na desce nacházel a jenž byl v 90. letech přepsán do podoby, v níž se nachází dnes.¹¹⁰ Jeho dřívější podoba byla následující: „*Na paměť ukončení 2. světové války 1939–1945. 8. 5. 1945 byla podepsána v této budově kapitulace německých nacistických vojsk. Vítězným pochodem slavné sovětské armády byla našim národům přinesena svoboda. Společné oběti války utužily věčné přátelství SSSR A ČSR.*“¹¹¹ [Příloha č. 34] V roce 1958 vyšel

¹⁰⁶ Kapitulace německých nacistických vojsk v Českém Brodě 08. 05. 1945. In: *Sborník textů k 95. výročí založení českobrodského gymnázia*. Gymnázium Český Brod, 2014. s. 32-33.

¹⁰⁷ Tamtéž. s. 33-35.

¹⁰⁸ Tamtéž. s. 35-36.

¹⁰⁹ MAREK, Jindřich. Geneze vojenského velitelství „Alex“ a jeho vliv na události v květnu 1945. *Historie a vojenství*. Praha: Magnet-Press, roč. 56, č. 4. s. 82.

¹¹⁰ Za tuto informaci děkuji dřívějšímu řediteli gymnázia Mgr. Ivo Kocumovi.

¹¹¹ SOkA Kolín, f. Český svaz bojovníků za svobodu – OV Kolín, inv. č. 79.21. Fotografie pamětní desky v Českém Brodě.

v týdeníku *Hlas revoluce* článek, v němž je mj. zmíněno odhalení blíže nespecifikované pamětní desky v Českém Brodě a je tedy možné, že se jednalo právě o desku na fasádě českobrodského gymnázia. Pokud ano, připadlo její odhalení na květen 1958.¹¹²

4.4.8 Pamětní deska obětem 2. světové války z českobrodského gymnázia

Deska, k jejímuž odhalení došlo v rámci oslav 50. výročí založení gymnázia v Českém Brodě. Oslavy začaly 13. září 1969, kdy se do školní budovy sjely zástupy lidí z řad absolventů, stávajících studentů a současných i někdejších kantorů. Ti všichni se nejprve zúčastnili průvodu městem a poté byla celá akce slavnostně zahájena na dvoře školy. Tam pronesl úvodní řeč tehdejší ředitel Alois Jiráček, jehož v prosloveh následovali předseda MNV Jaroslav Pixa, za první generaci profesorů prof. Alois Tuček a za nejmladší generaci studentů Miroslava Mánková. Vystoupili zde také dva bývalí studenti a tehdy již známí herci Radovan Lukavský a Otakar Brousek, jejichž výstupy sklidily velký úspěch. Na oslavách byli přítomni také místní funkcionáři KSČ a zástupci okresu a kraje. Po společné večeři, jež byla podávána v Lidovém domě, se abiturienti sešli v prostorách sokolovny a Lidového domu a oslavy pokračovaly až do ranních hodin. Druhý den, tj. 14. září, byla ve škole zahájena výstava s bohatou dokumentací historie školy a rovněž odhalena ona pamětní deska věnovaná obětem 2. světové války, jež studovaly či pracovaly na českobrodském gymnáziu.¹¹³ Jedná se o leštěnou kamennou desku, do níž je vyryt následující nápis: „*Obětem okupace 1939–1945.*“ Následují jména všech obětí v tomto pořadí: „*Josef Bek, Milan Čepek, prof. Jan Jiroušek, Dr. Otto Klinger, Gustav Zdeněk Klinger, Karel Kohn, Marie Kohnová, Jana Michelupová-Geigerová, Ladislav Satran, Antonín Tůma, špkt. František Záruba, prof. Alexander Hliněný.*“ [Příloha č. 38] Jde doposud o jediné místo paměti v Českém Brodě, které jmenovitě připomíná i oběti z řad židovského obyvatelstva, které zde zastupují Otto Klinger, Gustav Zdeněk Klinger, Karel Kohn, Marie Kohnová a Jana Michelupová-Geigerová. Jméno profesora Alexandra Hliněného bylo na desku doplněno až v 90. letech.¹¹⁴

Josef Bek viz Pomník padlých 8. května 1945 ve Kšelích.

Milan Čepek se narodil 20. ledna 1921 v Poštorné (okres Břeclav), byl synem ředitele obecné školy v Českém Brodě a zde také žil na adrese K Dolánkám 594.¹¹⁵ Na českobrodském

¹¹² Na šesti místech odhalil v MPDO kraj Praha-venkov pomníky a pamětní desky. *Hlas revoluce*. Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, roč. 11, č. 12, s. 4.

¹¹³ SOkA Kolín, f. Gymnázium Český Brod, *Kronika gymnázia 1954-1989*. nestr.

¹¹⁴ Za tuto informaci děkuji bývalému řediteli gymnázia Mgr. Ivo Kocumovi.

¹¹⁵ SOkA Kolín, f. Úřad práce Kolín, pobočka Český Brod, bez sign. osobní spisy žadatelů, spis Milana Čepka.

gymnáziu odmaturoval v roce 1940.¹¹⁶ Dne 26. října 1942 byl poslán na práci do továrny Steyr Daimler Puch AG v rakouském Štýrském Hradci, kde zahynul 26. července 1944 při bombardování.¹¹⁷

Jan Jiroušek viz Pomník padlých 8. května 1945 ve Kšelicích

Dr. Otto Klinger se narodil 11. března 1915 v Praze, v roce 1933 složil maturitní zkoušku na gymnáziu v Českém Brodě a posléze zahájil studium medicíny.¹¹⁸ Tu vystudoval na Univerzitě Karlově v Praze a 20. listopadu 1939 začal provozovat soukromou praxi na adrese Karlova 10 Praha 1. Žil v Praze v Boleslavově ulici čp. 4, jeho poslední bydliště před deportací však bylo na adrese Italská 30. Dne 27. července 1942 byl zařazen do transportu AAu, č. 84 z Prahy do Terezína a 15. prosince 1943 do transportu Dr, č. 1072 z Terezína do Osvětimi, kde zahynul.¹¹⁹ Zemřel údajně až v březnu 1945, tedy v době, kdy již byl vyhlazovací tábor Osvětim osvobozen.¹²⁰

Gustav Zdeněk Klinger se narodil 18. září 1918 v Praze, byl mladším bratrem Otto Klingera a na zdejším gymnáziu odmaturoval v roce 1936.¹²¹ Stejně jako jeho bratr žil na adrese Boleslavova 4, která byla i jeho poslední adresou před deportací do Terezína. K té došlo 4. prosince 1941 transportem J, č. 224, v terezínském ghettu žil až do 23. října 1944, kdy byl zařazen do transportu Et, č. 684 do vyhlazovacího tábora Osvětim.¹²² Zde Gustav Zdeněk Klinger patrně ještě v roce 1944 zahynul.¹²³

Karel Kohn se narodil 8. května 1914 v Kostelci nad Černými lesy a žil zde na adrese Pražská 122.¹²⁴ Od roku 1926 studoval na českobrodském gymnáziu, kde v roce 1934 úspěšně odmaturoval.¹²⁵ Dne 5. června 1942 byl zařazen do transportu AAb, č. 109 z Kolína do Terezína

¹¹⁶ *Almanach: 100 let Gymnázia Český Brod (1919-2019)*. Gymnázium Český Brod, 2019. s. 86.

¹¹⁷ SOkA Kolín, f. Úřad práce Kolín, pobočka Český Brod, bez sign. osobní spisy žadatelů, spis Milana Čepka.

¹¹⁸ *Almanach: 100 let Gymnázia Český Brod (1919-2019)*. Gymnázium Český Brod, 2019. s. 84.

¹¹⁹ Holocaust. MUDr. Ota Klinger. [cit. 22.12.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/en/database-of-victims/victim/99594-ota-klinger/>

¹²⁰ Geni. Dr. Otto Klinger. [cit. 22.12.2023]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Otto-Klinger/6000000018669473028>

¹²¹ *Almanach: 100 let Gymnázia Český Brod (1919-2019)*. Gymnázium Český Brod, 2019. s. 85.

¹²² Holocaust. Gustav Zdeněk Klinger. [cit. 22.12.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/en/database-of-victims/victim/99542-gustav-zdenek-klinger/>

¹²³ Geni. Gustav Zdeněk Klinger. [cit. 22.12.2023]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Gustav-Klinger/6000000018669282599>

¹²⁴ Tamtéž, f. Okresní úřad Český Brod, sign. pres. 1195/1939, seznam všech Židů žijících v místním okrese, 08. 01. 1940.

¹²⁵ *Almanach: 100 let Gymnázia Český Brod (1919-2019)*. Gymnázium Český Brod, 2019. s. 84.

a hned nato 12. června 1942 do transportu AAK, č. 369 z Terezína do polských Trawníků. Odtud se dostal do vyhlazovacího tábora Majdanek, v němž byl 28. srpna 1942 zavražděn.¹²⁶

Marie Kohnová se narodila 28. března 1922 v Kostelci nad Černými lesy, byla sestrou výše uvedeného Karla Kohna a tudíž stejně jako on bydlela na adrese Pražská 122 v Kostelci.¹²⁷ Na gymnáziu v Českém Brodě maturovala v roce 1940.¹²⁸ Zařazena byla i do stejných transportů, čili nejprve do transportu AAb, č. 109 z Kolína do Terezína a následně do transportu AAK, č. 369, jehož cílem byl koncentrační tábor Trawniki.¹²⁹

Jana Michelupová-Geigerová se narodila 12. února 1909 v Českém Brodě a na českobrodském gymnáziu maturovala v roce 1928.¹³⁰ S manželem Leo Michelupem a syny Hanušem (*1932) a Milanem (1936) bydlela v Českém Brodě na adrese Šafaříkova 808.¹³¹

Ladislav Satran se narodil 24. června 1914 v Semonicích u Jaroměře (okres Náchod), v letech 1926-1934 studoval na českobrodském gymnáziu a byl tak spolužákem výše zmíněného Karla Kohna.¹³² Následně pokračoval ve studiu teologie, protože se chtěl stát evangelickým farářem, nakonec se však po vzoru otce stal učitelem, který vyučoval na škole v Nehvizdech. V období mobilizace sloužil jako záložní poddůstojník v pohraničním pásmu Jestřábích hor. Touto dobou se také seznámil se svou budoucí ženou Zdenkou, rozenou Burdychovou. V době okupace působil Satran jako řídicí učitel na obecné škole v Bohdašíně nedaleko Červeného Kostelce, v této vsi se také dne 19. února 1939 oženil se zmiňovanou Zdenkou. Za války se zde zapojil do odbojové činnosti, když se jako příslušník Sokola zúčastnil branného kurzu v Beskydech. Právě tady se seznámil s dalšími odbojáři z řad sokolů a společně s nimi poté pomáhal radistovi výsadku Silver A Jiřímu Potůčkovi. Ten dokonce nějaký čas zkoušel vysílat ze své vysílačky Libuše z bohdašínské školy, kde díky Satranovi našel dočasný úkryt. K jedinému úspěšnému navázání kontaktu došlo v noci 25. června 1942, kdy Potůček informoval Londýn o vypálení obce Ležáky a ztrátě kontaktu se svým velitelem Alfrédem Bartošem. Dne 27. června pak Satran kontaktoval MUDr. Viléma Dvořáčka ze Rтынě s prosbou

¹²⁶ Holocaust. Karel Kohn. [cit. 22.12.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/en/database-of-victims/victim/100815-karel-kohn/>

¹²⁷ SOkA Kolín, f. Okresní úřad Český Brod, sign. pres. 1195/1939, seznam všech Židů žijících v místním okrese, 08. 01. 1940.

¹²⁸ *Almanach: 100 let Gymnázia Český Brod (1919-2019)*. Gymnázium Český Brod, 2019. s. 86.

¹²⁹ Holocaust. Marie Kohnová. [cit. 22.12.2023]. Dostupné z:

<https://www.holocaust.cz/de/opferdatenbank/opfer/100930-marie-kohnova/>

¹³⁰ *Almanach: 100 let Gymnázia Český Brod (1919-2019)*. Gymnázium Český Brod, 2019. s. 83.

¹³¹ SOkA Kolín, Okresní úřad Český Brod, sign. pres. 350/8/1939, inv. č. 752, seznam Židů bydlících v Českém Brodě, 02. 04. 1939.

¹³² *Almanach: 100 let Gymnázia Český Brod (1919-2019)*. Gymnázium Český Brod, 2019. s. 84.

o pomoc, a to i přesto, že jej osobně neznal. Důvěru však vzbuzovalo lékařovo působení v prvorepublikové armádě, v níž býval důstojníkem a také fakt, že byl okolím považován za spolehlivého a vlastenecky smýšlejícího Čecha. Dvořáček však předal tuto informaci svému příbuznému Františku Beierovi, jenž byl četníkem v Náchodě, ale rovněž i členem NSDAP. Zpráva se následně dostala až ke gestapu v Hradci Králové, které ihned zahájilo rozsáhlé pátrání. Ladislav Satran byl společně se svou ženou a dalšími spolupracovníky z odboje zatčen 30. června 1942, poté byli on i manželka odsouzeni stanným soudem k trestu smrti. K jejich popravě došlo 9. července 1942 na pardubickém Zámečku, toho dne zde bylo zavražděno celkem 15 českých vlastenců.¹³³

Antonín Tůma se narodil 7. září 1914 ve Svítkově (okres Pardubice), v letech 1928-1936 navštěvoval gymnázium v Českém Brodě, kde úspěšně složil maturitní zkoušku. S manželkou bydlel v Českém Brodě na adrese U Musea 412. Povoláním byl družstevní sekretář, zároveň se jednalo o velice nadaného amatérského radiomechanika. Toto nadání zužitkoval v roce 1943, kdy se přidal do pražské odbojové skupiny zvané Slovanský svaz. V témže roce totiž bylo nařízeno odstranění krátkovlnných součástí rozhlasových přijímačů, aby se zamezilo poslouchání zahraničního rozhlasu. Tůma proto sestavil návod na zhotovení pomocného zařízení, jež příjem krátkovlnného vysílání umožňovalo a vydal ho prostřednictvím ilegálního časopisu, který tato odbojářská organizace produkovala a šířila.¹³⁴ Tůma byl stejně jako další členové Slovanského svazu zatčen 5. listopadu 1943 a 5. ledna 1945 společně se svými čtyřmi spolupracovníky odsouzen berlínským soudem k trestu smrti.¹³⁵ Předtím byl postupně vězněn na Pankráci, v Terezíně a polském Gollnowě.¹³⁶ Trest smrti byl v jeho případě vykonán ve věznici v Brandenburgu u Berlína dne 20. dubna 1945, tedy necelé 3 týdny před koncem války.¹³⁷

František Záruba viz Pamětní deska Františka Záruby

Alexander Hliněný se narodil 29. května 1910 v Kroměříži a pocházel z českoněmecké rodiny, neboť jeho matka Karla byla německé národnosti. Po maturitě na reálném gymnáziu se rozhodl pro studium bohemistiky a germanistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Po

¹³³ KYNCL, Vojtěch. *Děs dýchl do tváře. Heydrichiáda a oběti pardubického Zámečku 1942*. Památník Zámeček Pardubice, 2023. s. 288-289.

¹³⁴ *Almanach: 100 let Gymnázia Český Brod (1919-2019)*. Gymnázium Český Brod, 2019. s. 85., ABS, f. Německé soudy v říši, sign. 141-372-9, žaloba proti Antonínu Tůmovi a dalším, 09. 08. 1944.

¹³⁵ Tamtéž, trestní řízení proti Antonínu Tůmovi a dalším, 05. 01. 1945.

¹³⁶ Památník Terezín. Antonín Tůma. [cit. 05.12.2023]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/mp-tuma-antonin-6>

¹³⁷ ABS, f. Sbírka různých písemností, sign. S-500-5, seznam popravených českých občanů, s. 26.

absolvování čtyřletého studia dosáhl profesury a na jaře roku 1933 vykonal několikaměsíční vojenskou prezenční službu, poté nastoupil na učitelskou praxi na několika gymnáziích.¹³⁸ Jedním z nich bylo mj. i reálné gymnázium v Českém Brodě, kde profesor Hliněný v letech 1935-1936 vyučoval český jazyk, německý jazyk a dějepis.¹³⁹ Z Českého Brodu se pak přestěhoval do Čáslavi, kde od 1. září 1936 začal vyučovat na tamním gymnáziu. Ve volném čase hrál tenis a byl dobrým šachistou, často také pomáhal při vedení tamního kina Pokrok. Studenty byl popisován jako nesmírně skromný, nenápadný a vlídný člověk s jedinečnými znalostmi, pro něhož byla práce učitele jedinou životní náplní. V období okupace se stal středem zájmu německého školního inspektora Gustava Wenera, který několikrát kontroloval jeho práci při vyučování i při maturitách. Je tudíž možné, že tento fakt mohl být jedním z důvodů Hliněného zatčení v období heydrichiády, ke kterému došlo 10. června 1942. Společně s ním byl zatčen i jeho kolega profesor Jaroslav Pacák, oba pak byli 17. června odsouzeni stanným soudem k testu smrti a tentýž den popraveni na Zámečku v Pardubicích. K popravě Alexandra Hliněného došlo v 19 hodin a 25 minut, tohoto dne byla na zdejším nacistickém popravišti vykonána exekuce celkem sedmi lidí, z nichž šest bylo z Čáslavi. Ti všichni patřili mezi místní regionální patrioty a gestapem byli bráni jako tzv. „destruktivní inteligenti“, tedy lidé z řad inteligence, u nichž hrozilo organizování či podněcování německého odporu. Po válce byl profesor Hliněný jmenován in memoriam ředitelem gymnázia v Čáslavi, s platností od 31. března 1942.¹⁴⁰ Jméno Alexandra Hliněného je uvedeno také na pamětní desce v budově čáslavského gymnázia.¹⁴¹ Není známo, proč bylo jeho jméno v roce 1969 na desce v českobrodském gymnáziu opomenuto. Jistou indicií lze spatřovat v německém původu jeho matky, ale já osobně si myslím, že důvod je zcela prostý – zapomnělo se na něj. Alexandr Hliněný nepocházel z Českobrodka a na zdejší škole strávil pravděpodobně pouze jeden školní rok.

¹³⁸ KYNCL, Vojtěch. *Děs dýchl do tváře. Heydrichiáda a oběti pardubického Zámečku 1942*. Památník Zámeček Pardubice, 2023. s. 110.

¹³⁹ *Almanach: 100 let Gymnázia Český Brod (1919-2019)*. Gymnázium Český Brod, 2019. s. 67.

¹⁴⁰ KYNCL, Vojtěch. *Děs dýchl do tváře. Heydrichiáda a oběti pardubického Zámečku 1942*. Památník Zámeček Pardubice, 2023. s. 110-111.

¹⁴¹ Evidence válečných hrobů. Čáslav. [cit. 25.02.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-28076&srn=hlin%c4%9bn%c3%bd&st=0&>

4.4.9 Pamětní deska obětem fašismu

Pamětní deska, jež je věnována obětem 2. světové války z okresu Český Brod. Odhalena byla v rámci oslav 30. výročí osvobození dne 5. května 1975 a nachází se na českobrodském Husově náměstí pod pomníkem Prokopa Velikého.¹⁴² Na desce je uveden následující text: „*Občanům Českobrodská žalářovaným a padlým v době fašistické okupace 1939–1945. Lidé bděte, už nikdy fašismus.*“ [Příloha č. 44]

4.4.10 Pamětní deska k 30. výročí osvobození Československa

Jednalo se o keramickou pamětní desku, jež byla umístěna na fasádě sportovní haly v Českém Brodě, v ulici Komenského. Odhalena byla v květnu 1975 v rámci oslavy 30. výročí osvobození Československa, kdy byla rovněž slavnostně otevřena českobrodská sportovní hala. V roce 2024 byla během rekonstrukce fasády odstraněna a na své místo již nebyla navrácena. Znění jejího textu bylo následující: „*Sportovní hala. 30. výročí osvobození Československa.*“ [Příloha č. 45]

4.4.11 Pamětní deska umučeným Sokolům

Tato bronzová pamětní deska je umístěna vedle vchodových dveří českobrodské sokolovny. K jejímu odhalení došlo 28. října 1994 během oslav 110. výročí položení základního kamene budovy zdejšího Sokola. Iniciátorem jejího vzniku byl tehdejší starosta jednoty Ing. Josef Kapička. Věnována je nejen sokolům, kteří byli umučeni během německé okupace, ale také jejich obětem z období komunistické totality. Na desce se nachází tento nápis: „*Památce umučeným sokolům. 1939–1945. 1948–1989.*“¹⁴³ [Příloha č. 46]

Vznik obdobné desky ale mohl být patrně iniciován již v poválečných letech, což dokazuje článek v Sokolském věstníku z června 1947, kdy starosta českobrodského Sokola Bedřich Klíma během oslav výročí druhého zakázaného sletu hovořil o obětech sokolských příslušníků a jejich chystané pamětní desce.¹⁴⁴ Celou akci však nejspíš zhatil budoucí politický vývoj.

¹⁴² PLUNDR, Otakar; BOSSANYI, Vratislav. *Český Brod a okolí*. Český Brod: Městský národní výbor v Českém Brodě, 1975. s. 12.

¹⁴³ Český Brod. Pamětní deska sokolům. [cit. 19.09.2023]. Dostupné z: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/cesky-brod-pametni-deska-sokolum/>

¹⁴⁴ Odměna sestřám a bratrům. *Sokolský věstník*. Praha: Československá obec sokolská, 1947, roč. 45, č. 24. s. 22.

4.4.12 Hrob rudoarmějců a pomník Rudé armády

Tento hrob se nachází na čestném prostranství před vchodem na českobrodský hřbitov a jsou v něm pohřbeni vojáci Rudé armády a jeden partyzán (pravděpodobně Čech), kteří zahynuli v Českém Brodě a okolí převážně v prvních poválečných dnech a měsících a je velká pravděpodobnost, že žádný z nich nezemřel během přímého boje. To potvrzuje i městská kronika, která uvádí, že mezi Sověty si značný počet obětí vyžádal zvýšený ruch na komunikacích a nejrůznější nehody a nešťastné náhody. Jednalo se tedy o tzv. „nebojové ztráty“. Mnozí z nich pak byli hospitalizováni v českobrodské nemocnici, v případě smrti si jejich údaje, pokud se daly zjistit, pečlivě poznamenal správce zdejšího hřbitova Antonín Straka. To bylo prý mnohdy obtížné, jelikož u sebe měli jen málo osobních dokladů a jejich identita se dala zjistit jen podle plechového štítku. Několik zemřelých vojnů bylo převezeno také do Prahy, nicméně ti, co jsou pochováni v Českém Brodě, byli původně pochováni do jednotlivých hrobů, jež byly označeny červeným pylonem s hvězdou. O tyto hroby se následně občané města starali, zejména pak školní mládež a organizace žen. Po čase přišel příkaz k exhumaci jejich ostatků a byl vybudován již zmiňovaný společný hrob před hřbitovním vchodem. Nad ním pak město nechalo zhotovit pomník, jehož autorem byl místní akademický sochař Jiří Jílek.¹⁴⁵ K jeho odhalení došlo v roce 1960 a jedná se o pískovcovou desku s reliéfem umírajícího vojáka Rudé armády, jenž jednou rukou svírá typický sovětský samopal PPŠ-41 Špagin a nad ním se rozkládá prapor s pěticípou hvězdou. Uprostřed horní hrany desky je umístěna další pěticípá hvězda a pod ní letopočet 1945. Před samotnou pískovcovou deskou je pak umístěna deska další, tentokrát žulová, se jmény všech pochovaných. [Příloha č. 47] V roce 2009 byla k hrobu přidána pískovcová deska s reliéfem hlavy sovětského vojáka, která byla původně součástí zrušeného pomníku Rudé armády na českobrodském náměstí Arnošta z Pardubic. [Příloha č. 48] Jak již bylo řečeno, jejím autorem byl profesor Akademie výtvarných umění v Praze Jan Lauda, jehož žákem byl právě autor tohoto pomníku Jiří Jílek. Po mnoha letech se tu díky tomu sešla díla učitele a žáka. V listopadu 2018 byl pomník kompletně zrestaurován, po čemž byla k pomníku přidána malá žulová deska s následujícím nápisem: „*Obnova památníku byla financována z rozpočtu ministerstva obrany 11/2018.*“¹⁴⁶

¹⁴⁵ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903, s. 113-114.

¹⁴⁶ Evidence válečných hrobů. Český Brod. [cit. 03.01.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2106-1961&mt=%c4%8desk%c3%bd%20brod&st=0&>

Piotr G. Lafaškin byl vojínem Rudé armády a zemřel 10. května 1945 v českobrodské nemocnici.¹⁴⁷

Fjodor Ivanovič Hokol se narodil v roce 1913 a zemřel 17. května 1945.¹⁴⁸

Petr Alexandrovič Kukajevský se narodil v roce 1931 a zemřel 17. května 1945.¹⁴⁹

Pavlo Jevsejovič Lýsenko byl poddůstojníkem Rudé armády a pobočníkem kapitána Juliána Nikolajeviče Pavlovského, jenž se krátce po konci války stal velitelem posádky sovětských vojsk v Českém Brodě. Zde 18. května 1945 tragicky zahynul a o 3 dny později, tedy 21. května, se s ním obyvatelé města slavnostním způsobem rozloučili. Pohřeb s vojenskými poctami se konal na náměstí, odkud byla jeho rakev na lafetě převezena na českobrodský hřbitov. Pohřbu se prý zúčastnili téměř všichni obyvatelé města.¹⁵⁰ V době tragické události prý bylo Lýsenkovi pouhých 18 let.¹⁵¹

J. Tichomirov zemřel 26. června 1945.¹⁵²

R. Rybeňuk zemřel 17. května 1945.¹⁵³

Nikolaj Majslev se narodil v roce 1927 a zemřel 27. května 1945.¹⁵⁴

Nikolaj Petrovič Smyrnov se narodil v roce 1918 a zemřel 15. května 1945.¹⁵⁵

Ignatij Andrejevič Syčkarjev byl nadporučíkem 3. mořské brigády a zemřel 10. května 1945 v českobrodské nemocnici. V době úmrtí mu bylo přibližně 28 let.¹⁵⁶

Neznámý voják Rudé armády zemřel 11. května 1945 v českobrodské nemocnici.¹⁵⁷ V roce 1967 byla vyvinuta snaha o objasnění identity tohoto vojáka, Českobrodský zpravodaj o tom v dubnu tohoto roku napsal: „*Podarí se zjistit jméno neznámého sovětského vojína, který je*

¹⁴⁷ Evidence válečných hrobů. Český Brod. [cit. 03.01.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2106-1961&mt=%c4%8desk%c3%bd%20brod&st=0&>

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903, s. 114.

¹⁵¹ SOA Praha, f. Český Brod (Okresní úřad), *Matrika zemřelých osob bez vyznání 1934-1945*, s. 225.

¹⁵² Evidence válečných hrobů. Český Brod. [cit. 03.01.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2106-1961&mt=%c4%8desk%c3%bd%20brod&st=0&>

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ SOA Praha, f. Český Brod (Okresní úřad), *Matrika zemřelých osob bez vyznání 1934-1945*, s. 225.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 226.

*pochován na českobrodském hřbitově? Ve společném hrobě jest pochováno devět příslušníků sovětské armády a jeden neznámý sovětský voják, jehož identitu nebylo možno v r. 1945 zjistit. Nyní korespondujeme s rodinou zemřelého kapt. T. N. Paškofpoviče, která s určitostí tvrdí, že tento důstojník byl pochován v Českém Brodě. Mohl by to být onen neznámý voják – pochovaný v revolučních dnech bez dokladů. O výsledku šetření podáme čtenářům ČBZ zprávu.*¹⁵⁸ V žádném z dalších čísel zpravodaje se však výsledek tohoto vyšetřování nenachází. V matriční knize úmrtí je však neznámý voják uváděn jako voják, nikoliv kapitán. Jeho věk byl odhadován na 30 let a příčinou jeho smrti měla být otevřená zlomenina stehenní kosti.¹⁵⁹

Neznámý voják ze zajateckého transportu byl pravděpodobně nalezen v okolí Českého Brodu, když zde transport 19. února 1945 projížděl.¹⁶⁰

Jan Schütz se narodil v roce 1927 a zemřel 18. května 1945.¹⁶¹ Na pomníku je uváděn jako partyzán a dle jména se s největší pravděpodobností jednalo o Čecha. Bližší informace k jeho osobě se mi však nepodařilo zjistit.

4.4.13 Hrob Karla Kudrnáče

Jak již bylo řečeno, legionář a vaříč pivovaru Karel Kudrnáč zahynul 9. září 1941 v koncentračním táboře Sachsenhausen. Jeho urna byla doručena manželce a synům, kteří ji i přes přísný zákaz v tichosti uložili do neoznačeného hrobu na českobrodském hřbitově. Nad ním byl 3. listopadu 1946 legionáři a sborem dobrovolných hasičů vztyčen pomník.¹⁶² Jedná se o náhrobní kámen, na němž je uvedeno jméno s datem narození a úmrtí oběti. Datum úmrtí je zde však chybně uvedeno a místo 9. září kámen uvádí 10. září, což však dostupné prameny vyvracejí.¹⁶³ Na kameni je umístěna i malá plechová destička s dnes již nečitelným textem či teoreticky portrétem Karla Kudrnáče. [Příloha č. 50]

Karel Kudrnáč viz Pamětní deska obětím 2. světové války z českobrodského pivovaru

¹⁵⁸ Podaří se zjistit jméno neznámého sovětského vojína, který je pochován na českobrodském hřbitově? *Českobrodský zpravodaj*. MNV Český Brod, 1967, roč. 7, č. 4. s. 16.

¹⁵⁹ SOA Praha, f. Český Brod (Okresní úřad), *Matrika zemřelých osob bez vyznání 1934-1945*. s. 226.

¹⁶⁰ Evidence válečných hrobů. Český Brod. [cit. 03.01.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2106-1961&mt=%c4%8desk%c3%bd%20brod&st=0&>

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² ŠUBRT, Jan. Památce bratra Karla Kudrnáče. *Hlas revoluce*. Praha: Československá obec legionářská, 1946, roč. 2, č. 46. s. 3.

¹⁶³ Book of the Dead Sachsenhausen 1936-1945. [cit. 28.08.2023]. Dostupné z: <https://www.stiftung-bg.de/totenbuch/main.php>

4.4.14 Kenotaf Emila Říhy

Jedná se pouze o symbolický hrob JUDr. Emila Říhy, který byl popraven 3. července 1942 u pardubického Zámečku. Jeho ostatky se zde totiž nenachází, neboť ihned po kremaci si urny s popelem přebíralo pardubické gestapo, které je vysypávalo do Labe.¹⁶⁴ Je umístěn v rodinné hrobce na českobrodském hřbitově, kde je jeho jméno uvedeno na kamenné desce pod jménem jeho otce Jana, jenž byl notářským kandidátem v Českém Brodě. Kromě jména je zde uvedeno i jeho povolání a data narození a úmrtí. [Příloha č. 51]

4.4.15 Hrob Vratislava Stacha

Hrob českobrodského rodáka a jednoho z vysokoškolských studentů zatčených 17. listopadu 1939, který zemřel v roce 1944 na následky věznění v koncentračním táboře Sachsenhausen. Na náhrobním kameni však jeho jméno doposud chybí, ten nese pouze jména dalších příslušníků rodin Stachových a Trinksových. [Příloha č. 52]

Vratislav Stach se narodil 3. listopadu 1919 v Českém Brodě jako prvorozené dítě JUDr. Františku Stachovi a jeho ženě Marii, rozené Trinksové. Otec František pocházel ze západočeských Přeštic a v době Vratislavova narození byl okresním soudcem v Českém Brodě. Matka Marie byla českobrodskou rodačkou, kde také tou dobou společně s manželem a novorozeným synem žila na adrese Husovo náměstí 25.¹⁶⁵ Od roku 1922 žila rodina v Praze, mimo Vratislava měli Stachovi ještě dvě mladší děti, dceru Ludmilu (*1921) a syna Václava (*1925).¹⁶⁶ I přes tento fakt musel Vratislav trávit určitý čas v Českém Brodě, což dokazuje jednak to, že jeho zatčení z listopadu 1939 je zmíněno v pamětní knize města, ale připomíná jej i zmínka o pracovní výpomoci studentů při žních v létě roku 1939 na statku v obci Lstiboř, která se nachází jen několik kilometrů od města.¹⁶⁷

V roce 1938 začal Vratislav studovat strojní inženýrství na vysoké škole v Brně, kde v té době jeho otec vykonával funkci rady Nejvyššího soudu, od října 1939 už ale studoval ten samý obor na technice v Praze. Zde bydlel v bytě rodičů na pražských Vinohradech, kam si pro něj 17. listopadu 1939 před 6. hodinou ranní přišlo gestapo a společně s dalšími studenty

¹⁶⁴ KOTYK, Jiří, *Pardubický zámeček a jeho osudy (k 70. výročí vítězství nad německým nacismem)*. Klub přátel Pardubicka, 2015, s. 52.

¹⁶⁵ Městský úřad Český Brod – matrika a evidence obyvatel. Kniha narozených.

¹⁶⁶ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, Vratislav Stach *1919.

¹⁶⁷ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903, s. 14, srov. Kronika obce Lstiboř. Oficiální stránky obce Klučov. [cit.05.12.2023]. Dostupné z: <https://www.klucov.cz/data/kroniky/lstibor/str074.htm>

zatčenými téhož dne, byl převezen do koncentračního tábora Sachsenhausen. Dle pozdější výpovědi rodičů nebyl nikdy politicky ani spolkově činný a žádné z protiněmeckých demonstrací se nezúčastnil.¹⁶⁸

V Sachsenhausenu doplatil na své chatrné zdraví, v mládí totiž prodělal těžký zápal plic, jež se podepsal na špatném stavu nejen jeho dýchacího ústrojí, ale i srdce. Bez pravidelné lékařské péče tak u něj hrozilo onemocnění tuberkulózou.¹⁶⁹ Stach navíc měřil 192 cm a byl tedy neobvykle vysoký, to mohlo mít za následek horší zacházení ze strany dozorců SS.¹⁷⁰ Ti prý byli povětšinou malí a vedle vysokých vězňů mívali komplexy, které si na nich kompenzovali ještě brutálnějším zacházením.¹⁷¹ V koncentračním táboře se tedy jeho zdravotní stav rapidně zhoršoval, ale i přesto byl jedním z posledních studentů, zatčených 17. listopadu 1939, kteří byli propuštěni na svobodu. Za jeho propuštění se mj. přimlouval i český vyslanec v Berlíně František Chvalkovský. Vratislav Stach byl nakonec propuštěn 29. dubna 1942.¹⁷²

Z koncentračního tábora se vrátil v otřesném zdravotním stavu, měl hnisavý zánět pohrudnice a byl upoután na lůžko.¹⁷³ Zemřel 10. května 1944 v bytě svých rodičů v Praze, v městské knize zemřelých je jako příčina jeho úmrtí uvedena srdeční zástava, pochován je na hřbitově v Českém Brodě.¹⁷⁴ Stal se tak jedním z devíti československých vysokoškolských studentů, kteří zemřeli na následky pobytu v koncentračních táborech a vězeních.¹⁷⁵ Jak lze vyčíst z parte, jeho pohřeb byl veřejný a došlo k němu 13. května 1944 v českobrodském kostele sv. Gotharda.¹⁷⁶ Na rodinné hrobce však jméno Vratislava Stacha dodnes chybí. Jednalo se o talentovaného básníka, což dokládá i fakt, že v květnu roku 1947 byly péči jeho rodičů vydány některé ukázky jeho básnické tvorby z koncentračního tábora.¹⁷⁷

¹⁶⁸ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – prezidium – 1941-1950, sign. 42/St-2/3, potvrzení o politické spolehlivosti Vratislava Stacha, 03. 05. 1941.

¹⁶⁹ Tamtéž, f. Předsednictvo ministerské rady, Praha, sign. P1672C, složka Vratislava Stacha.

¹⁷⁰ Tamtéž, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941-1950, sign. S5096/10 Stach.

¹⁷¹ LEIKERT, Jozef. *Uloupené mládí: utrpení studentů z akce 17. listopadu 1939 v koncentračním táboře Sachsenhausen*. Praha: Academia, 2019. s. 275.

¹⁷² NA, f. Předsednictvo ministerské rady, Praha, sign. P1672C, složka Vratislava Stacha.

¹⁷³ Tamtéž, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941-1950, sign. S5096/10 Stach, lékařské osvědčení, 21. 05. 1942.

¹⁷⁴ Městský úřad Český Brod – matrika a evidence obyvatel. Kniha úmrtí.

¹⁷⁵ KROPÁČ, František. LOUDA, Vlastimil. *Persekuce českého studentstva za okupace: 28. říjen 1939: německý útok na české vysokoškoláky: uzavření českých vysokých škol*. 2. vydání. Praha: Ministerstvo vnitra, 1945. s. 143.

¹⁷⁶ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 32587.

¹⁷⁷ Tamtéž, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 192.

4.4.16 Hrob Jaroslava Syřištěho

V tomto hrobě je společně se svou manželkou pohřben zdejší notář Jaroslav Syřiště, který zemřel následkem věznění v koncentračním táboře. Hrob se nachází na českobrodském hřbitově. [Příloha č. 55]

Jaroslav Syřiště se narodil 1. srpna 1879 v obci Žlunice (tehdy okres Nový Bydžov, dnes okres Jičín) a s manželkou dvěma syny žil v Českém Brodě na adrese Kramářova 519.¹⁷⁸ Před válkou vystudoval vysokou školu a stal se notářským kandidátem. Během první světové války byl zajat a vstoupil do československých legií v Rusku. Demobilizován byl v dubnu 1920 v hodnosti četaře, po válce dosáhl až na hodnost nadporučíka v záloze. Po válce pracoval jako notář v Českém Brodě a v letech 1935–1937 zastával funkci předsedy zdejší Nezávislé jednoty československých legionářů, rovněž byl členem českobrodského Sokola.¹⁷⁹

Zatčen byl 1. září 1939 v rámci zatýkácké akce Albrecht I. a poté vězněn v koncentračním táboře Sachsenhausen.¹⁸⁰ Jaroslav Syřiště se dočkal propuštění již 5. března 1940, ale domů se vrátil v naprosto zuboženém stavu.¹⁸¹ Na následky věznění zemřel 20. dubna 1944.¹⁸²

4.4.17 Hrob Václava Hlouška

Jedná se pravděpodobně pouze o symbolický hrob totálně nasazeného Václava Hlouška, který zahynul během spojeneckého bombardování v Německu. Na náhrobním kameni rodinné hrobky ho připomíná tento nápis: „*Ač v dáli přec s námi. Syn Venoušek, zahynul při náletu v Plavně 23. 2. 1945 v den 23. narozenin.*“ Vedle textu je umístěna porcelánová destička s Hlouškovou fotografií. [Příloha č. 57]

Václav Hloušek se narodil 23. února 1922 a v období okupace byl totálně nasazen do německého Plavna, kde byl v den svých narozenin roku 1945 zabit při spojeneckém náletu.¹⁸³

¹⁷⁸ NA, f. Úřad říšského protektora, sign. 114-262-2/207, seznam justičních zaměstnanců a notářů v obvodu vrchního soudu v Praze, kteří jsou t. č. v zajišťovací vazbě německých úřadů, 02. 12. 1939.

¹⁷⁹ PETRÁSEK, Jaroslav. *150 let Sokola v Českém Brodě (1870-2020)*. Tělocvičná jednota Sokol Český Brod, 2020. s. 475.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 24.

¹⁸² Tamtéž. s. 62.

¹⁸³ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 236.

4.4.18 Hrob Jiřího Šediny

V hrobě je mimo dalších lidí pochován i Jiří Šedina, jenž padl během revolučních dnů nedaleko Českého Brodu. Na náhrobním kameni je uveden následující text: „*Jiří Šedina z Liblic. nar. 23. VIII. 1920. zemř. jako oběť revoluce 9. V. 1945.*“ [Příloha č. 59]

Jiří Šedina viz Pomník obětí 8. května 1945 ve Kšelicích

4.4.19 Hrob Josefa Čadka

V tomto hrobě je mj. pohřben zdejší občan Josef Čadek a na náhrobku je uveden následující text: „*Mladá duše, dobré srdce, zmařené naděje. Josef Čadek. Slévač ČKD. Polit. vězeň. Zemřel po prožitých útrapách ve věku 24 R.*“ Nad textem je umístěna kamenná deska s portrétem Josefa Čadka. [Příloha č. 60]

Josef Čadek zemřel dle kroniky města 12. září 1945 v pohraničí.¹⁸⁴

4.5 Doubek

4.5.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Žulový pomník obětem světových válek, jež se nachází na zdejší návsi, byl postaven 15. června 1920 z podnětu místního sboru dobrovolných hasičů, který v obci uspořádal sbírku na jeho vyhotovení. Slavnostně byl odhalen v neděli 18. června 1920 za velké účasti občanů z Doubku a okolních obcí. Původně se tedy jednalo o pomník obětem 1. světové války, ten byl někdy po roce 1945 Místním národním výborem doplněn o desku z černé žuly a nápísem se jmény dvou místních rodáků, jenž zahynuli v období 2. světové války. Na desce stojí následující text: „*Zdejším rodákům bratřím Josefu a Karlu Glogrovým umučeným v Osvětimi v upomínku věnuje MNV.*“ [Příloha č. 61] Prostor okolo pomníku je v současné době obehnan kovovým plotem, který nahradil dřívější plot dřevěný.¹⁸⁵ Původně však tato deska byla nejspíš umístěna na jiném místě v obci, což dokazuje dobová fotografie.¹⁸⁶ Je dost pravděpodobné, že mohl stát před domem čp. 63, kde se bratři Glogrové narodili.¹⁸⁷

¹⁸⁴ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903, s. 236.

¹⁸⁵ PSOTA, Jan; KYSELOVÁ, Petra; BEDNÁŘ, Milan; JINDŘICH, Jiří. *Drobné památky v Úvalech a okolí*. Klub přátel historie Úval a okolí. Úvaly, 2009. s. 63-64.

¹⁸⁶ Viz. příloha

¹⁸⁷ Obecní úřad Doubek, *Pamětní kniha obce Doubek II. část, 1935-2007*. s. 32.

Josef Glogr se narodil 24. ledna 1904 v Doubku a společně se svou ženou Annou žil v pražských Vršovicích na adrese Ruská 34. Povoláním byl obchodník s kožešinami. Od počátku okupace byl zapojen do komunistické odbojové skupiny okolo JUDr. Jaromíra Dolanského a bratrů Otty a Viktora Synkových. První dva jmenovaní od svého přechodu do ilegality dokonce po určitý čas bydleli v Glogrově bytě, kde docházelo i ke schůzkám odbojářů.¹⁸⁸ Mimo to zde Josef Glogr přechovával nejrůznější technický a propagační materiál potřebný pro odbojovou činnost. Do ilegální práce byl zapojen až do svého zatčení, k němuž došlo 2. února 1942. Vězněn byl nejprve tři měsíce na Pankráci, dva měsíce v Terezíně a následně přemístěn do vyhlazovacího tábora Osvětim, kde byl 5. září 1942 usmrcen v plynové komoře.¹⁸⁹

Karel Glogr se narodil 14. února 1899 v Doubku, spolu se svou manželkou Boženou a dvěma syny bydlel v Praze Vršovicích na adrese Dunajská¹⁹⁰ 32 a pracoval jako truhlářský mistr. Byl zapojen do stejné odbojové skupiny jako jeho bratr Josef a pravidelně docházel na schůzky do sourozencova bytu. Mimo to měla být v jeho vršovickém bytě umístěna ilegální vysílačka a v jeho truhlářské dílně rovněž nejrůznější odbojový materiál. Stejně jako bratr byl zatčen 2. února 1942 a vězněn na Pankráci, v Malé pevnosti Terezín a Osvětimi, kde 31. července 1942 zahynul.¹⁹¹

4.6 Doubravčice

4.6.1 Kámen republiky

Pomník, jenž připomíná vznik a osvobození republiky, nachází se na křižovatce silnic z Doubravčic do Českého Brodu a Kostelce nad Černými lesy. Jedná se o monolit z říčanské žuly, který je položen uprostřed trojúhelníkové plochy. K osazení pomníku mělo dojít krátce po roce 1918, avšak iniciátor zhotovení není znám, zároveň byly za pomníkem vysazeny tři lípy, které se na místě dodnes nachází. Původní text, jenž je do kamene vytesán, má následující

¹⁸⁸ JUDr. Jaromír Dolanský zde dle svých slov občas pobýval už od počátku druhé republiky a následně bez přerušení od 15. 3. 1939 do 10. 4. 1939.

VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Josef Glogr 78810/64, potvrzení JUDr. Jaromíra Dolanského o odbojové činnosti Josefa Glogra, 03. 12. 1945.

¹⁸⁹ Tamtéž, Stručný životopis od roku 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 16. 07. 1964.

¹⁹⁰ Dnešní název ulice je Žitomířská.

¹⁹¹ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Karel Glogr 22677/48, potvrzení JUDr. Jaromíra Dolanského o odbojové činnosti Karla Glogra, 03. 12. 1945.

podobu: „RČS 28. 10. 1918“. Po 2. světové válce byl doplněn o datum osvobození: „9. 5. 1945“. ¹⁹² [Příloha č. 64]

4.6.2 Pomník Františka Nejedlého

Pomník je věnován památce doubravčického rodáka Františka Nejedlého, který zahynul v koncentračním táboře Dachau. Jedná se o nízký žulový pomník s vsazenou nápisovou deskou, na níž je uveden následující text: „*František Nejedlý. *15. 10. 1892 v Doubravčicích, čp. 59. Bojoval a zemřel při obraně vlasti během 2. světové války. Oceněn in memoriam Československým válečným křížem. Obec Doubravčice, květen 2020.*“ Ve spodní části desky je Československý válečný kříž 1939 vyobrazen. Autory pomníku jsou manželé Anna a Radim Blažkovi ze Štíhlic a je umístěn na historické návsi v Doubravčicích. ¹⁹³ [Příloha č. 65] Iniciátorem jeho vzniku byl regionální badatel Jan Psota, jemuž se tuto pozapomenutou oběť 2. světové války podařilo objevit. K slavnostnímu odhalení došlo 12. září 2020 během kulturní akce Sousedské odpoledne. ¹⁹⁴

František Nejedlý se narodil 15. října 1892 v Doubravčicích v domě čp. 59 a během německé okupace žil v Mladé Boleslavi. Do Dachau byl transportován 21. října 1944, kde dostal vězeňské číslo 117356 a kde také dne 23. února 1945 zahynul. ¹⁹⁵

4.7 Horoušánky

4.7.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Tento pomník je věnován zdejším obětem obou světových válek a je tvořen dvěma žulovými kameny. Vzdálenější a opracovanější kámen má tvar hranolu a jsou na něm uvedena jména obětí 1. světové války z Horoušánek. Před ním je posazen další, tentokrát nízký a neopracovaný žulový kámen, do něhož jsou vyryta následující čísla: „1939–1945 5.–9. V.“. [Příloha č. 66] Pomník se nachází v parčíku na tamní návsi, odhalen byl ve 20. letech minulého století a krátce

¹⁹² PSOTA, Jan. *Doubravčice nad říčkou Šemberou*. 2019. Havlíčkův Brod: obec Doubravčice, 2019. s. 305.

¹⁹³ Cesty a památky. Památník padlému ve 2. světové válce. [cit. 28.11.2023]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/doubravcice/pamatnik-padlemu-ve-2-svetove-valce>

¹⁹⁴ PSOTA, Jan. Památník obětí 2. světové války Doubravčice (2020). [cit. 28.11.2023]. Dostupné z: <https://janpsota.cz/pamatnik-obeti-2-svetove-valky-doubravcice-2020/>

¹⁹⁵ Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 28.11.2023]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/danejedly-frantisek-2>

po 2. světové válce byl doplněn o nižší kámen s letopočty, jenž tento válečný konflikt připomínají.¹⁹⁶

4.8 Horoušany

4.8.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Zdejší pomník obětem světových válek představuje žulový obelisk s obdélníkovým průřezem, do něhož je kromě jmen obětí 1. světové války vyryt následující nápis: „*Obětem nacismu. Baumanová Emilie. Bauman Břetislav. Šámal Otakar.*“ Nad nápisy je umístěn malý státní znak ČSSR z lisovaného měděného plechu. [Příloha č. 72] Pomník se nachází na místě zbořeného statku na návsi a zhotoven byl v 70. letech 20. století.¹⁹⁷

Emilie Baumanová viz Pomník manželů Baumanových v Horoušanech

Břetislav Bauman viz Pomník manželů Baumanových v Horoušanech

Otakar Šámal viz Pamětní deska Otakara Šámala v Horoušanech

4.8.2 Pamětní deska Otakara Šámala

Pamětní deska z bílého mramoru, jež byla v roce 1945 umístěna na fasádu statku čp. 22, kde se narodil zdejší komunistický odbojář Otakar Šámal. Deska nese následující nápis: „*Zde se narodil Otakar Šámal, který byl r. 1942 umučen německými nacisty. Čest jeho památce.*“¹⁹⁸ [Příloha č. 67]

Otakar Šámal se narodil 27. září 1910 v Horoušanech na statku čp. 22 a společně se svou ženou Annou a dvěma syny žil v sousední obci Horoušánky v domě čp. 829. Povoláním byl instalatér a již v období první republiky se stal členem komunistické strany. S příchodem okupace se okamžitě zapojil do úvalské ilegální organizace KSČ. Jeho odbojová činnost spočívala především v distribuci ilegálního tisku, zejména v Úvalech vydávané *Rudé záře*. Za tyto aktivity byl 19. března 1941 zatčen a odveden na četnickou stanici do Úval. Odtud byl přemístěn postupně do Českého Brodu, Panenských Břežan, Drážďan, Bayreuthu, a nakonec opět do Drážďan, kde 8. září 1942 v tamní vězeňské nemocnici zemřel na tuberkulózu. Dne 13.

¹⁹⁶ PSOTA, Jan; KYSELOVÁ, Petra; BEDNÁŘ, Milan; JINDŘICH, Jiří. *Drobné památky v Úvalech a okolí*. Úvaly, 2009. s. 74-75.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 69-70.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 68.

dubna 1946 byl in memoriam vyznamenán Československým válečným křížem 1939.¹⁹⁹ Po válce byla ulice, v níž během okupace bydlel, přejmenována na Šámalovu. Jeho jméno je rovněž uvedeno na zdejším pomníku obětem válek²⁰⁰ a na hrobu obětí 2. světové války v Úvalech.²⁰¹

Kromě Otakara Šámala byl vězněn také jeho starší bratr Josef, který bydlel s rodinou v Horoušanech a donášel jídlo parašutistům Gabčíkovi s Kubišem, kteří v prosinci 1941 seskočili nedaleko obce. Za tuto pomoc byl v roce 1942 zatčen a vězněn v Malé pevnosti Terezín, kde se dočkal osvobození. Následkem věznění měl však podlomené zdraví, kdy při své výšce 175 cm vážil pouze 45 kg a onemocněl tuberkulózou. Odjel proto za příbuznými do Švýcarska, zde se díky dobré dostupnosti penicilinu jeho zdravotní stav na krátkou dobu zlepšil. V roce 1948 ovšem dostal těžký zápal plic s nímž se začala znovu projevovat i tuberkulóza, které již nedokázal vzdorovat. Josef Šámal tedy zemřel na následky svého věznění v červnu roku 1948 ve věku 53 let.²⁰²

4.8.3. Pomník manželů Baumanových

Pomník umístěný na místě, na němž stával mlýn Břetislava Baumana, který byl společně s manželkou Emilií popraven nacisty za pomoc výsadku Anthropoid. Jedná se o pískovcový kámen, na němž je umístěna bronzová deska s nápisem: „*Na tomto místě stál mlýn manželů Emilie a Břetislava Baumanových, kteří byli v r. 1942 umučeni německými nacisty. Čest jejich památce.*“ [Příloha č. 69] Tento pomník byl zhotoven v roce 1982 a nahradil tak původní pamětní desku, jež byla krátce po válce v roce 1945 připevněna na fasádu Baumanova mlýna a obsahovala tento text: „*Zde žili Emilie a Břetislav Baumanovi, kteří byli r. 1942 umučeni německými nacisty. Čest jejich památce.*“ [Příloha č. 68] Mlýn nesoucí čp. 11 byl však pro svůj špatný technický stav v 80. letech zbourán a s ním odstraněna i zmiňovaná deska.²⁰³ Současný pomník byl na místo instalován z iniciativy MNV, pamětní deska byla zhotovena v Praze a

¹⁹⁹ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Otakar Šámal 83211/69, Stručný životopis od roku 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 28. 01. 1969.

²⁰⁰ Evidence válečných hrobů. Horoušany. [cit. 29.09.2023]. Dostupné z:

<https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2103-3063&mt=horou%25%a1any&st=0&>

²⁰¹ Evidence válečných hrobů. Úvaly. [cit. 29.09.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2103-3116&mt=%25%bavaly&st=0&>

²⁰² ŠAUEROVÁ-ŠÁMALOVÁ, Jaroslava. VŠIANSKÁ-PEKAŘOVÁ, Eva. Ze vzpomínek dcery a vnučky pana Josefa Šámala. *Zpravodaj obcí Horoušany a Horoušanky*. s. 5.

²⁰³ Ta dle slov Svatopluka Baumana, syna manželů Baumanových, skončila neznámo kde.

kámen byl dovozen z oblasti pískovcových skalek mezi obcemi Horoušany a Nehvizdy.²⁰⁴
[Příloha č. 71]

Břetislav Bauman se narodil 3. prosince 1905 v Horoušanech, kde později vlastnil mlýn a hospodářské stavení, které zde rodina Baumanova držela již od 19. století. Dne 28. února 1939 se oženil s Emilií Basařovou, jež pocházela rovněž z Horoušan a se kterou měl následující rok syna Svatopluka. Ten přišel na svět 21. června 1942 v nedalekých Vyšehořovicích. Oba manželé byli také členy zdejšího Sokola.²⁰⁵

V noci z 28. na 29. prosince 1941 došlo k vysazení skupiny Anthropoid a v důsledků navigační chyby dopadli Jozef Gabčík s Janem Kubišem na zasněžená pole mezi Horoušany a Nehvizdy. Svůj operační materiál ukryli v nedaleké zahradní chatce Antonína Sedláčka a vypravili se do obce Nehvizdy a odtud pak dál na svou první záchytnou adresu v Rakovníku.²⁰⁶ Když šel pak Břetislav Bauman na Nový rok na tradiční obchůzku svých polí, byly stopy parašutistů ve sněhu stále patrné. Údajně se s nimi měl již tento den náhodou setkat, když je objevil ve staré jeskyni, kde se dříve těžil pískovec. Oba parašutisté prý tvrdili, že chtějí obnovit těžbu, což jim Bauman neuvěřil, avšak po krátké domluvě jim prý pak do jeskyně po dobu několika dní nosil jídlo.²⁰⁷

Po čase se samotný Jan Kubiš vrátil do Nehvizd, neboť Jozef Gabčík tou dobu doléčoval zranění nohy, které si přivodil při seskoku na území protektorátu. Kubiš přišel vyzvednout schovaný operační materiál a za tímto účelem navázal kontakt s místním zahradníkem Antonínem Sedláčkem, v jehož chatce byl materiál ukryt. S přesunem materiálu pak parašutistům pomáhalo několik sokolů z Nehvizd a okolí. Jedním z nich byl nehvizdský pekař František Kroutil. Ten, když zjistil, o jaké množství materiálu jde, rozhodl se požádat o pomoc svého známého ze Sokola Břetislava Baumana. Právě on nabídl možnost ukrytí materiálu ve své stodole v sousedních Horoušanech. Odtud pak byly tyto věci postupně odváženy do Prahy na předem sjednaná místa. Bauman vždy odvážel Gabčíka s Kubišem na své bryčce z Horoušan

²⁰⁴ Sokolské památky. Pamětní kámen Br. B. Baumana a jeho manželky Emílie. [cit. 05.09.2023]. Dostupné z: <https://www.sokolskepamatky.eu/objekty/detail/pametni-kamen-br-bretislava-baumana-a-jeho-manzelky-emilie-pomahatelu-vysadku-anthropoid>

²⁰⁵ JANÍK, Vlastislav. Příběh rodiny Baumanovy. *Historický sborník pražského okolí*. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2013, roč. 3. s. 147-150.

²⁰⁶ Tamtéž. s. 150

²⁰⁷ Paměť národa. Svatopluk Bauman. [cit. 09.04.2024]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/bauman-svatopluk-20220225>

na vlakové nádraží do Úval, kde byl vždy dostatečný ruch, aby oba muži nevzbuzovali přílišné podezření. Z Úval pak pokračovali vlakem do Prahy.²⁰⁸

Po úspěšném převozu veškerého operačního materiálu panoval v Horoušanech a okolí klid, žádné ohrožení rodiny Baumanovy nepřinesl ani následný atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Zásadní zlom nastal až po zradě Karla Čurdy z výsadku Out Distance. Postupně byli zatýkány téměř všechny osoby, které parašutistům pomáhaly a skrz ně se gestapo dostalo i do Horoušan, kam si pro Břetislava Baumana přijelo v podvečer 15. července. Zatýkání prováděl SS-Untersturmführer Paul Schumm z řídicí úřadovny gestapa v Praze, německá tajná státní policie se tak dostala na samý počátek operace Anthropoid. Zhruba týden po zatčení byl Břetislav Bauman přivezen úředníky pražského gestapa zpět do Horoušan za účelem nalezení zbylého vybavení parašutistů, v Horoušanech ani okolí však gestapo nic nenalezlo. Po svém zatčení byl Bauman také jednou z devíti osob, které Gabčíkovi s Kubišem pomáhali a po nichž Němci požadovali identifikaci jejich hlav. Ty byly tou dobou již zakonzervovány a Břetislav Bauman v nich opětovně a se značnou jistotou poznal Strnada (krycí jméno Jana Kubiše), tedy muže, kterému pomáhal.²⁰⁹

Dne 27. srpna 1942 byl převezen do terezínské Malé pevnosti, kde byla umístěna vazební věznice pražské řídicí úřadovny gestapa. Odtud pak 30. září poslal korespondenční lístek svému otci, v němž uváděl, že je zdrav a žádal o zaslání pracovních bot. V závěru také prosil, aby jeho rodiče vyřídili pozdrav manželce Emilii, z čehož vyplývá, že tou dobou neměl tušení o tom, že i ona již byla zatčena. Tu totiž gestapo zatklo 31. srpna 1942 a od poloviny září byla taktéž vězněna v Terezíně. Za ukrývání a pomoc parašutistům byli manželé Baumanovi v nepřítomnosti odsouzeni k trestu smrti. Rozsudek vynesl 29. září 1942 předseda stanného soudu a šéf řídicí úřadovny gestapa v Praze JUDr. Hans Ulrich Geschke. Z Bohušovic nad Ohří vyjel 22. října 1942 transport čítající přibližně 460 lidí, z nichž 264 žen a mužů představovalo spolupracovníky československých výsadkářů. O den později dojel vlak do Mauthausenu a hned následující den bylo všech 264 odsouzených ve dvouminutových intervalech popraveno. Emilie Baumanová byla popravena v 9.54 a její manžel Břetislav v 15.12.²¹⁰ Tyto exekuce byly prováděny v podzemním prostoru mezi plynovou komorou a márnicí, již se říkalo „Genickschussecke“ – odstřelovací kout. Na stěně místnosti byl umístěn výškoměr, v němž byl ve výšce hlavy otvor pro ústí hlavně střelné zbraně a samotný stojan byl zabalený černou látkou,

²⁰⁸ JANÍK, Vlastislav. Příběh rodiny Baumanovy. *Historický sborník pražského okolí*. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2013, roč. 3. s. 150-151.

²⁰⁹ Tamtéž. s. 152-154.

²¹⁰ Tamtéž. s. 155.

mohl tedy vypadat jako fotoaparát. Na vězně tak po příchodu do místnosti měla celá věc působit tak, že budou měřeni či fotografováni a také sami strážní SS to svými řečmi předstírali. Ve skutečnosti byl však každý vězeň střelen ranou do týla od esesmana, jenž stál za stěnou s namířenou pistolí do otvoru ve výškoměru. Hned nato vstoupila do místnosti četa krematoria, která odnesla mrtvé tělo do márnice a omyla krvavé stopy po popravě. Celý tento proces trval zpravidla dvě minuty, během jedné hodiny tak mohlo být zavražděno až 30 vězňů.²¹¹

Emilie Baumanová, rozená Basařová, se narodila 17. února 1916 v Horoušanech, a ačkoliv se na pomoci parašutistům nejspíš přímo nepodílela, tak byla gestapem rovněž zatčena. Němci totiž chtěli zlikvidovat rodiny všech, kteří československým parašutistům jakkoliv pomáhali, a tak byla dne 31. srpna 1942 Emilie Baumanová a odvezena gestapem do Prahy. Společně s ní byl zadržen i syn Svatopluk, který byl následně eskortován do internačního tábora pražského gestapa v Praze na Jenerálce, ten byl vyčleněn pro děti odbojářů podporujících operaci Anthropoid. Po vyšetřování v Praze byla Emilie Baumanová převezena do Malé pevnosti Terezín, k čemuž došlo 15. září 1942. Jak již bylo řečeno, manželé Baumanovy byli 29. září 1942 odsouzeni k trestu smrti a 24. října 1942 popraveni v koncentračním táboře Mauthausen.²¹²

Jejich syn Svatopluk Bauman zůstal na Jenerálce pouze do 12. září 1942, jelikož byl převezen do Městského domova péče o mládež v pražské Krči, kde jej drželi až do konce války. Na zdejším oddělení kostní tuberkulózy byly umístěny děti rodičů, kteří byli buďto popraveni nebo vězněni v německých věznicích. V květnu 1945 tu Svatopluka Baumana našel dědeček z matčiny strany Antonín Basař, který se ho po skončení války vydal hledat. Malého Svatopluka pak vychovali jeho prarodiče v Horoušanech.²¹³ Ing. Svatopluk Bauman dnes žije v Českém Brodě.

²¹¹ JANÍK, Vlastislav. *Mauthausen – konečná stanice*. Praha: Toužimský & Moravec, 2021. s. 42.

²¹² JANÍK, Vlastislav. Příběh rodiny Baumanovy. *Historický sborník pražského okolí*. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2013, roč. 3. s. 154-155.

²¹³ Tamtéž. s. 155-156.

4.9 Hořany

4.9.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Hořanský pomník je původně věnován obětem 1. světové války ze zdejší vsi, v roce 1934 ho nechalo zhotovit místní sdružení Sokola.²¹⁴ Jedná se o čtyřhranný žulový pomník, v jehož horní části je připevněn znak symbolizující Československo a ve střední a spodní části se nacházejí černé kamenné desky se jmény obětí světových válek. Dolní deska, jež byla na pomník přidána někdy po roce 1945, obsahuje jména zdejších obětí 2. světové války a uveden je na ní následující text: „1939–1945. Oběti nacismu: J. V. Šmejkal, Josef Mrázek, Jaroslav Průša.“ [Příloha č. 73]

Jaromír Václav Šmejkal se narodil 14. listopadu 1902 v pražských Nuslích,²¹⁵ ovšem část svého dětství strávil právě v Hořanech na Českobrodsku, odkud pocházel jeho otec František, který byl inženýrem státních drah.²¹⁶ V roce 1922 absolvoval reálné gymnázium v Českých Budějovicích a již od mala projevoval dobrodružné sklony, proto od léta 1923 začal aktivně cestovat. Po návštěvě Polska se vydal na Balkán, kde pobýval ve všech tamních zemích a následně v Turecku. Při těchto cestách navázal významné kontakty, díky nimž pak několik let strávil v diplomatických službách. Díky tomu se stal v letech 1925–1926 dragomanem (tlumočníkem) tureckého vyslanectví v Praze a v roce 1927 krátce osobním tajemníkem kubánského vyslance ve střední Evropě. Od 2. poloviny 20. let se přeorientoval na dráhu novináře, od roku 1926 pracoval v *Českém slovu* a od 30. let v *Poledním listu*, *Nedělním listu*, *Pražském listu* a *Expresu*. Žil střídavě v Praze a ve Voticích, ale často pobýval pracovně v zahraničí, mj. ve Francii a severní Africe.²¹⁷ Na podzim 1936 a na jaře 1937 cestoval jako válečný zpravodaj na madridskou, resp. baskicko-santaderskou frontu. Počátkem roku 1939 se stal vedoucím redaktorem nedělní přílohy *Venkova*, kromě novinářské kariéry se věnoval i psaní prózy a básní s exotickými motivy, filmové kritice a překladatelství. Používal množství pseudonymů, např. Petr Stráž či Václav Brázda.²¹⁸

²¹⁴ Cesty a památky. Památník padlým v 1. a 2. světové válce Hořany. [cit. 15.01.2024]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/horany-u-porican/pamatnik-padlym-v-1-a-2-svetove-valce>

²¹⁵ AHMP, f. Matrika narozených, Matriční kniha narozených Nusle 1902-1904. s. 72.

²¹⁶ Jaromír Václav Šmejkal. *Českobrodský zpravodaj*. Město Český Brod, 1967, roč. 7, č. 7. s. 13.

²¹⁷ Nelze však vyloučit ani občasný pobyt v Hořanech, který by vysvětloval umístění jeho jména na pomník.

²¹⁸ FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2008. sv. 4, část 1. s. 665-667.

Dne 15. října 1941 byl zatčen gestapem,²¹⁹ ovšem důvod jeho zatčení není dodnes zcela jasný, hojně se uvádí, že příčinou měl být židovský původ jeho manželky Kamily.²²⁰ Ta však až do 22. prosince 1942 žila společně s jejich synem v Praze, než byli oba deportováni do ghetta Terezín.²²¹ Ačkoliv se lze setkat i s variantou, že manželka i syn byli stejně jako J. V. Šmejkal zatčeni v říjnu 1941.²²² V poválečných novinových článcích se ale objevují zprávy, že Šmejkal byl zadržen pro nepřátelskou propagandu proti říši.²²³ Vězněn byl v koncentračním táboře Mauthausen, kde 27. prosince 1941 zahynul. Také zde se ale setkáváme s několika scénáři, nejčastěji se objevuje zmínka o tom, že byl ubit dozorcem SS.²²⁴ Další varianta, se kterou se lze setkat je úmrtí hladem,²²⁵ či v plynové komoře, a to dokonce společně se svojí ženou a synem.²²⁶ Poslední verzi je zcela nutné brát jako omyl, neboť Kamila Šmejkalová a šestiletý syn Miroslav byli usmrceni ve vyhlazovacím táboře Osvětim, kam byli deportováni z Terezína 9. října 1944.²²⁷ V oficiálních dokumentech z koncentračního tábora Mauthausen, kde byl Šmejkal vězněn pod číslem 2890, je u jeho jména uvedeno, že příčinou smrti byla flegmóna na pravé noze a celková sepse, které podlehl 27. prosince 1941 v 8.30 ráno.²²⁸ Podle táborové evidence měl však ještě ten samý den absolvovat „lékařský zákrok“ v táborové ošetrovně a existuje možnost, že byl ve skutečnosti zavražděn vstříkáním benzínové injekce do srdce. Tímto zločinem se v roce 1977 zabývala Československá vládní komise pro stíhání nacistických válečných zločinců ve spojitosti s pátráním po SS-Obersturmführerovi Aribertu Heimovi,²²⁹

²¹⁹ Výročí poprav a úmrtí českých novinářů. *Svobodný směr: deník Československé strany národně socialistické*. Plzeň: Akční výbor Čs. strany národně socialistické, 1945, roč. 1, č. 152. s. 3.

²²⁰ FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2008. sv. 4, část 1. s. 666.

²²¹ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.01.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/128721-kamila-smejkalova/> srov. Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.01.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/128722-miroslav-smejkal/>

²²² Výročí poprav a úmrtí českých novinářů. *Svobodný směr*. Plzeň: Akční výbor Čs. strany národně socialistické, 1945, roč. 1, č. 152. s. 3.

²²³ Tamtéž. srov. *Nezapomínejme. Obrana lidu*. Praha: Naše vojsko, 1947, roč. 1, č. 275. s. 4.

²²⁴ FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2008. sv. 4, část 1. s. 666. srov. *Nevzpomenut. Svobodné noviny*. Praha: Orbis, 1947, roč. 3, č. 264. s. 5.

²²⁵ *Nezapomínejme. Obrana lidu*. Praha: Naše vojsko, 1947, roč. 1, č. 275. s. 4.

²²⁶ Výročí poprav a úmrtí českých novinářů. *Svobodný směr*. Plzeň: Akční výbor Čs. strany národně socialistické, 1945, roč. 1, č. 152. s. 3.

²²⁷ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.01.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/128721-kamila-smejkalova/> srov. Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.01.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/128722-miroslav-smejkal/>

²²⁸ Arolsen archives. *Kniha mrtvých koncentračního tábora Mauthausen*, 27. 12. 1941.

²²⁹ SS-Obersturmführer Aribert Heim se narodil 28. června 1914 v rakouském Bad Radkesburgu a ve Vídni absolvoval lékařské studium. Od října 1941 působil v Mauthausenu a Gusenu, kde vybíral vězně k usmrcení a prováděl na nich lékařské experimenty, včetně operací bez použití anestetik. Přesný počet jeho obětí není znám, za své zločiny si pak vysloužil přezdívku „Doktor Smrt“. Po válce byl zajištěn, ale brzy se dočkal propuštění a svobodně provozoval gynekologickou ordinaci v Bad-Badenu. Když v roce 1962 zjistil, že se o něj zajímají úřady, tak uprchl z Německa. Údajně pak žil pod falešnými jmény ve Španělsku, Uruguayi a Egyptě, kde konvertoval k islámu. Zemřel v Káhiře 10. srpna 1992.

který působil jako táborový lékař v Mauthausenu a výše zmíněnou metodou prokazatelně vraždil.²³⁰

Josef Mrázek se narodil 4. září 1893 v Hořanech (tehdy okres Český Brod, dnes okres Nymburk) a byl vedoucím strojmistrem výtopny ČSD v Kolíně. Tam se v září 1939 stal organizátorem odbojové skupiny, jejíž hlavní činností byly menší sabotáže, rozšiřování ilegálního tisku, podpora rodin zatčených a podávání zpráv dalším odbojovým organizacím.²³¹ Za tuto aktivitu byl 22. listopadu 1943 zatčen a vězněn nejprve v Kutné Hoře a poté v Malé pevnosti Terezín, kde 21. února 1944 zemřel.²³² Jeho jméno je uvedeno také na pamětní desce obětí okupace, umístěné na kolínském vlakovém nádraží.²³³

Jaroslav Průša se narodil v roce 1923 a v období okupace byl nasazen na nucenou práci do průmyslového komplexu v Záluží u Mostu, kde se nacházela továrna na syntetický benzin. Ta se 12. května 1944 stala cílem náletu amerických bombardérů, během něhož Jaroslav Průša zahynul.²³⁴

4.10 Hradešín

4.10.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Původně pomník věnovaný obětem 1. světové války z Hradešína, jenž byl odhalen 28. října 1920 z iniciativy obce a místního ochotnického spolku. Jedná se o 210 cm vysoký obelisk s bronzovým státním znakem na vrcholu. Ve středu obelisku na vyhlazeném poli jsou uvedena jména padlých z 1. první světové války. Ten je položen na soklu z hrubě opracovaného kamene, na němž je nápis: „*Našim drahým padlým věnuje ochotnictvo za přispění občanů 1914–1918.*“ [Příloha č. 75] Při úpravě pomníku v roce 1958 byla na jeho sokl připevněna deska na památku zdejší oběti 2. světové války s následujícím nápisem: „*1943-1946 Apeltauer R. KT Oranienburg.*“²³⁵ Úprava se dotkla i oplocení pomníku, kdy dosavadní dřevěný plůtek

JANÍK, Vlastislav. *Mauthausen – konečná stanice*. Praha: Toužimský & Moravec, 2021. s. 82.

²³⁰ Arolsen archives. Různé dotazy na seznam 1953-1980, 30. 03. 1977.

²³¹ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Josef Mrázek 104959/69, Potvrzení o odbojové činnosti.

²³² Tamtéž, Přesné údaje o účastníku národního odboje za osvobození, 29. 10. 1969.

²³³ Evidence válečných hrobů. Kolín. [cit. 15.01.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2110-32612&fmin=josef&srn=mr%c3%alzek&st=0&>

²³⁴ MAINUŠ, František. *Totální nasazení: Češi na pracích v Německu 1939-1945*. Brno: Universita Jana Evangelisty Purkyně, 1970. s. 200.

²³⁵ Letopočet i název koncentračního tábora jsou v tomto případě zavádějící, neboť druhá světová válka probíhala v letech 1939–1945 a Rudolf Apeltauer nebyl vězněn v Oranienburgu, ale Sachsenhausenu, což byl koncentrační tábor u města Oranienburg.

nahradilo kovové pletivo, které bylo v roce 2002 odstraněno a okolo pomníku zbudována kovová ohrádka. Zároveň bylo upraveno okolí pomníku do jeho současné podoby.²³⁶

Rudolf Apeltauer se narodil 21. listopadu 1911²³⁷ a v Hradešíně žil v domě čp. 91.²³⁸ Během války byl vězněn v koncentračním táboře Sachsenhausen, kde měl vězeňské číslo 41048 a 13. ledna 1943 zde zahynul.²³⁹

4.10.2 Pomník tragicky zemřelých

Tento malý pomník je věnován třem tragicky zemřelým mladíkům z Hradešína, kteří zahynuli po výbuchu německého granátu, se kterým neopatrně manipulovali po skončení 2. světové války v květnu 1945. Odhalen byl 2. června 1946 na místě této tragické události, celou akci organizovali členové místního Svazu české mládeže. Jedná se o nízký žulový hranol, do něhož jsou vyryta jména obětí v následujícím tvaru a pořadí: „*Lad. Flosman, Frant. Vojáček, Josef Bek.*“ Pod nimiž je vyryto datum: „*Květen 1945.*“ [Příloha č. 76] Pomník se nachází u silnice směrem na Přisimasy, poblíž dnešního hradešínského vodojemu.²⁴⁰

Původcem tohoto nešťastného momentu byla ustupující německá armáda, která v květnu 1945 při průjezdu Hradešínem hromadně odhazovala zbraně a munici. Velké množství jich němečtí vojáci 7. května naházeli do zdejší vodní nádrže zvané „*Hliník*“, jež sloužila jako zdroj vody pro místní cihelnu Josefa Šeráka. Dne 30. května 1945 se mladíci **Josef Bek** (25 let), **František Vojáček** (22 let) a **Ladislav Flosman** (14 let) rozhodli zmiňovaný vojenský materiál vylovit, a to i přes výslovný zákaz a opakované varování. Z nádrže se jim podařilo vyndat několik dělostřeleckých granátů a pancéřových pěstí. Jeden z granátů však po neopatrném zacházení vybuchl a Josefu Bekovi utrhl hlavu, ruku a nohu. Ladislavu Flosmanovi výbuch prorazil lebku a ten do několika minut zemřel. Třetí z trojice František Vojáček měl těžká zranění ve spodní části těla, kterým podlehl po čtyřech týdnech v nemocnici.²⁴¹ Krátce

²³⁶ PSOTA, Jan; KYSELOVÁ, Petra; BEDNÁŘ, Milan; JINDŘICH, Jiří. *Drobné památky v Úvalech a okolí*. Klub přátel historie Úval a okolí. Úvaly, 2009. s. 86-87.

²³⁷ Book of the Dead Sachsenhausen 1936-1945. [cit. 28.08.2023]. Dostupné z: <https://www.stiftung-bg.de/totenbuch/main.php>

²³⁸ SVOBODA, Karel. Z historie a současnosti obce Hradešín – díl 2. *Spolek pro obnovu a rozvoj obce Hradešín*. Hradešín, 2006, č. 2. s. 5.

²³⁹ Book of the Dead Sachsenhausen 1936-1945. [cit. 28.08.2023]. Dostupné z: <https://www.stiftung-bg.de/totenbuch/main.php>

²⁴⁰ PSOTA, Jan; KYSELOVÁ, Petra; BEDNÁŘ, Milan; JINDŘICH, Jiří. *Drobné památky v Úvalech a okolí*. Klub přátel historie Úval a okolí. Úvaly, 2009. s. 85.

²⁴¹ Existuje i svědectví Josefa Chrousta (tehdy desetiletého), jenž byl přímým účastníkem této tragické události a pro Paměť národa na ní v rozhovoru vzpomínal. Podle něj měla nejstarší z obětí (pravděpodobně Josef Bek) vzít dva granáty a tlouct nimi o sebe, čímž došlo k výbuchu.

nato byl přístup k „*Hliníku*“ oficiálně zakázán referentem ONV, tento zákaz platil i pro odběr vody a hlíny pro vymazávání kamen.²⁴² Až poté nechal MNV Hradešín nádrž vyčistit vojenskou posádkou z Kostelce nad Černými lesy.²⁴³ V 90. letech byla zasypána a v roce 2003 se na zasypané ploše usídlila autodopravní firma. Roku 2005 byl pomník revitalizován panem Otakarem Růtou z Hradešína.²⁴⁴

4.11 Hradové Střimelice

4.11.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Pomník původně věnovaný obětem 1. světové války, který byl odhalen 31. července 1927. Slavnostního odhalení se zúčastnilo mnoho lidí z okolí, všechny okolní hasičské sbory a 30 členů Selské jízdy na koních. Během této akce zazněly proslovy faráře Václava Poledne ze Stříbrné Skalice a majora československých legií a právního rady Václava Kuliče z Kostelce nad Černými lesy. Školní děti přispěly ke slavnosti přednesem básní.²⁴⁵ Pomník je postaven ze žlutého pískovce a je tvořen obdélníkovým základovým soklem, na kterém jsou uvedena jména padlých z Hradových Střimelic a na němž je umístěna socha truchlící ženy a za ní kámen na jehož horní části jsou barevně provedené zemské znaky bývalého Československa a následující nápis: „*Padlým hrdinům 1914-1918.*“ Dále je na soklu umístěn sloup s hořícím plamenem, na ten byla po roce 1945 vytesána jména padlých obyvatel ve 2. světové válce a její letopočty, konkrétně jsou zde uvedena tato jména: „*F. Štěch, V. Vajgelt, F. Horák, A. Nekvasilová.*“²⁴⁶ [Příloha č. 77] Téměř identický pomník se nachází v obci Dobročovice (tehdy okres Český Brod, dnes okres Praha-východ), rovněž odhalený v roce 1927.²⁴⁷

František Štěch žil v domě čp. 47 a pracoval jako obecní hajný. Dne 6. června 1945 byl Místním národním výborem poslán do Ondřejova hlídat dobytek Rudé armády. Na místo

Paměť národa. Josef Chroust. [cit. 28.10.2023]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/chroust-josef-1935>

²⁴² PSOTA, Jan; KYSELOVÁ, Petra; BEDNÁŘ, Milan; JINDŘICH, Jiří. *Drobné památky v Úvalech a okolí*. Klub přátel historie Úval a okolí. Úvaly, 2009. s. 85.

²⁴³ SVOBODA, Karel. Z historie a současnosti obce Hradešín – díl2. *Spolek pro obnovu a rozvoj obce Hradešín*. Hradešín, 2006, č. 2. s. 5.

²⁴⁴ PSOTA, Jan; KYSELOVÁ, Petra; BEDNÁŘ, Milan; JINDŘICH, Jiří. *Drobné památky v Úvalech a okolí*. Klub přátel historie Úval a okolí. Úvaly, 2009. s. 85.

²⁴⁵ Hradec1. Pamětní kniha obce Hradové Střimelice. [cit. 10.10.2023]. Dostupné z: <https://www.hradec1.cz/2021/05/pametni-knih-hradovych-strimelic-si-ode-dneska-muzete-cist-online/>

²⁴⁶ Cesty a památky. Památník padlým v 1. a 2. světové válce. [cit. 10.10.2023]. Dostupné z:

<https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/hradove-strimelice/pamatnik-padlym-v-1-a-2-svetove-valce>

²⁴⁷ PSOTA, Jan; KYSELOVÁ, Petra; BEDNÁŘ, Milan; JINDŘICH, Jiří. *Drobné památky v Úvalech a okolí*. Klub přátel historie Úval a okolí. Úvaly, 2009. s. 58.

dorazil v noci, kdy měl střídat předešlou hlídku, byl však omylem zastřelen sovětskou stráží.²⁴⁸
K incidentu došlo v ohradě u pily Vincence Sajdla v Ondřejově.²⁴⁹

Václav Vajgelt byl přistižen při útěku za hranice a vězněn v Německu, kde se dočkal osvobození. Tehdy se však z radosti napil lihu, který ho otrávil a usmrtil.²⁵⁰

Anna Nekvasilová se narodila 28. prosince 1902 ve Stříbrné Skalici (tehdy okres Český Brod, dnes okres Praha-východ), žila v Hradových Střimelicích čp. 81 a v období okupace byla jakožto sestra Čecha, který bojoval v zahraniční armádě proti Němcům, uvězněna.²⁵¹ Od 22. září 1942 byla vězněna v internačním táboře ve Svatobořicích, o necelý rok později, dne 7. září 1943 se dočkala propuštění.²⁵² Věznění tedy přežila, ale domů se vrátila s rakovinou, a ještě v roce 1945 zemřela.²⁵³ Ve Svatobořicích byli vězněni i její rodiče Marie²⁵⁴ a František²⁵⁵ Nekvasilovi, kteří byli podobně jako dcera v průběhu roku 1943 propuštěni.

K osobě **F. Horáka** se mi nepodařilo získat žádné informace.

4.11.2 Pomník Rudé armády

Dalším pomníkem v Hradových Střimelicích je malý zkosený kus kamene, do něhož je zlatým písmem vyryt tento nápis: „*Na paměť osvobození 9. 5. 1945.*“ [Příloha č. 78] Jedná se tedy o jeden z mnoha pomníků, jenž připomínají osvobození Rudou armádou. Nachází se na tamní návsi, v těsné blízkosti pomníku obětí 1. a 2. světové války. K jeho odhalení došlo pravděpodobně někdy po roce 1948.

²⁴⁸ Hradec1. Pamětní kniha obce Hradové Střimelice. [cit. 10.10.2023]. Dostupné z: <https://www.hradec1.cz/2021/05/pametni-knih-hradovych-strimelic-si-ode-dneska-muzete-cist-online/>

²⁴⁹ SOkA Praha-venkov, f. Četnická stanice Ondřejov, *Památník četnické stanice Ondřejov*, nestr.

²⁵⁰ Hradec1. Pamětní kniha obce Hradové Střimelice. [cit. 10.10.2023]. Dostupné z: <https://www.hradec1.cz/2021/05/pametni-knih-hradovych-strimelic-si-ode-dneska-muzete-cist-online/>

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 10.10.2023]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/sv-nekvasil-anna>

²⁵³ Hradec1. Pamětní kniha obce Hradové Střimelice. [cit. 10.10.2023]. Dostupné z: <https://www.hradec1.cz/2021/05/pametni-knih-hradovych-strimelic-si-ode-dneska-muzete-cist-online/>

²⁵⁴ Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 10.10.2023]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/sv-nekvasil-marie>

²⁵⁵ Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 10.10.2023]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/sv-nekvasil-frantisek>

4.12 Chocerady

4.12.1 Hrob vojáka Rudé armády

Jediné místo paměti 2. světové války v Choceradech představuje tento hrob vojáka Rudé armády, který zde zahynul v roce 1945. Nachází se na choceradském hřbitově a jedná se o žulový monolit, na němž je umístěna rudá pěticípá hvězda, pod ní tzv. gardové prapory a leštěná žulová deska s nápisem v azbuce. [Příloha č. 79]

Nikolaj Fedorovič Bogdanov se narodil v roce 1928 a byl vojínem Rudé armády. Zemřel v roce 1945 v Choceradech.²⁵⁶

4.13 Chrást

4.13.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Jedním ze dvou pomníků v obci Chrást je tento sochařsky zdařilý pomník věnovaný zdejším obětem 1. a 2. světové války, umístěný ve středu obce. Zhotoven je z hořického pískovce a odhalen byl v roce 1924.²⁵⁷ Na podstavci zde stojí socha vojáka s puškou. Dle uniformy by se mohlo jednat o francouzského legionáře. Pod jeho nohami se nachází pískovcová deska se jmény obětí 1. světové války, na jejímž vrcholu je položen pískovcový kalich. Někdy po roce 1945 byla na pomník dopsána jména dvou obětí 2. světové války z Chrástu a uvedeny jsou tu v následující podobě: „*Hamáček Vladislav 1923-1945. Kasal Bohumil 1923-1945.*“ [Příloha č. 80]

Vladislav Hamáček se narodil v roce 1923 a zahynul v roce 1945, s největší pravděpodobností během totálního nasazení.

Bohumil Kasal se narodil v roce 1923 a zahynul v roce 1945, opět s největší pravděpodobností během totálního nasazení.

4.13.2 Pomník Rudé armády

Chrást je jednou z obcí, kde se také nachází pomník Rudé armády. Ten je umístěn v parčíku na kraji obce, směrem na Velenku. Jedná se o žulový monolit, na němž je připevněna bronzová

²⁵⁶ Evidence válečných hrobů. Chocerady. [cit. 27.05.2024]. Dostupné z:

<https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2101-39064&mt=chocerady&st=0&>

²⁵⁷ Obec Chrást. Informace o obci Chrást. [cit. 27.05.2024]. Dostupné z: <https://www.obec-chrast.cz/informace-o-obci-chrast.html>

deska s následujícím nápisem: „*Vám poděkování a lásku vám. S. K. Neumann. 1945–1955. Na paměť našeho osvobození sovětskou armádou, občané obce Chrástu.*“ [Příloha č. 81] Jak text desky napovídá, k jeho odhalení došlo pravděpodobně v roce 1955. Důvod, proč pomník nese také citát Stanislava Kostky Neumanna, se mi bohužel zjistit nepodařilo. Na desce je dále zobrazen srp a kladivo.

4.14 Jevany

3.14.1 Hrob neznámého vojáka Rudé armády

Na hřbitově Aldašín, nedaleko Jevan, se nachází hrob neznámého vojáka Rudé armády, který zde zemřel v květnu 1945. Jedná se o vcelku tradiční podobu náhrobku sovětského vojáka, na kterém nechybí rudá pěticípá hvězda a pod ní tzv. „gardové prapory“, rovněž rudé barvy. Pod nimi je zlatě vyryt tento nápis: „*Na paměť hrdinnému „Rudoarmějci“.* Obec Jevany. Květen 1945.“ [Příloha č. 82]

4.15 Klučov

4.15.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Tento klučovský pomník je jedním z řady pomníků, jež jsou věnovány obětem 1. i 2. světové války. K jeho odhalení došlo 28. října 1928, tedy během oslav 10. výročí vzniku Československé republiky. Postaven je na návsi před domem čp. 19. a jeho autorem byl sochař Svoboda z Peček. Již od počátku se kolem pomníků nachází malá květinová zahrádka, která je obehnaná železnou mříží na podezdívce, autory mříže byli místní občané František Lambert a Bohumil Hrouda, kteří ji zhotovili zcela zdarma.²⁵⁸ Samotný pomník představuje neopracovaný žulový kámen, na jehož vrcholu se nachází následující nápis: „*Padlým vojínům 1914-1919. 1945. Kdož pro vlast padli, věčně budou žít!*“ Pod ním je do pomníku vsazená kamenná leštěná deska se jmény zdejších obětí 1. světové války. Po květnu 1945 bylo na desku dopsáno jméno tamní oběti 2. světové války, jež je na desce uvedeno v této podobě: „*Oběť revoluce 8. V. 1945. Jan Jiroušek.*“ [Příloha č. 83]

²⁵⁸ Obec Klučov. Obecní kronika Klučova. [cit. 02.08.2023]. Dostupné z: <https://www.klucov.cz/data/kroniky/klucov/2str086.htm>

4.15.2 Pomník Rudé armády

Pomník věnovaný vojákům Rudé armády, která obcí projížděla 9. května 1945. Postaven byl na podnět Místního národního výboru a Svazu československo-sovětského přátelství a slavnostně odhalen 6. května 1951. Stavbu prováděli místní zedníci pod vedením úředníka státních drah Karla Hasmana a Místního národního výboru. Umístěn byl na prostranství někdejšího obecního lomu, které bylo pro tuto událost tamními občany náležitě upraveno. Navezena sem byla hlína s pískem a okolí památníku bylo vysázeno květinami. Spodek památníku je tvořen čtverhranným podstavcem, na němž je položený žulový jehlanec. Ten byl původně ještě zakončen rudou pěticí hvězdou, ta se na něm však dnes již nenachází.²⁵⁹ Na jehlanci je umístěna pamětní deska s nápisem: „*Na památku příchodu Rudé armády 9. 5. 1945.*“ [Příloha č. 84] Slavnostního odhalení se zúčastnily všechny místní spolky v čele se zástupci komunistické strany. Přítomen byl i pěvecký sbor z Českého Brodu, jenž postupně zazpíval československou a sovětskou hymnu. Ke shromážděným poté promluvil okresní školní inspektor Josef Krupauer.²⁶⁰

Dne 6. listopadu 1953 byla žáky národní školy v Klučově v rámci oslavy výročí Velké říjnové socialistické revoluce u pomníku vysazena lípa československo-sovětského přátelství. Při sázení stromu každý žák přihodil ke kořenům hlínu a zavázal se, že bude památný stromek ošetřovat a chránit. Zároveň každý z nich položil k pomníku Rudé armády kytici, který byl již předem vyzdoben květinami. Oslavy se dále zúčastnili zástupci Svazu československo-sovětského přátelství a Místního národního výboru.²⁶¹

4.15.3 Hrob Jana Jirouška

Jedná se o hrob Jana Jirouška na klučovském hřbitově, jenž byl zastřelen dne 8. května 1945. Na náhrobku je uveden následující text: „*Rodina Jirouškova. Proč velcí umírají, když velké se rodí. Jan Jiroušek. Profesor stř. škol a poručík v. z., nar. 16. 6. 1909, padl 8. 5. 1945 na poli cti a slávy ve službě národa v revoluč. dnech u vysílací stanice v Liblicích.*“ [Příloha č. 85] Jan Jiroušek však nebyl zastřelen u liblické vysílačky, nýbrž na předměstí Českého Brodu u prostoru zvaného Malechov.²⁶² Pohřeb Jana Jirouška proběhl 11. května 1945 v Klučově a na

²⁵⁹ Hvězda byla s největší pravděpodobností zničena po roce 1989.

²⁶⁰ Obec Klučov. Obecní kronika Klučova. [cit. 02.08.2023]. Dostupné z: <https://www.klučov.cz/data/kroniky/klučov/2str180.htm>

²⁶¹ Lípa československo-sovětského přátelství v Klučově. *Vesnické noviny českobrodského okresu*. Český Brod, 1953, roč. 4, č. 46. s. 2.

²⁶² Viz Pomník obětem květnové revoluce v Českém Brodě a Pomník padlých 8. května 1945 ve Kšelicích.

pohřbu byli přítomni nejen obyvatelé obce, ale nechyběli ani jeho přátelé a žáci z Vyšehradu, kde žil a učil na gymnáziu.²⁶³ Kromě něj jsou v hrobu uloženi i další rodinní příslušníci, jejichž jména jsou na náhrobku uvedena, je na něm rovněž porcelánový medailon s fotografií Jana Jirouška. Po roce 1948 se v Klučově každoročně běhala tzv. „Štafeta Jana Jirouška“, která se odehrávala vždy každý květen v rámci oslav osvobození. Ta startovala vždy u pomníku padlých v Klučově, od něhož se běželo k hrobu Jana Jirouška na zdejších hřbitově. Účastníky štafety bývali členové TSO Sokol Klučov, Hořany a Poříčany. Z Klučova od pomníku padlých byl pak vypraven průvod na tamní hřbitov a odtud k místnímu pomníku Rudé armády, kde zazněly projevy a vystoupení pěveckého sboru. Akce byla zpravidla zakončena ohňostrojem.²⁶⁴ Tato tradice byla do jisté míry zopakována 8. května 1995 v rámci vzpomínkové akce na konec 2. světové války v Českém Brodě. V tento den uspořádali českobrodští Sokolové štafetový běh vedoucí do obce Hořany a dále pak přes Poříčany na klučovský hřbitov k Jirouškovu hrobu.²⁶⁵

Jan Jiroušek viz Pomník obětem 8. května 1945 ve Kšelích

4.16 Konojedy

4.16.1 Pomník obětem 1. světové války a Lidic

Zdejší pomník je specifický tím, že kromě toho, že tradičně připomíná oběti 1. světové války z řad místních, tak také obsahuje schránku s prstí z vypálené obce Lidice. Naopak jména obětí 2. světové války z Konojed jsou na něm opomenuta. Jedná se o opracovaný žulový kámen, do něhož jsou mimo jmen obětí vyryty krátký text a letopočet, který pravděpodobně symbolizuje rok odhalení pomníku. Jeho znění je následující: „*Věnuje hasičský sbor za přispění občanů. 1922.*“. Někdy po 2. světové válce byla do pomníku vložena prst' z Lidic a k pomníku přidána malá žulová deska na níž je vytesán tento nápis: „*Na paměť lidických mučedníků. 1942.*“
[Příloha č. 86]

²⁶³ Obec Klučov. Obecní kronika Klučova. [cit. 02.08.2023]. Dostupné z: <https://www.klučov.cz/data/kroniky/klučov/2str111.htm>

²⁶⁴ Oslava osvobození v Klučově. *Vesnické noviny českobrodského okresu*. Český Brod, 1956, roč. 7, č. 22-23. s. 1-2.

²⁶⁵ KAPIČKA, Josef. Vzpomínka. *Českobrodský zpravodaj*. Město Český Brod, 1995, roč. 35, č. 6. s. 7.

4.16.2 Pamětní deska manželů Moravcových

Kamenná pamětní deska, která je věnována Anně a Miroslavu Moravcovým, kteří byli za podporování československých výsadkářů zavražděni v koncentračním táboře Mauthausen. Deska je umístěna na domě čp. 99, v němž manželé Moravcovi během války žili a uveden je na ní následující text: „*V tomto domě žili hrdinové sokolského odboje, manželé Anna Moravcová, nar. 26. 7. 1912, Miroslav Moravec, nar. 8. 6. 1905. Za podporu výsadku Anthropoid byli 24. 10. 1942 zavražděni v KT Mauthausen.*“ Nad textem je zobrazen znak České obce sokolské. [Příloha č. 87] K odhalení desky došlo 6. června 2019, slavnostního aktu se kromě obyvatel a zástupců obce Konojedy zúčastnili také členové Československé obce legionářské, klubu vojenské historie Rota Nazdar a tzv. Iniciativy A., která je neformálním sdružením, jež si dalo za cíl připomenout pozapomenuté hrdiny protinacistického odboje. Přítomna byla rovněž dcera manželů Moravcových, paní Anna Kuželová (*1939).²⁶⁶

Miroslav Moravec se narodil 8. června 1905 v Ledvicích (okres Teplice) do rodiny obchodníka se smíšeným zbožím a starosty tamního Sokola Jana Moravce. Po vzoru otce byl hrdým sokolem a postupně se dostal až do župního představenstva Krušnohorské župy – Kukaňovy, čím se dostal do kontaktu s řadou sokolů, s nimiž pak spolupracoval v protinacistickém odboji. V roce 1937 se seznámil se svoji budoucí ženou Annou Hrodkovou, kterou si o rok později vzal. Společně se pak zúčastnili X. všesokolského sletu v Praze. Ten se zapsal do historie hlavně tím, že členové Krušnohorské župy prošli pod slavnostní tribunou bez zdravic, čímž chtěli upozornit na jejich těžkou situaci v pohraničí.²⁶⁷

Ještě před záříjovými událostmi roku 1938 se Moravcův otec Jan prozíravě přestěhoval z pohraničí do středočeského Kostelce nad Černými lesy, kde si pořídil vilu a začal zde provozovat rodinný obchod. Naopak Miroslav Moravec s manželkou Annou hodlali v pohraničí zůstat, ovšem tlak Němců v pohraničních oblastech stále sílil a rodina se stala terčem řady útoků ze strany německých spoluobčanů. Otec proto Miroslava přemluvil, aby se přestěhovali na Černokostelecko, kde rodina manželům Moravcovým zakoupila dům čp. 99 v Konojedech. Manželé Moravcovi se do něj nastěhovali krátce před Vánoci 1938 a 1. května 1939 se jim zde narodila dcera Anna. Miroslav Moravec začal v Konojedech podnikat a otevřel si ve svém domě obchod se smíšeným zbožím, jehož sortiment později rozšířil o uhlí. Nejspíše v létě 1941 ho v Konojedech navštívil bývalý župní náčelník Krušnohorské župy Kukaňovy Václav Novák

²⁶⁶ Konojedy. Odhalení pamětní desky. [cit. 30.11.2023]. Dostupné z: https://www.konojedy.cz/zivot-v-obci/kalendar-akci/odhaleni-pametni-desky-148_23cs.html

²⁶⁷ JANÍK, Vlastislav. Příběh rodiny Moravcových z Konojed. [cit. 17.04.2023]. Dostupné z: <https://mauthausen.webnode.cz/zpracovane-pribehy-veznu-ktm/pribeh-rodiny-moravcovych-z-konojed/>

s rodinou. Toho prý Moravec požádal o potravinovou pomoc pro rodiny zatčených příslušníků Sokola a odboje. Miroslav Moravec se tak stal podporovatelem sokolských odbojářů v Praze, kteří se starali o ukrývání členů různých výsadek, mj. i dvojice z desantu Anthropoid. Kromě toho udržoval kontakt s příslušníky Sokola ve východních Čechách.²⁶⁸

Po atentátu na Heydricha odstartovalo gestapo vlnu zatýkání, ta se 18. července 1942 přihnala i do Konojed, kdy byl Miroslav Moravec zatčen pražským gestapem pod vedením kriminálního komisaře Heinze Jantura.²⁶⁹ Vězněn byl nejprve na Pankráci a poté v Malé pevnosti Terezín, kam byl transportován 28. srpna 1942.²⁷⁰ Odtud byl 22. října 1942 převezen do koncentračního tábora Mauthausen, kam byl přemístěn za účelem vykonání trestu smrti, k němuž byl v nepřítomnosti odsouzen. Tam byl dopraven o den později a 24. října v 15.22 popraven ranou do týla. K popravě tedy došlo ve stejný den a stejným způsobem jako u dalších 263 českých vlastenců, kteří pomáhali výsadku Anthropoid.²⁷¹

Anna Moravcová, rozená Hrodková, se narodila 26. července 1912 v Brně, pocházela taktéž z obchodnické rodiny a byla náčelnicí Sokola v Mostě, který reprezentovala především na plaveckých soutěžích. Na rozdíl od svého manžela byla zatčena až 27. srpna 1942 a odvezena do pražského policejního vězení v Bartolomějské ulici, v září téhož roku pak do terezínské Malé pevnosti a odtud do koncentračního tábora Mauthausen. Stejně jako její manžel Miroslav byla v nepřítomnosti odsouzena k trestu smrti a 24. října 1942 v 10.46 popravena ranou do týla.²⁷²

Dcera manželů Moravcových, Anna, byla podobně jako již zmíněný Svatopluk Bauman internována v zámečku na Jenerálce, kde byly drženy děti podporovatelů parašutistů z desantu Anthropoid. Ty byly v dubnu 1944 odvezeny do internačního tábora ve Svatobořicích a před koncem války přemístěny do Plané nad Lužnicí, kde se dočkaly osvobození. Po válce si Annu Moravcovou osvojili příbuzní z matčiny strany.²⁷³

²⁶⁸ JANÍK, Vlastislav. Příběh rodiny Moravcových z Konojed. [cit. 17.04.2023]. Dostupné z: <https://mauthausen.webnode.cz/zpracovane-pribehy-veznu-ktm/pribeh-rodiny-moravcovych-z-konojed/>

²⁶⁹ Tamtéž.

²⁷⁰ Památník Terezín. Miroslav Moravec. [cit. 15.01.2024]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/mp-moravec-miroslav>

²⁷¹ JANÍK, Vlastislav. Příběh rodiny Moravcových z Konojed. [cit. 17.04.2023]. Dostupné z: <https://mauthausen.webnode.cz/zpracovane-pribehy-veznu-ktm/pribeh-rodiny-moravcovych-z-konojed/>

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ Tamtéž.

4.17 Kostelec nad Černými lesy

4.17.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Na černokosteleckém náměstí se nachází celá řada pomníků a jedním z nich je i tento, jenž byl původně věnován obětem 1. světové války. Pomník je dílem kameníka Aloise Formánka z Českého Brodu a k jeho odhalení došlo 3. září 1922.²⁷⁴ Jedná se o žulový obelisk, který je postaven na vrchu třech pískovcových schodů. Na třech stranách pomníku jsou vyryta jména obětí 1. světové války a na čtvrté pak datum jeho zhotovení. U soklu pomníku je umístěna socha piety.²⁷⁵ V roce 1927 byla do pomníku vložena prst' z bojiště u Zborova, při příležitosti 10. výročí této slavné bitvy. Po roce 1945 byl pomník doplněn o žulovou desku s následujícím nápisem: „*Obětem 1939–1945*“.²⁷⁶ [Příloha č. 90]

4.17.2 Pomník zakladatelů Československa

Tento pomník je věnován T. G. Masarykovi, E. Benešovi a M. R. Štefánikovi, jakožto zakladatelům Československa. K jeho odhalení došlo 7. září 1930 a původně se na něm nacházel keramický reliéf T. G. Masaryka, jehož autorem byl zdejší výtvarník F. X. Pokorný (dnes uložený v místním muzeu). Nahrazen byl v roce 1936 bronzovou plastikou s vyobrazením výše jmenované trojice od sochaře Karla Babky. Ta byla s příchodem okupace v roce 1939 z pomníku sejmuta a v roce 1945 opět na kámen vrácena. Během úpravy náměstí roku 1946 přemístěn do jedné roviny s pomníkem obětí světových válek. Po roce 1948 pak byla plastika s portréty opět sejmuta a v letech 1952–1968 nahrazena plastikou rudoarmějce od J. Štramberského a z pomníku se tak rázem stal pomník Rudé armády.²⁷⁷ [Příloha č. 91] Až v srpnu 1968, po invazi vojsk Varšavské smlouvy, došlo neznámým člověkem ke zničení této plastiky a pomník rudoarmějců tak na určitou dobu zanikl.²⁷⁸ V roce 1974 byl na tento pomník umístěn nápis: „*Na paměť vítězného února 1948 kupředu, zpátky ni krok. Klement Gottwald.*“

²⁷⁴ Cesty a památky. Památník padlým v 1. a 2. světové válce. [cit. 17.04.2023]. Dostupné z:

<https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/kostelec-nad-cernymi-lesy/pamatnik-padlym-v-1-a-2-svetove-valce>

²⁷⁵ Evidence válečných hrobů. Kostelec nad Černými lesy. [cit. 17.04.2023]. Dostupné z:

<https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2122-2574>

²⁷⁶ Cesty a památky. Památník padlým v 1. a 2. světové válce. [cit. 17.04.2023]. Dostupné z:

<https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/kostelec-nad-cernymi-lesy/pamatnik-padlym-v-1-a-2-svetove-valce>

²⁷⁷ Cesty a památky. Památník zakladatelům Čsl. státu. [cit. 19.05.2024]. Dostupné z:

<https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/kostelec-nad-cernymi-lesy/pamatnik-zakladatelum-csl-statu>

²⁷⁸ SOkA Kolín, f. Městský národní výbor Kostelec nad Černými lesy, *Kronika města 1966-1972*. s. 117.

V roce 1990 byl pomník uveden do původní podoby s portréty zakladatelů Československa.²⁷⁹
[Příloha č. 92]

4.17.3 Pamětní deska Rudolfa Urbana

Pamětní deska věnovaná Rudolfu Urbanovi, který byl zastřelen německými vojáky během květnové revoluce v Kostelci nad Černými lesy. Odhalena byla 28. října 1945 na domě čp. 432 v Pražské ulici, před nímž k incidentu došlo.²⁸⁰ Na desce je vyryt následující nápis: „*Zde padl národní hrdina Rudolf Urban při boji 8. 5. 1945.*“ Nalevo od nápisu je umístěna porcelánová destička s portrétní fotografií oběti. [Příloha č. 93]

Rudolf Urban se narodil 15. dubna 1906 v dnes již zaniklé obci Záluží (okres Most), během okupace žil v Kostelci společně s manželkou Aloisií na adrese Skalka 751 a pracoval jako podomní obchodník s kůžemi. Do odboje proti okupantům se zapojil v květnu 1945, kdy 5. května jako jeden z prvních vstoupil do povstaleckých jednotek v Kostelci. V těch tehdy konal službu po celou dobu povstání a domů se chodil pouze najíst.²⁸¹ To se mu stalo osudným 8. května kolem 10 hodin dopoledne, jelikož byl zastřelen při zastavování německé armádní kolony před domem čp. 432 v Pražské ulici. Jeho pohřeb s vojenskými poctami se konal 11. května na kosteleckém hřbitově.²⁸²

4.17.4 Pomník Rudé armády

Tento pomník nahradil původní pomník Rudé armády, který byl na protest zničen v srpnových dnech roku 1968. O jeho realizaci rozhodl MěNV začátkem května 1969 a odhalen byl 8. května téhož roku. Šlo však o pomník provizorní, který nesl nápis: „*Našim osvoboditelům*“. Jeho odhalení tedy probíhalo během oslav osvobození, bylo doprovázeno tradičním lampionovým průvodem a předseda MěNV Antonín Bohata přednesl projev, v němž zdůrazňoval, že největší podíl na osvobození Československa měla Sovětská armáda.²⁸³ Regulérní pomník, který se

²⁷⁹ Cesty a památky. Památník zakladatelům Čsl. státu. [cit. 19.05.2024]. Dostupné z:

<https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/kostelec-nad-cernymi-lesy/pamatnik-zakladatelum-csl-statu>

²⁸⁰ BOHATA, Jiří. Naši padlí za květnové revoluce. *Černokostelecký zpravodaj*. Kostelec nad Černými lesy, 2015, č. 5. s. 25.

²⁸¹ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Rudolf Urban 190571/80, Podrobné vyličení odbojové činnosti Rudolfa Urbana, 21. 02. 1980.

²⁸² BOHATA, Jiří. Naši padlí za květnové revoluce. *Černokostelecký zpravodaj*. Kostelec nad Černými lesy, 2015, č. 5. s. 25.

²⁸³ SOkA Kolín, f. Městský národní výbor Kostelec nad Černými lesy, *Kronika města 1966-1972*. s. 177.

v Kostelci dodnes nachází, byl slavnostně odhalen v květnu 1970. Projev zde pronesl někdejší účastník protinacistického odboje a politický vězeň Karel Záruba. Po jeho řeči byly k pomníku položeny věnce a odtud pak vyšel lampionový průvod, jenž šel do Pražské ulice k pamětní desce Rudolfa Urbana a za městem pak byla zapálena hranice.²⁸⁴ Pomník se nachází na Černokosteleckém náměstí Smiřických a jedná se o neopracovaný žulový kámen, v jehož středu je umístěna kamenná deska, na níž je vyobrazena hlava sovětského vojáka a pod ní nápis: „*Na paměť osvobození Rudou armádou 9. května 1945.*“ [Příloha č. 94,95]

4.17.5 Kenotaf Karla Pavlíka

Jde o symbolický hrob kapitána Karla Pavlíka, který byl roku 1943 za účast v protinacistické rezistenci popraven v koncentračním táboře Mauthausen. Pavlíkova rodina jeho ostatky nikdy neobdržela, jelikož zasílání urn zemřelých Čechů bylo od 12. září 1942 všeobecně zakázáno. Důvodem byla obava před případnými pietními akty, poutěmi či demonstracemi u hrobů vězňů. V Mauthausenu byl popel spálených obětí každý den vyhazován spolu se škvárou z pecí na různá místa v táboře či okolí.²⁸⁵ Přesná poloha Pavlíkových ostatků je tedy neznámá. Na náhrobku je tudíž uvedeno pouze jméno Karla Pavlíka pod jmény jeho rodičů, kteří jsou v hrobce uloženi. Nechybí zde ani data narození a popravy, včetně jejího místa. [Příloha č. 97] Dne 20. října 2019 se u hrobu odehrála vzpomínková akce, během níž byla do hrobu uložena symbolická prst' zeminy z popelové haldy koncentračního tábora Mauthausen.²⁸⁶

Karel Pavlík se narodil 19. října 1900 v Hradových Střimelicích (tehdy okres Český Brod, dnes okres Praha-východ) v mládí vystudoval učitelský ústav a profesi učitele pak vykonával v obci Vyžlovka. Krátce nato však nastoupil na vojenskou akademii v Hranicích, kterou dokončil v roce 1923 a o dva roky později byl převelen k Pěšímu pluku 5. T. G. Masaryka. V dubnu 1924 se oženil a s manželkou Emílií měl syna Karla a dceru Dagmar. Roku 1932 dosáhl hodnosti kapitána a rok poté byl jmenován velitelem roty Pěšího pluku 8 – Slezského v Místku.²⁸⁷ Zde se 14. března 1939 ujal vedení obrany Czajankových kasáren, u nichž proběhl boj s německou

²⁸⁴ SOkA Kolín, f. Městský národní výbor Kostelec nad Černými lesy, *Kronika města 1966-1972*. s. 240.

²⁸⁵ JANÍK, Vlastislav. *Mauthausen – konečná stanice*. Praha: Toužimský & Moravec, 2021. s. 34.

²⁸⁶ BOHATA, Jiří. *Občané Kostelce nad Černými lesy a okolí na frontách I. a II. světové války*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, s.r.o. – nakladatelství a vydavatelství, 2019. s. 88.

²⁸⁷ ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939-1941*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2022. s. 357.

armádou, jež tehdy obsazovala zbytek českých zemí.²⁸⁸ Po skončení boje byli nuceni naši vojáci kapitulovat, následně byli transportováni do zajateckého tábora, odkud však byli po krátkém věznění propuštěni. Po demobilizaci se kapitán Pavlík společně se svojí ženou nejprve podílel na organizaci ilegálních přechodů hranic pro bývalé vojáky a poté se přestěhoval do Prahy, kde nastoupil do funkce aktuárského tajemníka Okresního školského úřadu. V Praze vstupuje do protinacistického odboje a jakožto bývalý voják získává napojení na Obranu národa, ale například i na sokolskou organizaci Jindra. V rámci ní se v únoru a březnu 1942 dostal do přímého kontaktu s členy výsadku Anthropoid Janem Kubišem a Jozefem Gabčíkem. Poté, co tato dvojice úspěšně vykonala atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, se Karlu Pavlíkovi na rozdíl od jiných dařilo uniknout pozornosti gestapa. Pouze však do 4. září 1942, kdy se měl sejít s vedoucím organizace Jindra Ladislavem Vaňkem²⁸⁹ na pražském Zahradním městě, přesněji řečeno na konečné tramvaji č. 4. Zde již čekalo gestapo, před jehož příslušníky se dal Pavlík na útěk, a dokonce i stihl zastřelit jejich služebního psa. Krátce nato byl ale dalším psem sražen k zemi a gestapáckou přesilou přemožen. Následoval převoz do Petschkova paláce, kde se ihned pokusil o sebevraždu, to však bez úspěchu. Posléze byl vězněn v Kounicových kolejích v Brně, odsouzen k trestu smrti a odvezen v zuboženém stavu do koncentračního tábora Mauthausen. Tady byl 26. ledna 1943 v 16. 31 hodin popraven ranou do týla. Po válce byl kapitán Karel Pavlík vyznamenán in memoriam Československým válečným křížem 1939. V roce 1999 byl povýšen na plukovníka, zároveň mu byla prezidentem republiky in memoriam udělena medaile za hrdinství v boji a současně byl in memoriam vyznamenán záslužným křížem ministra obrany ČR 2. stupně.²⁹⁰ Dne 14. března 2019 byla Karlu Pavlíkovi odhalena pamětní deska v pražské ulici Na Folimace čp. 19, kde bydlel před svým zatčením.²⁹¹ Ve Frýdku-Místku je po něm pojmenována jedna z ulic na periferii města.²⁹²

²⁸⁸ V závěru boje osobně páčil z lehkého kulometu, a když mu došly náboje, tak střílel z pistole. Po 40 minutách však přišel rozkaz k zastavení palby. Na straně obránců si střet vyžádal pouze 2 lehce zraněné, zato Němce stála tato šarvátka 15-18 mrtvých vojáků.

Tamtéž. s. 19.

²⁸⁹ Ladislav Vaněk byl zakladatelem a vedoucím ilegální organizace Jindra, zároveň však agentem gestapa a po válce spolupracovník StB.

Wikipedia. Ladislav Vaněk. [cit. 29.05.2024]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Ladislav_Van%C4%9Bk

²⁹⁰ BOHATA, Jiří. *Občané Kostelce nad Černými lesy a okolí na frontách I. a II. světové války*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, s.r.o. – nakladatelství a vydavatelství, 2019. s. 87-88.

²⁹¹ Evidence válečných hrobů. Praha 2. [cit. 29.05.2024]. Dostupné z:

<https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE0002-56898&fnin=karel&srn=pavl%c3%adk&st=0&>

²⁹² JANÁSOVÁ, Kateřina; JURČÍKOVÁ Slavěna. Frýdecko-místecké ulice – po kom se jmenují? Frýdecko-místecký patriot. Frýdek-Místek, 2018, roč. 4, č. 2. s. 14.

Doposud není příliš známo, že do odboje se zapojila i Pavlíkova sestra Hermína. Ta byla manželkou Bedřicha Krákory, který až do své smrti dne 14. ledna 1943 stál v čele protinacistického odboje na Českobrodsku. Krátce po jeho smrti byla jejich ilegální skupina prozrazena a téměř všichni členové pozatýkáni, včetně Hermíny Krákorové. Ta byla od 15. března 1943 vězněna na Pankráci, avšak pro nedostatek důkazů již 27. března téhož roku propuštěna.²⁹³

4.17.6 Hrob Stanislava Krajíce

Jedná se o hrob příslušníka československé armády Stanislava Krajíce, který zemřel následkem nemoci, kterou se nakazil během květnové revoluce v Kostelci nad Černými lesy. Na náhrobku, jenž je umístěn na černokosteleckém hřbitově, je uveden pouze nápis připomínající rodinu Krajícovu a zmínka o Stanislavu Krajícovi tu žádná není, nicméně dle Spolku pro vojenská pietní místa je zde právě on pohřben.²⁹⁴ [Příloha č. 99]

Stanislav Krajíc se narodil 22. června 1902 v obci Boudy (okres Písek), v mládí se vyučil kolářem a odjel na Slovensko, kde později narukoval do armády a dosáhl hodnosti rotmistra. Poté byl přeložen do Milovic a připravoval se na povýšení na důstojníka, to však přerušila německá okupace, a tak se i s manželkou a dvěma dětmi přesunul do Kostelce nad Černými lesy, avšak udržoval i nadále spojení s bývalými kolegy z Milovic. V Kostelci rodina bydlela na adrese Pražská 733. Po vypuknutí květnového povstání se aktivně podílel na stavění barikád v Kostelci a stal se velitelem barikády v Pražské ulici, kde během dlouhotrvající strážní služby onemocněl. Onemocnění se zpočátku nezdálo natolik vážné a Krajíc ještě stihl zažádat o přijetí do aktivní služby ČSA. Pak se ale jeho stav stále zhoršoval, až 14. března 1946 zemřel.²⁹⁵

4.17.7 Kenotaf Vladimíra Mikulce

Symbolický hrob JUDr. Vladimíra Mikulce, který podobně jako např. Karel Pavlík, zemřel v koncentračním táboře Mauthausen. Hrob se nachází na černokosteleckém hřbitově a na náhrobním kameni je kromě jmen příbuzných JUDr. Mikulce uveden následující text: „*J.U.DR*

²⁹³ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Bedřich Krákora 73923/64, Stručný životopis od r. 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 27. 04. 1964.

²⁹⁴ Spolek pro vojenská pietní místa. Hrob Stanislava Krajíce. [cit. 29.12.2023]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/27003-hrob-stanislav-krajic/#27003-hrob-stanislav-krajic>

²⁹⁵ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Stanislav Krajíc 32805/72, Stručný životopis od r. 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 17. 02. 1972.

*Vladimír Mikulec, zemský soudce. *18. 3. 1909 + 10. 7. 1942 v koncentračním táboře Mauthausen.*“ [Příloha č. 100]

Vladimír Mikulec se narodil 18. března 1909 v Kostelci nad Černými lesy (tehdy okres Český Brod, dnes okres Praha-východ) a byl soudcem u krajského civilního soudu v Praze na Ovocném trhu.²⁹⁶ Žil v Praze na adrese Divišova 112.²⁹⁷ V době okupace se stal funkcionářem ilegálního Komunistického svazu mladá generace, za což byl později zatčen.²⁹⁸ K jeho zatčení došlo 13. října 1941.²⁹⁹ V březnu 1942 byl transportován do koncentračního tábora Mauthausen, kde byl pod číslem 5276 vězněn na bloku 13 a 10. července 1942 zde zahynul.³⁰⁰ Po válce mu byla v budově výše zmiňovaného soudu odhalena pamětní deska, která je věnovaná i dalším obětem 2. světové války z řad soudních zaměstnanců. K jejímu odhalení došlo 2. listopadu 1946, pietního aktu se zúčastnili také členové Mikulcovy rodiny a zástupci MNV z Kostelce nad Černými lesy JUDr. M. Maršálek, P. Pecháček a K. Záruba.³⁰¹

4.17.8 Hrob německých vojáků a civilistů

Na černokosteleckém hřbitově se nacházel neoznačený hromadný hrob německých vojáků a civilistů, jejichž mrtvá těla sem byla svezena z Kostelce a blízkého okolí. Exhumace hrobu, k níž došlo v září 2003, prokázala, že zde bylo pochováno celkem 18 osob, z toho 3 ženy. V roce 2008 byly jejich ostatky uloženy na novém vojenském hřbitově v Chebu.³⁰²

4.18 Kostelní Střimelice

4.18.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Tento žulový pomník, původně věnovaný obětem 1. světové války, byl odhalen v roce 1921 a původně stál na návsi naproti domu čp. 62, než byl přemístěn na travnatý plácek mezi domy čp. 34 a čp. 36. Na vrchní části pomníku je umístěn bronzový znak jednotlivých zemí bývalého Československa, pod ním se nachází černá deska z leštěné žuly se jmény obětí 1. světové války

²⁹⁶ SOKA Kolín, f. Městský národní výbor Kostelec nad Černými lesy, *Kronika města 1946-1951*. s. 110.

²⁹⁷ Holocaust survivors and victims database. JUDr. Vladimír Mikulec. [cit. 19.03.2024]. Dostupné z: https://www.ushmm.org/online/hsv/person_view.php?PersonId=6934544

²⁹⁸ ŠTRAIT, Jaroslav. Stále živá historie. *Pochodeň*. Hradec Králové, 1987, roč. 76, č. 106. s. 4.

²⁹⁹ SOKA Kolín, f. Městský národní výbor Kostelec nad Černými lesy, *Kronika města 1938-1951*. s. 44.

³⁰⁰ Kdo podá zprávy? *Rudé právo*. Praha, 1945, roč. 25, č. 36. s. 4.

³⁰¹ SOKA Kolín, f. Městský národní výbor Kostelec nad Černými lesy, *Kronika města 1946-1951*. s. 110.

³⁰² BOHATA, Jiří. *Občané Kostelce nad Černými lesy a okolí na frontách I. a II. světové války*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, s.r.o. – nakladatelství a vydavatelství, 2019. s. 118.

z Kostelních Střimelic. [Příloha č. 101] Po 2. světové válce byla na podstavec pomníku připevněna další deska, tentokrát připomínající zdejšího rodáka, jenž padl v květnu 1945 během Pražského povstání. Ta nese následující nápis: „*Josef Pačes. Padl v boji o Prahu.*“³⁰³ [Příloha č. 102]

Josef Pačes se narodil 24. listopadu³⁰⁴ 1916 v Kostelních Střimelicích (tehdy okres Český Brod, dnes okres Praha-východ), po absolvování základního vzdělání se vyučil kožešníkem a 1. dubna 1938 nastoupil vojenskou prezenční službu. Z aktivní služby byl propuštěn 1. dubna 1939 v hodnosti vojína. V období protektorátu žil na adrese Praha XVI, Mrázkova 4 a pracoval jako kožešník. Během Pražského povstání byl raněn v boji na barikádách a tomuto zranění 29. června 1945 podlehl v motolské nemocnici.³⁰⁵ K jeho zranění mělo dojít v oblasti Braníka.³⁰⁶

4.19 Kozojedy

4.19.1 Pomník Jaroslava Koutka

Žulový pomník, věnovaný oběti květnového povstání Jaroslavu Koutkovi. Uprostřed pomníku je umístěna deska z černého hlazeného granitu se zlaceným textem: „*5. 5. 1945. Padl zde hrdinně Jaroslav Koutek 17letý učeň ze Štíhlíc. Vlast drahou bránil – naši svobodu.*“ Nad deskou je zasazena oválná porcelánová destička s fotografií oběti a na vrcholu je vyrytý zlacený křížek.³⁰⁷ [Příloha č. 103] Pomník byl odhalen 4. listopadu 1945 na místě, kde byl Jaroslav Koutek postřelen.³⁰⁸ Autorem pomníku byl František Diviš z Kozojed s jeho přáteli.³⁰⁹ Původně se tedy pomník nenacházel v Kozojedech, nýbrž u odbočky ze státní silnice směrem na Štíhllice, kde povstalci káceli stromy a stavěli záseky proti ustupující německé armádě. Z důvodů stavby přeložky státní silnice musel být 11. listopadu 1986 Koutkův pomník rozebrán a posléze uložen do skladiště. V roce 1987 byl pomník opět postaven, tentokrát u letního tábora Stavební obnovy, kde zůstal až do roku 1992, kdy byl znovu přemístěn, tentokrát na náves v Kozojedech, kde

³⁰³ Kostelní Střimelice. Pomník padlým. [cit. 20.11.2023]. Dostupné z: <https://kostelni-strimelice.webnode.cz/l/pomnik-padlym/>

³⁰⁴ Jinde uváděno také 24. září.

³⁰⁵ MAREK, Jindřich; PEJČOCH, Ivo; PLACHÝ, Jiří a JAKL, Tomáš. *Padli na barikádách: padlí a zemřeli ve dnech Pražského povstání 5.-9. května 1945. Druhé doplněné a rozšířené vydání.* Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2020. s. 82.

³⁰⁶ Z pověření prezidenta republiky byli vyznamenáni tito příslušníci odboje za osvobození Prahy z nepřátelského obsazení: čs. válečným křížem 1939: Pačes Josef. *Osobní věstník čs. ministerstva národní obrany.* Praha: Ministerstvo národní obrany, 1945, č. 19. s. 154.

³⁰⁷ PSOTA, Jan. *Doubravčice nad říčkou Šemberou.* 2019. Havlíčkův Brod: obec Doubravčice, 2019. s. 316-317.

³⁰⁸ SOkA Kolín, f. Místní národní výbor Kozojedy, *Kronika obce Kozojedy 1923-1962*, s. 56.

³⁰⁹ Tamtéž. s. 172.

stojí dodnes.³¹⁰ K pomníku Jaroslava Koutka byl ještě dlouhá léta po válce, zpravidla 7. května, každoročně vypravován místními občany lampionový průvod, kterého se rovněž zúčastňovali Koutkovi rodiče ze Štíhlic.³¹¹

Jaroslav Koutek se narodil 30. srpna 1928 ve Štíhlicích (tehdy okres Český Brod, dnes okres Kolín), kde také žil s rodiči v domě čp. 62.³¹² Byl holičským učněm u A. Kopeckého v Kostelci nad Černými lesy. V květnu 1945 se měl zapojit do kácení stromů a stavění barikád na státní silnici mezi Kozojedy a Vyžlovkou (u odbočky na Štíhlice), což se mu stalo osudným. Zde ho 6. května kolem 21. hodiny těžce zranila od silnice odražená střela, kterou vystřelila projíždějící německá hlídka, při čemž došlo k průstřelu Koutkova hrudníku a krku. Ihned byl přenesen do hotelu na Závisti v Kozojedech, odkud byl transportován do nemocnice v Českém Brodě, kde 7. května 1945 svým zraněním podlehl.³¹³ Je však možné, že Koutkova smrt je dílem ještě větší nešťastné náhody, než je pouze odražený projektil. Dle vzpomínek Josefa Kurela ze Štíhlic, jeho nejlepšího kamaráda, jezdil každý den na kole do Kozojed za svou dívkou a k události, kdy německá hlídka po povstalcích vystřelila, mělo dojít právě v momentu, kdy se k místu blížil Jaroslav Koutek na svém kole.³¹⁴ Je tudíž možné, že se stal obětí květnové revoluce, aniž by do ní sám aktivně zasáhl. Otazník visí i nad datem, kdy k postřelení došlo, jelikož na pomníku se nachází datum 5. květen 1945 a totéž datum uvádí dobový tisk či Koutkův otec v žádosti o přiznání synovy odbojové činnosti.³¹⁵ Dle dostupných pramenů však stavba barikád na Černokostelecku začala až 6. května a Koutkovo zranění je v nich taktéž uváděno.³¹⁶ Pohřeb Jaroslava Koutka se konal 10. května 1945 v Kozojedech, jeho ostatky byly 25. dubna 1951 exhumovány a uloženy do hrobu na novém hřbitově ve Štíhlicích, jenž byl založen v roce 1948.³¹⁷

³¹⁰ BOHATA, Jiří. Naši padlí 2. část. *Černokostelecký zpravodaj*. Kostelec nad Černými lesy, 2015, č. 6. s. 22.

³¹¹ SOKA Kolín, f. Místní národní výbor Kozojedy, *Kronika obce Kozojedy 1923-1962*, s. 212.

³¹² VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Jaroslav Koutek 119359/69, přesné údaje o účastníku národního odboje, 04. 11. 1969.

³¹³ BOHATA, Jiří. Naši padlí 2. část. *Černokostelecký zpravodaj*. Kostelec nad Černými lesy, 2015, č. 6. s. 22.

³¹⁴ Z historie Vyžlovky – pokračování. *Vyžlovák*. Obecní úřad Vyžlovka, 2016, roč. 18, č. 1. s. 5.

³¹⁵ ŠUBRT, Jan. Za vlast – za svobodu. *Zprávy Okresní jednoty živnostenských společenstev v Českém Brodě*. Český Brod, 1945, č. 5. nestr. srov. VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Jaroslav Koutek 119359/69, Stručný životopis od roku 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 04. 11. 1969.

³¹⁶ SOKA Kolín, f. Místní národní výbor Kozojedy, *Kronika obce Kozojedy 1923-1962*, s. 55. srov. SOKA Kolín, f. Městský národní výbor Kostelec nad Černými lesy, *Kronika města 1938-1951*, s. 74.

³¹⁷ BOHATA, Jiří. Naši padlí 2. část. *Černokostelecký zpravodaj*. Kostelec nad Černými lesy, 2015, č. 6. s. 22.

4.19.2 Pomník obětem 2. světové války

Tento kamenný pomník byl odhalen v květnu 1960 během oslavy 20. výročí konce 2. světové války a nachází se na kozojedské návsi v těsné blízkosti pomníku obětí 1. světové války a pomníku věnovaného Rudé armádě. Jsou na něm uvedena jména Josefa Šafaříka a Františka Šimůnka čili obětí z řad kozojedských obyvatel.³¹⁸ [Příloha č. 104]

Josef Šafařík se narodil v roce 1885 a bydlel v Kozojedech. Jednalo se o člověka s lehčí vadou smyslů, který nechodil do práce a živil se pouze příležitostnou prací jako bylo štípání dříví, nošení vody či pomoc na polích v období žní. Fakt, že neměl stálé zaměstnání se mu stal osudným, a tak byl v roce 1942 okupanty poslán na nucené práce do sírných dolů v Polsku, kde po přibližně půl roce zahynul.³¹⁹

František Šimůnek se narodil 25. září 1920 v Kozojedech a během války byl vězněn v koncentračním táboře Neuengamme.³²⁰ Po osvobození se nacházel ve velice špatném zdravotním stavu, a tak byl Mezinárodním červeným křížem poslán do sanatoria ve Švédsku, odkud ještě stihl poslat své rodině do Kozojed dopis, v němž se vyjadřoval o vážnosti svého zdraví. Než stihl dopis rodině přijít, tak František Šimůnek zemřel na následky svých zranění způsobených dlouholetým vězněním.³²¹

4.19.3 Pomník Rudé armády

Pomník věnovaný Rudé armádě se nachází mezi pomníky obětí 1. a světové války na zdejší návsi. Jedná se o jednoduchou kamennou desku s následujícím nápisem: „9. 5. 1945 Rudé armádě osvoboditelce.“ Odhalen byl někdy po roce 1945.

4.20 Kšely

4.20.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Tamní pomník obětem 1. a 2. světové války má tradiční podobu, s níž se lze setkat v mnoha obcích, tedy hladce opracovaný žulový monolit, do něhož je vyryt následující text: „*Obětem světové války 1914–1918 1939–1945.*“ [Příloha č. 107] Nachází se na návsi ve Kšelích.

³¹⁸ SOkA Kolín, f. Místní národní výbor Kozojedy, *Kronika obce Kozojedy 1923-1962*, s. 227.

³¹⁹ Tamtéž, s. 225-227.

³²⁰ Arolsen archives, Registrační záznam Neuengamme, 13. 07. 1945.

³²¹ SOkA Kolín, f. Místní národní výbor Kozojedy, *Kronika obce Kozojedy 1923-1962*, s. 175-176.

4.20.2 Pomník padlých 8. května 1945

Pomník je věnován památce 18 padlých vlastenců, kteří přišli o život při tragické události, jež se odehrála na státní silnici Praha – Kolín v oblasti zvané Klečky,³²² v minulosti také známé jako „*U červeného sloupu*“, nedaleko obce Přistoupim a liblické vysílačky. Odpoledne 8. května tudy hromadně ustupovala německá armáda, jejíž vojáci v jednom místě naházeli zbraně do škarpy a zapálili. Přítomní obyvatelé z okolních vesnic a Českého Brodu, kterých zde bylo okolo 200, si začali zbraně rozebírat a s jejich pomocí začali ustupující Němce odzbrojovat. Došlo však k potyčce, která vyústila k obklíčení povstalců a následnému masakru, který si vyžádal životy 14 vlastenců a mnoho dalších bylo zraněno. Tuto doslova likvidaci měla provádět jednotka SS. Zbytek přítomných byl pochyťán na poli, zajat a odveden do Českého Brodu na velitelství německých sil, které sídlilo v budově tamního gymnázia. Po cestě byli ze skupiny zajatců vybráni čtyři muži (Jiroušek, Kopecký, Honc a Vaněček) a zastřeleni, k tomuto vraždění došlo v místech, kde jejich jména připomíná již zmíněný pomník obětem květnové revoluce v Českém Brodě. Důvodem jejich zastřelení měl být fakt, že byli někým z Němců identifikováni jako jedni z těch, co boj vyprovokovali. Zbylí zajatci, údajně okolo 70 mužů, byli internováni v českobrodském gymnáziu, kde byl jejich další osud stále nejistý. A to až do náhlého příjezdu americké mise, která se 8. května večer vracela z vyjednávání ve Velichovkách. Po zásahu Američanů a zástupců Revolučního národního výboru, byli zajatci propuštěni. Po dohodě však bylo přibližně 20 z nich drženo českými četníky na tamní stanici, a to až do odjezdu německých jednotek z Českého Brodu. Podle všeho proto, aby nedošlo k dalšímu krveprolití z jejich strany.³²³

Důvody, proč došlo k tomuto krvavému incidentu se ihned po válce do jisté míry překrucovaly a jeho oběti byli označováni za hrdinné obránce nedaleké liblické vysílačky. Jak ovšem řada pramenů dokládá, nebylo tomu tak. Za všechny tento mýtus nejvýstižněji vyvrací pamětní kniha četnické stanice v Českém Brodě, do níž bylo po válce zaznamenáno: „*Ještě jest nutno podotknout, že na vysílací stanici v Liblicích nebyl dne 8. 5. 1945, ani ve dnech následujících podniknut německým vojskem žádný útok, poněvadž vzhledem k tomu, že její obsazení četnictvem bylo provedeno se souhlasem hejtmana Mantela, velitele posádky*

³²² Název Klečky pochází ze staré pověsti, podle níž měl v těchto místech kníže Radslav z rodu Zličanů pokleknout před knížetem Václavem z rodu Přemyslovců.

Obec Přistoupim. Historie. [cit. 25.04.2024]. Dostupné z: <https://www.pristoupim.cz/obec-119/historie/>

³²³ SOkA Kolín, f. Četnická stanice Český Brod, *Památník četnické stanice Český Brod*, nestr.

v Českém Brodě. Z toho důvodu jsou všechna tvrzení, že oněch 18 osob padlo v tuhých bojích při chránění vysílací stanice, která byla napadena – nepravdivá.³²⁴

Pohřeb 17 obětí³²⁵ proběhl 11. května 1945 na českobrodském náměstí před pomníkem Prokopa Velikého. [Příloha č. 112, 113] Za národní výbory vzdal poslední poctu padlým František Smrčka a k jejich rakvím byl položen nespočet věnců a kytic. Smuteční akt byl ukončen státní hymnou a nesčetné množství přítomných lidí utvořilo špalír, jímž pak projely povozy s rakvemi. Ty se za doprovodu těchto lidí vydaly na hřbitovy v Českém Brodě, Bylanech, Klučově a Přistoupimi, kde byly rakve s jejich ostatky uloženy.³²⁶ Jediné tělo Bedřicha Buňaty bylo téhož dne převezeno na hřbitov do Křesetic (okre Kutná Hora), kde žil a odkud pocházel.³²⁷

Pomník této smutné události je umístěn na poli, které před válkou patřilo židovské rodině Kieslerových z Přistoupimi.³²⁸ Podnět k jeho vytvoření dal ONV Český Brod a příprav se zhostili především obyvatelé Přistoupimi v čele s tamním starostou Josefem Uldrichem.³²⁹ Jak napovídají dobové fotografie, tak ještě před zhotovením samotného pomníku zde vznikl spontánní pomníček, u něhož v den pohřbů obětí stála skupina mužů čestnou stráž. Ten byl tedy později přeměněn na oficiální pomník, jenž představuje žulový jehlan vytesaný firmou F. Novák v kamenolomech v Žernovce, za jehož návrhem stál architekt Jaromír Krejcar. Náklad na jeho zhotovení byl přibližně 100 000 korun.³³⁰ Podstatně levněji je však finální částka vyčíslena v přistoupimské kronice, kde je zaznamenáno, že pomník stál 41 000 korun.³³¹ Tyto náklady byly rozděleny mezi jednotlivé obce, z nichž oběti pocházeli. Například Kšely uhradily částku 5000 korun,³³² v obcích Přistoupim a Klučov se pro tento účel vybralo 15 000 korun³³³ Do jehlanu jsou vytesána jména obětí v následující podobě: „*Památce padlých 8. V. 1945. Z Českého Brodu. Groh Karel 28 R, Honc Antonín 32 R, Kopecký Jaroslav 35 R. Z Bylan. Jeřábek Václav 42 R, Paták Ondřej 52 R. Z Klučova. Jiroušek Jan 36 R. Ze Kšel, Vaněček*

³²⁴ SOkA Kolín, f. Četnická stanice Český Brod, *Památník četnické stanice Český Brod*, nestr.

³²⁵ Obětí bylo celkem 18, ale jednou z nich byl zaměstnanec liblické vysílačky Jiří Hošek, který pocházel z Pardubic a je pochován tam.

³²⁶ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 98-99.

³²⁷ Český Brod – matřka a evidence obyvatel. Kniha úmrtí.

³²⁸ Obecní úřad Přistoupim, *Kronika obce Přistoupim 1939-1979*, s. 43.

³²⁹ PETRÁŇ, Rudolf. *Podlipanský odboj 1939-1945: zpráva o činnosti okresního národního výboru v Českém Brodě v době předrevoluční a revoluční*. Český Brod: Okresní národní výbor, 1945. s. 16.

³³⁰ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 122.

³³¹ Obecní úřad Přistoupim, *Kronika obce Přistoupim 1939-1979*, s. 43.

³³² Obecní úřad Kšely. *Pamětní kniha obce Kšely do roku 1955*. s. 141.

³³³ Obecní úřad Přistoupim, *Kronika obce Přistoupim 1939-1979*, s. 43., Obec Klučov. Obecní kronika Klučova. [cit. 02.08.2023]. Dostupné z: <https://www.klučov.cz/data/kroniky/klučov/2str111.htm>

Václav 36 R, Z Křesetic Buňata Bedřich 25 R. Z Liblic Šedina Jiří 25 R. Z Přistoupimi. Bek Josef 22 R, Jan Karel 36 R, Mika Petr 45 R, Procházka Josef 25 R, Ptáček Antonín 42 R, Soukenka František 33 R, Sýkora Josef 56 R, Uldrich Václav 53 R. Z Pardubic. Hošek Jiří 31 R. “ [Příloha č. 121, 122]

ONV poté naplánoval dvoudenní program, jenž vrcholil odhalením pomníku. [Příloha č. 118] První den večer, který připadl na sobotu 3. listopadu 1945, se v přistoupimské sokolovně odehrála pietní akademie s uměleckým programem. Zahajovací proslov zde přednesl ředitel městské spořitelny v Českém Brodě Karel Kubička, následovala hudební vystoupení pěveckého sdružení z Přistoupimi, svazu mládeže z Českého Brodu a řady místních obyvatel.³³⁴ Slavnostní odhalení pomníku pak proběhlo v neděli 4. listopadu 1945 v 15.00, ještě před tím však došlo ke znovuuložení prstí z legionářských bojišť 1. světové války do pomníku Prokopa Velikého na českobrodském Náměstí Dr. Edvarda Beneše (dnešní Husovo náměstí), při němž promluvil profesor Jaromír Klenka za MNV a Jan Šubrt za legionáře.³³⁵ Československá vláda k tomuto aktu vyslala do Českého Brodu generála Mikuláše Ferjenčíka. Ten nejprve na českobrodském náměstí vyznamenal oběti incidentu Československým válečným křížem 1939 in memoriam, jenž předal nejbližším příbuzným padlých. [Příloha č. 119] Poté se zúčastnil samotného odhalení, k němuž byl z města ve 14.00 vypraven obří průvod čítající zhruba 7000 lidí, složený z obyvatel města a širokého okolí.³³⁶ [Příloha č. 120] Jeho součástí byla také čestná rota vojáků, příslušníci SNB, legionáři, skauti, hasiči a řada dalších.³³⁷ U pomníku pak promluvil nejen generál Ferjenčík, jenž zde hovořil o významu odboje, ale i zástupci ONV, MNV a odborný rada Keil z ministerstva pošt.³³⁸ Jednalo se o mohutnou událost, o níž se zmiňovala i celá řada českých novin.³³⁹

Pomník se v následujících desítkách let stal cílem lampionových průvodů obyvatel Českého Brodu, Bylan, Kšel, Liblic a Přistoupimi, které každoročně vyrazily v rámci oslav výročí osvobození, zpravidla 7. či 8. května večer. Na místě pak vždy zazněly proslovy

³³⁴ Obecní úřad Přistoupim, *Kronika obce Přistoupim 1939-1979*, s. 43.

³³⁵ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 20084.

³³⁶ Tamtéž, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 122.

³³⁷ SOKA Kolín, f. Četnická stanice Vitice, *Památník četnické stanice Vitice*. s. nestr.

³³⁸ PETRÁŇ, Rudolf. *Podlipanský odboj 1939-1945: zpráva o činnosti okresního národního výboru v Českém Brodě v době předrevoluční a revoluční*. Český Brod: Okresní národní výbor, 1945. s. 17.

³³⁹ Odhalení památníku 18 padlým v boji u vysílačky u Čes. Brodu. *Práce*. Praha: Deník Práce, 1945, roč. 1, č. 150. s. 4.; Válečný kříž padlým v boji u vysílačky u Českého Brodu. *Za svobodné Československo*. Praha: Oddělení osvěty a propagandy, 1945, roč. 2. č. 272. s. 3.; Památník obhájčům liblické vysílačky. *Svobodné noviny*. Praha: Orbis, 1945, roč. 1, č. 140. s. 3.; Památník českobrodským hrdinům. *Čin*. Brno: Česká sociálně-demokratická strana dělnická, 1945, roč. 1, č. 152. s. 2.; Památník pod vysílačkou u Českého Brodu. *Služba repatriantům*. Praha: Mladá fronta, 1945, roč. 1, č. 69. s. 1.; Památce padlým pod vysílačkou. *Slovo národa*. Brno: Přípravný výbor československé strany národně-socialistické, 1945, roč. 1. č. 152. s. 3.

funkcionářů KSČ a regionálních osobností. Například zdejší učitel, spisovatel a někdejší předseda ONV Josef Kovář na těchto akcích promluvil dle svých slov zhruba jedenáctkrát.³⁴⁰ V některých letech zde hovořili i politické osobnosti, za zmínku jistě stojí, že v roce 1965 měl na místě zaznít proslov Josefa Smrkovského, který se později stal předsedou Národního shromáždění ČSSR a jeho účast byla dopředu avizována.³⁴¹ Ten nakonec v Českém Brodě opravdu promluvil, avšak již 1. května v rámci prvomájových oslav.³⁴² Během oslav 20. výročí osvobození se tak zdejší obyvatelé Smrkovského nedočkali. Přítomen však byl kapitán Rudé armády Julián Pavlovský,³⁴³ jenž v květnu 1945 vykonával funkci velitele sovětské posádky v Českém Brodě a který při této příležitosti u pomníku promluvil.³⁴⁴ O rok později měl před tamním pomníkem hovořit generál Richard Tesařík, i jeho účast byla dopředu slíbena, ale stejně jako Smrkovský se této události nakonec nezúčastnil. Zastoupit ho tak musel předseda MNV v Českém Brodě Jaroslav Pixa.³⁴⁵ Zcela výjimečně se stávalo, že k průvodu a manifestaci nedošlo, jako roce 1964, kdy musela být akce z důvodu velmi špatného počasí zrušena. Nahrazena však byla vzpomínkovým programem v přístoupimské sokolovně.³⁴⁶ Tradice lampionových průvodů k pomníku v Klečkách pominula rokem 1989 a v rámci dnešních pietních aktů, tradičně 8. května, jsou na místo pouze kladeny věnce. Zpravidla z rukou zdejších komunálních politiků.

Josef Bek se narodil 8. srpna 1923 v Přístoupi a byl absolventem českobrodského gymnázia, kde v roce 1942 odmaturoval.³⁴⁷ Následně byl nuceně nasazen na práci do Berlína, odkud v roce 1945 uprchl.³⁴⁸ Na poslední okamžiky jeho života v roce 2015 vzpomínal liblický rodák Zdeněk Hybeš, tehdy šestiletý, jenž byl 8. května 1945 přítomen na místě masakru jen pár chvil po jeho skončení. Hybešův otec Jaroslav byl totiž vybrán jako řidič povozu, který se z rozkazu německých vojáků měl vydat na státní silnici Praha-Kolín, aby naložil těla mrtvých, což však v tu chvíli ještě nevěděl. Nic netušící Jaroslav Hybeš s sebou vzal i svého malého syna Zdeňka, společně s nimi jeli ještě dva staří vídeňští Češi, kteří v Liblicích vykonávali strážní službu.

³⁴⁰ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Osobní vzpomínky prvního předsedy Okresního národního výboru v Českém Brodě Josefa Kováře*, sign. CB 30013. s. 5.

³⁴¹ Plán oslav 20. výročí v Českém Brodě. *Českobrodský zpravodaj*. MNV Český Brod, 1965, roč. 5, č. 4. s. 9.

³⁴² SOKA Kolín, f. MNV Český Brod, *Kronika města Český Brod 1962-1966*. s. 356.

³⁴³ Kapitán Julián Pavlovský byl v poválečných letech častým návštěvníkem Českého Brodu a v roce 1957 obdržel čestné občanství města.

HRUBÁ, Marie. Rudá armáda v Českém Brodě. *Českobrodský zpravodaj*. MNV Český Brod, 1970, roč. 20, č. 5. s. 15

³⁴⁴ SOKA Kolín, f. MNV Český Brod, *Kronika města Český Brod 1962-1966*. s. 356.

³⁴⁵ Tamtéž. s. 439.

³⁴⁶ Tamtéž. s. 219.

³⁴⁷ *Almanach: 100 let Gymnázia Český Brod (1919-2019)*. Gymnázium Český Brod, 2019. s. 87.

³⁴⁸ KROUPA, Karel. Náš medailonek: Josef Bek. *Hlas revoluce*. Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 1985, roč. 38, č. 44. s. 5.

Jeho vzpomínky na následný příjezd do Kleček jsou popsány takto: „*První, co uviděli, když přijeli ke Klečkám, byly hromady zapálených a hořících kol. Po silnici procházely spousty ustupujících vojáků. Vojáci panu Hybešovi ukázali, aby s povozem zajel mezi stromy, kde z hlavní odbočovala polní cesta. Tam se zobrazil mrazící výjev. Podél cesty, neuspořádaně leželi na zemi lidé. Vypadali, jako by vlastně jen spali, ale za nimi stál německý kulomet vz. 42 a z hlavně se ještě kouřilo. U mrtvol stáli němečtí vojáci a asi 2-3 nákladní auta. Mrtví se museli z blízkosti cesty odklidit a někdo určil, že se o to postará nejbližší posádka, kterou byly právě Liblice. Pan Hybeš a vídeňští Češi začali nakládat mrtvé. Nikdo nemluvil, Zdeněk seděl na kozlíku. Naložili několik lidí, nebyli to ale všichni. Mezi nimi i mladého Josefa Beka. Ten však byl jen raněný. Když jej nakládali, nařikal: „Pane Hybeš, mě to bolí, mě to bolí.“ Hybeš i vídeňští Češi jej uklidňovali, ale on neustával. Najednou přišel Němec, padl výstřel a nastalo hrozivé ticho.*“³⁴⁹ Podle knihy úmrtí byly příčinou smrti Josefa Beka tři průstřely hrudníku a plic.³⁵⁰

Bedřich Buřata se narodil 5. května 1910 v Křeseticích (okres Kutná Hora), kde také bydlel v domě čp. 5 a pouze náhodou projížděl na kole po státní silnici, když zde došlo k přestřelce.³⁵¹ Příčinou jeho úmrtí byl průstřel hrudníku a plic.³⁵²

Karel Groh se narodil 15. května 1917 ve Vrátkově (okres Kolín, tehdy okres Český Brod), v době okupace bydlel v Českém Brodě na adrese Husovo náměstí 48. Byl vyučeným řezníkem a od roku 1939 v tomto odvětví podnikal, v době svého zatčení byl svobodný a jeho sestra Božena byla manželkou zdejšího hoteliéra Karla Žáka. Groh se v období protektorátu s Žákem zapojil do ilegálního obchodování s přidělovými lístky na maso. Žák začal počátkem dubna 1942 nakupovat od blíže nespecifikované ženy v Praze padělané přidělové lístky na maso o celkové hmotnosti 630 kg. Následně část z nich přeprodoval Karlu Grohovi, který je jakožto řezník využil pro svou živnost. Oba pak byli v roce 1942 za tuto ilegální činnost zatčeni a soud v Praze konaný 10. prosince 1942 vyhodnotil jednání obou mužů jako působení škody válečnému hospodářství. Za to, že Groh nakupoval a poté využíval padělané přidělové lístky na maso k prodeji i vlastní obživě, byl odsouzen soudem v Praze ke dvěma letům vězení.³⁵³ Domů se vrátil ještě v průběhu války a stihl se zúčastnit revolučních dnů v květnu 1945

³⁴⁹ SKÝPALA, Marek. Vzpomínky Zdeňka Hybeše na konec války v Českém Brodě (3. část). *Českokobrodský zpravodaj*. Město Český Brod, 2015, roč. 54, č. 11, s. 41

³⁵⁰ Městský úřad Český Brod – matrika a evidence obyvatel. Kniha úmrtí.

³⁵¹ ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M 13467/1-139 I. díl, zpráva místního národního výboru v Přistoupimí o ukrutnostech páchaných Němci, 27. 08. 1945.

³⁵² Městský úřad Český Brod – matrika a evidence obyvatel. Kniha úmrtí.

³⁵³ NA, f. Okupační vězeňské spisy – AMV 101, sign. 101-521/9, spis Karla Žáka.

v Českém Brodě. Ty se mu však staly osudnými a jako účastník masakru a byl těžce raněn. I přesto, že ještě dlouho do noci volal o pomoc, tak k němu nikdo nesměl a byl ponechán na místě bez ošetření. Němci prostor střežili až do rána 9. května, kdy se vydali na ústup.³⁵⁴ Poté se údajně ještě dokázal doplazit ke zdi českobrodského hřbitova, než vykrvácel.³⁵⁵ Grohovo tělo bylo nalezeno ráno 9. května, ještě ne zcela vychladlé.³⁵⁶

Antonín Honc se narodil 14. února 1913 v Českém Brodě, s manželkou Věrou zde také žil v domě čp. 607 a pracoval jako skladník místního nákupního družstva. Byl jedním z těch, kteří byli vybráni a zastřeleni na předměstí Českého Brodu. Střelen byl do hlavy a hrudníku.³⁵⁷

Jiří Hošek se narodil 27. března 1914 v Praze, žil v obci Straky (okres Nymburk) a pracoval jako elektrotechnik a radiomechanik na vysílači v Liblicích.³⁵⁸ Při střelbě byl vážně zraněn a následně převezen do českobrodské nemocnice, kde zranění podlehl.³⁵⁹

Karel Jan se narodil 28. září 1909 v obci Ločenice (okres České Budějovice, tehdy okres Trhové Sviny), žil v Přistoupimi a pracoval jako zedník. Při incidentu byl zasažen do břicha, hrudníku a čelisti, následně byl ještě ubit pažbou.³⁶⁰

Václav Jeřábek se narodil 17. července 1903 v Kutné Hoře a žil v obci Bylany (okres Kolín, tehdy okres Český Brod), kde bydlel v domě čp. 77 a pracoval jako řidič.³⁶¹ Při masakru byl postřelen a příchozí sanitní hlídka ho chtěla transportovat do nemocnice, po ní však Němci začali střílet. Hned nato tyto samaritány zajali a roztrhali jim prapor označený červeným křížem. Jeřábek se pak přece jen dostal do českobrodské nemocnice, kde ale kvůli těžkému průstřelu břicha a pozdnímu ošetření svému zranění podlehl.³⁶²

Jan Jiroušek se narodil 16. června 1909 v Klučově, byl absolventem českobrodského gymnázia a později na této škole i vyučoval. Po krátkém čase se ale přesunul na reálné gymnázium v Praze na Vyšehradě, kde také v období okupace bydlel. Po spojeneckém

³⁵⁴ ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M 13467/1-139 I. díl, zpráva Místního národního výboru v Bylanech o ukrutnostech páchaných Němci, 23. 08. 1945.

³⁵⁵ SOKa Kolín, f. MNV Český Brod, *Kronika města Český Brod 1954-1955*. s. 265.

³⁵⁶ ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M 13467/1-139 I. díl, zpráva Místního národního výboru v Bylanech o ukrutnostech páchaných Němci, 23. 08. 1945.

³⁵⁷ Městský úřad Český Brod – matrika a evidence obyvatel. Kniha úmrtí.

³⁵⁸ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Jiří Hošek 65444/47, Přesné údaje o účastníku národního boje za osvobození, 23. 05. 1947.

³⁵⁹ PADEVĚT, Jiří. *Krvavé finále: jaro 1945 v českých zemích*. Praha: Academia, 2015. s. 100.

³⁶⁰ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Karel Jan 98867/69, Stručný životopis od roku 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 12. 06. 1969.

³⁶¹ Městský úřad Český Brod – matrika a evidence obyvatel. Kniha úmrtí.

³⁶² ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M 13467/1-139 I. díl, zpráva Místního národního výboru v Bylanech o ukrutnostech páchaných Němci, 23. 08. 1945.

bombardování Prahy se s rodinou dočasně uchýlil zpět do rodného Klučova, zde pak bydlel v domě čp. 58. Jako poručík bývalé československé armády tu utvořil ozbrojenou jednotku z místních vojáků a Sokolů, s níž se v uniformě poručíka měl 8. května v brzkých ranních hodinách vydat k vysílací stanici v Liblicích. V pozdních večerních hodinách se jeho manželka dozvěděla od předsedy národního výboru v Klučově, že její muž padl.³⁶³ Byl jedním z těch, co byli zastřeleni při cestě zajatců do Českého Brodu.

Jaroslav Kopecký se narodil 12. července 1910 v Nučicích (tehdy okres Český Brod, dnes okres Praha-východ), pracoval jako strojní zámečnický a žil v Českém Brodě na adrese Slezská 659, kde s manželkou Růženu vychovával tři děti. Na místě masakru zasahoval jako zdravotník s páskou červeného kříže na rukávu a byl zajat. Posléze se stal jedním ze zajatců, kteří byli po cestě do Českého Brodu zastřeleni.³⁶⁴

Petr Mika se narodil 12. října 1900 v Březí (okres České Budějovice), žil v Přistoupimi čp. 47 a pracoval jako dělník.³⁶⁵ Ve chvíli, kdy německá střelba začala, tak nebyl ozbrojený a pouze na místě hledal svého syna.³⁶⁶ Byl dvakrát zasažen a zemřel na průstřel lebky a hrudníku.³⁶⁷

Ondřej Paták se narodil 28. listopadu 1893 v Držovicích (okres Prostějov), žil v Bylanech čp. 25 a pracoval jako zemědělský dělník.³⁶⁸ Po vypuknutí střelby byl zajat, postaven k příkopu a střelen do týla.³⁶⁹

Josef Procházka se narodil a žil v Přistoupimi, v době masakru mu bylo 25 let a byl jedním z těch, co zahynuli přímo na místě incidentu.³⁷⁰

Antonín Ptáček se narodil 21. ledna 1911 v Hodíškově (tehdy okres Nové Město na Moravě, dnes okres Žďár nad Sázavou) žil v Přistoupimi čp. 47 a pracoval jako železniční zřízenec. Zemřel na vnitřní krvácení po průstřelu břicha.³⁷¹

³⁶³ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Jana Jiroušek 88225/69, Stručný životopis od roku 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 22. 03. 1969.

³⁶⁴ Tamtéž, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Jaroslav Kopecký 88541/69, přesné údaje o účastníku národního odboje, 08. 04. 1969.

³⁶⁵ Městský úřad Český Brod – matrika a evidence obyvatel. Kniha úmrtí.

³⁶⁶ ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M 13467/1-139 I. díl, zpráva Místního národního výboru v Přistoupimi o ukrutnostech páchaných Němci, 27. 08. 1945.

³⁶⁷ Městský úřad Český Brod – matrika a evidence obyvatel. Kniha úmrtí.

³⁶⁸ Tamtéž.

³⁶⁹ ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M 13467/1-139 I. díl, zpráva Místního národního výboru v Bylanech o ukrutnostech páchaných Němci, 23. 08. 1945.

³⁷⁰ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 98.

³⁷¹ Městský úřad Český Brod – matrika a evidence obyvatel. Kniha úmrtí.

František Soukenka se narodil 2. listopadu 1912 v obci Kšely (okres Kolín, tehdy okres Český Brod), žil v Přistoupimi v domě čp. 131 a pracoval jako dělník ve výrobě parket.³⁷² V jeho úmrtním listu je jako příčina smrti uvedena střelná rána do hlavy,³⁷³ avšak dle záznamu Místního národního výboru v Přistoupimi, jenž událost popisuje, byl František Soukenka rozstřelen jako terč.³⁷⁴ Podobně jako u výše uvedeného Karla Groha bylo jeho tělo nalezeno až následující den.³⁷⁵

Josef Sýkora se narodil 17. října 1889 v Praze, žil v Přistoupimi čp. 198 a pracoval jako dělník. Během střelby u Kleček byl smrtelně zasažen do břicha a hrudníku.³⁷⁶

Jiří Šedina se narodil 23. srpna 1920 v Chrášťanech (okres Kolín, tehdy okres Český Brod), po absolvování povinné školní docházky se v Praze vyučil pekařskému řemeslu. V době okupace však pracoval jako stavební dělník, ovšem toužil po tom, stát se protektorátním četníkem, kam dokonce v roce 1943 podal žádost o přijetí. Žil v obci Liblice čp. 83. Během květnové revoluce se zapojil do odzbrojování německých vojsk v oblasti Kleček, kde byl při následném střetu vážně postřelen a 9. května 1945 tomuto zranění podlehl v českobrodské nemocnici. Pohřben je na hřbitově v Českém Brodě.³⁷⁷

Václav Uldrich se narodil 21. ledna 1892 v Přistoupimi (okres Kolín, tehdy okres Český Brod), kde žil v domě čp. 109 a pracoval jako zedník. Německou střelbou byl zasažen do jater a na místě zemřel.³⁷⁸

Václav Vaněček se narodil 30. května 1909 v Praze, s manželkou Růženu žil ve Kšelích čp. 1 a pracoval jako zedník. Vaněčkovi se stalo osudným, že se ihned po střelbě u Kleček vydal na kole pro hasičské samaritány do nedalekých Kšel, s nimiž pak následně na místě ošetřoval raněné a vzápětí byl zajat a stejně jako výše uvedení muži u Českého Brodu popraven.³⁷⁹ Příslušníci SS Vaněčka zasáhli do pravé strany hrudníku, krku a plic.³⁸⁰

³⁷² VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., František Soukenka 152560/73, přesné údaje o účastníku národního odboje, 20. 06. 1973.

³⁷³ Tamtéž, úmrtní list, 05. 02. 1947.

³⁷⁴ ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M 13467/1-139 I. díl, zpráva místního národního výboru v Přistoupimi o ukrutnostech páchaných Němci, 27. 08. 1945.

³⁷⁵ Poslední válečné měsíce roku 1945 v Českém Brodě aneb hrstička vzpomínek pamětníků. *Českobrodský zpravodaj*. Český Brod, 1995. roč. 35, č. 5. s. 3.

³⁷⁶ Městský úřad Český Brod – matrika a evidence obyvatel. Kniha úmrtí.

³⁷⁷ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Jiří Šedina 322136/95.

³⁷⁸ Městský úřad Český Brod – matrika a evidence obyvatel. Kniha úmrtí.

³⁷⁹ ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M 13467/1-139 I. díl, zpráva místního národního výboru ve Kšelích o ukrutnostech páchaných Němci, 22. 08. 1945.

³⁸⁰ Městský úřad Český Brod – matrika a evidence obyvatel. Kniha úmrtí.

4.21 Květnice

4.21.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Jedná se o pomník původně věnovaný obětem 1. světové války z Květnice, konkrétně o hrubě tesaný žulový obelisk, jehož plocha je svisle rozdělena na dvě části. Levá menší připomíná oběti 2. světové války a obsahuje nápis: „1939–1945. J. Dospěl. M. Junek.“ Pravá a větší část je věnována padlým v 1. světové válce. V horní části pomníku je umístěn bronzový prvorepublikový státní znak. Odhalen byl v roce 1920 a nachází se ve středu obce Květnice. Jména Josefa Dospěla a Miroslava Junka byla na pomník doplněna po roce 1945.³⁸¹ [Příloha č. 123]

Josef Dospěl se narodil 11. července 1894 v Herálci (okres Žďár nad Sázavou) a během okupace žil v Květnici.³⁸² Pracoval jako deputátník v tamním dvoře a v květnu 1945 se zúčastnil povstání v nedalekém Újezdě nad Lesy, kde došlo podobně jako třeba v Úvalech k bojům mezi povstalci a postupujícími německými jednotkami z Kampfgruppe Reimann. Josef Dospěl měl být jedním z nejudatnějších bojovníků a během boje údajně zastřelil několik Němců, a dokonce zneškodnil jejich vozidla. Po příjezdu německých tanků byl zajat a jedním z vojáků poznán, krátce nato byl německým důstojníkem zavražděn.³⁸³

Miroslav Junek se narodil 22. ledna 1927 v Květnici a pracoval jako tovární dělník v Kladně. Dne 5. května 1945, byl ubit na Hyberském nádraží (dnešní Masarykovo nádraží) v Praze.³⁸⁴ Zde je také uvedeno jeho jméno na jedné z pamětních desek, připomínajících oběti Pražského povstání.³⁸⁵ Pohřben je na čestném pohřebišti na Vinohradském hřbitově.³⁸⁶

³⁸¹ PSOTA, Jan; KYSELOVÁ, Petra; BEDNÁŘ, Milan; JINDŘICH, Jiří. *Drobné památky v Úvalech a okolí*. Úvaly, 2009. s. 109.

³⁸² Tamtéž; Evidence válečných hrobů. Praha 21. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE0021-18966&srn=dosp%c4%9bl&st=0&>

³⁸³ Osobní archiv Jiřího Šubrta.

³⁸⁴ MAREK, Jindřich; PEJČOCH, Ivo; PLACHÝ, Jiří a JAKL, Tomáš. *Padli na barikádách: padlí a zemřeli ve dnech Pražského povstání 5.-9. května 1945. Druhé doplnění a rozšířené vydání*. Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2020. s. 244.

³⁸⁵ Evidence válečných hrobů. Praha 1. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE0001-20501&fnin=miroslav&srn=junek&st=0&>

³⁸⁶ Evidence válečných hrobů. Praha 10. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE0010-20237&fnin=miroslav&srn=junek&st=0&>

4.22 Lipany

4.22.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Zdejší pomník z červeného nučického pískovce byl postaven ve 20. letech minulého století a původně byl věnován obětem 1. světové války z Lipan, jsou tak na něm vyryta jména místních, kteří v této válce zahynuli.³⁸⁷ Po roce 1945 byla do podstavce pomníku přidána kamenná deska s tímto textem: „1945. Na věčnou paměť padlým a umučeným. První branci druhé československé republiky.“ [Příloha č. 124]

4.22.2 Pomník Rudé armády

Pomník věnovaný vojákům Rudé armády, k jehož odhalení došlo v rámci oslav 513. výročí bitvy u Lipan, které připadlo na datum 1. června 1947. Akce se zúčastnilo přibližně 15 000 lidí, kteří se do Lipan vydali v rámci každoroční pouti, která byla po 2. světové válce obnovena.³⁸⁸

Pomník byl zbudován na místě tzv. Prokopovy studánky, jež se nachází u cesty k lipanské mohyle, ležící na Lipské hoře. Jednalo se o pískovcový reliéf od akademického sochaře Jiřího Jílka, na němž byl vyobrazen sovětský voják přebírající džbán od malého dítěte. Ve spod se nacházel následující nápis: „Rudé armádě osvoboditelce 9. 5. 1945.“³⁸⁹ [Příloha č. 125, 126]

Lipanské poutě po 2. světové válce hojně zneužívala komunistická propaganda, což dokládají jména řečníků, kteří zde každoročně vystupovali.³⁹⁰ Za československou vládu tu tehdy promluvil ministr vnitra Václav Nosek, jehož slova citoval tehdejší tisk takto: „Pravil, že Hus bojoval za národní kulturu a proti Němcům. Žižka v jeho duchu proměnil český lid v nepřemožitelné boží bojovníky, vítězící kázni, chrabrostí a čestností – věc to na tehdejší dobu neslýchaná. I prostý sedlák mohl se stát hejtmanem. Ministr vnitra V. Nosek připomněl dále, že tehdy husité provedli poprvé odsun Němců ze Žatce a jiných měst zachránili mnohé kraje před zgermanizováním. Odvolává se na Masarykova slova „Tábor je náš program“, končil ministr Nosek svůj projev slibem, že lidovou demokracii a národní frontu pevně uchováme.“³⁹¹ Jménem

³⁸⁷ Cesty a památky. Památník padlým v 1. a 2. světové válce. [cit. 25.08.2023]. Dostupné z:

<https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/lipany/pamatnik-padlym-v-1-a-2-svetove-valce>

³⁸⁸ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s.

³⁸⁹ RAKUŠAN, Ctirad; PETRÁŇ, Rudolf; RAKUŠAN, Hubert. *Lipany: bojiště a památky v okolí*. Praha: Siréna, 1968. nestr.

³⁹⁰ Již v září 1945 zde promluvil ministr školství Zdeněk Nejedlý, v roce 1951 pak například ministr pošt Alois Neumann či historik Josef Macek. Poslední velká manifestace a veřejný projev tu proběhl v roce 1959.

Tamtéž.

³⁹¹ *Tábor je náš program. Slovo národa*. Brno: Přípravný výbor československé strany národně-socialistické, 1947, roč. 3, č. 128. s. 2.

sovětského velvyslanectví pak promluvil legační rada Bodrov, po němž následovaly proslovy generála Vladimíra Příkryla z Milovic, sokolského pracovníka Jana Hillera a historika Aloise Žípka, který jej zakončil těmito slovy: „*Zde skládáme účty ze své práce i jednoty. Není mezi námi tak hlubokých rozdílů, aby nemohly být překlenuty! Budeme zápasit o to, kdo dovede dát vlasti víc užitku. Politické strany zhodnotíme podle práce pro národ ne podle libivých hesel. Jako jeden muž musíme pracovat pro republiku a myšlenku slovanskou. Spojenectví Sovětského svazu si musíme zasloužit.*“ Pout' byla zakončena slavnostním pochodem čestné roty z vojenské posádky v Milovicích a dalších přítomných složek, jejichž delegace sem dorazili z „*husitských*“ měst Tábora, Ústí nad Labem, Kolína, Kouřimi a Kostelce nad Černými lesy. V podvečer tohoto dne odpálila z Lipské hory milovická posádka mohutný ohňostroj, který byl údajně vidět z celých středních Čech. Speciálními pyrotechniky tu bylo vypáleno několik vagónů výbušnin z demontovaných granátů, jež v Čechách zanechala na konci války německá armáda.³⁹²

Koncem 50. let byla původní deska sochaře Jílka neznámou příčinou zničena, proto ji ministerstvo školství a kultury v roce 1959 nahradilo deskou novou, tentokrát bronzovou.³⁹³ [Příloha č. 127, 128] Ta pochází z dílny akademického sochaře Jana Bartoše, jenž byl mj. autorem známého sousoší na Dukle³⁹⁴ V témže roce také došlo k opravě lipanské mohyly a odhalení bronzové desky s citátem Klementa Gottwalda,³⁹⁵ která byla připevněna na její severní stranu.³⁹⁶ Studánka, která je součástí památníku, se nachází nad pramenem Vrbčanského potoka a její voda měla být údajně pitná.³⁹⁷ V současné době z ní však žádná voda nevyvěrá.

4.23 Louňovice

4.23.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Louňovice jsou další obcí, v níž se můžeme setkat pouze s jedním pomníkem odkazujícím k rokům 1939–1945 a je jím tento pomník obětem 1. a 2. světové války. Původně byl věnován pouze obětem 1. světové války a jeho zhotovení inicioval místní hasičský sbor, který přispěl na

³⁹² Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903, s. 185-186.

³⁹³ RAKUŠAN, Ctirad; PETRÁŇ, Rudolf; RAKUŠAN, Hubert. *Lipany: bojiště a památky v okolí*. Praha: Siréna, 1968.nestr.

³⁹⁴ ČORNEJ, Petr. *Lipanské ozvěny*. Jinočany: H & H, 1995. s. 174.

³⁹⁵ Tato deska byla v 90. letech z mohyly stržena a zmizela neznámo kam. Za tuto informaci děkuji Vladimíru Jakubu Mrvíkovi z Podlipanského muzea.

³⁹⁶ RAKUŠAN, Ctirad; PETRÁŇ, Rudolf; RAKUŠAN, Hubert. *Lipany: bojiště a památky v okolí*. Praha: Siréna, 1968.nestr.

³⁹⁷ Cesty a památky. Památník Rudé armády. [cit. 25.08.2023]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/lipany/pamatnik-rude-armade>

jeho pořízení jak finančně, tak i zemními pracemi při úpravách terénu. K jeho odhalení došlo v roce 1926.³⁹⁸ Nachází se ve středu obce a jedná se o neopracovaný žulový kámen, do něhož byla někdy po roce 1945 umístěna černá nápisová deska s tímto textem: „Obec Louňovice v upomínku svým padlým ve válkách 1914–1918 1939–1945.“ V roce 2018 prošel pomník úpravou a text na desce nahradila jména zdejších obětí první světové války.³⁹⁹ Letopočty, které odkazují k oběma válečným konfliktům jsou nyní do pomníku vytesány. [Příloha č. 131]

4.24 Mělník

4.24.1 Pomník Jaroslava Vedrala-Sázavského

Pomník mělnického rodáka, generála Jaroslava Vedrala-Sázavského, má vskutku neobvyklou minulost, neboť byl hned dvakrát odhalován. Skládá se jednak z jeho busty a dále pamětní desky, zhotovené o řadu let později. Pomník s bustou se nachází na vyvýšeném prostoru návsi obce Mělník, je obehnán nízkým plotem s kamennou podezdívkou a vede k němu několik kamenných schodů. Autorem generálovy busty je akademický sochař Jiří Jílek.⁴⁰⁰ Za bustou se pak nachází mírně zakulacená pískovcová deska obdélníkového tvaru. [Příloha č. 132, 135, 137]

V některých zdrojích je uváděno, že pomník byl odhalen krátce po válce,⁴⁰¹ údajně již v roce 1945,⁴⁰² ale s největší pravděpodobností došlo k jeho zhotovení až v roce 1951, což dokládá plakát dochovaný ve sbírkách Podlipanského muzea v Českém Brodě. Datum odhalení bylo stanoveno na 3. června 1951 a dle plánovaného programu se mělo jednat o velkolepou akci s účastí mnoha osobností. Znění tohoto plakátu je následující: „*Okresní národní výbor v Českém Brodě s Okresním výborem SŠSP, SBS a žákovskými organisacemi okresu odhalí památník dukelskému hrdinovi a příslušníku druhého národního odboje generálu J. Vedralovi-Sázavskému v rodné obci Mělníku u Sázavy v neděli 3. června ve 14 hod. Pořad: 1) Uvítání hostí a zahájení pietního aktu předsedou ONV B. Novákem. 2) Projev místopředsedy vlády arm. generála Ludvíka Svobody, spolubojovníka na stejném úseku bojiště na Dukle v r. 1944. 3)*

³⁹⁸ BOUDOVOVÁ, Marie. *Louňovice: 600 let od první písemné zmínky o existenci obce*. Obecní úřad Louňovice, 2007. s. 37.

³⁹⁹ Evidence válečných hrobů. Louňovice. [cit. 25.05.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2122-38654>

⁴⁰⁰ LÁNÍK, Jaroslav (ed.). *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2005. s. 310.

⁴⁰¹ VALIŠ, Zdeněk. DVOŘÁK, Jiří. *Generál Jaroslav Vedral-Sázavský*. Praha: Magnet-Press, 1994. s. 12.

⁴⁰² OLT, Stanislav. *Generál Jaroslav Vedral-Sázavský. Mikroregion Uhlířskojanovicka a Středního Posázaví*. Uhlířské Janovice, 2018, č. 5. s. 19.

Odhalení památníku arm. gen. Svobodou a položení věnců. 4) Převzetí památníku do opatrování předsedou MNV z Mělníka. 5) Projev okresního školního inspektora J. Krupauera. 6) Hymny – Hraje vojenská hudba.“ [Příloha č. 133] Na závěr měla být sehrána divadelní hra *Mordová rokle* od Miloslava Stehlíka v podání dramatického odboru *OB* z Černých Voděrad.⁴⁰³ Další dochovaný plakát však oznamuje, že se akce odkládá a jeho znění je následovné: „*Slavnost odhalení pomníku generála Vedrala-Sázavského, která se měla konati v neděli 3. června 1951 v Mělníku u Sázavy se odkládá.*“⁴⁰⁴ [Příloha č. 134] Bohužel se mi nepodařilo nalézt žádné oficiální dokumenty, které by odložení či přesněji řečeno zrušení akce vysvětlovaly. Tou dobou v tom však pochopitelně mohlo hrát roli Vedralovo působení u československých jednotek na západě.

Na generála Sázavského vzpomínal v 90. letech jeho synovec Miroslav Vedral, který o pomníku řekl: „*Mělník ještě po druhé světové válce patřil pod soudní okres Kostelec nad Černými lesy a politický okres Český Brod. Tehdy se v kraji začalo se sbírkou na generálův pomník. Hodně přispěl Přerov a Semice, kde sbírku organizoval učitel Kovář.*“⁴⁰⁵ *Samotný pomník má značně pohnutou historii. Byl totiž dvakrát odhalován, poprvé krátce po válce, ale později se muselo na generála Vedrala zapomenout, protože za druhé světové války působil ve Francii a Velké Británii. K druhému odhalení došlo 2. května 1965. Na pomník se tehdy instalovala generálova bysta od akademického sochaře Jílka.*“ Vedralovo tvrzení je však patrně ne zcela přesné, a to hned ze dvou důvodů. K druhému odhalení sice skutečně došlo 2. května 1965, ovšem dle jednoho článku v dobovém tisku se mělo jednat pouze o pamětní desku a nikoliv bustu. Na této manifestaci také promluvil Vedralův spolubojovník armádní generál v. v. Karel Klapálek.⁴⁰⁶ Dalším důvodem je fakt, že sochař Jirí Jílek tvořil na Českobrodsku obdobné plastiky (pomník Rudé armády v Lipanech, hrob Rudoarmějců v Českém Brodě, pamětní deska generála Suvorova v Českém Brodě apod.) koncem 40. a začátkem 50. let, tou dobou zde také žil. V 60. letech již ovšem pobýval a tvořil takřka výhradně na Šumpersku.⁴⁰⁷ Za nejpravděpodobnější vysvětlení tak považuji to, že busta vznikla pro první neuskutečněné odhalení v roce 1951 a možná byla na místo doplněna až onoho května 1965 nebo se na mělnické návsi po celá léta nacházela a pouze čekala na oficiální akt odhalení. A to spolu se

⁴⁰³ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. 21533 (2).

⁴⁰⁴ Tamtéž, sign. 21533 (1)

⁴⁰⁵ V tomto případě by se mohlo jednat o někdejšího předsedu ONV a učitele Josefa Kováře z Českého Brodu.

⁴⁰⁶ Na památných místech bojů: Nové památníky bojovníkům a obětem – Manifestace čs. lidu. *Hlas revoluce*. Praha: Magent-Press, 1965, roč. 18, č. 10. s. 1.

⁴⁰⁷ JÍLEK, Jirí; KOVALOVÁ, Anežka a KOVAL, Miroslav. *Jirí Jílek: 1925-1981*. Šumperk: Město Šumperk, 1993. s. 214-215.

zmíněnou pamětní deskou, na níž stojí následující text: „*Generál J. Vedral-Sázavský velitel I. ČSL. brigády v SSSR zdejší rodák hrdinně padl na Dukle 6. 10. 1944.*“ Ve spodní část desky je pak vyobrazena lipová ratolest. [Příloha č. 136] Zda nějaký pomník v Mělníce stál již před rokem 1951 nelze zcela vyloučit. Některé prameny sice hovoří o jeho zhotovení krátce po válce, nenalezl jsem ale žádný oficiální dokument či fotografii, který by tuto teorii potvrzoval. Pokud zde nějaký přece jen stál, jednalo se spíše o spontánní pomník vytvořený místními obyvateli.

V pozdějších letech se pomník stával cílem řady akcí, například 13. září 1969 zde OV SPB v Kutné Hoře uspořádal mírovou manifestaci. Ta měla být vyvrcholením oslav 25. výročí SNP na Kutnohorsku a konala se pod záštitou OV KSČ, ONV a MNV v Úžicích. Slavností proslov zde přednesl generál František Bedřich a k pomníku byly položeny věnce. Na závěr zahrála účastníkům vojenská hudba.⁴⁰⁸ Další mírová manifestace se zde odehrála 21. září 1974, jíž se zúčastnilo 3 000 lidí z celého okresu Kutná Hora. Mezi čestnými hosty byl úřadující místopředseda ÚV ČSPB plukovník Ing. Ladislav Kilián, zástupci Střední skupiny sovětských vojsk, představitelé krajských a okresních orgánů KSČ, složek Národní fronty a zástupci Československé lidové armády. Po položení věnců k pomníku následovala řeč již zmíněného plukovníka Kiliána, veterána bojů o Sokolovo či Dukelský průsmyk.⁴⁰⁹ Ten ve svém proslovu zdůraznil především neustálou nutnost „boje proti imperialismu a jeho fašistickým metodám.“ Manifestace byla zakončena slavnostním pochodem československých a sovětských vojáků. Závěr byl doprovázen hrou vojenské posádkové hudby a hudby ZK ROH Skláren Kavalier v Sázavě.⁴¹⁰

Cílem zcela odlišné akce se toto místo stalo v listopadu 1977, kdy u generálova pomníku končil tradiční turistický pochod *Českobrodská padesátka*, v té době pořádaný odborem turistiky TJ Slavoj Český Brod. Toho se konkrétně v roce 1977 zúčastnilo více než 500 lidí ze všech koutů republiky. Snahou pořadatelů bylo připomenout osvobozovací boje Sovětského svazu a 60. výročí Velké říjnové socialistické revoluce.⁴¹¹ Z původně zakázaného pomníku se

⁴⁰⁸ Manifestace v Mělníku u Sázavy. *Hlas revoluce: Týdeník Československé obce legionářské*. Praha: Magnet-Press, 1969, roč. 23, č. 37. s. 1.

⁴⁰⁹ Kilián byl dle svých slov dokonce přímým účastníkem toho, když generál Sázavský zahynul a v roce 1974 na to takto vzpomínal: „*Vracel jsem se z nemocnice a v té době došlo k osvobození Vyšného a Nižného Komárníka. Vedle Nižného Komárníka stála fronta, ve Vyšném Komárníku bylo velitelství osvěty 3. brigády. Docházel jsem tam právě, když Sázavského auto vylétělo do vzduchu. Byl to ohromný sloup kouře. Zpočátku jsem nevěděl, že v autě byl gen. Sázavský. Bylo to 6. října několik desítek metrů od státních hranic.*“ Beseda Hlasu revoluce s přímými účastníky bojů. *Hlas revoluce: Týdeník Českého svazu bojovníků za svobodu*. Praha: Magnet-Press, 1974, roč. 28, č. 39. s. 8.

⁴¹⁰ Ctíme odkaz našich padlých: Mírové manifestace v Krupce a Mělníce. *Hlas revoluce: Týdeník Českého svazu bojovníků za svobodu*. Praha: Magnet-Press, 1974, roč. 28, č. 39. s. 4.

⁴¹¹ MAYEROVÁ, Miluše. Nezapomínají. *Hlas revoluce: Týdeník Českého svazu bojovníků za svobodu*. Praha: Magnet-Press, 1977, roč. 31, č. 47. s. 5.

tak zejména v období normalizace stalo režimem protěžované místo. Naopak v dnešní době lze pomník generála Sázavského považovat za jeden z řady pozapomenutých.

Jaroslav Vedral-Sázavský se narodil 17. listopadu 1895 v malé obci Mělník (tehdy okres Český Brod, dnes okres Kutná Hora) nedaleko Sázavy, v domě čp. 8. V letech 1907–1911 studoval nižší reálné gymnázium v Kolíně, po němž se přesunul na střední hospodářskou školu v Chrudimi, kde roku 1914 odmaturoval. V roce 1915 byl odveden do armády k c. k. pěšímu pluku č. 36 v Liberci u něhož prodělal základní výcvik a absolvoval školu pro důstojníky pěchoty v Jablonci nad Nisou. Téhož roku byl odeslán jako velitel družstva na ruskou frontu a krátce nato zajat. Prošel několika zajateckými tábory, než se 19. března 1916 přihlásil do československých legií v Rusku. Ve funkci velitele čety se zúčastnil bitvy u Zborova a dalších střetů s Němci a bolševiky. V březnu 1920 odplul z Vladivostoku a v hodnosti kapitána se vrátil do vlasti. V období 1. republiky pokračoval ve vojenské kariéře a v armádě vystřídal řadu funkcí, například vyučoval předmět všeobecná taktika na velitelské škole v Praze a 1. ledna 1937 dosáhl hodnosti podplukovníka.⁴¹²

Po vzniku protektorátu se aktivně zapojil do odboje proti okupantům a byl příslušníkem štábu Ústředního vedení Obrany národa. Organizačně i finančně se podílel na odesílání československých letců přes Polsko do Francie a dle jeho pozdějších odhadů se mu tehdy podařilo vypravit do zahraničí až 800 příslušníků bývalého československého letectva. Dále se společně s dalšími důstojníky zasloužil o navázání rádiového spojení domácího odboje s exilem a začal používat krycí jméno Sázavský. Na jeho činnost však brzy přišlo gestapo, a tak byl nucen 7. ledna 1940 společně s manželkou a dcerou opustit protektorát a o měsíc později dobrovolně vstoupil do československé armády ve Francii. Po porážce Francie odešel do Velké Británie, kde mj. působil jako vojenský atašé ČSR u norské exilové vlády. V únoru 1943 nastoupil do funkce přednosta 3. oddělení Štábu pro vybudování branné moci MNO československé exilové vlády v Londýně, kterou vykonával do srpna 1944, kdy Británii na vlastní žádost opustil a byl odeslán k našim jednotkám v Sovětském svazu. Tam měl nastoupit k 1. československému armádnímu sboru v SSSR. I přes svůj pokročilý věk ještě stihl v Británii absolvovat parašutistický výcvik. Dne 3. září 1944 byl společně s plukovníky Karlem Klapálkem a Bohumilem Bočkem v Moskvě povýšen na brigádního generála, následně mu bylo svěřeno velení 1. československé brigády v SSSR, s níž vzápětí zasáhl do bojů. V pátek 6. října 1944, krátce po vstupu na území někdejšího Československa, najel v Dukelském průsmyku

⁴¹² LÁNÍK, Jaroslav (ed.). *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2005. s. 309.

generálův automobil na minu, po jejímž výbuchu generál zahynul. [Příloha č. 139-141] Stal se tak jediným našim generálem, který zemřel v boji s nepřítelem na frontě se zbraní v ruce.⁴¹³ Pan Alois Štěpánek, který jakožto příslušník polního četnictva vykonával funkci generálovi osobní strážce a byl tehdy jedním z jeho spolujezdců, na celou událost vzpomínal v 90. letech takto: „*Spolu s generálem Vedralem-Sázavským nasedám do těžkého osobního studebackeru.*⁴¹⁴ *Vpředu sedí řidič, vedle něho velitel vozu štábní kapitán Němec, na zadním sedadle vpravo druhý z osobní strážce, můj přítel desátník Josef Kocek, uprostřed sedí generál, vlevo od něho já. Motor hučí, auto se pomalu rozjíždí. Generál odkládá plášť na moje kolena. Na své rozkládá mapu a začíná studovat. Sledují cestu před sebou i do stran. Vše se zdá být v pořádku. Je klid. Nevím, kolik metrů jsme ujeli – snad sto, sto padesát. Určitě víc, než dnes vyznačuje pomník v Památníku na Dukle. Pak to přišlo. Stačil jsem zaregistrovat jen jakýsi záblesk. Od té chvíle nevím nic... Probral jsem se až za čtyři dny v nemocnici.*“ Výbuch vymrštil generálovo tělo vysoko do korun stromů a zdemolované auto dopadlo na zem koly vzhůru.⁴¹⁵ Další vzpomínka na tento nešťastný okamžik pochází od Jana Bambušíka, který byl taktéž příslušníkem polního četnictva a zmiňovaný výbuch zpovzdálí sledoval: „*Seděl jsem tehdy s kamarády Jažkem, Skretem a dalšími kousek od vstupní brány na československé hranici. Kluci tam připevňovali náš státní znak. Všichni jsme byli šťastní, že jsme opět doma ve své vlasti. Po odminování cesty dal sovětský major zvednutím ruky znamení k povolení, aby se naše jednotky daly do pohybu. Pomalu začaly sestupovat po silnici dolů na osvobozené území. Následovaly tři americké willysy. V prvním jel generál Sázavský, dva naši četníci a šofér; ve druhém autě pak generál Svoboda a ve třetím další generál, snad to byl Boček, ale už si to nepamatuji. Najednou jsem slyšel strašnou ránu. První auto se převrátilo koly vzhůru, neboť najelo na protitankovou minu. Oba četníci tam ležely jako špalky, měli utržené nohy a generál Sázavský nikde. Všichni jsme se rozběhli po lese, přeběhl jsem na pravou stranu silnice, kde jsem spatřil generála, jak sedí u stromu. Na pravé noze měl staženou botu, ruku na pařezu, oči otevřené a na čele asi pěticentimetrový šrám, ale nikde jsem neviděl žádnou krev. Byl jsem od něho asi tři metry, když jsem ho oslovil: „Pane generále, pane generále!“ ale on nic. Nedaleko ode mne byl nějaký podplukovník, poměrně vysoký člověk, avšak na jeho jméno si také nepamatuji. Tak jsem na*

⁴¹³ LÁNÍK, Jaroslav (ed.). *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2005. s. 309-310.

⁴¹⁴ Ve skutečnosti se jednalo o automobil Dodge T214 – WC 57.

Vojenský historický ústav Praha. Prohlédněte si: spojenecká pozemní technika z doby invaze 1944 v lešanském muzeu. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.vhu.cz/prohlednete-si-spojenecka-technika-z-doby-invaze-1944-v-lesanskem-muzeu/>

⁴¹⁵ FILLA, Pavel. Zemřel generál Vedral-Sázavský skutečně nešťastnou náhodou? *Hradecké noviny*. České Budějovice: PN Press a.s., 1994, č. 237. s. 2.

něho zavolal, že je tady pan generál. Poskytl mu pak první pomoc, zatímco já jsem postupoval dále s naší jednotkou.“⁴¹⁶ Poslední vzpomínka je z úst Bořivoje Kadavého, který sloužil u protiletadlového oddílu 1. československé samostatné brigády v SSSR a k posledním okamžikům života generála Sázavského řekl toto: „Generál Vedral-Sázavský jel v jeepu. Za hranicí vystoupil z auta, sundal brigádýrku a políbil čerstvě natřený patník s naší trikolorou. Všichni jsme slzeli, že jsme konečně doma. Nasedl potom do auta, aby pokračoval v jízdě. Najednou nastal výbuch a vůz vyletěl asi 15-20 metrů do vzduchu, spadl na zem a převrátil se. Zatímco šofér byl jen lehce zraněný, generál zemřel už ve vzduchu. Jeho smrt dnes na tragickém místě připomíná pomník symbolizující puklé srdce generála. Domníval jsem se, že najel na neodminované území, ale později mi sdělil plukovník Jaroslav Perný, že se jednalo o protitankovou minu zakopanou v zemi přes dva metry hluboko a načasovanou na 57 impulzů. To znamenalo, že předcházejících šestapadesát aut přejelo bez pohromy a hned následujícím projížděl generál Vedral-Sázavský.“⁴¹⁷ Po válce byly zásluhy Jaroslava Vedrala-Sázavského v odboji oceněny povýšením do hodnosti divizního generála.⁴¹⁸ Vyznamenán byl ale například i norským králem Haakonem VII., který ocenil jeho práci vojenského atašé u norské vlády a za tuto činnost mu in memoriam udělil vojenskou medaili s dubovou větví – řádu svatého Olafa. Vyznamenání spolu s královským dekretem převzala z rukou norského vyslance u československé vlády generálova dcera Radislava Sázavská.⁴¹⁹ Jeho manželka Marta Vedralová zemřela 6. října 1966, o její smrti informovala dcera Radka v Českobrodském zpravodaji v prosinci téhož roku.⁴²⁰ Kromě výše zmíněného pomníku v obci Mělník, připomíná osobu generála Vedrala-Sázavského například pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v pražských Dejvicích či památník na místě smrti v Dukelském průsmyku, kde je rovněž pohřben.⁴²¹ Ve městě Sázava je na budově dnešního dětského domova (dříve školy) umístěna pamětní deska, která připomíná, že tuto školu generál Sázavský jako dítě navštěvoval.⁴²² V Sázavě a v Kostelci nad Černými lesy jsou po něm také pojmenovány ulice.

⁴¹⁶ VALIŠ, Zdeněk. DVOŘÁK, Jiří. *Generál Jaroslav Vedral-Sázavský*. Praha: Magnet-Press, 1994. s. 68.

⁴¹⁷ Tamtéž. s. 69.

⁴¹⁸ LÁNÍK, Jaroslav (ed.). *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2005. s. 310.

⁴¹⁹ Norské posmrtné vyznamenání gen. Sázavského. *Čechoslovák*. Londýn: Ministerstvo zahraničních věcí ČSR, 1945, roč. 7, č. 18. s. 4.

⁴²⁰ SÁZAVSKÁ, Radislava. Paní Marta Vedralová-Sázavská. *Českobrodský zpravodaj*. Český Brod, 1966, roč. 6, č. 10. s. 11.

⁴²¹ LÁNÍK, Jaroslav (ed.). *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2005. s. 310.

⁴²² Evidence válečných hrobů. Sázava. [cit. 10.05.2024]. Dostupné z:

<https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2101-53433&mt=s%0c3%0a1zava&st=0&>

4.25 Mochov

4.25.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Tato žulová pamětní deska, jež je věnována obětem 2. světové války z Mochova, byla odhalena v rámci oslav prvního výročí květnové revoluce, konkrétně 4. května 1946.⁴²³ Uvedena jsou na ní jména zdejších obětí bez bližších informací. Jejich jména jsou na desce zaznamenána v následujícím pořadí: „*Alois Mareček, Václav Zítek, Jiří Novák, Jindřich Fryč, Alois Just, Ladislav Kofroň.*“ Deska je součástí pomníku, který byl původně věnován obětem 1. světové války a jenž byl odhalen v roce 1928 v parčíku na mochovském Husově náměstí.⁴²⁴ [Příloha č. 144]

Alois Mareček viz Pamětní deska Aloise Marečka v Mochově

Václav Zítek se narodil 15. září 1926, při své cestě na Slovensko měl být zatčen gestapem a ztýrán tak, že na následky mučení po svém návratu do Mochova zemřel. K úmrtí došlo pravděpodobně v březnu 1943, neboť jeho pohřeb se konal 12. března téhož roku.⁴²⁵

Jiří Novák se narodil 20. října 1920 a v období okupace odešel na nucené práce do německého hlavního města Berlína, kde byl zatčen a jako politický vězeň držen v koncentračním táboře Sachsenhausen. Zemřel 31. ledna 1945 v 9.15 hodin v německém městečku Obrigheim při náletu hloubkových letců. Rodina dostala oficiální zprávu o jeho smrti až 19. května 1946.⁴²⁶

Jindřich Fryč se narodil 6. srpna 1924 v Loučeni (okres Nymburk) a během války byl vězněn v Buchenwaldu, kde také zemřel. Datum a příčina jeho smrti se v dostupných zdrojích rozcházejí, kronika obce Mochov uvádí, že Fryč byl 18. prosince 1944 zastřelen za protivení se stráží.⁴²⁷ Naopak kniha mrtvých koncentračního tábora Buchenwald udává datum 9. prosince 1944 a jako důvod úmrtí sepsi.⁴²⁸

Alois Just se narodil 26. února 1891, při rekvírování obilí v únoru roku 1945 zatajil asi 150 kg pšenice, která u něj byla při následné domovní prohlídce nalezena. Byl proto předvolán před soud a uvězněn, s největší pravděpodobností v Praze. Dne 10 března 1945 ve vězení zemřel a

⁴²³ Obec Mochov. Kronika obce Mochov 1910-1960. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z: <http://mochov.nase-kronika.cz/book/Mochov-Pametni-kniha>

⁴²⁴ Evidence válečných hrobů. Mochov. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z:

<https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2103-3131&srn=kofro%5c%88&st=0&>

⁴²⁵ Obec Mochov. Kronika obce Mochov 1910-1960. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z: <http://mochov.nase-kronika.cz/book/Mochov-Pametni-kniha>

⁴²⁶ Tamtéž.

⁴²⁷ Tamtéž.

⁴²⁸ Buchenwald Totenbuch 1937-1945. [cit. 05.10.2023]. Dostupné z:

<https://totenbuch.buchenwald.de/names/details/person/19686/ref/recherche>

byl pohřben do hromadného hrobu v pražských Ďáblicích, avšak v červnu téhož roku byl exhumován a pochován na hřbitově v Mochově.⁴²⁹

Ladislav Kofroň se narodil 26. června 1926 v Mochově, žil ve zdejší obci v domě čp. 149 a byl studentem průmyslové školy na Smíchově. Na konci války byl společně se svým švagrem Bohumilem Balouškem z Písku členem partyzánské skupiny „*Blaník*“, která tou dobou operovala v brdských lesích a v jejichž řadách se v květnu 1945 zúčastnili osvobozovacích bojů poblíž Dobříše. Právě zde byli Ladislav Kofroň i Bohumil Baloušek zastřeleni, když na motocyklu vjeli do jedné z přestřelek. K tomuto incidentu mělo dojít někdy mezi 7.-10. květnem. Kofroň byl pohřben nejprve v parku dobříšského zámku, avšak již 18. května 1945 byl exhumován a převezen do Mochova, kde byl 20. května téhož roku pohřben s vojenskými poctami. Obřadu si zúčastnily čestné rotty vojáků z Milovic a partyzánů z oddílu „*Blaník*“.⁴³⁰ Jméno Ladislava Kofroně je též uvedeno na hrobu obětí 2. světové války a vojáků Rudé armády v Dobříši.⁴³¹ Rovněž je vyryto na pamětní desce ve vestibulu Smíchovské střední průmyslové školy, kde Kofroň studoval.⁴³²

Na desce chybí jména dalších tří osob, o nichž se dle slov kronikáře předpokládalo, že se vrátí.⁴³³ Konkrétně se jednalo o níže uvedené osoby:

Gabriela Krausová se narodila 31. srpna 1879 v obci Buková. Jednalo se o místní Židovku, která byla společně se svou dcerou Marií 1. června 1942 odtransportována na židovské shromaždiště v Kolíně.⁴³⁴ Zde byly obě zařazeny do transportů směr Terezín, odkud byly ihned převezeny transportem A Ak, č. 385 do koncentračního tábora Trawniki u polského Lublinu, kde obě zahynuly.⁴³⁵

Marie Krausová se narodila 28. března 1915 v Mochově.⁴³⁶

⁴²⁹ Obec Mochov. Kronika obce Mochov 1910-1960. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z: <http://mochov.nase-kronika.cz/book/Mochov-Pametni-kniha>

⁴³⁰ Tamtéž.

⁴³¹ Spolek pro vojenská pietní místa. Hrob obětí 2. světové války a vojáků Rudé armády. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/6525-hrob-obeti-2-svetove-valky-a-vojaku-rude-armady/#6525-hrob-obeti-2-svetove-valky-a-vojaku-rude-armady>

⁴³² Evidence válečných hrobů. Praha 5. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z:

<https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE0005-20094&srn=kofro%c5%88&st=0&>

⁴³³ Obec Mochov. Kronika obce Mochov 1910-1960. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z: <http://mochov.nase-kronika.cz/book/Mochov-Pametni-kniha>

⁴³⁴ Tamtéž.

⁴³⁵ Holocaust. Gabriela Krausová. [cit. 15.08.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/102708-gabriela-krausova/>

⁴³⁶ Holocaust. Marie Krausová. [cit. 15.08.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/139462-marie-krausova/>

Josef Šmíd se narodil 2. října 1919 v Mochově do domu čp 170. Během války odjel pracovat do Německa, kde byl za rozšiřování sovětských letáků zatčen a uvězněn v koncentračním táboře Sachsenhausen, kde pravděpodobně v roce 1945 přišel o život.⁴³⁷

4.25.2 Pamětní deska Aloise Marečka

Dnes již neexistující pamětní deska připomínala zdejšího obyvatele Aloise Marečka, jenž byl popraven během heydrichiády. K jejímu odhalení došlo z popudu Sociálně demokratické strany v Mochově, které byl Mareček dlouholetým členem.⁴³⁸ Dalším iniciátorem byl francouzský legionář a plukovník Josef Kvapil z Mochova.⁴³⁹ Umístěna byla na fasádu Marečkova domu čp. 104 a její slavnostní odhalení se odehrálo v neděli 22. června 1947.⁴⁴⁰ Text uvedený na desce byl následující: „*Dne 9. června 1942 byl německými okupanty z tohoto domu odvezen na smrt Alois Mareček. Zemřel pro dobro naše i budoucích. Naroděn 25. 5. 1889. Zastřelen 19. 6. 1942.*“ [Příloha č. 146] Události se zúčastnila Marečkova manželka spolu se synem a dcerou, dále pak členové MNV a množství tamních obyvatel. Kromě nich byli přítomni zástupci legionářů, politických stran, spolků a armády v čele s generálem Vladimírem Příkrylem z Milovic. Před samotným odhalením pronesla řada přítomných osobností své proslovy, jako první promluvil předseda MNV Josef Junek, poté František Linka za sociální demokraty a Ing. Josef Erben za mochovský cukrovar, jehož byl ředitelem a v němž Mareček dlouhá léta pracoval. Pietní akt byl zakončen vojenskými poctami a státními hymnami Československa a Sovětského svazu, jež zahrála vojenská hudba milovické posádky.⁴⁴¹ [Příloha č. 147, 148] Bohužel se mi nepodařilo zjistit, kdy přesně došlo k odstranění desky Aloise Marečka. Lze předpokládat, že se tak mohlo udát krátce po červnu 1948, kdy došlo k faktické likvidaci sociální demokracie, jejíž byl Mareček členem. Zcela jistě však nepřekročila léta 1954-1955, kdy vyvrcholila perzekuce sociálních demokratů.⁴⁴² Dle slov Marečkova syna Miroslava byla rodina kvůli dřívějším politickým aktivitám otce, krátce po roce 1948 nucena rozkazem MNV

⁴³⁷ Obec Mochov. Kronika obce Mochov 1910-1960. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z: <http://mochov.nase-kronika.cz/book/Mochov-Pametni-kniha>

⁴³⁸ Obec Mochov. Kronika obce Mochov 1910-1960. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z: <http://mochov.nase-kronika.cz/book/Mochov-Pametni-kniha>

⁴³⁹ STARÁ, Vlastimila; CHRASTILOVÁ, Marie. Mochovští rodáci. *Mochovský zpravodaj*. Mochov, 2013, roč. 7, č. 3. s. 23.

⁴⁴⁰ Obec Mochov. Kronika obce Mochov 1910-1960. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z: <http://mochov.nase-kronika.cz/book/Mochov-Pametni-kniha>

⁴⁴¹ Obec Mochov. Kronika obce Mochov 1910-1960. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z: <http://mochov.nase-kronika.cz/book/Mochov-Pametni-kniha>

⁴⁴² Za tuto informaci děkuji PhDr. Martinovi Dolejskému.

rodinný dům v Mochově prodat, a to za 36 000 korun.⁴⁴³ V článku věnovaném Aloisi Marečkovi v tamním zpravodaji je jako možný důvod zmizení desky udáváno právě časté střídání majitelů nemovitosti.⁴⁴⁴

Alois Mareček se narodil 25. května 1889 v Lysé nad Labem (tehdy okres Mladá Boleslav, dnes okres Nymburk), od roku 1918 pracoval jako strojní zámečnick v mochovském cukrovaru a v Mochově také bydlel se svojí rodinou v domě čp. 104. Byl dlouhá léta aktivně činný v dělnických odborech, v posledních 10 letech života dokonce zastával funkci jejich předsedy a před válkou se hlásil k sociální demokracii. V období okupace byl napadán výhrůzkami místního vlajkaře Jana Málka, který byl po válce rodinou Marečkových za smrt jejich otce obviňován.⁴⁴⁵ Alois Mareček byl zatčen kolínským gestapem dne 9. června 1942 v poledne, k jeho zadržení došlo u Marečků doma, každý den v tuto dobu sem totiž chodil z nedalekého cukrovaru na oběd. Na tento moment později vzpomínal Marečkův syn Miroslav, který uvádí, že zatýkání prováděli tři kolínští gestapáci, z nichž dva mluvili perfektně česky a po krátké domovní prohlídce odvezli jeho otce bez jakéhokoliv rozloučení s sebou.⁴⁴⁶ Alois Mareček byl 19. června 1942 popraven v rámci druhého stanného práva na pardubickém Zámečku. Skutečný důvod jeho zatčení zůstává neznámý, neboť se nedochovala rudá vyhláška se zdůvodněním poprav.⁴⁴⁷ Sama rodina ještě dlouhé měsíce po válce s jistotou nevěděla o osudu jejich otce. Jak již bylo řečeno, rodina Marečkových vinu přisuzovala vlajkaři Málkovi, ten byl sice po válce souzen Mimořádným lidovým soudem v Praze, avšak tento čin mu nebyl nijak prokázán, a tak byl odsouzen pouze ke třem rokům vězení.⁴⁴⁸ Miroslav Mareček ale žil po celý život v domnění, že Jan Málka byl za udání Aloise Marečka popraven, což dokazují jeho slova v rozhovoru pro Paměť národa.⁴⁴⁹

⁴⁴³ Paměť národa. Miroslav Mareček. [cit. 05.01.2024]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/marecek-miroslav-20111104-0>

⁴⁴⁴ STARÁ, Vlastimila; CHRÁSTILOVÁ, Marie. Mochovští rodáci. *Mochovský zpravodaj*. Mochov, 2013, roč. 7, č. 3. s. 23.

⁴⁴⁵ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Alois Mareček 83201/69, Stručný životopis od roku 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 27. 01. 1969.

⁴⁴⁶ Paměť národa. Miroslav Mareček. [cit. 05.01.2024]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/marecek-miroslav-20111104-0>

⁴⁴⁷ KYNCL, Vojtěch. *Děs dýchl do tváře. Heydrichiáda a oběti pardubického Zámečku 1942*. Památník Zámeček Pardubice, 2023. s. 132-133.

⁴⁴⁸ SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 4429/46 Jan Málka, rozsudek MLS Praha v případu Jana Málka, 21. 10. 1946.

⁴⁴⁹ Paměť národa. Miroslav Mareček. [cit. 05.01.2024]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/marecek-miroslav-20111104-0>

4.25.3 Hrob Ladislava Kofroně

Hned ve dvou knihách je uváděna existence pomníku či hrobu výše zmíněného Ladislava Kofroně, jenž by se měl nacházet na hřbitově v Mochově.⁴⁵⁰ Při mé návštěvě tamního hřbitova se mi ho však ani po detailním průzkumu nepodařilo nalézt. Je tedy možné, že tento pomník či náhrobek byl pozměněn nebo dokonce zrušen.

4.26 Mrzky

4.26.1 Pomník Rudé armády

Pomník Rudé armády na kraji obce Mrzky je jedním z prvních pomníků tohoto charakteru v bývalém politickém okrese Český Brod. Jedná se o hrubě opracovaný žulový monolit, který je položen na podstavě z hladce opracovaného kamene. Do prostředka čelní strany pomníku je vyryt následující nápis: „*Armádě SSSR – Osvoboditelce ČSR.*“ [Příloha č. 149-151] Původně byla na vrcholku pomníku umístěna kovová pěticípá hvězda, v níž byl zobrazen srp a kladivo. Ta se však na něm dnes již nenachází. Jeho vznik inicioval MNV v Mrzkách s Místní radou osvětovou a odbočkou Svazu přátel SSSR v Českém Brodě. K jeho odhalení došlo 7. září 1947 a celá akce byla pod záštitou ONV v Českém Brodě. Začátek byl naplánován na 13. hodinu, kdy proběhl hudební koncert na hřišti tamního SK a ve 14 hodin došlo k přesunu všech zúčastněných za doprovodu hudby k pomníku. Zde pronesl zahajovací řeč předseda MNV v Mrzkách Jaroslav Hladík, následovaly proslovy předsedy ONV Josefa Kováře a zástupce Svazu přátel SSSR. Tento akt byl zakončen hymnami. Od 16 hodin následovala taneční zábava v hostinci J. Herštuse, kde se od každého návštěvníka vybíralo 10 korun jako příspěvek na vybudování pomníku.⁴⁵¹

4.26.2 Pomník Miroslava Kolínského

Jedno z řady míst, jež jsou věnovány letcům RAF, se nachází také v Mrzkách. Perfektní vzhled tohoto pomníku napovídá, že k jeho odhalení muselo dojít někdy v posledních letech. Jedná se o leštěnou kamennou desku, která je zkosená do tvaru křídla letadla. Na ní je zlatým písmem uveden následující text: „*Miroslav Kolínský 313 Sqdn rtm./R/pplk. * 25. 7. 1919 Mrzky + 12.*“

⁴⁵⁰ GÖRTLER, Miroslav. *Památná místa protifašistického boje Středočeského kraje*. Praha: Naše vojsko, 1976. s. 110. srov. ŠRŮTA, Ferdinand. *Hrdinové neumírají. Přehled památníků světové války 1939-1945*. Praha: OV KSČ Praha-východ, 1985. s. 29.

⁴⁵¹ Odhalení památníku hrdinům Rudé armády v Mrzkách. *Úder: Krajský orgán KSČ v Kolíně*. Kolín, 1947, roč. 3, č. 36. s. 4.

12. 1998. „Jeden jestřáb mnoho vran rozhání.“ Vedle něj je vyobrazen portrét Miroslava Kolínského a nad ním znak 312. stíhací perutě. [Příloha č. 152]

Miroslav Kolínský se narodil 25. července 1919 v Mrzkách (tehdy okres Český Brod, dnes okres Kolín) a byl vyučeným truhlářem. Dne 6. června 1939 se rozhodl opustit protektorát a odešel do Německa, odkud se mu 13. srpna téhož roku podařilo dostat do Francie. Za následujících 10 dní byl přijat do Cizinecké legie a byl odeslán k výcviku do severní Afriky. Odtud se 23. září 1939 vrátil do Francie a o tři dny později v táboře Agde vstoupil do československého vojska. Nejdříve byl zařazen do 9. rotě u Pěšího pluku 1 a v listopadu do poddůstojnické školy u Pěšího pluku 3. Tu absolvoval s velmi dobrým prospěchem a 10. ledna 1940 je přidělen k 2. rotě, v únoru 1940 je pak povýšen na svobodníka a v rámci své čety se cvičí na velitele družstva. Avšak 27. května 1940, již v době německé ofenzivy, je přemístěn k letecké skupině v Agde. Po evakuaci tábora se Kolínský dostal 24. června 1940 na loď Apapa, plující z přístavu Port Vendres do Gibraltaru a britského Liverpoolu.⁴⁵²

Po příjezdu do Velké Británie se dostal do tábora Cholmondeley Park, odkud se 24. července 1940 přesunul na stanici Královského letectva do Cosfordu. Tady byl přijat do RAF pod číslem 787324 a 25. září přidělen k 312. československé stíhací peruti RAF do Duxfordu k pozemnímu personálu. Za své služby se zde dostává až do hodnosti rotného, na něhož je povýšen 1. dubna 1942. Poté je schválen jeho pilotní výcvik, jenž zahajuje teorií v londýnském Regent's Parku. Po skončení vstupního elementárního kurzu odjíždí v listopadu 1942 pokračovat do Kanady. Zde 7. ledna 1943 zahajuje pilotní výcvik, který končí nehodou, kdy 10. dubna Kolínský havaruje během cvičného letu s letounem De Havilland Tiger Moth.⁴⁵³ S ním se zřítil nedaleko základny a utrpěl vážná zranění, z nichž se zotavoval do 26. července 1943, kdy byl zařazen do kurzu na nových cvičných strojích Fairchild Cornell. Do dubna 1944 pak pokračoval leteckém školení, než se vrátil do Velké Británie, kde čekal na uvolnění cvičné kapacity v předoperačním výcvikovém zařízení v Tern Hillu. Tady začal 13. června s létáním a 19. září nastoupil k operačnímu stíhacímu školení na Spitfirech. Jako operační pilot nastoupil

⁴⁵² HURT, Zdeněk a RAIL, Jan. *Pod křídly RAF v druhém exilu. 2. díl*. Cheb: Svět křídel, 2022. s. 181.

⁴⁵³ Tuto havárii a celkovou osobnost Miroslava Kolínského popsal jeho spolubojovník z RAF Bohuslav Velvarský ve své knize *Tobrúcká krysa stíhačem: „Mezi nimi vynikal kaprál „Křáp“, Miroslav Kolínský. Za tuto přezdívkou vděčil svému záplatovanému obličejí, který poznamenala letecká nehoda. Rok předtím letěl v uzavřené kabině letounu Tiger Moth nad zasněženou krajinou. Zapnul si topení naplno a – usnul. Probudil se až po operacích v nemocnici v Calgary. Při létání měl totiž „Křáp“ smůlu. Ale byl to skvělý kamarád. Večery trávil v „mokré“ kantýně, kde často rád hostil i ostatní. Býval málomluvný, jak však přibývalo uražených pív, stával se přátelštějším. Tehdy se rozjasnil jeho líc a každému sliboval, že ho nechá zastřelit. Jedinou stinnou stránkou jeho charakteru byl zvyk říkat každému bez rozdílu Jozífek.“* VELVARSKÝ, Bohuslav a SLÁDEK, Čestmír. *Tobrúcká krysa stíhačem*. Praha: Naše vojsko, 1996. s. 109.

Miroslav Kolínský 17. prosince 1943 k 313. československé stíhací peruti do North Wealdu a až do konce války se zúčastňoval dálkových doprovodů bombardérů RAF nad cíle v Německu. V roce 1944 se oženil s Britkou Ethel W. Higgins. Poslední operační let vykonal 12. května 1945, když jeho squadrona hlídkovala nad ostrovem Jersey, při vyloďování britských vojsk.⁴⁵⁴

Do Československa se vrátil 24. srpna 1945, kdy přilétá do Prahy v hodnosti rotmistra letectva v záloze. Do této doby měl zaznamenáno 523,55 letových hodin ve dne a 36,00 hodin v noci. Za svou službu obdržel Československý válečný kříž 1939, Československou medaili za chrabrost a Československou medaili za zásluhy I. stupně. Krátce po návratu byl demobilizován a od 31. března 1946 do 31. července 1947 byl veden u Leteckého náhradního pluku 1, poté převeden k letectvu SNB, kde se u Stíhacího výcvikového střediska precvičil na k létání na strojích C-5 a C-2.⁴⁵⁵ V roce 1948 se rozhodl opustit Československo, o tomto útěku se krátce zmiňuje jeho někdejší spolubojovník z RAF a přítel Bohuslav Velvarský: „*Mirek, Miroslav „Josífek“ Kolínský, kamarád z pilotní školy, byl v Karlových Varech u policejní letky. Navrhoval použít jednoho z německých „Čápů“. Vejde se do něho několik lidí i s kuframa a hranice nejsou daleko... Než jsme to stačili probrat, Mirek musel zmizet rychle sám. A k tomu pěšky. Už delší dobu totiž pomáhal různým „reakcionářům“, včetně mého vzdáleného bratrance Jaroslava Velvarského, sportovního redaktora „Práce“. My v Praze jsme pomáhali Mirkově anglické manželce s dvěma dětmi do doby, než dostala povolení k návratu do Anglie.*“⁴⁵⁶ Kolínský tedy stejně jako již v roce 1939 přechází do Německa, kde je zaregistrován v Goetheho škole v Řezně a 22. září je transportován do uprchlického tábora ve Swäbisch Gmündu. V Německu opět narukuje k RAF a přesouvá se zpátky do Velké Británie. V Británii až do 5. května 1949 pobývá jako rekrut, než je na vlastní žádost propuštěn. Po přechodu do civilu se s rodinou usadil ve městě Sandhurst, kde s manželkou Ethel vychovali šest dětí. V roce 1991 byl rozkazem ministra obrany ČSFR povýšen na plukovníka ve výslužbě.⁴⁵⁷ Miroslav Kolínský zemřel 12. prosince 1998 v britském městě Camberley.⁴⁵⁸

⁴⁵⁴ HURT, Zdeněk a RAIL, Jan. *Pod křídly RAF v druhém exilu. 2. díl.* Cheb: Svět křídel, 2022. s. 181-182.

⁴⁵⁵ Tamtéž. s. 182.

⁴⁵⁶ VELVARSKÝ, Bohuslav a SLÁDEK, Čestmír. *Tobrúcká krysa stíhačem.* Praha: Naše vojsko, 1996. s. 146.

⁴⁵⁷ HURT, Zdeněk a RAIL, Jan. *Pod křídly RAF v druhém exilu. 2. díl.* Cheb: Svět křídel, 2022. s. 182.

⁴⁵⁸ Tamtéž. 181.

4.27 Mukařov

4.27.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Na zahradě zdejší základní školy se nachází pomník věnovaný obětem 1. a 2. světové války. Jedná se o nepracovaný žulový monolit, do něhož je vsazena černá kamenná deska s následujícím nápisem: „*V upomínku rodákům padlým ve světových válkách. 1914–1918. 1939–1945. Obnoveno k 50. výročí založení Základní školy v Mukařově v r. 2011.*“ [Příloha č. 154] Jak text napovídá, k obnovení pomníku došlo v roce 2011 a je možné, že se dříve jednalo o pomník Rudé armády, jelikož v horní polovině pomníku je patrný obtisk pěticípé hvězdy, která na něm musela být dříve umístěna.

4.27.2 Pamětní deska Karla Vojtíška

Pamětní deska umístěná na domě čp. 23 v Mukařově je věnována důstojníkovi československé armády a RAF Karlu Vojtíškovi, který v tomto domě na sklonku svého života žil. Na plechové desce je uveden následující text: „*Budiž uctěn a připomenut major Karel Vojtíšek. Válečný letec – zbrojní důstojník Československého letectva i Royal Air Force. * 15. 2. 1906 Zásmyky. + 12. 2. 1957 Mukařov. „Per ardua ad astra.“ Rodina, přátelé a Čeští RAFáci, 2019.*“ [Příloha č. 155] Odhalena byla 28. září 2019 a hlavními iniciátory jejího vzniku byly obec Mukařov, Mgr. Alexej Bezděk a mukařovský občan Ing. Ján Macala, který byl i donátorem celé akce. Kromě nich a dalších občanů Mukařova se tohoto aktu zúčastnila také rodina Karla Vojtíška – jeho dcera Irena Nártová s vnučkou Marikou Pečenou. Přítomni byli také zástupci České obce sokolské či Josef Joe Vochyán ze spolku „*Čeští RAFáci*“. Na slavnost dorazil rovněž vzácný host v podobě Tomáše Loma, jenž byl stejně jako Vojtíšek příslušníkem 311. čs. bombardovací perutě RAF a v tehdejší době už jedním z posledních žijících českých letců, kteří zasáhli do bojů 2. světové války. Součástí toho byl doprovodný program, během něhož došlo k letecké ukázce dvouplošníku de Havilland Tiger Moth. Ten v průběhu dne proletěl nad Mukařovem a všichni přítomní tak mohli vidět letuschopný stroj z 2. světové války, na němž se cvičili piloti RAF. Dále byla v místní galerii Stará škola k vidění tematická výstava modelů a historických dokumentů a dobové předměty, zapůjčené spolkem „*Čeští RAFáci*“. Večer proběhl ve zmíněné galerii koncert v podání souboru KBK Collegium, jenž byl věnován československým letcům RAF.⁴⁵⁹

⁴⁵⁹ ČADILOVÁ, Kateřina. Slavnostní odhalení pamětní desky mjr. Karlu Vojtíškovi. [cit. 21.12.2023]. Dostupné z: <https://www.mukarov.cz/zivot-v-obci/akce-obce/archiv/odhaleni-pametni-desky-karel-vojtisek>

Karel Vojtíšek se narodil 15. února 1906 v Zásnukách (okres Kolín), v letech 1925-1929 absolvoval vyšší průmyslovou školu v oboru strojírenství a po skončení prezenční vojenské služby zůstal v armádě a pracoval jako dozorčí orgán v letecké továrně, později rovněž jako letecký konstruktér. Ještě 7. března 1939 byl povýšen na nadporučíka letectva – zbrojíře a 10. srpna téhož roku ilegálně přešel česko-polskou hranici, aby se v zahraničí zapojil do boje proti nacistickému Německu. Dne 24. srpna 1939 byl prezentován v československé zahraniční armádě v Malých Bronowicích u Krakova a 30. srpna byl převzat se skupinou letců do polského letectva. Po havárii letadla, k níž došlo 19. září 1939, byl zajat Rudou armádou a internován se skupinou podplukovníka Ludvíka Svobody v Orankách. S nimi zůstal až do 12. července 1940, kdy odjel ze Sovětského svazu přes Turecko ke 4. palestinskému pluku v Gedeře u Tel Avivu a odtud 10. září 1940 do Anglie. Zde byl 26. října 1940 prezentován u československého zahraničního letectva v RAF a zařazen k 311. československé bombardovací peruti. V roce 1942 byl povýšen na kapitána a 1. června 1945 pak na štábního kapitána. V srpnu 1945 se vrátil do Československa a byl přidělen na ministerstvo národní obrany a následně 15. prosince 1945 přemístěn do Ústředního leteckého skladu a povýšen do hodnosti majora letectva – zbrojíře. Za své válečné zásluhy obdržel major Vojtíšek celkem 7 vyznamenání.⁴⁶⁰

Jakožto bývalý příslušník RAF byl 1. prosince 1948 propuštěn z aktivní vojenské služby a dán do výslužby bez nároku na důchod, krátce nato byl také zbaven osvědčení o národní spolehlivosti. Kvůli této ztrátě byl odkázán na příležitostná zaměstnání jako pomocný dělník či občasnou finanční pomoc od svých příbuzných. Po čase si našel stálé místo pomocného dělníka v dřevařském podniku v Praze Hloubětíně, odkud se díky své zručnosti a technickému nadání přece jen dostal na pozici konstruktér-kreslič v pražské Avii Letňany. V prosinci 1950 však byl s manželkou a dvěma malými dětmi vystěhován z družstevního bytu v Praze a jako náhradní ubytování jim byla přidělena chata bez příslušenství a koupelny v obci Mukařov. Majitel této nemovitosti si nepřál mít podnájemníka, což Vojtíškovým ještě více ztížilo situaci. I přes tyto těžkosti se do chaty nastěhovali, avšak její majitel si nakonec obhájil svá práva a rodina se tak musela v roce 1956 přestěhovat do bytu v domě čp. 23 v Mukařově. Ten byl sice prostornější, ale zcela nevybavený, bez vody, odpadu a zahrady. V této době se u Karla Vojtíška začala projevovat vážná nemoc, která vedla k rychlé paralýze jeho těla a následné smrti, k níž došlo

⁴⁶⁰ SVITÁKOVÁ, Jindra. Tmavomodrý svět či bezedná propast? *Historický kaleidoskop*. Praha, 2010, roč. 5, č. 6. s. 37.

12. února 1957.⁴⁶¹ Na pohřbu pronesl smuteční řeč Vojtíškův přítel a spolubojovník z RAF Stanislav Rejthar, který v ní shrnul jeho válečnou anabázi a poválečné strasti v rodné zemi.⁴⁶²

4.27.3 Kenotaf Alexandra a Ladislava Saibertových

Jedná se o symbolický hrob bratrů Ladislava a Alexandra Saibertových, kteří byli zavražděni během 2. stanného práva, respektive v nacistickém koncentračním táboře. Symbolický z toho důvodu, že rodina jejich ostatky s největší pravděpodobností nikdy nedostala. Na náhrobním kameni jsou kromě jmen ostatních rodinných příslušníků zaznamenána i jména Ladislava a Alexandra v následující podobě: „*In memoriam. Ing. Ladislav syn *1906. Popraven 30. VI. 1942 v Praze 736. Alexandr syn *1900 v KT Flossenbürg + 15. II. 1945.*“ [Příloha č. 157] Hrob se nachází na mukařovském hřbitově.

Ing. Ladislav Saibert se narodil 6. dubna 1906 v Mukařově (tehdy okres Český Brod, dnes okres Český Brod), v době okupace žil se svojí rodinou v Praze, kde pracoval jako komisař zemského úřadu. Zde se již od roku 1939 podílel na odbojové činnosti tím, že vystavoval potvrzení pro lidi, kteří měli v úmyslu opustit protektorát. Měl kontakty v řadách protektorátní policie, přes které sháněl orazítkované policejní přihlášky, falešné občanské legitimace a otisky úředních razítek. To vše bylo využíváno k ochraně osob, jež byly pronásledovány gestapem. Jednalo se zejména o příslušníky vojenského odboje, kteří se pod krycími jmény ukrývali v Praze a jejím okolí.⁴⁶³ Saibertova odbojová aktivita však byla vyzrazena a byl zatčen, gestapo ho zadrželo 26. května 1942, tedy pouhý den, před atentátem na Heydricha. Následné stanné právo mělo za následek, že již následující měsíc, dne 30. června 1942 byl Ing. Ladislav Saibert popraven na střelnici v Kobylisích. Po válce byl dne 16. února 1946 vyznamenán in memoriam Československým válečným křížem 1939.⁴⁶⁴ Jeho jméno je rovněž uvedeno na památníku v pražských Kobylisích.⁴⁶⁵

Alexandr Saibert se narodil 30. října 1900 v Uhřetěticích (tehdy okres Kroměříž, dnes okres Přerov) a s družkou Emilií Faitovou a dvěma dětmi žil na pražském Břevnově. S matkou svých dětí nebyl ženatý, protože mu bývalá žena odmítla podepsat tzv. rozluku, díky čemuž se nemohl

⁴⁶¹ SVITÁKOVÁ, Jindra. Tmavomodrý svět či bezedná propast? *Historický kaleidoskop*. Praha, 2010, roč. 5, č. 6. s. 38-39.

⁴⁶² REJTHAR, Stanislav. *Dobří vojáci padli: ze vzpomínek válečného pilota*. Praha: Ostrov, 1999. s. 250.

⁴⁶³ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Ladislav Saibert 32491/60, Potvrzení o odbojové činnosti, 13. 11. 1946.

⁴⁶⁴ Tamtéž, Stručný životopis od r. 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 07. 06. 1960.

⁴⁶⁵ Evidence válečných hrobů. Praha 8. [cit. 10.12.2023]. Dostupné z:

<https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE0008-36562&srn=suibert&st=0&>

deset let po rozvodu znovu oženit.⁴⁶⁶ Povoláním byl redaktor a od roku 1940 vedl tiskovou kancelář Metropress v Praze, zároveň od roku 1937 vydával časopis *O.K. Věstník pro americké Čechoslováky*. Družka Emilie, která byla Židovka, do něj často přispívala, s příchodem protektorátu se pak zapojila do protinacistického odboje a Saibert ji následoval. Oba měli spolupracovat s odbojovou organizací Obrana národa, konkrétně se skupinou okolo divizního generála Huga Vojty. Za tuto činnost byla dvojice 6. června 1943 zatčena.⁴⁶⁷ Po věznění v Praze byl Alexandr Saibert 12. listopadu téhož roku transportován do koncentračního tábora Flossenbürg, kde 15. února 1945 zahynul.⁴⁶⁸ Emilie Faitová prošla vězením v Malé pevnosti Terezín a koncentračními tábory Osvětim, Ravensbrück a jeho satelitním táborem Neustadt-Glewe. Zde se dočkala osvobození a válku přežila.⁴⁶⁹

4.27.4 Hrob vojáka Rudé armády

Tento hrob, jenž je umístěn na hřbitově v Mukařově, původně představoval tradiční pomník Rudé armády, s kterými se lze dodnes setkat v řadě českých měst a obcí. Jednalo se o neopracovaný žulový monolit, do něhož byla vsazena deska s tímto nápisem: „*Čest a sláva sovětské armádě – naší osvoboditelce.*“ [Příloha č. 159] V roce 2019 bylo spisovatelem Manuelem van Eyckem zjištěno, že u pomníku je pohřben popravený sovětský důstojník, jehož tělo sem bylo uloženo v noci 10. května 1945. Hrob vykopali sověští vojáci s místním hrobníkem a vše proběhlo bez jakýchkoliv poct a přítomnosti veřejnosti. Pan van Eyck posléze zajistil výměnu desky, jejíž znění je nyní následující: „*Důstojník Rudé armády. Pohřben 10. 5. 1945.*“⁴⁷⁰ [Příloha č. 160]

4.27.5 Hrob Josefa Stárka

Josef Stárek byl jednou z obětí květnového povstání, když zahynul na barikádě nedaleko své rodné obce Tehovec. Jeho hrob se nachází na mukařovském hřbitově, jedná se o rodinnou hrobku, kde jsou kromě Josefa Stárka pohřbeni i další rodinní příslušníci. Stárkův pohřeb se

⁴⁶⁶ Paměť národa. Jiřina Urbanová. [cit. 21.05.2024]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/urbanova-jirina-20140323-0>

⁴⁶⁷ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Emilie Faitová 114945/47, Přesné údaje o účastníku národního boje za osvobození, 10. 07. 1947.

⁴⁶⁸ Arolsen archives, Osobní složka Alexandra Saiberta.

⁴⁶⁹ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Emilie Faitová 114945/47, Přesné údaje o účastníku národního boje za osvobození, 10. 07. 1947.

⁴⁷⁰ Spolek pro vojenská pietní místa. Hrob vojáka Rudé armády. [cit. 28.01.2024]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/4891-hrob-vojaka-rude-armady/#4891-hrob-vojaka-rude-armady>

odehrál krátce po osvobození, a kromě rodiny se pietního aktu zúčastnili hasiči ze všech okolních sborů, zástupci Okresní hasičské jednoty č. 31, včetně jejího velitele Emila Hlavatého a příslušníci mnoha dalších místních spolků.⁴⁷¹ Na náhrobku je uveden následující nápis: „*Josef Stárek, hostinský. Padl v boji za vlast 7. 5. 1945 ve věku 42 r.*“ [Příloha č. 163]

Josef Stárek viz. Pamětní deska Josefa Stárka v Tehovci

4.27.6 Kenotaf Karla Kopeckého

Na mukařovském hřbitově se nachází i symbolický hrob JUDr. Karla Kopeckého, který zahynul v koncentračním táboře Mauthausen. Na náhrobku je umístěna mramorová deska s nápisem, jehož znění je následující: „*JUDr. Karel Kopecký * 20. 9. 1890 + 14. 10. 1942 Mauthausen*“. [Příloha č. 161]

JUDr. Karel Kopecký se narodil 20. září 1890 v Rychnově nad Kněžnou, během okupace žil s rodinou v Praze a byl zaměstnán jako ministerský rada. Již v březnu 1939 se zapojil do protinacistické odbojové skupiny vytvořené ze zaměstnanců ministerstva vnitra, kde Kopecký pracoval. Tu dále tvořili pracovníci zemského úřadu a protektorátní policie, celá organizace nesla název „*Zapadlí vlastenci*“ a byla rozvětvena z Prahy až na Moravu. Jeho odbojová činnost spočívala ve finančním podporování rodin zatčených odbojářů a v manipulaci s ilegální vysílačkou ve spolupráci s někdejšími československými důstojníky a členy Obrany národa Josefem Churavým, Josefem Jedličkou či Emanuele Prüllem.⁴⁷² Na Kopeckého povahu a činnost v odboji po válce vzpomínal jeden z jeho spolupracovníků JUDr. Otakar Holdík: „*Zaměstnanci ministerstva vnitra věděli, že jedním z prvních a nejdůležitějších úkolů domácího odboje je vybudování a udržení zpravodajské služby a spojení domova s cizinou. K tomu bylo třeba zříditi a udržeti v provozu tajné vysílací stanice. Do služby národa na tomto poli postavil se ministerský rada dr. Karel Kopecký, vynikající právník a člověk sice tvrdší slupky, ale zlatého srdce, který všechen svůj majetek rozdál na podpory rodinám, postiženým německou persekucí.*“⁴⁷³ Dne 15. října 1941 byl Karel Kopecký zatčen, údajně potom, co ho manželka již zatčeného Josefa Jedličky označila jako manželova kamaráda. K jeho zatčení došlo ve tři hodiny ráno, kdy do bytu Kopeckých vtrhlo gestapo. Kopecký pak byl krátce vězněn na

⁴⁷¹ Hasiči v protinacistickém odboji. Stárek Josef. [cit. 28.01.2024]. Dostupné z: <https://odboj.ksh-stek.cz/index.php/pribehy-hasicu-v-odboji/537-starek-josef-sdh-tehovec-okres-praha-vychod>

⁴⁷² VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Karel Kopecký 15411/56, Stručný životopis od roku 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 15. 11. 1955.

⁴⁷³ ČULÍK, Antonín (ed.). *Tryzna za mrtvé: Oběti německé persekuce z řad zaměstnanců ministerstva vnitra a přidružených složek*. Praha: Zaměstnanecská rada ministerstva vnitra, 1946. s. 18.

Pankráci a v Malé pevnosti Terezín, odkud ho nacisté transportovali do koncentračního tábora Mauthausen.⁴⁷⁴ Ještě před tím byl společně s některými spolupracovníky odsouzen k smrti, šťastnou náhodou ale vykonání rozsudku unikl, jelikož se prý při předčítání a vyvolávání jmen k sobě přilepily dva sousední archy papíru, tudíž jeho jméno bylo nedopatřením přeskočeno a zůstal zachráněn. V koncentračním táboře ale onemocněl flegmónou a strávil nějaký čas na revíru (táborové nemocnici), kde byl i operován, avšak krátce nato byl opět poslán vykonávat těžkou práci, to vše ještě před atentátem na Heydricha.⁴⁷⁵ Z podvýživy, neobyčejné námahy a dlouhého stání se na jeho nohách znovu objevily silné otoky, které měly mít za následek srdeční zástavu, na kterou JUDr. Karel Kopecký podle výpovědi spoluvězně zemřel 14. října 1942.⁴⁷⁶ V databázi Památníku Terezín je datum Kopeckého úmrtí totožně, ovšem jako příčina smrti je zde uvedeno umučení v umývárně.⁴⁷⁷

4.28 Nučice

4.28.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Pomník umístěný na návsi obce Nučice je tradičně věnován tamním obětem 1. a 2. světové války a je vytvořen z červeného nučického pískovce. K jeho slavnostnímu odhalení došlo 12. června 1921, v roce 1947 pak byly na pomník doplněna dvě jména zdejších obětí 2. světové války.⁴⁷⁸ U každého jména oběti se nachází porcelánový medailon s portrétní fotografií dotyčného. U dvojice obětí druhé světové války jsou navíc na medailonech napsány následující texty: „*Oběť nacismu v letech ~ 1939–1945 J. Kopecký.*“ a „*Oběť nacismu v letech ~ 1939–1945 Václav Polesný.*“ [Příloha č. 164] Dále je na pravé spodní části pomníku připevněna malá žulová deska, jež dokládá, že v roce 2018 bylo místo zrestaurováno. Deska obsahuje tento nápis: „*Obnova památníku byla financována z rozpočtu ministerstva obrany 11/2018.*“

Jaroslav Kopecký viz Pomník obětem květnové revoluce ve Kšelích

Václav Polesný se narodil 23. srpna 1919 v Nučicích, během války byl nasazen na nucené práce v Německu, odkud chtěl utéct domů za svou těhotnou manželkou. Dne 10. září 1944 však

⁴⁷⁴ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Karel Kopecký 15411/56, Stručný životopis od roku 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 15. 11. 1955.

⁴⁷⁵ Tamtéž, dopis od PhDr. Rajmunda Habřiny, 06. 07. 1947.

⁴⁷⁶ Tamtéž, dopis od JUDr. Miloše Vítka, 02. 05. 1946.

⁴⁷⁷ Památník Terezín. Karel Kopecký. [cit. 28.01.2024]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/ma-kopeccky-karel>

⁴⁷⁸ Cesty a památky. Památník padlým v 1. a 2. světové válce. [cit. 28.01.2024]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/nucice/pamatnik-padlym-v-1-a-2-svetove-valce>

byl na útěku zastřelen.⁴⁷⁹ Objevuje se však i údaj, že zemřel na otravu krve v pracovním výchovném táboře v německé obci Zöschen.⁴⁸⁰

4.29 Oleška

4.29.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Zdejší pomník je dalším z těch, jež byly původně věnovány obětem 1. světové války. Vytesán je z červeného nučického pískovce do tvaru sloupu, který je nahoře ukončen vavřínovým věncem. Na římsce pod věncem je položena kamenná plastika symbolizující otevřenou knihu, v níž jsou uvedena jména obětí 1. světové války z řad místních obyvatel. Na sloupu pod knihou je umístěn nápis: „*Rodná obec padlým občanům.*“⁴⁸¹ Ve spodní části sloupu jsou zaznamenána jména obětí nacismu i s jejich portréty na porcelánových destičkách. Jedná se o celkem sedm osob, jejichž jména jsou následující: „*Jaroslav Sládeček, Jaroslav Hájek, Václav Polesný, Bohumil Stern, Klára Sternová, Rudolf Stern, Jarmila Löwitová*“ [Příloha č. 165, 166] Ty byly na pomník doplněny po válce a k jejich odhalení došlo 11. května 1947. Slavnostní řeč zde pronesl někdejší odbojář a politický vězeň Josef Procházka z Kostelce nad Černými lesy.⁴⁸²

Jaroslav Sládeček se narodil 28. října 1920 v Praze, v období okupace bydlel v Praze na Vinohradech na adrese Sázavská 6 a pracoval u firmy Svátek v pražských Strašnicích, která se zabývala výrobou kartografických materiálů. Do odboje se zapojil již v srpnu 1939, a to do jedné z pražských skupin vzniklé z někdejších členů občanské polovojenské organizace Národní garda. Pro tu díky svému zaměstnání obstarával stavební plány různých staveb. Zhotovil také návrhy železničních mostů, leteckého majáku a vojenské vysílací stanice. Tyto materiály od října 1940 poskytoval odbojářům z rodné Olešky a stal se zde jedním z organizátorů odbojové organizace, jež byla rozvětvena zejména v okolí Kostelce nad Černými lesy.⁴⁸³ S největší pravděpodobností to byl právě on, kdo jako první z Českobrodsko navázal kontakt s domnělým majorem Ondráčkem, za něhož se vydával agent pražského gestapa František Kratochvíl.⁴⁸⁴ Ten dokázal zneužít Sládečkovi důvěry a postupně se dostal do

⁴⁷⁹ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Václav Polesný 316933/95.

⁴⁸⁰ MAINUŠ, František. *Totální nasazení: Češi na pracích v Německu 1939-1945*. Brno: Universita Jana Evangelisty Purkyně, 1970. s. 204.

⁴⁸¹ Cesty památky. Památník padlým v 1. a 2. světové válce. [cit. 14.02.2024]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/oleska/pamatnik-padlym-v-1-a-2-svetove-valce>

⁴⁸² SOkA Kolín, f. Četnická stanice Oleška, *Památník četnické stanice*, nestr.

⁴⁸³ ABS, f. Německé soudy v říši, sign. 141-219-4, závěrečná zpráva gestapa, 25. 02. 1941.

⁴⁸⁴ František Kratochvíl se narodil 09. 11. 1906 v Českých Budějovicích, v období 1. republiky konal prezenční službu jako poddůstojník u ženistů v Terezíně. Za 2. světové války žil v Praze a už v roce 1939 se stal konfidentem gestapa. Jako agent se infiltroval do několika odbojových organizací, kde se vydával za zástupce

kontaktu s téměř všemi organizátory odboje na Černokostecku a Kouřimsku. K rozbití celé skupiny došlo 9. ledna 1941, kdy v Kostelci nad Černými lesy, Českém Brodě, Olešce, Kouřimi a řadě dalších obcí z českobrodského a kolínského okresu proběhla rozsáhlá zatýkácí akce, kterou prováděli příslušníci gestapa z Prahy.⁴⁸⁵ Zatčen byl i Sládečkův otec Antonín, ten však byl na rozdíl od syna po 10 dnech propuštěn. Sládeček byl vězněn nejprve na Pankráci, poté v Drážďanech, Gollnowě a naposledy v Berlíně, kde ho 7. října 1942 odsoudil Lidový soudní dvůr k trestu smrti.⁴⁸⁶ Tento trest byl vykonán 16. února 1943 v berlínské věznici Plötzensee, zde byl Jaroslav Sládeček, podobně jako stovky dalších Čechů, zavražděn gilotinou.⁴⁸⁷ V den své popravky stihl Sládeček napsat poslední dopis rodičům, ten však nebyl pro svůj obsah nikdy odeslán, jelikož někdo z nacistických cenzorů shledal obsah dopisu za nevhodný. To dokazují pasáže, jež jsou označeny červenými závorkami, v nich Sládeček například prosí své rodiče, aby mu doma na zahradě postavili malý pomníček, jelikož jeho ostatky zůstanou v Berlíně.⁴⁸⁸ Dopis se tak dodnes nachází v německých soudních spisech, jež jsou uloženy v pražském Archivu bezpečnostních složek. [Příloha č. 168, 169] Díky historikovi Janu B. Uhlířovi se po téměř 80 letech podařilo dopis dostat do rukou Sládečkových příbuzných.⁴⁸⁹

Jaroslav Hájek se narodil 11. dubna 1903 ve Svatbíně (tehdy okres Český Brod, dnes okres Praha-východ), povoláním byl kovářský mistr a společně s rodinou bydlel v Olešce v domě čp. 133. Byl vedoucím olešské odbojové skupiny, která byla součástí rozsáhlé protinacistické rezistence operující na Českobrodsku, Černokostecku, Kouřimsku a Uhlířskojanovicku, a kromě organizační činnosti měl také na starost nábor nových členů. Dne 9. ledna 1941 byl podobně jako Jaroslav Sládeček zatčen a při následné domovní prohlídce pak u něj doma gestapo objevilo pistoli značky Frommer s 15 náboji. Tento fakt pak sehrál významnou roli u soudu v Drážďanech, kde byl Jaroslav Hájek odsouzen ke 12 letům a 6 měsícům vězení, jednalo

ilegální organizace Legie Vlasti, jejímž údajným velitelem měl být generál Klecanda. Jako zplnomocněnec toho generála kontaktoval jednotlivé skupiny odboje, promlouval do jejich organizace a po určitém čase jejich příslušníky vyzradil gestapu. K získání důvěry používal československé vojenské zpravodajské legitimace. Jeho přičiněním bylo zatčeno přes 2000 lidí. Jednalo se o člověka hrubé, bezcharakterní a surové povahy, který týral svoji manželku, za což byl později zatčen protektorátní policií a odsouzen ke 4 rokům vězení. Z něj se mu sice podařilo uprchnout, ale 06. 12. 1943 byl nalezen mrtev ve svém hotelovém pokoji v Plzni. Příčinou jeho smrti měla být tuberkulóza, již měl mít v pokročilém stádiu.

ABS, f. Hlavní zpráva vojenské kontrarozvědky (302), sign. 302-242-4, zpráva o výsledku šetření v záležitosti domnělého majora Vondráčka, 27. 11. 1946.

⁴⁸⁵ PETRÁŇ, Rudolf. *Podlipanský odboj 1939-1945: zpráva o činnosti okresního národního výboru v Českém Brodě v době předrevoluční a revoluční*. Český Brod: Okresní národní výbor, 1945. s. 7-8.

⁴⁸⁶ ABS, f. Německé soudy v říši, sign. 141-219-4, rozsudek smrti nad Jaroslavem Sládečkem, 07. 10. 1942.

⁴⁸⁷ Tamtéž, sign. 141-276-7, oznámení o popravě Jaroslava Sládečka a Karla Semeráda, 16. 02. 1943.

⁴⁸⁸ ABS, f. Německé soudy v říši, sign. 141-219-6, dopis Jaroslava Sládečka rodičům, 16. 02. 1943.

⁴⁸⁹ MOTÝL, Ivan. Další dopis Čecha psaný těsně před popravou nacisty čeká na doručení. [cit. 15.11.2023].

Dostupné z: <https://cnn.iprima.cz/dalsi-dopis-cecha-psany-tesne-pred-popravou-nacisty-ceka-na-doruceni-110922>

se o jeden z nejvyšších trestů, který byl v rámci celé jejich odbojářské skupiny udělen.⁴⁹⁰ Po svém zatčení byl vězněn postupně na Pankráci, v Bayreuthu, mnichovském Stadelheimu, Drážďanech a naposledy Gräfentonně. Zde měl Hájek onemocnět zápallem plic, jenž zapříčinil jeho smrt, ke které došlo 17. listopadu 1943.⁴⁹¹ Na práci ve vězení a poslední okamžiky Hájkova života vzpomínal jeho přítel a tehdejší spoluvězeň Josef Procházka z Kostelce: „*Pracovali jsme s Jardou v jedné velké dílně. On jako nástrojář a já jako klempíř, soustružník a konečně nýtař. Denně se pracovalo 12 hodin včetně dvou čtvrt hodinových vycházek v šancích starého hradu – nyní káznice. Jarda se však nedočkal Vánoc tohoto roku. V polovině listopadu onemocněl jako mnoho jiných vězňů. Vidím ho stále schouleného u kamen, kde se i v největších mrazech topilo jen papírem a odpadky. V sobotu jsme se rozloučili a nikdo z nás netušil, že s Jardo naposled. V neděli se psaly domů dopisy. Jarda už nebyl ani schopen psaní. Dopis mu napsal jeho kamarád. V pondělí se hlásil nemocným – zůstal na cele sám – v noci zemřel. A právě když jsme nastupovali na vězeňském dvoře do práce, vynášeli určení vězňové Jardu v rakvi. Poslední poctu jsme mu vzdali smeknutím vězeňské čepice.*“ Dle dalších slov Josefa Procházky bylo tělo Jaroslava Hájka pohřbeno do hromadného hrobu za malou stodolou vedle věznice.⁴⁹²

Bohumil Štern se narodil 26. října 1878 v Kuklíku (tehdy okres Jílové u Prahy, dnes okres Praha-východ) a společně s manželkou Klárou a synem Rudolfem žil v Olešce čp. 82. Byl majitelem cementárny a obchodu se smíšeným zbožím.⁴⁹³ Byl zavražděn ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁴⁹⁴

Rudolf Štern se narodil se narodil 17. února 1907 v Olešce, byl synem Bohumila Šterna a pracoval jako vedoucí v otcově cementárně.⁴⁹⁵ Byl zavražděn v koncentračním táboře Osvětim.⁴⁹⁶

⁴⁹⁰ ABS, sign. 141-219-6, trestní řízení u soudu v Drážďanech proti Jaroslavu Hájkovi a Josefu Procházce, 10. 04. 1943.

⁴⁹¹ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Jaroslav Hájek 40205/48, Přesné údaje o účastníku národního boje za osvobození, 12. 03. 1948.

⁴⁹² PROCHÁZKA, Josef. In memoriam Jaroslava Hájka z Olešky. *Černokostelecký zpravodaj*. MNV Kostelec nad černými lesy, 1963, roč. 5, č. 39. s. 3-4.

⁴⁹³ SOkA Kolín, f. Okresní úřad Český Brod, inv. č. 830, sign. pres. 232/1942, seznam Židů z obce Oleška, 30. 03. 1939.

⁴⁹⁴ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/127271-bohumil-stern/>

⁴⁹⁵ Tamtéž.

⁴⁹⁶ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/127506-rudolf-stern/>

Klára Sternová se narodila 17. září 1883 v Praze, byla manželkou Bohumila Šterna a pracovala v rodinném obchodě se smíšeným zbožím.⁴⁹⁷ Byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁴⁹⁸

Jarmila Löwitová se narodila 18. února 1908 a podle oficiálních dokumentů se křestním jménem jmenovala Milena, nikoliv Jarmila. Zahynula ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁴⁹⁹

Václav Polesný viz Pomník obětem 1. a 2. světové války v Nučicích.

4.30 Ondřejov

4.30.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Ve středu obce se nachází pomník od architekta Otto Rothmayera,⁵⁰⁰ jenž byl zhotoven v roce 1928 jako připomínka obětí 1. světové války z Ondřejova.⁵⁰¹ Postaven je z cihel a žulových prvků do tvaru mohyly, na té se nachází nápisové desky se jmény padlých. Po roce 1945 byla na pomník přidána žulová deska se jmény obětí 2. světové války, na které je uveden následující text: „*Oběti německé okupace 1939–1945. Zastřelen, Novák Václav 44 R. Zemřel vězněm, Dynybyl Jaroslav 55 R. Zemřela v nucené práci, Vilimovská Pavla 19 R. Nezapomínejte.*“ [Příloha č. 171]

Václav Novák se narodil 25. února 1896 a pracoval jako kolářský dělník u koláře Karla Bláhy v Choceradech. Dne 5. května 1945 byl zastřelen hlídkou SS, která projížděla Ondřejovem.⁵⁰² Podle všeho šel Václav Novák ve chvíli, kdy obcí projížděla německá hlídka pro vodu a sahal si do kapsy pravděpodobně pro cigaretu, což zpozoroval přítomný esesman a v domnění, že snad Novák sahá pro zbraň, vystřelil. Po tomto činu měl ještě střelec seskočit z auta a prohledat

⁴⁹⁷ SOkA Kolín, f. Okresní úřad Český Brod, inv. č. 830, sign. pres. 232/1942, seznam Židů z obce Oleška, 30. 03. 1939.

⁴⁹⁸ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/127430-klara-sternova/>

⁴⁹⁹ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/106813-milena-l-witova/>

⁵⁰⁰ Otto Rothmayer byl spolupracovníkem architekta Jože Plečnika a řada jeho děl se nachází na Pražském hradě. Rothmayera do Ondřejova přivedl tamní rodák JUDr. Jan Svoboda, který byl vrchním radou kanceláře prezidenta republiky T. G. Masaryka. Po Svobodově smrti se Rothmayer také stal autorem jeho náhrobku. VALNÍČEK, Igor. Stopy výtvarných umělců a architektů v Ondřejově. *Ozvěny: Časopis pro obyvatele Ondřejova, Třebelat a Turkovic*. Ondřejov, 2020, č. 4. s. 15.

⁵⁰¹ Tamtéž.

⁵⁰² SOkA Praha-venkov, f. Četnická stanice Ondřejov, *Památník četnické stanice Ondřejov*. nestr.

kapsy oběti, když zbraň nenalezl, tak údajně prohlásil: „*Ránu jsem mu dal dobrou, to mu stačí.*“⁵⁰³

Jaroslav Dynybyl se narodil 11. srpna 1890 v obci Pučery (okres Kolín) a žil v Ondřejově v domě čp. 162.⁵⁰⁴ Během okupace pracoval jako lesní inženýr, avšak 11. února 1943 byl zadržen kolínským gestapem. Důvodem jeho zatčení bylo udání, jenž měl na svědomí úředník Karel Boháček z Prahy. Ten jej udal za pohoršující výroky proti Třetí říši, které údajně pronášel v hostinci U Hávů v Ondřejově. Dynybyl byl následně odsouzen německým soudem v Praze ke dvěma letům vězení a poté převezen do jedné z nacistických věznic v Bavorsku. V průběhu věznění onemocněl a 27. října 1943 mu byl jeho trest přerušen a dočkal se propuštění. Jeho zdravotní stav se však nadále zhoršoval, a tak 8. března 1945 zemřel v Nemocnici Milosrdných sester sv. Karla Boromejského na pražské Malé straně.⁵⁰⁵

Pavla Vilimovská se narodila 6. srpna 1924 a během okupace byla totálně nasazena do chemické továrny v Poličce, zde se v roce 1943 při výrobě zbraní otráвила chemikáliemi a 3. srpna téhož roku na následky otravy zemřela.⁵⁰⁶

3.30.2 Hrob Václava Nováka

Hrob výše zmíněného Václava Nováka, jehož náhrobní kámen je opatřen tímto nápisem: „*Václav Novák. Oběť nacismu. *25. 2. 1896. Zastřelen 5. 5. 1945 německým vojákem na silnici v Ondřejově.*“ [Příloha č. 172] Umístěn je na ondřejovském hřbitově.

Václav Novák viz Pomník obětem 1. a 2. světové války v Ondřejově

4.30.3. Hrob Pavly Vilimovské

Hrob výše uvedené Pavly Vilimovské, která je pohřbena na hřbitově v Ondřejově společně se svými rodiči. Kromě jejího jména jsou na náhrobku uvedena data jejího narození a úmrtí. Uprostřed náhrobního kamene je umístěn porcelánový medailon s fotografií oběti. [Příloha č. 173, 174]

⁵⁰³ ŠUBRT, Jan. Za vlast – za svobodu. *Zprávy Okresní jednoty živnostenských společenstev v Českém Brodě*. Český Brod, 1945, č. 5. nestr.

⁵⁰⁴ ABS, f. Německé soudy v říši, sign. 141-94-42, trestní řízení proti Jaroslavu Dynybylovi, 02. 04. 1943.

⁵⁰⁵ SOkA Praha-venkov, f. Četnická stanice Ondřejov, *Památník četnické stanice Ondřejov*. nestr.

⁵⁰⁶ BRILOVÁ, Romana. Srpnová procházka hřbitovem. *Ozvěny: Časopis pro obyvatele Ondřejova, Třemblat a Turkovic*. Ondřejov, 2022, č. 4. s. 11.

Pavla Vilimovská viz Pomník obětem 1.a 2. světové války v Ondřejově

4.30.4 Hrob vojáka Rudé armády

Na ondřejovském hřbitově se nachází i hrob sovětského vojáka, který zahynul nešťastnou náhodou v květnu 1945. Nad hrobem je umístěn terasový pomník s nápisovou deskou, do níž je vytesán nápis v azbuce, jehož překlad je následující: „*Zde pohřben svobodník Vladimir Pavlovič Kliničev. Narozen 1909. Zemřel 14. 5. 1945.*“ Původně byla k pomníku připevněna i bronzová plastika, šlo o tzv. „*gardové prapory*“ ve tvaru zkřížených sovětských samopalů, na jejichž vrcholu se tyčila pěticípá hvězda. Pouze ta se na pomníku dochovala, jelikož bronzové samopaly byly v minulosti ukradeny.⁵⁰⁷ [Příloha č. 175]

Vladimir Pavlovič Kliničev se narodil v roce 1909, byl svobodníkem Rudé armády a 15. května 1945 zemřel v lese u Kostelních Střimelic. Ke smrti mělo dojít poté, co se omylem postřelil vlastním samopalem.⁵⁰⁸

4.30.5 Hrob Fridy Shenk

Jedná se o hrob Němky Fridy Shenk, jež patřila mezi tzv. národní hosty, tedy německé civilisty, kteří s blížícím se koncem války prchali před Rudou armádou směrem na západ. V květnu 1945 bylo v ondřejovské škole ubytováno zhruba 60 těchto uprchlíků. Mezi nimi i zmiňovaná Frida Shenk, jež 9. května spáchala sebevraždu, jejíž důvod je dodnes nejasný. Tato tragická událost mohla vyvolat pro ondřejovské obyvatele veliký problém, neboť Němci ji mohli vyhodnotit jako vraždu a chtít se mstít, což bylo tou dobou zcela běžné. Němka byla tedy tajně donesena na hřbitov a pohřbena do neoznačeného hrobu číslo 58.⁵⁰⁹ Ten je dodnes označen pouze značkou s tímto číslem. [Příloha č. 176]

⁵⁰⁷ BRILOVÁ, Romana. Srpnová procházka hřbitovem. *Ozvěny: Časopis pro obyvatele Ondřejova, Třeblat a Turkovic*. Ondřejov, 2022, č. 4. s. 12.

⁵⁰⁸ Tamtéž.

⁵⁰⁹ Tamtéž. s. 13.

4.31 Oplany

4.31.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Tento žulový pomník je původně věnovaný památce zdejších obětí 1. světové války. Jedná se o neleštěný obelisk, do něhož je vsazena leštěná deska z přírodního kamene se jmény padlých. Nachází se v centru obce, u hlavní silnice směrem na Kostelec nad Černými lesy. Někdy po roce 1945 byla na vrchní část pomníku připevněna další kamenná deska, která připomíná tamního rodáka, jenž zahynul během 2. světové války. Na této desce je zlatým písmem vyryt následující nápis: „*Václav Čech, nar. 24. 9. 1904; byl umučen v koncentračním táboře Buchenwaldu 24. 8. 1944. Čest jeho památce!*“ Nad textem je připevněn porcelánový medailon s portrétní fotografií oběti. [Příloha č. 177]

Václav Čech se narodil 24. září 1904 v Oplanech, s manželkou a dětmi žil v pražských Čakovcích a pracoval jako klempíř. Během okupace byl zatčen gestapem a 23. dubna 1943 transportován do koncentračního tábora Osvětim, kde byl vězněn až do srpna téhož roku. Poté byl přemístěn do koncentračního tábora Buchenwald, kam dorazil 20. srpna 1943 a kde o rok později, dne 24. srpna 1944 zahynul.⁵¹⁰

4.32 Poříčany

4.32.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Pomník, jehož autorem je český sochař Emanuel Julian Kodet, byl původně věnovaný obětem 1. světové války z Poříčan a k jeho odhalení došlo 28. října 1921. Až do 50. let stál v prostoru před poříčanským kostelem na dva metry vysokém kamenném podstavci, než byl přemístěn do parčíku ve středu obce.⁵¹¹ [Příloha č. 178] Jedná se o pískovcové sousoší položené na šestibokém, kubistickém podstavci, jenž je umístěn na podnoží z pískovcových kvádrů. Sousoší zobrazuje osobu v pokleku, držící prapor a vavřínovou ratolest. Po své pravici má postavu ležícího bojovníka a po levici klečícího mladíka spoutaného v okovech. Pod všemi se plazí dvouhlavá nestvůra. Na horním obvodu podstavce se nachází nápis: „*Obětem za svobodu. Vděční osvobození. 19 28/10 21. 1914–1918.*“ Na bocích podstavce jsou dále vytesána jména obětí 1. světové války, na něž navazují jména obětí 2. světové války, která byla na pomník doplněna v poválečných letech a jejich podoba je následující: „*Oběti II. světové války. Julie a*

⁵¹⁰ Arolsen archives. Osobní složka Václava Čecha.

⁵¹¹ Cesty a památky. Památník padlým v 1. světové válce. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/poricany/pamatnik-padlym-v-1-svetove-valce>

*Hedvika Sahulovi. Emil a Hermína Wienerovi. Jan Forejt, legionář I. světové války, *21. 1. 1897, +16. 4. 1945 v Ebrachu.*“ [Příloha č. 179] Pomník byl pro svou uměleckou hodnotu a kubistickou specifičnost 2. srpna 2011 prohlášen nemovitou kulturní památkou a zapsán do Ústředního seznamu nemovitých kulturních památek České republiky pod číslem 104432.⁵¹² V letech 1984 a 2018 byl pomník restaurován.⁵¹³

Jan Forejt se narodil 20. ledna 1897 v Poříčanech a manželkou a dvěma dětmi zde také žil. V mládí absolvoval zahradnickou školu a byl několik let zaměstnán u různých zahradníků. V lednu 1915 narukoval do rakousko-uherské armády a bojoval na ruské frontě, kde byl v roce 1916 zajat. Následně v květnu 1917 vstoupil v Kyjevě do československých legií a v jejich řadách se zúčastnil bitvy u Zborova. Po návratu domů pokračoval v práci zahradníka a od roku 1924 provozoval v Poříčanech vlastní zahradnictví. V období okupace se připojil k odbojové skupině ÚVOD, vedené Bedřichem Krákorou z Tismic a štábním kapitánem Františkem Zárubou z Českého Brodu. Za svou odbojovou činnost byl stejně jako řada dalších odbojářů z Československa zatčen 15. března 1943, kdy pražské gestapo provedlo ve zdejších okresech rozsáhlé zatýkání. Poté byl postupně vězněn na Pankráci, v Drážďanech, Budyšině a Ebrachu, kde měl vězeňské číslo 15884. Právě v bavorském Ebrachu dne 16. dubna 1945 zemřel na srdeční selhání.⁵¹⁴

Emil Wiener se narodil 20. dubna 1880 v obci Lichocoves (okres Praha-západ) a zemřel 30. srpna 1943 v židovském ghettu Terezín.⁵¹⁵

Hermína Wienerová se narodila 30. ledna 1876 v Petrovicích (tehdy okres Sedlčany, dnes okres Příbram) a podobně jako její výše uvedený manžel zahynula v židovském ghettu Terezín, konkrétně 31. října 1942.⁵¹⁶

⁵¹² Památkový katalog. Pomník padlým v 1. světové válce. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/pomnik-padlym-v-1-svetove-valce-12116464>

⁵¹³ Tamtéž.

⁵¹⁴ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Jan Forejt 5583/70, Stručný životopis od r. 1938 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 25. 03. 1970.

⁵¹⁵ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/134346-emil-wiener/>

⁵¹⁶ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/134359-hermina-wienerova/>

Julie Sahulová se narodila 21. září 1912 v Dobrém Poli a byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁵¹⁷ Její manžel Václav nebyl židovského původu, a tudíž nebyl zařazen do transportu, zemřel však již 23. března 1944 v kolínské nemocnici.⁵¹⁸

Hedvika Sahulová se narodila 6. dubna 1940 a stejně jako její matka Julie byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁵¹⁹

4.33 Přerov nad Labem

4.33.1 Hrob vojáků Rudé armády

Hrob dvou sovětských vojáků, kteří přišli o život během větrné bouře, která postihla Přerov nad Labem a okolí 22. července 1945 a jejíž průběh je v kronice obce popsán následovně: „*V 17.30 hodin postihla zdejší kraj prudká větrná smršť, spojená s prudkým lijákem, která trvala 15 minut. Obilí posekané na zemi a v kopcích bylo rozmetáno do širokého okolí a zrno z něho bylo úplně vytlučeno. Stromy v lesích i v zahradách byly značně rozlámány a ovoce ze stromů byl omláceno. Rovněž střechy obytných domů byly poškozeny.*“ Při tom všem došlo k nešťastné události, kdy se v lese u řeky Labe zřítíl zlomený topol na dva příslušníky Rudé armády, kteří byli na místě mrtvy. Konkrétně se jednalo o seržanta Samuela Alkinoviče Futermana (*1905) a vojína Jaakova Fedjuka (*1917). Jejich pohřeb se konal 23. června 1945 v 17 hodin na hřbitově v Přerově nad Labem, za účasti členů MNV, SNB, hasičského sboru a značného množství obyvatel, kteří obstarali bohatou květinovou výzdobu. Nechyběla zde ani sovětská posádka z Přerova na Labem.⁵²⁰ [Příloha č. 180-182]

4.34 Přistoupim

4.34.1 Hrob obětí transportu smrti

Jedná se o hrob osmi obětí transportu smrti, který v noci 24. ledna⁵²¹ 1945 projížděl po železnici skrz Český Brod ve směru na Prahu. Jednalo se pravděpodobně o transport vězňů

⁵¹⁷ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/119920-julie-sahulova/>

⁵¹⁸ SOkA Kolín, f. Archiv obce Poříčany, *Kronika obce Poříčany 1942-1946*, nestr.

⁵¹⁹ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/119919-hedvika-sahulova/>

⁵²⁰ SOkA Nymburk, f. Místní národní výbor Přerov nad Labem, *Kronika obce Přerov nad Labem 1939-1955*. s. 52-53.

⁵²¹ Datum transportu se různí a např. pamětní kniha města Český Brod uvádí 21. ledna, pamětní kniha stanice Poříčany dokonce polovinu února a mluví rovnou o třech různých transportech. Oba záznamy však byly psány až

z vyhlazovacího tábora Osvětim, kteří byli za mrazivého zimního počasí převáženi na západ v otevřených vagónech na uhlí. [Příloha č. 185] O této události se dochovalo i hlášení přednosta stanice v Českém Brodě, jehož opis si pořídil a do konce války tajně přechovával štábní strážmistr četnictva Josef Hajný. Vlak měl označení 6226/92870 a krátce po jeho odjezdu našel personál českobrodského nádraží u kolejiště tři mrtvá těla, jež zde byla z vlaku vyložena.⁵²² Mezi Klučovem a Českým Brodem bylo pochůzkářem Helebrantem nalezeno tělo mrtvého muže a ze zastávek Tuklaty a Úvaly bylo hlášeno další jedno, respektive tři mrtvá těla. V tomto případě mělo jít o vězně, kteří se za jízdy pokusili o útěk a byli strážemi SS zastřeleni. Na rozkaz německého četnictva pak bylo všech osm nalezených těl shromážděno v Českém Brodě.⁵²³ Za tímto účelem byl pro ně z Českého Brodu vypraven pracovní vlak.⁵²⁴ Dle kroniky města mělo jít pravděpodobně o Židy z Nizozemska, konkrétně jednu ženu a sedm mužů.⁵²⁵ U sedmi z nich si místní úřední lékař MUDr. Karel Mikolášek zapsal jejich vězeňská čísla vytetovaná na předloktí, jelikož žádné další doklady k identifikaci u sebe oběti neměly. Jsou to následující čísla: 186976, 9267, 79374, A-8701, A-8202, A-6074, BB-448.⁵²⁶ Na příkaz kolínského Sicherheitsdienstu měly být tyto mrtvolky zahrabány na místech, kde byly nalezeny, s čímž ale nesouhlasil okresní hejtman Josef Potůček. Ten s pomocí MUDr. Mikoláška a přistoupimského starosty Josefa Uldricha nechal mrtvé tajně pohřbit na židovském hřbitově v Přistoupimi.⁵²⁷ Zde dal dne 25. ledna 1945 starosta Uldrich zhotovit šachtu o rozměrech 6 x 2,5 x 2,2 metrů a téhož dne v 5 hodin odpoledne sem bylo všech osm obětí přivezeno a pohřbeno.⁵²⁸

Tento hromadný hrob se tedy nachází na židovském hřbitově v obci Přistoupim a oběti z transportu smrti byly jedny z posledních osob, jež byly na tamním hřbitově pohřbeny. Hrob nebyl ještě dlouhá léta po válce vůbec označen, což se v roce 1966 snažila napravit

několik let po válce, tudíž k jejich přesnosti je třeba přistupovat kritičtěji. Proto se raději držím data z dobového pramene.

Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 67 srov. NA, f. Sbirka staničních kronik, *Pamětní kniha stanice Poříčany*, s. 18.

⁵²²V pramenech je dále popisováno, že vlak, jehož soupravu tvořilo až 50 vagónů na uhlí, měl ve stanici Český Brod na chvíli zastavit a vyložit mrtvé. Zaměstnanci nádraží prý tento moment využili k tomu, aby i přes přísný zákaz házeli vyhladovělým vězňům do otevřených vagónů kusy chleba.

Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 67 srov. NA, f. Sbirka staničních kronik, *Pamětní kniha stanice Poříčany*, s. 18.

⁵²³MALÁ, Irena a Ludmila KUBÁTOVÁ. *Pochody smrti*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1965. s. 139.

⁵²⁴NA, f. Sbirka staničních kronik, *Pamětní kniha stanice Poříčany*, s. 18.

⁵²⁵Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 67

⁵²⁶BOČEK, Karel. Židé v Přistoupimi. In: *Archivní prameny Kolínska 1992*. Kolín, 1993. s. 23.

⁵²⁷SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 3024/46 Josef Potůček, výpověď Josefa Potůčka, 20. 01. 1946.

⁵²⁸BOČEK, Karel. Židé v Přistoupimi. In: *Archivní prameny Kolínska 1992*. Kolín, 1993. s. 23.

českobrodská odbočka Svazu protifašistických bojovníků. [Příloha č. 183] Ta v lednovém čísle zdejšího zpravodaje oznámila, že projednává úpravu hrobu holandských Židů z transportu smrti a zároveň přiznala, že vzhledem k nedostatku financí by uvítala pomoc MNV v Tuchorazi, pod jehož správu obec Přistoupim tehdy spadala. Pomoc prý však přislíbila Židovská náboženská obec v Praze. Po důstojné úpravě hrobu měl SPB v plánu uspořádat pietní akt, během něhož by byl hrob odevzdán do veřejné péče, na tuto akci se počítalo s pozváním zástupce nizozemského velvyslanectví v Praze.⁵²⁹ Někdy v následujících letech se hrob dočkal svého označení, šlo však pouze o zhotovení nízkého betonového obrubníku, který vyznačoval obdélníkový půdorys hrobu. [Příloha č. 184] U něj měla být umístěna i vysvětlující tabulka, jež se však časem ztratila a návštěvník hřbitova tak míjel hrob bez povšimnutí.⁵³⁰ Antisionistická politika komunistického režimu potlačovala v průběhu let úctu k židovským kulturním statkům, a tak celý hřbitov postupně chátral. Řada pomníků byla zničena, povalena či ukradena a rovněž se rozpadala hřbitovní zeď. Celý prostor navíc ovládl rozbujelý břečťan a plevel. Rekonstrukce se později dočkala pouze zeď, jež byla hrazena ze státních prostředků. Tento stav trval až do roku 1991, kdy Židovská obec hřbitov uklidila a uvedla jej víceméně do původního stavu.⁵³¹ Bez pravidelné údržby se však jeho stav opět zhoršoval, čemuž se rozhodl zamezit tamní spolek oPŘISE, z. s., který vznikl v roce 2016 a mj. každoročně pořádá dobrovolné brigády v rámci nichž židovský hřbitov udržuje.⁵³²

Spolek začal v roce 2021 ve spolupráci s akciovou společností Matana a.s., jež je majitelem hřbitova, iniciovat důstojné označení hrobu osmi obětí transportu smrti, což se v roce 2022 podařilo. Nadační fond obětem holocaustu přispěl na část nákladů a zbytek práce byl uhrazen z vlastních zdrojů a proveden dobrovolníky. Návrh kamenného osazení hrobu si vzala na starost zdejší občanka a výtvarnice Barbora Veselá.⁵³³ Jedná se o kamennou obrubu, do níž je vytesán následující nápis: „*Na tomto místě 25. 1. 1945 spočinulo sedm mužů a jedna žena, kteří zahynuli v transportu smrti z Osvětimi na trati od Kolína k Českému Brodu. Připomínáme v roce 2022.*“ [Příloha č. 186] Odhalení proběhlo 2. října 2022 a tohoto pietního aktu se zúčastnila řada osobností. Za Pražskou židovskou obec zde byl přítomen její předseda František Bányai a rabín David Peter, který pronesl modlitbu za mrtvé. Dále pak spisovatel a nakladatel

⁵²⁹ Franěk, Josef. Z činnosti SPB v Českém Brodě. *Českobrodský zpravodaj*. Český Brod, 1966, roč. 6, č. 3. s. 12.

⁵³⁰ ČECHRÁNKOVÁ, Alžběta. Pietní akt. *Pod šancemi: Informační list Obecního úřadu v Přistoupimi*. Obecní úřad Přistoupim, 2022, roč. 31, č. 4. s. 3.

⁵³¹ BOČEK, Karel. Židé v Přistoupimi. In: *Archivní prameny Kolínska 1992*. Kolín, 1993. s. 23.

⁵³² oPŘISE, z. s. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <http://oprisepristoupim.cz/>

⁵³³ ČECHRÁNKOVÁ, Alžběta. Pietní akt. *Pod šancemi: Informační list Obecního úřadu v Přistoupimi*. Obecní úřad Přistoupim, 2022, roč. 31, č. 4. s. 3.

Jiří Padevět, jenž promluvil o problematice transportů smrti. Závěrečné slovo měl historik Vladimír Jakub Mrvík, který přítomné seznámil s historií židovského osídlení na Českobrodsku. Celou událost citlivě doprovázel klarinetista Michal Zpěvák.⁵³⁴

4.34.2 Pamětní deska Josefa Kratochvíla a Josefa Beka

Vedle hlavního vchodu do přistoupimské sokolovny je umístěna žulová pamětní deska, jež připomíná dvě oběti z řad zdejších sokolů. Na desce je uveden následující nápis: „*V boji za vlast položily své životy tito naši bratři. Josef Kratochvíl nar. 25. 10. 1903, umučen v Mauthausenu 3. XII. 1941. Josef Bek nar. 8. VIII. 1923, padl v revoluci 8. V. 1945.*“ [Příloha č. 191] Datum jejího odhalení není známé.

Josef Kratochvíl se narodil 25. října 1903 v Přistoupimi a pracoval jako bankovní zřízenec. Dne 1. října 1941 byl zatčen za přestupky proti přidělovému systému. Vězněn byl v koncentračním táboře Mauthausen, kde záhy doplatil na své chatrné zdraví, jelikož byl předtím dvakrát operován kvůli žaludečním vředům. To se stalo příčinou jeho smrti, ke které došlo 3. prosince 1941.⁵³⁵

Josef Bek viz Pomník obětem 8. května 1945 ve Kšelicích.

4.34.3 Pamětní deska obětem holokaustu

Na průčelí dřívější synagogy, v níž se dnes nachází obecní úřad, je umístěna pamětní deska obětem holokaustu, jejíž autorkou je místní výtvarnice Barbora Veselá.⁵³⁶ O realizaci desky, jež byla odhalena 24. září 2017, se postaral již výše zmiňovaný spolek oPŘISE, z. s., jehož cílem je mj. péče o kulturní dědictví obce Přistoupim. Na akci dorazilo zhruba 50 lidí, odhalení bylo doprovázeno hudebním vystoupením a recitací básně Ztracený ráj od Jaroslava Seiferta. Zakončeno pak bylo modlitbou za zemřelé. Po tomto ceremoniálu se část přítomných odebrala na zdejší židovský hřbitov, kde proběhla komentovaná prohlídka pod vedením znalce židovských hřbitovů Jaroslava Achaba Haidlera.⁵³⁷ Deska se skládá ze dvou částí a je odlita

⁵³⁴ ČECHRÁNKOVÁ, Alžběta. Pietní akt. *Pod šancemi: Informační list Obecního úřadu v Přistoupimi*. Obecní úřad Přistoupim, 2022, roč. 31, č. 4. s. 3.

⁵³⁵ Obecní úřad Přistoupim, *Kronika obce Přistoupim 1939-1979*, s. 19.

⁵³⁶ Cesty a památky. Pamětní deska obětí holokaustu. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/pristoupim/pametni-deska-obeti-holocaustu>

⁵³⁷ ŠOLTA, Václav. OBRAZEM: Odhalení pamětní desky zpestrila modlitba. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: https://kolinsky.denik.cz/zpravy_region/odhaleni-pametni-desky-zpestrila-modlitba-20170925.html

z laminátu v úpravě bronz. V horní části, která imituje dřevěnou desku jsou uvedena jména 15 Židů z Přistoupimi, kteří zahynuli během holokaustu. Vedle jmen obětí se na desce nachází u většiny z nich také jejich věk, podoba tohoto textu je následující: „*Artur 56 let Bergler. Rudolf 24 let Bergler. Elsa 49 let Berglerová. Františka 50 let Hellerová. Belina 39 let Hellerová. Libuše 3 letá Hellerová. Alois 74 let Kiesler. Bohumil 39 let Kiesler. Vlasta 38 let Kieslerová. Mirjam 60 let Schneiderová. Max 77 let Kischer. Markéta 46 let Kischerová. Zdenka Kischerová. Vítězslav 44 let Kyšer. Jan 29 let Ulmann. A další neznámí.*“ Po těchto jménech následuje tzv. tanceva, což je pět hebrejských znaků, jejichž překlad do češtiny zní takto: „*Budiž jeho/její duše přijata do svazku živých.*“⁵³⁸ Pod touto deskou se umístěna destička s nápisem: „*Na památku přistoupimských židovských občanů, kteří ve válečných letech zahynuli v koncentračních táborech Terezín, Osvětim, Trawniki, Dachau a neznámo kde. Věnují v roce 2017 občané a přátelé Přistoupimi.*“ [Příloha č. 187]

Artur Bergler se narodil 6. listopadu 1886 v Blatnicích (tehdy okres Stříbro, dnes okres Plzeň-sever) a byl zavražděn ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁵³⁹

Rudolf Bergler se narodil 31. prosince 1919 v Přistoupimi a 13. ledna 1945 zahynul v koncentračním táboře Dachau.⁵⁴⁰

Elsa Berglerová se narodila 15. června 1893 v Přistoupimi a byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁵⁴¹

Františka Hellerová se narodila 22. dubna 1892 a zahynula v koncentračním táboře Trawniki.⁵⁴²

Belina Hellerová se narodila 28. listopadu 1903 v obci Bender (Rumunsko) a byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁵⁴³

⁵³⁸ Cesty a památky. Pamětní deska obětí holokaustu. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:

<https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/pristoupim/pametni-deska-obeti-holocaustu>

⁵³⁹ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/77056-artur-bergler/>

⁵⁴⁰ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/77073-rudolf-bergler/>

⁵⁴¹ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/77058-eliska-berglerova/>

⁵⁴² Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/92898-frantiska-hellerova/>

⁵⁴³ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/92820-belina-hellerova/>

Libuše Hellerová se narodila 24. srpna 1939 v Českém Brodě a byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁵⁴⁴

Alois Kiesler se narodil 2. dubna 1868 v Přistoupimi a zahynul 24. června 1942 v Terezíně.⁵⁴⁵

Bohumil Kiesler se narodil 15. prosince 1903 v Přistoupimi a byl zavražděn ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁵⁴⁶

Vlasta Kieslerová se narodila 2. září 1904 v Blanici a byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁵⁴⁷

Mirjam Schneiderová se narodila 14. února 1881 a zahynula v koncentračním táboře Trawniki.⁵⁴⁸

Max Kischer se narodil 3. března 1865 a zahynul 17. dubna 1944 v Terezíně.⁵⁴⁹

Markéta Kischerová se narodila 20. července 1896 v Přistoupimi a před svou deportací do Terezína, ke které došlo 23. července 1942, žila v Praze na Vinohradech. Byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁵⁵⁰

Zdenka Kischerová se narodila 3. září 1901 v Přistoupimi a zahynula v koncentračním táboře Trawniki.⁵⁵¹

Vítězslav Kyšer se narodil 11. února 1898 v Přistoupimi a v uniformě Rakouska-Uherska se zúčastnil bojů 1. světové války v Itálii, kde byl 17. června 1918 zajat. V srpnu téhož roku vstoupil do československých legií a po skončení války demobilizoval v hodnosti poručíka.⁵⁵² V dalších letech se stal úspěšným podnikatelem, nejprve v roce 1925 koupil firmu na výrobu telefonních a telegrafních přístrojů pro armádu i civilní sektor, která se později stala

⁵⁴⁴ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/93049-libuse-hellerova/>

⁵⁴⁵ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/98350-alois-kiesler/>

⁵⁴⁶ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/98351-bohumil-kiesler/>

⁵⁴⁷ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/98355-vlasta-kieslerova/>

⁵⁴⁸ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/121771-mirjam-schneiderova/>

⁵⁴⁹ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/98436-max-kischer/>

⁵⁵⁰ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/98435-marketa-kischerova/>

⁵⁵¹ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/98437-zdenka-kischerova/>

⁵⁵² Legie 100. Vítězslav Kyšer. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://legie100.com/krev-legionare/52101/>

významným výrobcem radiopřijímačů. Tu poté prodal německé firmě Siemens. Dále pak v roce 1928 založil v moravských Bojkovicích zbrojovku, jež mu byla během německé okupace zkonfiskována.⁵⁵³ Svou rodnou obec měl velice rád a každoročně věnoval na její zvelebení významné finanční částky. Po příchodu nacistů se zapojil do činnosti vojenské odbojové organizace Obrana národa a společně s generálem Viktorem Spěváčkem založil fond na podporu rodin důstojníků, kteří odešli do exilu a vdov a sirotků po popravených. Za tyto aktivity byl 13. března 1940 zatčen gestapem a uvězněn v terezínské Malé pevnosti. Odtud byl postupně převezen do německého Bayreuthu a berlínských věznic Alt-Moabit a Plötzensee, kde byl 16. června 1943 v 19 hodin a 6 minut popraven gilotinou.⁵⁵⁴

Jan Ullmann se narodil 12. května 1913 v Praze a žil na pražských Vinohradech na adrese Schwerinova 172. Zahynul 27. ledna 1945 v koncentračním táboře Dachau.⁵⁵⁵

4.34.4 Hrob Josefa Beka

Hrob přistoupimského rodáka Josefa Beka, který byl zastřelen 8. května 1945 v Klečkách. Na náhrobku je následující nápis: „*Jest čestné pro vlast bojovat a sladko pro ni umírat, Já pro ni chtěl však pracovat a toužil pro ni žít. Abiturient real. gymnasia v Č. Brodě Josef Bek. *8. VIII. 1923 +8. 5. 1945*“ [Příloha č. 192]

Josef Bek viz Pomník obětem 8. května 1945 ve Kšelích

4.34.5 Hrob Josefa Sýkory

Hrob přistoupimského rodáka Josefa Sýkory, který padl v květnových dnech u obce Přistoupim a jenž se nachází na zdejší hřbitově. Na náhrobku je umístěna leštěná kamenná deska s následujícím textem: „*Josef Sýkora. Přistoupim. *17. 10. 1889, padl za vlast 8. 5. 1945.*“ [Příloha č. 193]

⁵⁵³ Wikipedia. Vítězslav Kyšer. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%ADt%C4%Bzslav_Ky%C5%A1er

⁵⁵⁴ BOČEK, Karel. Židé v Přistoupimi. In: *Archivní prameny Kolínska 1992*. Kolín, 1993. s. 25-26.

⁵⁵⁵ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/130614-jan-ullmann/>

4.34.6 Kenotaf rodiny Mendlových

Na přistoupimském židovském hřbitově se nachází několik symbolických hrobů obětí holokaustu, jež zde po válce nechali zřídit pravděpodobně jejich přeživší příbuzní. Prvním z nich je tento, který připomíná pět členů rodiny Mendlových. Uveden je na něm následující text: „*Otilie Mendlová. František Mendl. Karel, Marta a Věra Mendlovi. Oběti německé persekuce.*“ [Příloha č. 194]

Otilie Mendlová se narodila 18. října 1868 a 10. prosince 1943 zahynula v židovském ghettu Terezín.⁵⁵⁶

František Mendl se narodil 29. července 1899 a byl zavražděn ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁵⁵⁷

Ing. Karel Mendl se narodil 7. srpna 1895 v Kounicích (tehdy okres Český Brod, dnes okres Nymburk) a zemřel v koncentračním táboře Dachau.⁵⁵⁸

Marta Mendlová se narodila 21. července 1892 ve Vídni a byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁵⁵⁹

Věra Mendlová se narodil 6. února 1933 v Praze a byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁵⁶⁰

4.34.7 Kenotaf obětí holokaustu

Další ze zdejších kenotafů je věnován obětem holokaustu rovnou ze třech různých rodin a nachází se na něm tento text: „*Jan Ullman 12. 5. 1913 – 27. 1. 1945. Umučen v konc. táboře. In memoriam. Max Kišer, Sláva Kišer, Markéta Kišerová, Zdeňka Kišerová, Artur Bergler, Elsa Berglerová, Rudolf Bergler. Umučeni v konc. táboře.*“ [Příloha č. 196]

Jan Ullmann viz Pamětní deska obětem holokaustu v Přistoupimi

⁵⁵⁶ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/109476-otilie-mendlova/>

⁵⁵⁷ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/109446-frantisek-mendl/>

⁵⁵⁸ Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/te-mendl-karel-3>

⁵⁵⁹ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/109472-marta-mendlova/>

⁵⁶⁰ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/109483-vera-mendlova/>

Max Kišer viz Pamětní deska obětem holokaustu v Přistoupimi

Sláva Kišer viz Pamětní deska obětem holokaustu v Přistoupimi

Markéta Kišerová viz Pamětní deska obětem holokaustu v Přistoupimi

Zdeňka Kišerová viz Pamětní deska obětem holokaustu v Přistoupimi

Artur Bergler viz Pamětní deska obětem holokaustu v Přistoupimi

Elsa Berglerová viz Pamětní deska obětem holokaustu v Přistoupimi

Rudolf Bergler viz Pamětní deska obětem holokaustu v Přistoupimi

4.34.8 Kenotaf Julie a Anny Frišmanových

Třetím symbolickým hrobem na židovském hřbitově v Přistoupimi je tento kenotaf Julie a Anny Frišmanových, na němž je uveden následující text: „*In memoriam: Julie Frišmanová, Anna Frišmanová. Umučeni v konc. táboře.*“ [Příloha č. 197]

Julie Frišmanová se narodila 17. prosince 1885 a byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁵⁶¹

Anna Frišmanová se narodila 13. března 1868 a byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁵⁶²

4.35 Přišimasy

4.35.1 Pomník obětem 2. světové války

Tento pomník je věnován obětem 2. světové války z Přišimas, je umístěn před zdejší mateřskou školou a v jeho těsné blízkosti je umístěn i pomník věnovaný obětem 1. světové války. Jedná se o žulový monolit, do něhož je vsazena deska s portréty dvou místních obětí a následujícím textem: „*Miroslav Jenšovský nar. 3. 3. 1924 daroval svůj život vlasti 5. 5. 1945. Jára Hlaváček nar. 31. 3. 1923 zemřel v nucené práci v Německu. Vděčně vzpomínáme.*“ Vedle pomníku je umístěna pískovcová socha, jež s největší pravděpodobností představuje vojáka Rudá armády,

⁵⁶¹ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/87159-julie-frismanova/>

⁵⁶² Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/87145-anna-frismanova/>

neboť v jeho ruce lze spatřit sovětský samopal PPŠ-41, ten lze považovat za jeden ze symbolů rudoarmějců. Okolo pomníku se rozkládá trojúhelníková zahrádka a je oplocen, odhalen byl v roce 1951.⁵⁶³ [Příloha č. 198]

Miroslav Jenšovský viz Pomník Miroslava Jenšovského v Úvalech

Jaroslav Hlaváček se narodil 31. března 1923 a jak napovídá nápis na pomníku, zemřel během svého nasazení na nucených pracích v Německu.

4.35.2 Hrob Miroslava Jenšovského

Hrob již zmiňovaného Miroslava Jenšovského, který byl zastřelen německými jednotkami po cestě domů v květnu 1945. Na náhrobku je připomínán následovně: „*Vlast máti ho zavolala a on se šel za ní bit, ruka klesla, srdce zamklo, aby národ mohl žít. Miroslav Jenšovský * 3. 3. 1924 + 6. 5. 1945.*“ Vedle textu se na náhrobním kameni nachází také portrét oběti a jména dalších členů Jenšovského rodiny, jež jsou v hrobě pochováni. [Příloha č. 199]

Miroslav Jenšovský viz Pomník Miroslava Jenšovského v Úvalech

4.36 Rostoklaty

4.36.1 Hrob neznámého vojína Rudé armády

Na rostoklatském hřbitově je k vidění hrob s hrubě opracovaným žulovým pomníkem, v němž je pohřben neznámý voják Rudé armády. Ten v květnu 1945 spadnul pod kola jedoucího sovětského vozu a na místě zemřel.⁵⁶⁴ Pohřben byl na rostoklatském hřbitově a zmiňovaný pomník byl nad jeho hrobem odhalen 2. listopadu 1947, během oslavy 30. výročí Velké říjnové socialistické revoluce.⁵⁶⁵ Iniciátory akce byly místní národní výbory a osvětové výbory obcí Rostoklaty, Tuklaty, Břežany, Limuzy a Nová Ves. Své slavnostní projevy zde pronesli starostové výše uvedených obcí, předseda ONV Josef Kovář a zástupce velvyslanectví SSSR.⁵⁶⁶ V roce 2018 byl pomník restaurován a byla na něj navracena chybějící deska s textem a rudá pěticipá

⁵⁶³ PSOTA, Jan; KYSELOVÁ, Petra; BEDNÁŘ, Milan; JINDŘICH, Jiří. *Drobné památky v Úvalech a okolí*. Úvaly, 2009. s. 113.

⁵⁶⁴ SOkA Kolín, f. Základní devítiletá škola Rostoklaty, *Kronika obecné školy 1934-1972*. s. 66.

⁵⁶⁵ Tamtéž. s. 80.

⁵⁶⁶ Odhalení památníku Rudoarmějci. *Úder: Krajský orgán KSČ v Kolíně*. Kolín, 1947, roč. 3, č. 44. s. 1.

hvězda.⁵⁶⁷ Na desce je uveden text v azbuce i latince a jeho znění je následující: „*Neznámý vojin Rudé armády. Padlý při osvobození Československa.*“ [Příloha č. 200]

4.37 Sedlčánky

4.37.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Pomník, jenž byl původně věnován obětem 1. světové války ze Sedlčánek a vedlejší obce Císařská Kuchyně. O jeho vznik se zasloužila místní osvětová komise za součinnosti a příspěvku tamního Sokola, DTJ, Sboru dobrovolných hasičů a obce, zároveň byla uspořádána veřejná sbírka. K odhalení pomníku došlo 28. října 1921, slavnost zahájil zdejší starosta František Chvátlina a ve své řeči vzpomínal na všechny padlé. Mimo občanů Sedlčánek a Císařské Kuchyně se události zúčastnila i skupina legionářů z nedalekých Čelákovic a okresní hejtman a starosta Českého Brodu František Macháček, který rovněž pronesl slavnostní řeč. Vlastní pomník byl zhotoven p. Králíkem ze Žernovky a stál 4500 korun, ostatní výdaje spojené s pomníkem a slavností činily 2035,64 korun, umístěn byl do parčíku před budou tehdejší školy.⁵⁶⁸ Jedná se o výškově orientovaný žulový pomník, na jehož vrcholu je vytesána zkratka ČSR a pod ní na římse následující nápis: „*Těm, kteří se nedožili*“. Ve středu pomníku je umístěna syenitová deska se jmény 21 obětí a z obou stran vedle ní jsou vytesány letopočty 1. světové války. Po roce 1945 byla do spodní části pomníku připevněna deska připomínající oběti 2. světové válce s nápisem a jmény těchto obětí: „*Obětem z doby nesvobody 1939–1945. Mráz Josef. Urban Antonín. Gerstmannová Pavla. Kraus Karel. Huptych Jaroslav. Psota František.*“ [Příloha č. 201]

Josef Mráz se narodil 8. května 1897 v Mladé Boleslavi, žil v Sedlčánkách na Českobrodsku a pracoval jako zámečník. Během 1. světové války narukoval do rakousko-uherské armády, 10. července 1916 byl zajat a již 1. srpna 1916 vstoupil do československých legií. Domů se vrátil 2. února 1920 v hodnosti četaře a rozhodl se zůstat v armádě, ve které pak sloužil až do března 1939 a dosáhl hodnosti poručíka.⁵⁶⁹ Po vzniku protektorátu byl nucen armádu opustit a začal pracovat jako kancelářský oficiant na ministerstvu veřejných prací. Tou dobou byl ženatý a měl 2 děti. S rodinou žil v pražských Vršovicích na adrese Příčná 3, než byl 26. dubna 1940

⁵⁶⁷ Renovace byla údajně provedena někým z Ruska bez jakékoliv konzultace s obcí či pověřeným pracovníkem ORP.

Evidence válečných hrobů. Rostoklaty. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z:

<https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2106-1930&mt=rostoklaty&st=0&>

⁵⁶⁸ ŠPAČEK, Jaroslav (ed.). *Kroniky obce Sedlčánek II*. Čelákovice: Městské muzeum Čelákovice, 2016. s. 47.

⁵⁶⁹ Legie 100. Josef Mráz. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://legie100.com/krev-legionare/70290/>

zatčen.⁵⁷⁰S největší pravděpodobností pak zahynul v některé z nacistických věznic či koncentračních táborů.

Antonín Urban se narodil 31. března 1888 v Sedlčáncích v domě čp. 38. Během 1. světové války byl zajat a vstoupil do československých legií. Po návratu do Československa žil v Praze a pracoval jako zřízenec na zdymadlech na pražské Štvanici.⁵⁷¹ Během německé okupace se zapojil do protinacistického odboje a stal se členem odbojářské skupiny vedené Arturem Schwarzem, která spadala pod vojenskou odbojovou organizaci Obrana národa. Tato skupina spolupracovala s agentem francouzské zpravodajské služby Milošem Bondym a organizovala přechody bývalých legionářů do exilu.⁵⁷² Za tuto činnost byl 22. dubna 1940 zatčen gestapem a odvezen na Pankrác, tam zůstal až do 1. října téhož roku, než byl převezen na krátkou dobu do Drážďan a odtud do věznice Gollnow u Štětína, kde zůstal do 15. října 1942. Tohoto dne byl přemístěn do Berlína a 21. listopadu 1942 odsouzen k trestu smrti.⁵⁷³ Spolu s ním byl v ten samý den odsouzen k smrti rovněž Artur Schwarz a dalších 12 členů skupiny. Antonín Urban byl popraven gilotinou 16. června 1943 v berlínské věznici Plötzensee.⁵⁷⁴

Pavla Gerstmannová se narodila 15. srpna 1887 v Sedlčáncích a společně se svým bratrem Karlem Krausem provozovala v Sedlčáncích hostinec a obchod v domě čp. 19.⁵⁷⁵ Sourozenci byli židovského původu, a proto byli v červnu 1942 transportováni do židovského ghetta v Terezíně a odtud hned do koncentračního tábora Trawniki v Polsku, kde Pavlína Gerstmannová zahynula.⁵⁷⁶

Karel Kraus se narodil 20. října 1891 v Sedlčáncích a byl bratrem výše uvedené Pavly Gerstmannové. V červnu 1942 byl stejně jako jeho sestra zařazen do transportu AAK, směřujícího z Terezína do koncentračního tábora Trawniki, kde zemřel.⁵⁷⁷

⁵⁷⁰ Holocaust survivors and victims database. Josef Mráz. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:

https://www.ushmm.org/online/hsv/person_view.php?PersonId=7309197

⁵⁷¹ ŠPAČEK, Jaroslav (ed.). *Kroniky obce Sedlčánek II*. Čelákovice: Městské muzeum Čelákovice, 2016. s. 168.

⁵⁷² Gedenkstätte Plötzensee. Antonín Urban. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.gedenkstaette-ploetzensee.de/totenbuch/recherche/person/urban-antonin>

⁵⁷³ ŠPAČEK, Jaroslav (ed.). *Kroniky obce Sedlčánek II*. Čelákovice: Městské muzeum Čelákovice, 2016. s. 168-169.

⁵⁷⁴ Gedenkstätte Plötzensee. Antonín Urban. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.gedenkstaette-ploetzensee.de/totenbuch/recherche/person/urban-antonin>

⁵⁷⁵ ŠPAČEK, Jaroslav (ed.). *Kroniky obce Sedlčánek II*. Čelákovice: Městské muzeum Čelákovice, 2016. s. 157.

⁵⁷⁶ Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/88434-pavla-gerstmannova/>

⁵⁷⁷ Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/te-kraus-karel-11>

Jaroslav Huptych byl nasazen na práci v Rakousku a zahynul při spojeneckém náletu.⁵⁷⁸

František Psota rovněž zemřel během totálního nasazení v Německu.⁵⁷⁹

4.37.2 Pomník Rudé armády

Také Sedlčánky jsou jednou z obcí, kde se nachází pomník věnovaný Rudé armádě. Zhotoven byl v červnu 1953, kdy členové vesnické odbočky Svazu československo-sovětského přátelství v Sedlčánkách uspořádali vzpomínkovou akci spojenou s jeho odhalením. V téže době byla vysázena ovocná alej, čítající 262 stromů, která lemovala příchodovou cestu k pomníku.⁵⁸⁰ Právě v těchto místech měla odpočívat sovětská armáda při průjezdu obcí v květnu 1945.⁵⁸¹ Pomník se nachází ve zdejším parku směrem k Labi, představuje ho neopracovaný žulový kámen, v němž je zasazena černá deska z leštěného kamene, do níž je vyryt tento nápis: „*Nás osvobodila Rudá armáda. 9. V. 1945.*“ [Příloha č. 204]

4.38 Semice

4.38.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Tento pomník původně vznikl jako připomínka obětí 1. světové války ze Semic, o jeho zhotovení rozhodlo obecní zastupitelstvo 7. června 1928 a zároveň bylo usneseno, že jeho okolí bude upraveno na park.⁵⁸² Odhalen byl již 17. června téhož roku za hojně účasti obyvatel Semic a okolí.⁵⁸³ Jedná se o pískovcový pylon položený na třech žulových stupních, v jehož spodní části je umístěna pískovcová plastika klečící ženy, jež v rukou svírá malý věnec s lipovou ratolestí, který pokládá na imaginární hrob. Kromě datace 1. světové války a jmen jejích obětí je na pomníku umístěna kamenná deska se jmény zdejších obětí 2. světové války, ta se nachází pod zmiňovanou ženskou plastikou a na pomník byla doplněna někdy po roce 1945. Ta obsahuje následující text: „*Ing. Václav Topol popraven nacisty. František Dlouhý, František Krejčík padli v květnu 1945.*“ [Příloha č. 207] V roce 2018 byl pomník zrestaurován.⁵⁸⁴

⁵⁷⁸ ŠPAČEK, Jaroslav (ed.). *Kroniky obce Sedlčánek II*. Čelákovice: Městské muzeum Čelákovice, 2016. s. 169.

⁵⁷⁹ Tamtéž.

⁵⁸⁰ Členové SČSP ukazují cestu vpřed. *Svět sovětů*. Praha: Bohumil Šmeral, 1953, roč. 16, č. 34. s. 17.

⁵⁸¹ Tak pracuje vzorná odbočka SČSP. *Svět sovětů*. Praha: Bohumil Šmeral, 1954, roč. 17, č. 25. s. 17.

⁵⁸² SOkA Nymburk, f. Místní národní výbor Semice, *Pamětní kniha obce Semice 1921-1957*. s. 72.

⁵⁸³ Tamtéž. s. 89.

⁵⁸⁴ Evidence válečných hrobů. Semice. [cit. 10.12.2023]. Dostupné z:

<https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2113-1925&mt=semice&st=0&>

Ing. Václav Topol se narodil 13. prosince 1884 v Dřevčicích (okres Praha-východ, tehdy okres Brandýs nad Labem) do rolnické rodiny, hospodařící v polabské nížině. V roce 1903 odmaturoval na vyšší reálné škole v Karlíně a pokračoval ve studiu na pražském ČVUT, kde 22. prosince 1906 složil závěrečnou státní zkoušku. Od února dalšího roku začal pracovat jako výpomocný technik v technické kanceláři Zemědělské rady pro Čechy v Praze, která byla v té době největším technickým střediskem v projektování a provádění úprav vodních toků a meliorací všeho druhu. V roce 1909 přešel na vodovodní oddělení, které vzniklo téhož roku z důvodu katastrofálního sucha v předchozích letech. Od té doby se Ing. Topol věnoval vodovodní problematice, což zahrnovalo hydrologická šetření, vyhledávání pramenů, projektování a dozor na prováděných na vodovodních stavbách zejména ve venkovských obcích. Tuto funkci zastával do prosince roku 1915, kdy nastoupil do armády a zúčastnil se bojů 1. světové války, odkud se v dubnu 1918 vrátil zpět do technické kanceláře Zemědělské rady. Po vzniku Československa a konci války byl 31. prosince 1918 povolán do nově zřízeného ministerstva zemědělství a přidělen jako odborný rada do melioračního oddělení. Dne 29. prosince 1922 byl jmenován ministerským radou a přednostou oddělení do něhož spadala vedle meliorací i agenda vodovodní a meliorační. V této funkci rozšířil Topol své působení na celé území republiky a věnoval se zvláště oboru zdravotně-inženýrskému, to přispívalo k opatrování zdravé pitné vody venkovským obcím a jejich elektrizaci jako základu pro mechanizaci práce v zemědělství. Přitom se také intenzivně zabýval otázkou rozšíření závlah zadeštěním, k čemuž mu dával podnět jeho vlastní statek, který měl právě v Semicích. Na něm mimo svou úřední činnost rolničil a zaváděl pěstění ranných zelinářských a bramborářských kultur.⁵⁸⁵

Počátkem března 1938 byl Ing. Topol ustanoven přednostou zemědělsko-technického odboru ministerstva zemědělství, s následnou nacistickou okupací a perzekucí se však těžko smířoval. Těžce na něj také dolehlo, když počátkem roku 1942 byla z dřívějšího podnětu bývalého ministerstva veřejných prací ministerstvu zemědělství odňata kompetence v oboru vodních staveb a přenesena do ministerstva dopravy a techniky, kam byl i on nucen přenést své působení. Na pracovišti se pak netajil svým protiněmeckým smýšlením a nepřestával doufat v osvobození. Výše zmíněné starosti pak patrně měly neblahý vliv na jeho zdravotní stav, v dubnu 1942 totiž Ing. Topol onemocněl a obdržel tříměsíční dovolenou, kterou trávil na svém statku v Semicích, ale i přesto občas dojížděl do ministerstva zemědělství. V témže roce se mu

⁵⁸⁵ ZELEŇ, Josef. Vzpomínka na odborového přednostu Ing. Václava Topola. *Věstník České akademie zemědělské*. Praha: Česká akademie zemědělská, 1946, roč. 20, č. 7. s. 364-365.

ale stalo osudným obdobím heydrichiády, koncem června byl totiž v Semicích zatčen gestapem a 2. července popraven na Kobylišské střelnici.⁵⁸⁶

František Dlouhý se narodil 22. října 1910, žil v Semicích čp. 104 a pracoval jako rolník. Dne 8. května 1945 byl zastřelen příslušníky SS, když s mnoha dalšími pouze přihlížel přesunu německých vojsk u Semic.⁵⁸⁷

František Krejčík žil v Semicích čp. 126 a pracoval jako dělník. Stejně jako František Dlouhý byl 8. května 1945 bezdůvodně zastřelen projíždějícími jednotkami SS.⁵⁸⁸

4.38.2 Pomník Františka Krejčíka

V poválečných letech byl v místech, kde došlo k zastřelení Františka Krejčíka odhalen malý pomník věnovaný jeho památce. Nachází se zhruba 300 m za obcí severozápadním směrem, v místech, kde dnes již nevede žádná cesta, je tudíž téměř v zapomnění. To dokládá i fakt, že pomník není veden v evidenci válečných hrobů ministerstva obrany. Jedná se o kamennou desku s následujícím nápisem: „*Zde padl jako oběť války František Krejčík dne 8. 5. 1945 stár 45 r. Nedočkal se osvobození vlasti.*“ [Příloha č. 208]

4.38.3 Pomník Františka Dlouhého

V zásadě identický případ je pomník Františka Dlouhého, který byl stejně jako František Krejčík zavražděn projíždějícími esesmany. Pomník se nachází přibližně 100 m od Krejčíkova pomníku a taktéž nefiguruje v evidenci válečných hrobů. Je na něm uveden tento nápis: „*Zde padl jako oběť války František Dlouhý dne 8. 5. 1945 v stáří 39 r. Osvobození vlasti se nedočkal.*“ [Příloha č. 209] Jediným větším rozdílem je podoba pomníku, kdy tento představuje kamenný kříž s širokou základnou, do níž je vyryt zmíněný nápis.

⁵⁸⁶ ZELENÝ, Josef. Vzpomínka na odborového přednostu Ing. Václava Topola. *Věstník České akademie zemědělské*. Praha: Česká akademie zemědělská, 1946, roč. 20, č. 7. s. 364-365.

⁵⁸⁷ ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M 13467/1-139 I. díl, zpráva Místního národního výboru v Semicích o ukrutnostech páchaných Němci, 28. 08. 1945.

⁵⁸⁸ Tamtéž.

4.38.4 Kenotaf Ing. Václava Topola

Tento symbolický hrob Ing. Václava Topole se nachází na hřbitově v Semicích, a kromě jmen dalších rodinných příslušníků je na něm uvedeno jeho jméno v následující podobě: „*Ing. Václav Topol – * 1884 + 1942*“ [Příloha č. 210]

Ing. Václav Topol viz Pomník obětem 1. a 2. světové války v Semicích

4.39 Skramníky

4.39.1 Pomník Rudé armády

Zdejší pomník je pravděpodobně prvním pomníkem tehdejšího okresu, jenž je věnován Rudé armádě. Zhotoven byl členy MNV Josefem Dytrychem a Janem Kovářem za pomoci dalších členů, kteří zřídili kolem pomníku malý park. K jeho odhalení došlo 12. května 1946 v rámci oslav 1. výročí osvobození. Tento den vyšel od tamní školy průvod dětí a většiny obyvatel obce směrem k pomníku, který byl za doprovodu hudby a zpěvu odhalen, slavnost pak pokračovala v místním hostinci u Adámků. Pomník je umístěn před trafostanicí uprostřed obce, a ačkoliv je v kronice označován pouze jako „*památník osvobození*“ bez jakékoliv zmínky o SSSR, z textu na pomníku je zjevné, že je věnován Rudé armádě.⁵⁸⁹ Do kamenného obelisku je vyryt tento zlatený nápis: „*Osvobozené vlasti. Rudé armádě. 5./V.-9./V. 1945. Věrní zůstaneme.*“ [Příloha č. 212]

4.39.2 Hrob oběti transportu smrti

Hrob oběti patrně z téhož transportu, z něhož jsou mrtví uloženi na židovském hřbitově v Přistoupimi. Oběť byla rovněž nalezena 24. ledna 1945, v tomto případě však v blízkosti železniční stanice Tatce. Odtud bylo tělo dopraveno do Skramník a pohřbeno na tamním hřbitově, hrob pak byl po válce označen náhrobkem.⁵⁹⁰ Jméno oběti je i zde neznámé, což dokládá stručný nápis, jenž nese náhrobní kámen: „*Vězeň čís. A-6148. Nacistická oběť transportu smrti. 24. 1. 1945.*“ [Příloha č. 213]

⁵⁸⁹ Oficiální stránky obce Klučov. Kronika obce Skramníky. [cit. 03.10.2023]. Dostupné z: <https://www.klučov.cz/data/kroniky/skramniky/str039.htm>

⁵⁹⁰ Oficiální stránky obce Klučov. Kronika obce Skramníky. [cit. 03.10.2023]. Dostupné z: <https://www.klučov.cz/data/kroniky/skramniky/str039.htm>

4.40 Sluštice

4.40.1 Hrob Josefa Dospěla

Hrob, v němž je pochován účastník květnového povstání Josef Dospěl, jenž padl v boji při obraně Újezdu nad Lesy. Na náhrobku je uveden následující text: „*Zde odpočívá účastník národního odboje za osvobození Československé republiky Josef Dospěl z Květnice. Padl 6. 5. 1945. Čest jeho památce.*“ [Příloha č. 214]

Josef Dospěl viz Pomník obětem 1. a 2. světové války v Květnici

4.41 Struhařov

4.41.1 Pomník Rudé armády

Pomník je umístěn u hlavní silnice v ulici Ondřejovská ve Struhařově a jedná se o neopracovaný žulový monolit, do něhož je zasazena černá leštěná deska z kamene. Na té je zlatým písmem vyryt následující nápis: „*V těchto místech se dne 9. V. 1945 zastavila Rudá armáda při osvobozování naší vlasti.*“ [Příloha č. 215] Odhalen byl 9. května 1961.⁵⁹¹

4.41.2 Hrob neznámého vojína Rudé armády

Na struhařovském hřbitově se nachází další z řady hrobů sovětských vojáků. Tento neznámý voják tu byl pohřben v květnu 1945 a jeho hrob nebyl po několik desítek let označen. Vznik náhrobku inicioval Manuel van Eyck⁵⁹² a finanční pomoc na jeho vznik poskytlo velvyslanectví Ruské federace. K jeho odhalení došlo v prosinci 2005 za přítomnosti Manuela van Eycka, ruského velvyslance Fedotova, vojenského atašé a ruské televize.⁵⁹³ Jedná se přírodní leštěný kámen, na jehož horní části je připevněna sovětská helma a pod ní jsou zlatou barvou vyryty tzv. gardové prapory. Pod nimi jsou opět zlatě vyryty dva texty, první rusky a druhý česky. Znění českého textu je následující: „*Neznámý voják Rudé Armády. Padl 24. 5. 1945.*“ [Příloha č. 216]

⁵⁹¹ MLATEČEK, Rudolf. Mládežníci v Tremblatech třetí pětiletce. *Rudé právo*. Praha, 1961, roč. 42, č. 12. s. 3.

⁵⁹² Stejně jako v obci Mukařov.

⁵⁹³ Spolek pro vojenská pietní místa. Hrob neznámého vojína Rudé armády. [cit. 19.05.2024]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/31589-hrob-neznameho-vojina-rude-armady/#31589-hrob-neznameho-vojina-rude-armady>

4.42 Stříbrná Skalice

4.42.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války a hrob sovětského vojína

Na stříbrnoskalickém náměstí se nachází pomník, jenž vznikl spojením pomníku obětí světových válek a hrobu vojáka Rudé armády. Na tomto místě byl totiž v květnu 1945 pohřben sovětský voják Michajl Petrovič Fominich, později došlo k ohrazení hrobu plotem a byl označen křížem s rudou hvězdou a tabulkou s fotografií a jménem.⁵⁹⁴ [Příloha č. 218] Jednalo se však stále spíše o spontánní pomníček vytvořený někým z místních. Přeměny na regulérní pomník se jeho hrob dočkal až v roce 1958, kdy 9. května tohoto roku proběhlo slavnostní odhalení Fominichova pomníku, jež upořádal Svaz československo-sovětského přátelství a výbor žen při MNV ve Stříbrné Skalici. Akce začala průvodem, kterého se kromě místních zúčastnili také obyvatelé nedalekých Hradových Střimelic. Ten za doprovodu hudebního souboru „*Sázavan*“ došel před pomník. Předseda MNV Sahula pronesl zahajovací proslov, v němž přivítal přítomné, a především vyslanec Novikova, jenž byl na událost vyslán sovětským velvyslanectvím v Praze. Následoval přednes básní a zpěv písní o příchodu Rudé armády z úst zdejších pionýrů a členů Československého svazu mládeže. Dalšího proslovu se ujal učitel a bývalý předseda ONV Josef Kovář z Českého Brodu, který tamním občanům poděkoval za mnoho brigádnických hodin, bez kterých by pomník nebyl postaven. Jako poslední promluvil vyslanec Novikov, jenž ve svém ruskojazyčném proslovu předal pomník do opatrování MNV. Slavnost byla zakončena Internacionálou.⁵⁹⁵

V roce 1989 byl Fominichův náhrobek nahrazen žulovým pomníkem ve tvaru otevřené knihy na podstavci, který připomíná jak tohoto sovětského vojáka, tak také oběti 1. a 2. světové ze Stříbrné skalice.⁵⁹⁶ Skládá se tedy ze dvou částí. Levá část připomíná oběti světových válek a zlatým písmem je do ní vyryt následující nápis: „*Obětem 1. a 2. světové války. 1939–1945. Janovský Stan., Nekvasil Fr., Zenger G., Rodina Šulcova.*“ Na vrcholku levé části jsou ještě umístěny zkřížené lipové ratolesti z mědi. Pravá část je věnována památce již zmíněnému vojínovi Rudé armády M. P. Fominichovi. V horní části žulové desky se nachází měděná pěticípá hvězda a uprostřed měděná deska s tímto textem: „*Vojín Rudé armády Michajl Petrovič Fominich položil život při osvobození ČSR v květnu 1945.*“. Pod touto deskou je připevněna další, tentokrát s portrétem oběti. [Příloha č. 217]

⁵⁹⁴ Obecní úřad Stříbrná Skalice. *Farní kronika Stříbrné Skalice 1927-1970*. s. 118.

⁵⁹⁵ Vzpomínáme slavných májových dnů. *Vesnické noviny českobrodského okresu*. Český Brod: ONV Český Brod, 1958, roč. 9, č. 21-22. s. 2.

⁵⁹⁶ Cesty a památky. Stříbrná Skalice Památník padlým v 1. a 2. světové válce. [cit. 19.05.2024]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/stribrna-skalice/pamatnik-padlym-v-1-a-2-svetove-valce>

Stanislav Janovský byl strážmistrem četnictva a padl 9. května 1945.⁵⁹⁷

František Nekvasil se narodil 4. srpna 1919 ve Stříbrné Skalici, během okupace se zapojil do odboje v rámci organizace Národní hnutí pracující mládeže a společně se svou sestrou Bedříškou vykonával funkci spojky mezi pražským ústředím a Černokosteleckem. Oba sourozenci dále dostávali a následně šířili zprávy, které v dopisech dostávali od jejich bratra Bohumila, jenž uprchl z protektorátu a vstoupil do československé armády v zahraničí. František Nekvasil byl společně se svou sestrou 29. května 1941 zatčen gestapem a 24. března 1941 u Lidového soudu v Berlíně odsouzen k několikaletému trestu vězení.⁵⁹⁸ Vězněn byl na Pankráci, v Amberku, opět na Pankráci a od roku 1943 v Osvětimi.⁵⁹⁹ Právě zde měl František Nekvasil zahynout,⁶⁰⁰ existuje však i tvrzení, že byl v únoru 1942 popraven v koncentračním táboře Mauthausen.⁶⁰¹

Bedřiška Nekvasilová byla vězněna na Pankráci a krátce nato transportována do koncentračního tábora Ravensbrück, odtud byl na konci války vypraven pochod smrti, z něhož se jí podařilo uprchnout a po skončení války se vrátit domů.⁶⁰² Vedle Františka Nekvasila a jeho sestry Bedřišky byli za války odvezeni do nacistických táborů také jejich rodiče a sestra Anna, konkrétně do internačního tábora ve Svatobořicích.⁶⁰³

Gustav Cenger se narodil 27. října 1900 v Hradci (okres Havlíčkův Brod), byl vyučeným pekařem a v době okupace žil ve Stříbrné Skalici v domě čp. 47, který společně s manželkou Anežkou zakoupil v roce 1930. Od té doby zde provozoval pekárnu, v níž mu manželka pomáhala. Díky vlastní pekárně a na černo sháněné mouce pak mohl v období okupace podporovat nemajetné rodiny, příbuzné perzekuovaných nebo osoby, jež uprchli z pracovního nasazení v Německu. Za tuto ilegální činnost byl na podzim 1943 udán a vyšetřován gestapem. V dubnu následujícího roku jej německý soud v Praze odsoudil k jednomu roku vězení. Vězněn byl nejprve na Pankráci, odkud byl v červenci převezen do polského Stuhmu a posledním

⁵⁹⁷ Policie. Čestné pohřebiště příslušníků bezpečnostních sborů. [cit. 19.03.2024]. Dostupné z:

<https://www.policie.cz/clanek/cestne-pohrebiste-prislusniku-bezpecnostnich-sboru.aspx?q=Y2hudW09MTI%3d>

⁵⁹⁸ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Bedřiška Nekvasilová 33981/48, Přesné údaje o účastníku národního boje za osvobození, 01. 03. 1948.

⁵⁹⁹ Pátřání po nezvěstných. *Služba repatriantům: zprávy repatričního odboru ministerstva obrany, práce a sociální péče vracejícím se do vlasti*. Praha: Mladá fronta, 1945, roč. 1, č. 51. s. 3.

⁶⁰⁰ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Bedřiška Nekvasilová 33981/48, Přesné údaje o účastníku národního boje za osvobození, 01. 03. 1948.

⁶⁰¹ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Bohumil Nekvasil 83006/69, Stručný životopis od r. 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 02. 04. 1969.

⁶⁰² VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Bedřiška Nekvasilová 33981/48, Přesné údaje o účastníku národního boje za osvobození, 01. 03. 1948.

⁶⁰³ Viz kapitola Pomník obětem 1. a 2. světové války v Hradových Střimelicích.

místem jeho věznění se stalo německé město Celle. Právě tady Gustav Cenger dne 9. února 1945 zahynul, dle úmrtního listu měla být příčinou jeho smrti slabost krevního oběhu. Není ovšem vyloučeno, zda důvodem jeho smrti nemohlo být mučení či transport smrti, který je v jeho spisech rovněž zmiňován.⁶⁰⁴

Rodina Šulcova byla zdejší židovská rodina. **Ota Šulc** se narodil 1. června 1898 a 25. července 1942 zahynul ve vyhlazovacím táboře Majdanek.⁶⁰⁵

Otylie Šulcová se narodila 14. ledna 1892 a zahynula v některém z nacistických vyhlazovacích táboru na východě, potom co byla v červnu 1942 transportována do koncentračního tábora Trawniki.⁶⁰⁶

Helena Šulcová se narodila 7. března 1932 a podobně jako její matka Otylie zahynula po transportování do koncentračního tábora Trawniki.⁶⁰⁷

Michajl Petrovič Fominich⁶⁰⁸ se narodil roku 1913 ve městě Kirov. Byl vojínem Rudé armády a 11. května 1945 zahynul nedaleko města Sázava, dle kronikářských zápisů při autohavárii.⁶⁰⁹ Následující den byl převezen do Stříbrné Skalice a na přání zdejších občanů pohřben na náměstí. Rozloučení se zúčastnili místní obyvatelé a sovětští vojáci, kteří pietní akt doprovodili čestnou salvou. Zdejší občan Josef Kocourek pak nad hrobem pronesl slavnostní řeč v ruském jazyce.⁶¹⁰ Dne 22. října 1962 přijela ze Sovětského svazu do Stříbrné Skalice Fominichova sestra, aby navštívila bratrův hrob. Stalo se tak na pozvání Svazu československo-sovětského přátelství, jehož zástupci ji k hrobu doprovázeli.⁶¹¹

⁶⁰⁴ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Gustav Cenger 102894/69, Stručný životopis od r. 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 17. 08. 1969.

⁶⁰⁵ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 19.03.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/122679-ota-schulz/>

⁶⁰⁶ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 19.03.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/122681-otylie-schulzova/>

⁶⁰⁷ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 19.03.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/122634-helena-schulzova/>

⁶⁰⁸ Jinde psán také jako Fominych.

⁶⁰⁹ Podle tvrzení místních pamětníků nemělo jít o autonehodu a opilý vojín Fominich měl spadnout z jedoucího tanku. K této nešťastné události údajně došlo na serpentínách mezi Sázavou a Nechybou.

⁶¹⁰ SOkA Kolín, f. Archiv obce Stříbrná Skalice, *Pamětní kniha Stříbrné Skalice 1895-1950*. s. 334.

⁶¹¹ SOkA Kolín, f. Archiv obce Stříbrná Skalice, *Pamětní kniha Stříbrné Skalice 1951-1963*. s. 195.

4.43 Svatbín

4.43.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Tento žulový pomník, který se nachází uprostřed zdejší návsi byl původně věnován obětem 1. světové války ze Svatbína. V horní části má nápis „ČSR“ a pod ním jsou uvedena jména tamních obětí. Pod těmi je nápis: „*Padlým. 1914–1918. Spoluobčané.*“ Po 2. světové válce byl pomník doplněn o pamětní desku z bílého leštěného mramoru, jež připomíná letce Jana Kotrcha, který během války padl. Ta nese následující nápis: „*Rotný Jan Kotrch *9. 6. 1917 v Sušici. Padl jako zahraniční letec 3. 3. 1942.*“ [Příloha č. 219] K odhalení desky došlo 9. května 1946.⁶¹²

Jan Kotrch se narodil 9. června 1917 v Sušici, vyrůstal však ve Svatbíně v domě čp. 52. Když mu bylo 12 let zemřeli mu oba rodiče, byl proto poslán nejprve k tetě na Šumavu a poté do pražských Bohnic, kde se vyučil pekařem. Ještě v období 1. republiky se přihlásil k letectvu a po úspěšném složení zkoušek sloužil v Hradci Králové. Po okupaci zbytku Čech a Moravy v březnu 1939 se rozhodl svou vlast opustit a přes Polsko se dostal do Francie, odtud po jejím pádu do Anglie. Zde vstoupil do československé 311. bombardovací perutě RAF. Svůj první nálet prožil 22. února 1942 na německý Wilhelmshaven z něhož se ve zdraví vrátil. V noci ze 3. na 4. března 1942 se jako 2. pilot bombardéru Wellington MK 1c zúčastnil náletu na Paříž. Kotrchův bombardér byl s největší pravděpodobností náhodně zasažen protivzdušnou obranou a na zpáteční cestě se zřítil. Jan Kotrch je společně se zbytkem své posádky pohřben na městském hřbitově v Creilu, přibližně 50 km od Paříže. Po válce byl vyznamenán in memoriam Československým válečným křížem 1939, v roce 1991 pak povýšen na podplukovníka. O rok později převzal jeho bratr Václav na britském velvyslanectví 3 pamětní válečné medaile Great British 1939–1945 včetně britského pilotního odznaku.⁶¹³

4.43.2 Pomník Václava Svobody

Pomník je věnován Václavu Svobodovi z Krupé, který padl v revolučních dnech roku 1945 a nachází se ve svahu nad silnicí mezi Kostelcem nad Černými lesy a Krupou. Jedná se o žulovou desku, položenou na pískovcovém podstavci, do níž je vytesán následující nápis: „*Zde padl za*

⁶¹² BOHATA, Jiří. *Občané Kostelce nad Černými lesy a okolí na frontách I. a II. světové války*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, s.r.o. – nakladatelství a vydavatelství, 2019. s. 101.

⁶¹³ Tamtéž. s. 99-101.

osvobození vlasti dne 8. 5. 1945 Václav Svoboda ve věku 45 let. Čest budiž jeho památce.“ [Příloha č. 221] Zhotovili jej občané z Krupé v květnu 1946.⁶¹⁴

Václav Svoboda se narodil 11. září 1900 v Krupé, kde žil s rodinou v domě čp. 47 a pracoval jako zemědělec. V květnu 1945 se zapojil do odzbrojování ustupující německé armády na silnici mezi Krupou a Kostelcem nad Černými lesy, kde místní povstalci 8. května zhotovili barikády. Odzbrojovací akce probíhaly po celý den zcela bez problémů a povstalcům se podařilo ukořistit značné množství pušek, kulometů a granátů. Ke zvratu došlo kolem 23. hodiny v noci, kdy se k barikádě blížila silně vyzbrojená kolona více jak 30 vozů, jež chtěla skrz Kostelec postupovat na západ. Kapitán SS, údajný velitel kolony, odmítl výzvu ke složení zbraní a dal rozkaz k palbě. Povstalecká jednotka, která čítala zhruba 30 mužů, se postavila na odpor a došlo k boji, při němž byl Václav Svoboda zasažen dvěma střelnými ranami a svým zraněním vzápětí podlehl. Na německé straně si boj vyžádal 2 mrtvé⁶¹⁵ a 17 raněných. Svobodovo tělo bylo nalezeno až následujícího dne ráno v polích, nedaleko od místa boje.⁶¹⁶ Pohřeb Václava Svobody probíhal s vojenskými poctami dne 11. května 1945 a jeho ostatky jsou uloženy na hřbitově v Kostelci nad Černými lesy.⁶¹⁷ [Příloha č. 222]

4.44 Svojetice

4.44.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Další z řady pomníků, jež byly původně věnovány obětem 1. světové války a po roce 1945 došlo k jejich úpravě, aby připomínaly rovněž oběti 2. světové války. Svojetický pomník se nachází na tamní návsi a jedná se o jednoduchý žulový monolit, do něhož je vsazena nápisová deska s následujícím textem: *„V upomínku všem padlým hrdinům za osvobození Československé republiky r. 1914–1918 a r. 1939–1945. Vlast nikdy nezapomene drahých synů a dcer, kteří v boji proti německému fašismu položili svůj život za svobodu národa a lidu. Věnují místní občané.*“ [Příloha č. 223]

⁶¹⁴ SOkA Kolín, f. Místní národní výbor Krupá, *Kronika obce Krupá 1922-1984*. nestr.

⁶¹⁵ Kronika města Kostelec nad Černými lesy naopak uvádí, že zde bylo zabito 12 německých vojáků a dalších 240 zajato, a to včetně generálporučíka policie a SS-Gruppenführera Paula Scheera.

SOkA Kolín, f. Městský národní výbor Kostelec nad Černými lesy, *Kronika města 1938-1951*. s. 81.

⁶¹⁶ Tamtéž.

⁶¹⁷ BOHATA, Jiří. Naši padlí 2. část. *Černokostelecký zpravodaj*. Kostelec nad Černými lesy, 2015, č. 6. s. 22.

4.45 Štolmíř

4.45.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Pomník věnovaný obětem 1. a 2. světové války z obce Štolmíř, který je tvořen jednoduchým žulovým kamenem, na jehož středu je umístěna kamenná deska s následujícím textem: „*Na paměť všem padlým prvního a druhého odboje.*“ Dále jsou na vrchu a spodku kamene vytesány letopočty 1914–1918 a 1938–1945.⁶¹⁸ [Příloha č. 224] Pomník byl zhotoven v květnu 1949 a odhalen v rámci oslav výročí osvobození a slavnostní proslov zde pronesl předseda ONV Bohumil Novák.⁶¹⁹ V roce 2018 byl pomník zrestaurován a jeho okolí upraveno.⁶²⁰ Na fotkách z období před restaurací je však patrné, že kamenná deska s nápisem na pomníku chyběla a celý text tak byl před touto rekonstrukcí do kamene vytesán. Rovněž podoba textu byla v době odhalení pomníku s největší pravděpodobností zcela jiná.

4.46 Tehovec

4.46.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Pomník v Tehovci připomíná oběti obou světových válek ze zdejší obce a nachází se ve středu obce u tamního rybníka. Jedná se o kamenný obelisk, jenž byl odhalen někdy v průběhu 1. republiky. Po druhé světové válce byl pomník doplněn o kamennou desku s nápisem, který připomíná místní oběť této války, jejíž text je následující: „*V upomínku na Josefa Stárka, který položil svůj život za vlast v květnové revoluci r. 1945 věnuje S.Č.M.*“ [Příloha č. 225]

4.46.2 Pamětní deska Josefa Stárka

Zdejší žulová pamětní deska připomíná místního rodáka Josefa Stárka, který padnul v květnových dnech roku 1945. Nachází se na jedné z budov u hlavní silnice mezi Mukařovem a Říčany, tedy v přibližném místě, kde Stárek zemřel. Na desce je uveden následující nápis: „*Na tomto místě položil svůj život za vlast dne 6. 5. 1945 br. Josef Stárek vel. has. sboru z Tehovce.*“⁶²¹ [Příloha č. 226]

⁶¹⁸ Evidence válečných hrobů. Český Brod. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z:

<https://evidencevh.army.cz/evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2106-54684#>

⁶¹⁹ SOkA Kolín, f. Archiv obce Štolmíř, *Pamětní kniha obce Štolmíř 1914-1970*. s. 52

⁶²⁰ Evidence válečných hrobů. Český Brod. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z:

<https://evidencevh.army.cz/evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2106-54684#>

⁶²¹ Datum na pamětní desce je s největší pravděpodobností chybně uvedeno, neboť oficiální dokumenty uvádí jako datum Stárkovy smrti až 7. května 1945.

Josef Stárek se narodil 22. března 1903 v Tehovci, povoláním byl hostinský a zároveň v tamní obci vykonával funkci velitele hasičského sboru.⁶²² V roce 1945 se aktivně zúčastnil květnového povstání, při němž byl jedním z obránců barikády v prostoru Vojkov-Tehov, která měla zamezit postupu německých vojsk směrem na Prahu po černokostelecké silnici. Dne 7. května 1945 zde Josef Stárek nešťastnou náhodou zahynul, důvodem měla být neopatrná manipulace s pancéřovou pěstí.⁶²³ Tu si dle vzpomínek pamětníků měl Stárek při výstřelu zapřít o břicho.⁶²⁴ Po válce byl vyznamenán in memoriam Československým válečným křížem 1939.⁶²⁵ Pohřben je na hřbitově v obci Mukařov a jeho jméno je rovněž uvedeno na pomníku obětem světových válek v Tehovci.

4.47 Tlustovousy

4.47.1 Pomník Rudé armády

Tento žulový obelisk představuje pomník věnovaný vojákům Rudé armády, odhalen byl v rámci oslav 10. výročí osvobození a konce 2. světové války. V pomníku je zasazena černá granitová deska s tímto textem: „*Padli, abychom žili. 9. V. 1945. Na paměť 10. výročí. 9. 5. 1955.*“ [Příloha č. 228] Pomník se nachází na návsi obce Tlustovousy před domem čp. 81.⁶²⁶ Slavnostní odhalení se odehrálo 8. května 1955 za účasti mnoha lidí z Tlustovous i okolních obcí. Akce byla zahájena uvítacím proslovem zdejší občanky Frantové, o významu pomníku pak promluvil předseda ONV Bohumil Novák. Po odhalení položili zástupci všech organizací v obci před pomník květinové dary, následně byl ze slavnosti odeslán pozdravný dopis do SSSR a předseda ONV Novák odměnil diplomem uznání za práci v lidosprávě několik tamních obyvatel. Oslavy pokračovaly až do večerních hodin, kdy v tamním sále proběhla estráda pražských umělců.⁶²⁷

⁶²² VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Josef Stárek 48479/68, přesné údaje o účastníku národního boje za osvobození, 21. 05. 1968.

⁶²³ SOKA Praha-venkov, f. Četnická stanice Mukařov, *Památník četnické stanice v Mukařově*, nestr.

⁶²⁴ Spolek pro vojenská pietní místa. Pamětní deska Josef Stárek. [cit. 30.01.2024]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/1189-pametni-deska-josef-starek/#1189-pametni-deska-josef-starek>

⁶²⁵ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Josef Stárek 48479/68, Stručný životopis od roku 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 21. 05. 1968.

⁶²⁶ PSOTA, Jan; KYSELOVÁ, Petra; BEDNÁŘ, Milan; JINDŘICH, Jiří. *Drobné památky v Úvalech a okolí*. Úvaly, 2009. s. 198.

⁶²⁷ Slavnostní odhalení památníku v Tlustovousech. *Vesnické noviny českobrodského okresu*. Český Brod, 1953, roč. 6, č. 24-25. s. 3.

4.48 Třebestovice

4.48.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Pomník byl původně věnován obětem 1. světové války a k jeho odhalení došlo 28. října 1929. Vznik tohoto pískovcového pomníku, jehož autorem se stal sochař Jan Král z Peček, byl financován obcí a zdejšími spolky, celkové náklady vyšly na 10 000 korun. Slavností řeč při odhalování pronesl náměstek starosty Josef Kulich.⁶²⁸ Pomník je 3,5 m vysoký a nese sochu ženy s dětmi, která vyhlíží svého muže. Do sochy je vyryto datum 28. 10. 1918 a do podstavce následující text: „*Vrátí se? Její naděje se sice nesplnila, ale splnila se naděje národa.*“ Pod textem je umístěna deska z černé leštěné žuly, na níž jsou uvedena jména obětí 1. světové války z Třebestovic, pod tu byla po roce 1945 připevněná obdobná deska, tentokrát však se jmény zdejších obětí 2. světové války, jejíž znění je následující: „*Obětem druhé světové války 1939–1945. Vyšohlíková Anna, Vyhnánek František, Macháček Alois, Sláma Bartoloměj.*“⁶²⁹ [Příloha č. 229] V roce 2002 byl pomník nákladem obce zrestaurován.⁶³⁰

Anna Vyšohlíková byla nasazena na nucenou práci v Německu, pro nedodržení délky dovolené a pozdnímu návratu do práce byla zatčena a až do konce války vězněna. Dožila se osvobození britskou armádou a vrátila se domů, ovšem ve velice špatném zdravotním stavu, který rok po návratu zavinil její smrt.⁶³¹

František Vyhnánek se narodil 26. listopadu 1890, byl zatčen 17. října 1940, převezen do Petschkova paláce a v Praze odsouzen ke dvouletému trestu vězení. Důvod jeho uvěznění není znám, ale jednalo se o tamního komunistu. Vyhnánek nebyl po uplynutí dvou let propuštěn a byl nadále vězněn, při tom měl údajně vystřídat několik nacistických věznic.⁶³² Trest si odpykával také v Praze na Pankráci, odkud byl 20. června 1944 transportován do koncentračního tábora Flossenbürg,⁶³³ kde dostal vězeňské číslo 12028 a 19. listopadu téhož roku zde zahynul.⁶³⁴

⁶²⁸ Obecní úřad Třebestovice. *Pamětní kniha obce Třebestovice 1912-1968*. s. 20.

⁶²⁹ Evidence válečných hrobů. Třebestovice. [cit. 20.10.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2118-26673&mt=t%e5%99ebestovice&st=0&>

⁶³⁰ MAREK, Josef. *Dějiny obce Třebestovice*. Obec Třebestovice, 2018. s. 217.

⁶³¹ Obecní úřad Třebestovice. *Pamětní kniha obce Třebestovice 1912-1968*. s. 41.

⁶³² Tamtéž. s. 40-41.

⁶³³ V databázi obětí Památníku Terezín je chybně uváděn jako František Vyhnálek.

Památník Terezín. František Vyhnálek. [cit. 20.10.2023]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/mp-vyhnalek-frantisek>

⁶³⁴ Koncentrační tábor Flossenbürg. Kniha mrtvých. [cit. 20.10.2023]. Dostupné z: <https://www.gedenkstaette-flossenbuerg.de/cs/reserse/kniha-mrtvych>

Alois Macháček se narodil 24. ledna 1892 v obci Šnepov (okres Nymburk), po vypuknutí 1. světové války byl povolán do armády, zařazen k pěšímu pluku č. 36 rakousko-uherské armády a odeslán na ruskou frontu. Tam dne 21. září 1915 padl u Lucku do zajetí, následně se přihlásil do československých legií v Rusku a od 13. června 1917 byl příslušníkem 5. československého střeleckého pluku. Po návratu do vlasti byl demobilizován v hodnosti vojína.⁶³⁵ Během okupace žil v Třebestovicích v domě čp. 19 a pracoval jako železniční zřízenec.⁶³⁶ Při vypuknutí pražského povstání se nacházel v Praze, kde byl 5. května 1945 na Hyberském nádraží (dnešní Masarykovo nádraží) postřelen do plic.⁶³⁷ Poté byl převezen do nemocnice na Bulovce, kde svému zranění 12. května 1945 podlehl. Pohřben je ve městě Sadská.⁶³⁸

Bartoloměj Sláma se narodil 19. května 1896 v obci Pornice (okres Kroměříž), v období 1. republiky žil s rodinou na Slovensku, avšak po rozpadu Česko-Slovenska byla celá rodina vystěhována do Protektorátu Čechy a Morava. Žili nejprve v Nymburce a později Třebestovicích, tou dobou Sláma pracoval jako úředník státních drah. V květnu 1945 se společně se svým synem Jaroslavem zapojil do povstání a oba se podíleli na přerušení železnice mezi Sadskou a Hořátkví, kde bylo hlášeno, že bude projíždět vlak s německými vojáky směrem od Nymburka. Dále se podíleli na stavbě barikád v Kerském lese, u nichž povstalci ze Sadské a Třebestovic odzbrojovali projíždějící oddíly Němců, jedoucí směrem od Sadské do Prahy.⁶³⁹ [Příloha č. 230] K prvnímu odzbrojení došlo 8. května 1945 v 11.30, kdy k barikádě stojící na místě zvaném „*U Panenky Marie*“ přijelo německé auto s posádkou osmi mužů a jedné ženy. Ti byli ozbrojeni revoluční jednotkou o síle 15 mužů a zajati. Povstalci, kteří byli vyzbrojeni pouze dvěma loveckými puškami a jednou pistolí touto akcí získali tři automaty, několik vojenských pušek, pistole, ruční granáty a množství nábojů. Přibližně ve 14 hodin přijela k barikádě, již předem hlášená, značně ozbrojená vojenská autokolona Němců o síle zhruba 50 vozidel. Revoluční jednotka zaujala své postavení a rozpoutal se tuhý boj.⁶⁴⁰ Slámův syn Jaroslav k události uvedl, že prvotním plánem povstalců bylo zničit poslední vozidlo kolony a

⁶³⁵ MAREK, Jindřich; PEJČOCH, Ivo; PLACHÝ, Jiří a JAKL, Tomáš. *Padli na barikádách: padlí a zemřeli ve dnech Pražského povstání 5.-9. května 1945. Druhé doplněné a rozšířené vydání.* Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2020. s. 114.

⁶³⁶ Tamtéž. s. 293.

⁶³⁷ Střílet měli údajně příslušníci gestapa.

Obecní úřad Třebestovice. *Pamětní kniha obce Třebestovice 1912-1968.* s. 41.

⁶³⁸ MAREK, Jindřich; PEJČOCH, Ivo; PLACHÝ, Jiří a JAKL, Tomáš. *Padli na barikádách: padlí a zemřeli ve dnech Pražského povstání 5.-9. května 1945. Druhé doplněné a rozšířené vydání.* Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2020. s. 293.

⁶³⁹ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Bartoloměj Sláma 176256/76, Stručný životopis od roku 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 04. 05. 1976.

⁶⁴⁰ PETRÁŇ, Rudolf. *Podlipanský odboj 1939-1945: zpráva o činnosti okresního národního výboru v Českém Brodě v době předrevoluční a revoluční.* Český Brod: Okresní národní výbor, 1945. s. 27.

odříznout tak Němcům cestu zezadu. To však bylo znemožněno stále dalšími příjíždějícími vozy.⁶⁴¹ Nacisté se chtěli za každou cenu dostat skrz barikády a v urputném útoku použili kromě kulometů i ruční granáty a pancéřové pěsti, to mělo za následek smrt Bartoloměje Slámy a dalších tří povstalců ze Sadské, konkrétně Antonína Hamzy, Karla Lugmajera a Františka Němečka. Dále byl zraněn Karel Loskot z Třebestovic, jenž utrpěl průstřel nohy, ale byl včas ošetřen místními občany. Na německé straně si střet vyžádal údajně 14 mrtvých a 7 raněných. Po téměř hodinové přestřelce se kolona Němců otočila, sjela ze státní silnice a přes obce Třebestovice a Poříčany postupovala dál na Prahu.⁶⁴² Na místě, kde došlo ke Slámově smrti je umístěna pamětní deska,⁶⁴³ v lese o několik desítek metrů dál se nachází pomník se jmény všech čtyř obětí boje u barikády.⁶⁴⁴ Jeho jméno je rovněž uvedeno na pomníku obětí 2. světové ve městě Sadská⁶⁴⁵ a na nádraží v Nymburce, kde je zobrazeno ve společnosti dalších padlých z řad železničních zaměstnanců.⁶⁴⁶

4.48.2 Pomník Rudé armády

Dnes již neexistující pomník Rudé armády, který stál na návsi v Třebestovicích. Šlo o žulový pomník, na jehož vrchní části byla umístěna pěticípá hvězda se srpem a kladivem, uprostřed bylo vyryto datum 9. května 1945 a spodní část nesla následující nápis: „*K věčné památce našim osvoboditelům.*“ Ten byl obehnán deseti malými sloupky, jež spojoval masivní řetěz, což vytvářelo pomyslné oplocení pomníku. [Příloha č. 233] Pomník zhotovil brigádník místní organizace KSČ Stanislav Syrůček.⁶⁴⁷ Odhalen byl 6. listopadu 1949 v rámci oslavy Velké říjnové socialistické revoluce, na niž byli kromě obyvatel z širokého okolí přítomni také zástupci ONV, OV KSČ, sovětského velvyslanectví, ministerstva informací a branné moci.

⁶⁴¹ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Bartoloměj Sláma 176256/76, výpověď Jaroslava Slámy, 04. 05. 1976.

⁶⁴² PETRÁŇ, Rudolf. *Podlipanský odboj 1939-1945: zpráva o činnosti okresního národního výboru v Českém Brodě v době předrevoluční a revoluční*. Český Brod: Okresní národní výbor, 1945. s. 27-28.

⁶⁴³ Evidence válečných hrobů. Sadská. [cit. 29.02.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2118-26838&fmin=bartolom%04%9bj&srn=sl%0c3%a1ma&st=0&>

⁶⁴⁴ Evidence válečných hrobů. Sadská. [cit. 29.02.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2118-26839&fmin=bartolom%04%9bj&srn=sl%0c3%a1ma&st=0&>

⁶⁴⁵ Evidence válečných hrobů. Sadská. [cit. 29.02.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2118-3190&fmin=bartolom%04%9bj&srn=sl%0c3%a1ma&st=0&>

⁶⁴⁶ Evidence válečných hrobů. Sadská. [cit. 29.02.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2118-3174&fmin=bartolom%04%9bj&srn=sl%0c3%a1ma&st=0&>

⁶⁴⁷ MAREK, Josef. *Dějiny obce Třebestovice*. Obec Třebestovice, 2018. s. 352.

Během slavnosti zazněly proslovy výše jmenovaných a jejich průběh zpestřila dechová hudba ministerstva vnitra. Následovalo představení maňáskového divadla a lidový koncert příslušníků SNB. Večer téhož dne byl slavnostně otevřen Dům osvěty, Gustou Fučíkovou a ÚV KSČ mu byl propůjčen název Julia Fučíka. Na události byla přítomna i kulturní patronka českobrodského okresu a nositelka titulu národní umělkyně Marie Majerová. Zahajovací divadelní představení v osvětovém domě zahrála dramatická brigáda SNB z ministerstva vnitra.⁶⁴⁸ V roce 2003 byl tou dobou již značně poničený a neudržovaný pomník z návsi odstraněn. Místo něj byla na tomto místě postavena zvonička, k jejímuž odhalení došlo 30. května téhož roku.⁶⁴⁹

4.49 Třemblat

4.49.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

V obci Třemblat se nachází pouze tento malý pomník, jenž je věnován tamním obětem 1. a 2. světové války. Představuje ho hrubě sekaný kus kamenného kvádru, nahoře zaobleného, do něhož je vsazena černá nápisová deska s následujícím textem: „*Věnovali místní občané z Třemblat padlým hrdinům od roku 1914 až do roku 1945.*“ [Příloha č. 235]

4.50 Tuklaty

4.50.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Pomník původně věnovaný 12 tuklatským obětem 1. světové války, odhalený v roce 1934. Jeho autorem byl patrně jistý pan Andrlík, jehož jméno je na pomníku uvedeno. Nachází se v centru obce po levé straně od silnice směrem na Rostoklaty a jedná se o žulový obelisk umístěný na základně z neopracovaných žulových kamenů. Na jeho vrchní části je připevněn bronzový reliéf hlavy ležícího vojáka s letopočtem: „*1914–1934.*“ Horní část reliéfu byla po roce 1994 ulomena, na ní se nacházel nápis: „*Našim padlým.*“ Ten byl však v nedávné době doplněn zpět. Ve středu pomníku je vyhlouben výklenek, v němž jsou vyryta jména padlých v 1. světové válce.⁶⁵⁰ Dne 3. června 1960 byla do pomníku zasazena pamětní deska Václavu Havlíčkovi, který byl v květnu 1945 zastřelen v Úvalech německými vojáky.⁶⁵¹ Na černé žulové desce je

⁶⁴⁸ Obecní úřad Třebestovice. *Pamětní kniha obce Třebestovice 1912-1968.* s. 55-56.

⁶⁴⁹ MAREK, Josef. *Dějiny obce Třebestovice.* Obec Třebestovice, 2018. s. 217.

⁶⁵⁰ PSOTA, Jan. KYSELOVÁ, Petra. BEDNÁŘ, Milan. JINDŘICH, Jiří. *Drobné památky v Úvalech a okolí.* Klub přátel historie Úval a okolí. Úvaly, 2009. s. 191.

⁶⁵¹ *Paměti obcí Tuklaty a Tlustovousy 1669-1998.* Tuklaty, 1999. C-11.

uvedeno: „*Květen 1945. Václav Havlíček. *20. 5. 1916 + 6. 5. 1945. Zastřelen německými okupanty.*“ [Příloha č. 236]

Václav Havlíček viz Pomník obětem květnové revoluce v Úvalech.

4.50.2 Baumanův kříž

Takzvaný Baumanův kříž se nachází u polní cesty vedoucí z Tuklat směrem na Tlustovousy a je věnován památce mlynáře Břetislava Baumana z Horoušan, popraveného za pomoc výsadku Anthropoid. K jeho zhotovení došlo v září 1991 a orientován byl severozápadním směrem tak, aby čelem směřoval k místu zbořeného Baumanova mlýna v Horoušanech. Kříž byl sestaven z několika částí, základ tvořil žentourový kámen, jenž byl věnován jedním z tuklatských občanů. Jako podstavec sloužil patník, který byl nalezen při výkopu v místech někdejšího Baumanova mlýna. Krucifix pocházel patrně z doby kolem roku 1900 a darovala jej nejmenovaná rodina z Úval. V únoru 1992 byla na patník kříže připevněna rovněž darovaná litinová plaketa s nápisem: „*Život je dar.*“ [Příloha č. 237] V roce 1998 byl kříž ulomen neznámým vandalem a nějaký čas byl pouze opřen o patník, avšak později zmizel. Baumanův kříž pak stál v polích po několik let nekompletní a jeho zbylé části byly pokryty mechy a lišejníky.⁶⁵² Až v roce 2011 ulomený kříž opravili pánové Václav Krupka a Thor Amerlaan z Tuklat, nicméně i ten byl znovu poškozen a odcizen. Roku 2015 byl kříž opět doplněn, taktéž zásluhou pana Krupky z Tuklat.⁶⁵³

Břetislav Bauman viz. Pomník manželů Baumanových v Horoušanech

4.50.3 Hrob Václava Havlíčka

Hrob oběti květnové revoluce Václava Havlíčka se nachází na tuklatském hřbitově a jak již bylo zmíněno, Havlíček byl zastřelen 6. května 1945 v Úvalech. Na náhrobku je kromě jmen oběti a jeho příbuzných uveden také následující text: „*Pro vlast jsi prošel branou do života věčného a tvá cesta nebyla marná.*“ [Příloha č. 238] K jeho pohřbu došlo 9. května 1945.⁶⁵⁴

⁶⁵² PSOTA, Jan. KYSELOVÁ, Petra. BEDNÁŘ, Milan. JINDŘICH, Jiří. *Drobné památky v Úvalech a okolí*. Úvaly, 2009. s. 186.

⁶⁵³ Cesty a památky. Baumanův křížek. [cit. 15.01.2024]. Dostupné z:

<https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/tuklaty/baumanuv-krizek>

⁶⁵⁴ *Paměti obcí Tuklaty a Tlustovousy 1669-1998*. Tuklaty, 1999. F-90.

Václav Havlíček viz Pomník obětem květnové revoluce v Úvalech.

4.50.4 Hrob Lubomíra Prkna

Další hrob patří Lubomíru Prknovi, jenž přišel o život během Pražského povstání a nachází se rovněž na tuklatském hřbitově. Je zde pohřben společně s jeho otcem Josefem, a kromě jmen a dat narození a úmrtí obou mužů se pod údaji Lubomíra Prkna nachází toto souvětí: „*Náš drahý syn padl v boji o Prahu, čest jeho památce.*“ [Příloha č. 239]

Lubomír Prkno se narodil 1. července 1926, během okupace žil v Tlustovousech⁶⁵⁵ čp. 60 a pracoval jako strojní zámečnick.⁶⁵⁶ V květnu 1945 se stal účastníkem Pražského povstání a několik dní se neukázal doma, proto se ho otec Josef vydal do Prahy hledat. Zde jej našel ve sklepě jednoho z domů na Vinohradech mrtvého.⁶⁵⁷ U data jeho smrti je uváděn 6. květen 1945.⁶⁵⁸

4.51 Úvaly

4.51.1 Pomník a hrob obětí 2. světové války

Na místě pomníku jsou pohřbeny oběti květnové revoluce v Úvalech. K jejich pohřbu došlo 12. května 1945, kdy byl ve 2 hodiny odpoledne vypraven z náměstí pohřební průvod do urnového háje na úvalském hřbitově, kde později vznikl i samotný pomník. Hrobku pro padlé zhotovili zdejší dělníci zdarma. Pietního aktu se zúčastnila značná část místního obyvatelstva a také již někteří úvalští občané, kteří se vrátili z koncentračních táborů a věznic.⁶⁵⁹ V lednu 1946 byla nadnesena myšlenka na zhotovení pomníku, která sklidila všeobecnou podporu místních. Zhotoven byl o rok později struhařovským kameníkem Antonínem Štěpánkem.⁶⁶⁰ K jeho odhalení došlo 4. května 1947 za účasti obyvatel a zástupců všech spolků.⁶⁶¹ Jedná se tedy o hrob a pomník zároveň, za samotným hrobem je umístěn hranolový pilíř s plastikou ruky a dvou

⁶⁵⁵ Tlustovousy jsou dnes součástí obce Tuklaty a mají i společný hřbitov, jenž se nachází v Tuklatech.

⁶⁵⁶ MAREK, Jindřich; PEJČOCH, Ivo; PLACHÝ, Jiří a JAKL, Tomáš. *Padlí na barikádách: padlí a zemřelí ve dnech Pražského povstání 5.-9. května 1945. Druhé doplněné a rozšířené vydání.* Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2020. s. 340.

⁶⁵⁷ *Paměti obcí Tuklaty a Tlustovousy 1669-1998.* Tuklaty, 1999. D-10.

⁶⁵⁸ MAREK, Jindřich; PEJČOCH, Ivo; PLACHÝ, Jiří a JAKL, Tomáš. *Padlí na barikádách: padlí a zemřelí ve dnech Pražského povstání 5.-9. května 1945. Druhé doplněné a rozšířené vydání.* Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2020. s. 340.

⁶⁵⁹ Archiv města Úvaly, *Pamětní kniha městyse Úvaly 1945-1961.* s. 12.

⁶⁶⁰ PROCHÁZKA, Vladislav. *Úvaly v průběhu staletí.* Úvaly: Město Úvaly, 2004. s. 50.

⁶⁶¹ Archiv města Úvaly, *Pamětní kniha městyse Úvaly 1945-1961.* s. 61.

vztyčených prstů, v jehož horní části je uveden nápis: „*Věrní v životě i smrti.*“ A v dolní části pak: „*Květen 1945.*“ Zmíněná plastika ruky je identická s tou, která se měla od jara 1946 stát jednotným pomníkem pro všechny padlé bojovníky květnové revoluce. Jejím autorem byl sochař Karel Pokorný, a ačkoliv tento plán nakonec nebyl plošně realizován, lze ji spatřit v některých pražských čtvrtích.⁶⁶² [Příloha č. 242] Kameník Štěpánek se tedy tímto vzorem přinejmenším inspiroval, není však vyloučeno, že by se sochař Pokorný na úvalském pomníku, jež se nachází nedaleko Prahy, sám nepodílel. Dále jsou po obou stranách pomníku umístěny desky z tmavé žuly, na nichž byla původně uvedena jména obětí z května 1945, a to v následujícím pořadí. Vlevo: „*Böhm Karel, Dufek Milan, Jandourek Bohumil, Kožený Josef*“, vpravo: „*Kvíz Jaroslav, Marčín Karel, Michálek Jaroslav, Šlajer František*“. Jméno Milana Dufka bylo později záměrně porušeno a stalo se nečitelným, dnes se již na pomníku vůbec nenachází. Pravděpodobnou příčinu lze vidět ve faktu, že Milan Dufek nežil v Úvalech, nýbrž v Sadské a jeho tělo bylo identifikováno až po samotném pohřbu.⁶⁶³ Je tedy možné, že jeho ostatky byly později z hrobu vyjmuty. Před hrobem je pak položena deska s následujícím nápisem: „*Památce dukelských hrdinů. Prst' z Dukly 1973.*“ Ta byla k pomníku společně s prstí z dukelského bojiště doplněna právě v roce 1973.⁶⁶⁴ Roku 2010 byl pomník zrestaurován a na levou žulovou desku byla přidána jména úvalských občanů, kteří zahynuli vlivem nacistické perzekuce v letech 1939 až 1945 a doplnily tak doposud uváděné vlastence, kteří padli v revolučních dnech. Podoba přidaného textu je následující: „*In memoriam 2010. Čihák Václav. Glücksmann Jaroslav, Jankovský Vladimír. Šámal Otakar.*“ [Příloha č. 240] Součástí obnovy pomníku bylo také přidání dvou zcela nových žulových desek, jež jsou zprava i zleva od pomníku zasazeny do země. Na nich jsou uvedena jména 24 židovských obyvatel, kteří se stali oběťmi holocaustu.⁶⁶⁵ Jejich jména jsou na deskách uvedena takto: „*In memoriam 2010 oběti holocaustu. Schablin Julius. Schablinová Helena. Šulc Viktor. Wantoch Robert. Wantochová Markéta. Weinstein Emanuel. Weinstein Emil. Weinstein František. Weinsteinová Klára. Weinstein Ivo. Zelenka Jindřich. Zelenková Marie. Hellerová Ella. Hellerová Emilie. Hellerová Otilie. Kussi Daniel. Kussiová Adéla. Kussi Arnošt. Kussi Ota. Rezková Ida. Rosenbaum Pavel. Senbaumová Bedřiška. Rosenbaum Jiří. Orliková Eva.*“

⁶⁶² KOURA, Petr. *Druhý život Protektorátu Čechy a Morava: Lidice, pomníky, hrdinové: příspěvek k české vzpomínkové kultuře*. Praha: Pulchra, 2019. s. 62-63.

⁶⁶³ PROCHÁZKA, Vladislav. Úvaly v průběhu staletí. Úvaly: Město Úvaly, 2004. s. 12.

⁶⁶⁴ PSOTA, Jan; KYSELOVÁ, Petra; BEDNÁŘ, Milan; JINDŘICH, Jiří. *Drobné památky v Úvalech a okolí*. Úvaly, 2009. s. 223.

⁶⁶⁵ PROCHÁZKA, Vladislav. Památník obětím války byl zrestaurován. *Život Úval*. Město Úvaly, 2010, roč. 51, č. 6. s. 10.

Karel Böhm se narodil 15. května 1897 v Úvalech, v devatenácti letech byl poslán na ruskou frontu, kde byl jako voják pěšího pluku č. 10 zajat a po necelém roce v zajetí se přihlásil do československých legií. Domů se vrátil v roce 1920 v hodnosti vojína 5. střeleckého pluku „T. G. Masaryka“. Po válce žil v rodných Úvalech v domě čp. 651 a pracoval jako železniční zřízenec. Zúčastnil se Pražského povstání a padnul 6. května 1945 při obraně železničního mostu (Negrelliho viaduktu) v Bubnech.⁶⁶⁶

Bohumil Jandourek viz Pomník obětem květnové revoluce v Úvalech

Josef Kožený se narodil 5. srpna 1892 v Praze, žil v Úvalech čp. 645 a pracoval jako dílenský vedoucí ČSD. Zúčastnil se revolučních bojů v Úvalech, kde byl zraněn a převezen do nemocnice v Českém Brodě. Na následky tohoto zranění zemřel 9. května 1945 v českobrodské nemocnici.⁶⁶⁷

Václav Čihák zahynul v pražských Vysočanech během spojeneckého náletu na průmyslové oblasti, k němuž došlo na Květnou neděli 25. března 1945.⁶⁶⁸

Jaroslav Glücksmann se narodil 6. června 1896 ve Škvorci, v 1. světové válce bojoval v řadách rakousko-uherské armády, po návratu žil s rodinou ve Skutči a pracoval jako pomocný dělník. Stal se členem KSČ a již 17. března 1939 byl zatčen v rámci první zatýkací akce německých bezpečnostních složek v Protektorátu Čechy Morava, po válce často chybně označované jako Aktion Gitter (Akce Mříže), avšak po 3 měsících byl propuštěn. Následně se i s rodinou přestěhoval do Úval, kde bydlel na adrese Chorvatská 644 a pracoval jako obchodní zřízenec. Ihned se zde zapojil do protinacistické rezistence, kdy se přidal k odbojové skupině komunistů z Úval a okolí. Zúčastňoval se ilegálních schůzek, měl na starosti rozšiřování ilegálního tisku a zajišťoval nejrůznější podpůrné akce. Tato činnost trvala až do jeho dalšího zatčení, jež mělo provést pražské gestapo a k němuž došlo nejspíše 1. dubna 1941⁶⁶⁹, odsouzen byl ke 2 letům a 8 měsícům vězení. Držen pak byl postupně na Pankráci, v Pardubicích, Terezíně, Litoměřicích, Bayreuthu, Drážďanech a Gollnowě, odkud byl 31. ledna 1944 propuštěn. Dlouho však na svobodě nezůstal, neboť již 7. července téhož roku byl opět zatčen, tentokrát kolínským gestapem, kam byl z Úval převezen a následně vězněn na Pankráci.⁶⁷⁰

⁶⁶⁶ MAREK, Jindřich; PEJČOCH, Ivo; PLACHÝ, Jiří a JAKL, Tomáš. *Padli na barikádách: padlí a zemřeli ve dnech Pražského povstání 5.-9. května 1945. Druhé doplněné a rozšířené vydání*. Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2020. s. 110.

⁶⁶⁷ Tamtéž. s. 268. srov. Městský úřad Český Brod – matrika a evidence obyvatel. Kniha úmrtí.

⁶⁶⁸ PROCHÁZKA, Vladislav. *Úvaly v průběhu staletí*. Úvaly: Město Úvaly, 2004. s. 286.

⁶⁶⁹ Jako datum zatčení je uváděn i 19. únor 1941.

⁶⁷⁰ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Jaroslav Glücksmann 43553/49, Přesné údaje o účastníku národního boje za osvobození, 10. 02. 1969.

Odtud pak byl 10. října 1944 transportován do koncentračního tábora Flossenbürg.⁶⁷¹ Zemřel 26. března 1945 v saském Zwickau, kde sídlil pobočný tábor výše zmíněného koncentračního tábora a kde byl Jaroslav Glücksmann vězněn pod vězeňským číslem 28897.⁶⁷² Po válce ho prezident republiky vyznamenal in memoriam Československým válečným křížem 1939.⁶⁷³ V Úvalech je po Jaroslavu Glücksmannovi dodnes pojmenována jedna z ulic.

Vladimír Jankovský se narodil 9. září 1898 v Praze, od mládí se věnoval cyklistice, a proto si v dospělosti otevřel prodejnu a opravnu jízdních kol a šicích strojů v Úvalech v Husově ulici čp. 98. Zde také bydlel se svou manželkou Karolínou a synem Emanuelem. Dne 28. června 1942 byl Jankovský na rozkaz kolínského gestapa nečekaně zatčen úvalskými četníky a převezen vlakem do Kolína.⁶⁷⁴ Svědkem zatýkání se stal jeho tehdy čtrnáctiletý syn, se kterým se rozloučil slovy: „*Ahoj, odpoledne budu zpátky.*“⁶⁷⁵ To však ještě netušil, že jej vidí naposledy, neboť byl v rámci tehdy probíhajícího stanného práva odsouzen k trestu smrti a 3. července 1942 popraven u pardubického Zámečku, tudíž v ten samý den, co českobrodští občané Emil Říha s Josefem Bláhou.⁶⁷⁶ Poprava Vladimíra Jankovského byla vykonána v 19.07 večer, ve stejný okamžik jako u zmíněného Říhy.⁶⁷⁷ Na rozdíl od Bláhy s Říhou u něj není dodnes znám přesný důvod, proč došlo k jeho zatčení. Po válce jeho manželka uvedla, že si její muž v roce 1939 přivezl z Prahy legitimaci od jakéhosi „*Ústředního svazu Národního odboje domácího*“ s pořadovým číslem 502. prý k tomu však neudal žádné bližší informace.⁶⁷⁸ Jankovská tím mohla mít na mysli tzv. Ústřední vedení odboje domácího (ÚVOD), tedy orgán, jenž zastřešoval tři nejvýznamnější odbojové organizace (Obrana národa, Petiční výbor „Věrní zůstaneme“, Politické ústředí), ten však vznikl až v roce 1940.⁶⁷⁹ Je tedy otázkou, zda vůbec byl Jankovský do nějaké formy protinacistické rezistence zapojen. Dále se dochovala svědecká výpověď jistého Antonína Moravce z Úval, který jel 3. července v tentýž vlaku, v němž

⁶⁷¹ Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 27.12.2023]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/mp-gluckmann-jaroslav>

⁶⁷² Koncentrační tábor Flossenbürg. Kniha mrtvých. [cit. 20.10.2023]. Dostupné z: <https://www.gedenkstaette-flossenbuerg.de/cs/reserse/kniha-mrtvych>

⁶⁷³ MANDOVÁ, Lenka. Akce Gitter. *Život Úval*. Město Úvaly, 2022, roč. 63, č. 3. s. 23.

⁶⁷⁴ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Vladimír Jankovský 74151/64, Stručný životopis od r. 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 23. 05. 1964.

⁶⁷⁵ Paměť národa. Emanuel Jankovský. [cit. 27.01.2024]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/jankovsky-emanuel-20211102-0>

⁶⁷⁶ KYNCL, Vojtěch. *Děs dýchl do tváře. Heydrichiáda a oběti pardubického Zámečku 1942*. Památník Zámeček Pardubice, 2023. s. 265.

⁶⁷⁷ SOKA Kolín, f. Okresní úřad Český Brod, sign. pres. 624/1942, úmrtní list Vladimíra Jankovského, 03. 07. 1942. srov. Tamtéž, úmrtní list Emila Říhy, 03. 07. 1942.

⁶⁷⁸ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Vladimír Jankovský 74151/64, Stručný životopis od r. 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 23. 05. 1964.

⁶⁷⁹ BRANDES, Detlef. *Češi pod německým protektorátem*. Praha: Prostor, 2019. s. 264-265.

četnictvo převáželo Jankovského a k celé situaci se vyjádřil následovně: „Když zatkli p. Jankovského a vezli ho četníci vlakem do Kolína, náhodou jsem nastoupil do téhož vozu, při čemž na chodbě jsem se setkal s p. Jankovským, který ke mně jako ke známému přistoupil, a prosil mne, abych manželce vyřídil několik věcí mezi nimiž bylo i to, že prohlásil: „Pamatuj si, že na svědomí mne mají Sušankovi“, myslel tím jeho sousedku, která bydlela ve stejném domě jako on.“⁶⁸⁰ Kromě Vladimíra Jankovského byl ten samý den zatčen i úvalský obchodník Tomáš Dvořák, ten se však po šesti týdnech vrátil domů.⁶⁸¹ Také on byl přesvědčen že udání na něj i Jankovského měla na svědomí rodina Sušankova, jež žila stejně jako rodina Jankovských v domě čp. 98 a oba manželé byli členové Vlajky. Vlajkařem byl i jejich syn Zdeněk, který v roce 1945 dokonce vstoupil do vojenské jednotky českých kolaborantů, tzv. Svatováclavské roty.⁶⁸² Udání Dvořáka s Jankovským se však při vyšetřování Mimořádného lidového soudu v Praze u nikoho z rodiny Sušankových neprokázalo.⁶⁸³ O popravě Vladimíra Jankovského se rodina dozvěděla již následující den, tedy 4. července, od jedné z úřednic okresního úřadu v Českém Brodě. Ovšem to, kde byla poprava vykonána a kde skončily jeho ostatky se manželka Karolína a syn Emanuel dozvěděli až po válce, neboť ve strohém úmrtním listu, jenž jim byl vystaven, byla jako místo úmrtí uvedena Praha a kolonka s místem pohřbení byla prázdná.⁶⁸⁴

Otakar Šámal viz Pamětní deska Otakara Šámala v Horoušanech

Jaroslav Kvíz viz Pomník obětem květnové revoluce v Úvalech

Karel Marčín viz Pomník obětem květnové revoluce v Úvalech

Jaroslav Michálek viz Pomník obětem květnové revoluce v Úvalech

František Šlajer viz Pomník obětem květnové revoluce v Úvalech

⁶⁸⁰ SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 2685/46 Václav Sušanek, Zdeněk Sušanek, výpověď svědka Antonína Moravce, 25. 05. 1945.

⁶⁸¹ Stejně jako u všech ostatních obětí z pardubického Záměčku byl popel Vladimíra Jankovského vysypán příslušníky gestapa do Labe. Paměť národa. Emanuel Jankovský. [cit. 27.01.2023]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/jankovsky-emanuel-20211102-0>

⁶⁸² SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 2685/46 Václav Sušanek, Zdeněk Sušanek, výpověď svědka Tomáše Dvořáka, 25. 05. 1945.

⁶⁸³ Tamtéž. rozsudek MLS Praha, 25. 10. 1945.

⁶⁸⁴ Paměť národa. Emanuel Jankovský. [cit. 27.01.2023]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/jankovsky-emanuel-20211102-0>

Julius Schablin se narodil 18. dubna 1872 v Praze a byl zavražděn ve vyhlazovacím táboře Treblinka.⁶⁸⁵

Helena Schablinová se narodila 4. září 1874 v Praze a byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Treblinka.⁶⁸⁶

Viktor Šulc viz Pamětní deska Viktora Šulce v Úvalech

Robert Wantoch se narodil 30. září 1908 ve Svitavách a zahynul v koncentračním táboře Trawniki.⁶⁸⁷

Markéta Wantochová se narodila 17. ledna 1920 a zahynula v koncentračním táboře Trawniki.⁶⁸⁸

Emanuel Weinstein se narodil 25. února 1865 v Petrovicích (tehdy okres Mladá Vožice, dnes okres Benešov) a byl zavražděn ve vyhlazovacím táboře Treblinka.⁶⁸⁹

Emil Weinstein se narodil 21. dubna 1896 a zahynul v koncentračním táboře Trawniki.⁶⁹⁰

František Weinstein se narodil 29. listopadu 1897 v Kozojedech (tehdy okres Český Brod, dnes okres Praha-východ) a 2. srpna 1942 byl zavražděn ve vyhlazovacím táboře Majdanek.⁶⁹¹

Klára Weinsteinová se narodila 21. března 1904 v Úvalech (tehdy okres Český Brod, dnes okres Praha-východ) a zahynula v koncentračním táboře Trawniki.⁶⁹²

Ivo Weinstein se narodil 18. května 1931 v Praze a zahynul v koncentračním táboře Trawniki.⁶⁹³

⁶⁸⁵ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/120423-julius-schablin/>

⁶⁸⁶ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/120421-helena-schablinova/>

⁶⁸⁷ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/131772-robert-wantoch/>

⁶⁸⁸ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/131761-marketa-wantochova/>

⁶⁸⁹ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/139470-emanuel-weinstein/>

⁶⁹⁰ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/132917-emil-weinstein/>

⁶⁹¹ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/132926-frantisek-weinstein/>

⁶⁹² Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/132963-klara-weinsteinova/>

⁶⁹³ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/132942-ivo-weinstein/>

Jindřich Zelenka se narodil 25. března 1871 v Miskovicích (okres Kutná Hora) a byl zavražděn ve vyhlazovacím táboře Treblinka.⁶⁹⁴

Marie Zelenková se narodila 24. června 1870 ve Všeštech (tehdy okres Říčany, dnes okres Praha-východ) a byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Treblinka.⁶⁹⁵

Ella Hellerová se narodila 24. ledna 1879 ve Smržovce (okres Jablonec nad Nisou) a byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁶⁹⁶

Emilie Hellerová se narodila 11. března 1863 v Doubku (tehdy okres Český Brod, dnes okres Praha-východ) a byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Treblinka.⁶⁹⁷

Otylie Hellerová se narodila 24. ledna 1874 v Kouřimi (okres Kolín) a byla zavražděna ve vyhlazovacím táboře Treblinka.⁶⁹⁸

Daniel Kussi se narodil 10. června 1881 v Blatnicích (tehdy okres Stříbro, dnes okres Plzeň-sever) a byl zavražděn ve vyhlazovacím táboře Osvětim.⁶⁹⁹

Adéla Kussiová se narodila 26. června 1882 v Dubči (tehdy okres Říčany, dnes městská část Prahy).⁷⁰⁰

Arnošt Kussi se narodil 16. srpna 1909 v Nýřanech (tehdy okres Stříbro, dnes okres Plzeň-sever) a 23. února zahynul v koncentračním táboře Dachau.⁷⁰¹

Ota Kussi se narodil 25. března 1911 v Nýřanech a 24. března 1945 zahynul v koncentračním táboře Dachau.⁷⁰²

⁶⁹⁴ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/135956-jindrich-zelenka/>

⁶⁹⁵ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/135960-marie-zelenkova/>

⁶⁹⁶ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/92840-ella-hellerova/>

⁶⁹⁷ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/92860-emilie-hellerova/>

⁶⁹⁸ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/93142-otylie-hellerova/>

⁶⁹⁹ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/103676-daniel-kussi/>

⁷⁰⁰ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/103673-adela-kussiova/>

⁷⁰¹ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/103675-arnost-kussi/>

⁷⁰² Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/103679-ota-kussi/>

Ida Rezková se narodila 25. června 1878 a zahynula v židovském ghettu v Rize.⁷⁰³

Pavel Rosenbaum se narodil 28. prosince 1890 v Úvalech, byl tamním statkářem, členem Sokola a velitelem hasičů. Dne 1. září 1939 byl zatčen v rámci akce Albrecht I a jeho majetek byl arizován. V prosinci téhož roku byl transportován do koncentračního tábora Sachsenhausen a v září 1940 byl přemístěn do Dachau s poznámkou „Jude“, i přesto, že nebyl praktikujícím Židem. Zde 10. ledna 1941 Pavel Rosenbaum zemřel a byl zpopelněn v krematoriu v Mnichově. Proti židovské tradici tak bylo Rosenbaumovo tělo zpopelněno. Jeho urna byla 10. února odeslána správě židovského hřbitova v Praze 5 a popel se nakonec dostal do rukou rodiny a ta ho směla uložit na Novém židovském hřbitově na pražských Olšanech, kde se dodnes nachází jeho náhrobek, jenž byl až 80 let po jeho smrti úvalskými občany nalezen.⁷⁰⁴

Bedřiška Rosenbaumová se narodila 14. dubna 1892 v Německém Brodě (dnešní Havlíčkův Brod) a zahynula v koncentračním táboře Trawniki.⁷⁰⁵

Jiří Rosenbaum se narodil 12. dubna 1925 v Úvalech a 6. září 1942 byl zavražděn ve vyhlazovacím táboře Majdanek.⁷⁰⁶

Eva Orlíková se narodila 1. června 1922 v Úvalech a zahynula v koncentračním táboře Trawniki.⁷⁰⁷

4.51.2 Pomník obětem květnové revoluce

Tento pomník z žulových kvádrů, jenž je součástí zdi úvalského hřbitova, je věnován mrtvým barikádníkům, kteří byli v těchto místech během květnového povstání popraveni příslušníky SS. V noci z 5. na 6. května 1945 Úvaly opustila zdejší posádka wehrmachtu a odebrala se na velitelství do Českého Brodu, což bylo pro místní obyvatele podnětem ke stavbě barikád, které byly zbudovány na všech příjezdových komunikacích do města a zároveň byly podminovány všechny mosty a podjezdy. Hned 6. května odpoledne pak došlo mezi německými jednotkami a úvalskými povstalci ke střetu na mostě zvaném Stříbrňák, kde se nacházela jedna z barikád.

⁷⁰³ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/117891-ida-rezkova/>

⁷⁰⁴ MANDOVÁ, Lenka. Úvaly. Pavel Rosenbaum, statkář z Úval. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.uvaly.cz/pavel-rosenbaum-statkar-z-uval/>

⁷⁰⁵ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/118486-bedriska-rosenbaumova/>

⁷⁰⁶ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/118518-jiri-rosenbaum/>

⁷⁰⁷ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/112203-eva-orlikova/>

Ta stála v cestě německým jednotkám generála Reimanna, které postupovaly po státní silnici z Českého Brodu, aby potlačily Pražské povstání.⁷⁰⁸ Mělo se jednat o kolonu zhruba 50 vozidel, kterou tvořil oddíl samohybných protitankových děl Hetzer, prapor tankových granátníků SS, motorizovaný protiletadlový oddíl vyzbrojený rychlopalnými kanóny ráže 37 mm a strážní prapor wehrmachtu.⁷⁰⁹ Po nerovném boji úvalští ustoupili do Klánovického lesa, ale na barikádě byli zajati Milan Dufek s Jaroslavem Kvízem a společně s dříve zajatým Václavem Havlíčkem z Tuklat byli popraveni u hřbitovní zdi.⁷¹⁰ Dalším zajatcem byl úvalský občan Augustin Hanek, kterému se střelbu popravčí čtyři podařilo přežít a po válce na boj na barikádách a tuto hrůznou událost vzpomínal následovně: „*Při národním odboji v Úvalech zúčastnil jsem se osvobozovacího boje při čemž jsem dostal za úkol vyhodit podminovaný most pod přijíždějícími tanky. Při této akci byl jsem ještě se třemi druhy zajat a odsouzen k smrti. Byli jsme postaveni ke hřbitovní zdi a odstřeleni. Já po průstřelu plíc zůstal při plném vědomí nehybně ležet předstíraje, že jsem mrtev. Po odchodu esesmanů byl jsem nalezen čsl. Červeným křížem, ošetřen a odvezen do nemocnice v Českém Brodě.*“⁷¹¹

Ve středu pomníku je umístěna žulová deska s nápisem: „*Zde zemřeli pro věrnost k národu a lásku k zemi dne 6. května 1945 občané Dufek Milan ze Sadské, Havlíček Václav z Tuklat, Kvíz Jaroslav z Úval. Nezapomeňme!*“ Před pomníkem se nachází malý prostor, ohraničený kovovým zábradlím, do něhož jsou zasazeny květiny.⁷¹² [Příloha č. 252, 253] Původně se jednalo pouze o samotnou pamětní desku, jejíž podoba byla od té stávající jiná, avšak její obsah byl stejný, což dokazuje dobová fotografie. [Příloha č. 251] Pomník jako takový musel vzniknout až v pozdějších poválečných letech.⁷¹³ Deska samotná byla odhalena v roce 1945 v rámci oslav 28. října, její slavnostní odhalení a proslov měl v tomto případě na starost I. náměstek MNV Ludvík Příbyl.⁷¹⁴ Národní tělovýchovný výbor v Úvalech pak 11.

⁷⁰⁸ PETRÁŇ, Rudolf. *Podlipanský odboj 1939-1945: zpráva o činnosti okresního národního výboru v Českém Brodě v době předrevoluční a revoluční*. Český Brod: Okresní národní výbor, 1945. s. 22.

⁷⁰⁹ KOKOŠKA, Stanislav. *Praha v květnu 1945. Historie jednoho povstání*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 152.

⁷¹⁰ PETRÁŇ, Rudolf. *Podlipanský odboj 1939-1945: zpráva o činnosti okresního národního výboru v Českém Brodě v době předrevoluční a revoluční*. Český Brod: Okresní národní výbor, 1945. s. 23-24.

⁷¹¹ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Augustin Hanek 60875/48, Stručný životopis od r. 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 21. 02. 1948.

⁷¹² PSOTA, Jan; KYSELOVÁ, Petra; BEDNÁŘ, Milan; JINDŘICH, Jiří. *Drobné památky v Úvalech a okolí*. Úvaly, 2009. s. 219.

⁷¹³ Viz obrazová příloha.

⁷¹⁴ Archiv města Úvaly, *Pamětní kniha městyse Úvaly 1945-1961*. s. 22.

listopadu 1945 uspořádal běh pro muže, ženy a dorost k uctění památky místních obětí národní revoluce.⁷¹⁵

Milan Dufek se narodil 14. listopadu 1926 v Opavě, bydlel ve městě Sadská (okres Poděbrady) v domě čp. 795. Dne 6. května byl během povstání v Úvalech zajat a popraven střelou do týla u hřbitovní zdi.⁷¹⁶

Václav Havlíček se narodil 30. května 1916 v Kounicích (tehdy okres Český Brod, dnes okres Nymburk), před válkou začal pracovat jako konstruktér ve Vojenských telegrafních dílnách v pražských Kbelích, kde setrval i za německé okupace. Zde pak údajně hledal možnosti, jak sabotovat nacistickou válečnou výrobu.⁷¹⁷ V květnu 1945 se zapojil do povstání a jakožto syn strážného tratě v Tuklatech měl přístup do strážního domku, odkud měl dokonalý přehled nejen o pohybu vlaků na železnici, ale i o přesunech německých vojsk po nedaleké státní silnici, na kterou měl výhled. Díky tomu pak podával spolehlivé zprávy úvalským povstalcům.⁷¹⁸ Když 6. května vyrazila z Českého Brodu směrem na Prahu armádní skupina generála Reimanna, došlo prý k výstřelu směrem od Tuklat po německých tancích jedoucích po státní silnici. V domnění, že na ně bylo vystřeleno ze strážního domku, vydali se Němci do Tuklat a našli zde nevinného Václava Havlíčka, kterého následně zajmuli. Ten byl poté společně s úvalskými povstanci popraven střelou do týlu u hřbitovní zdi v Úvalech.⁷¹⁹ Dne 26. června 1946 byl Havlíček vyznamenán Československým válečným křížem 1939 in memoriam.

Jaroslav Kvíz se narodil 11. prosince 1920 v Třebestovicích (okres Nymburk, tehdy okres Český Brod) a v Úvalech žil na adrese Jungmannova 791. Dne 6. května byl popraven střelou do týla u hřbitovní zdi v Úvalech.⁷²⁰

4.51.3 Pamětní deska Františka Šlajera

Dalším místem v Úvalech je tato bronzová pamětní deska, která je věnována oběti květnové revoluce Františku Šlajerovi. Nachází se v Úvalech na rohu ulic Alešova a Vítězslava Nováka,

⁷¹⁵ Běh v Úvalech. *Za svobodné Československo: deník 1. československého sboru v SSSR*. Praha: Oddělení osvěty a propagandy, 1945, roč. 2, č. 274. s. 4.

⁷¹⁶ SOKA Praha-venkov, f. Četnická stanice Úvaly, *Památník četnické stanice Úvaly*. nestr.

⁷¹⁷ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Václav Havlíček 8991/70, Stručný životopis od r. 1939 a podrobné vyličení bojové – odbojové činnosti, 29. 06. 1970.

⁷¹⁸ PETRÁŇ, Rudolf. Podlipanský odboj 1939-1945: zpráva o činnosti okresního národního výboru v Českém Brodě v době předrevoluční a revoluční. Český Brod: Okresní národní výbor, 1945. s. 23.

⁷¹⁹ *Paměti obcí Tuklaty a Tlustovousy 1669-1998*. Tuklaty, 1999. F-89.

⁷²⁰ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Jaroslav Kvíz 48671/49, Potvrzení o účasti na národním povstání, 08. 12. 1949.

kde byl tento účastník úvalského povstání zastřelen. Byla slavnostně odhalena 28. října 1945 úvalským občanem Oldřichem Hanušem.⁷²¹ Deska je osazena na pilíři plotu a je na ní uveden následující text: „*Zde zemřel pro věrnost k národu a lásku k zemi dne 6. května 1945 úvalský občan František Šlajer. Nezapomeňme!*“ [Příloha č. 255] Plot, na němž je deska umístěna, prošel v roce 2023 rekonstrukcí. [Příloha č. 256]

František Šlajer se narodil 27. května 1885 v Újezdu u Plánice (okres Klatovy), povoláním byl krejčí a v Úvalech bydlel společně s manželkou Julií na adrese Jiráskova 519.⁷²² Během povstání v květnu 1945 se jako dobrovolník hlásil na úvalském obecním úřadě, kde však nebyl přijat pro svůj vysoký věk. Nechtěl být nečinný, a i přes tento zákaz se zúčastnil přepadení sanitního vlaku, jenž stál na tamním nádraží. Z něj pak úvalští povstalci získali značné množství zbraní a střeliva. V noci z 5. na 6. května se podílel na stavbě barikád, které měly zabránit německým jednotkám v postupu na Prahu. Domů se vrátil až kolem 14. hodiny, zde se dlouho nezdržel a měl namířeno zpět k barikádám. V té chvíli už však postupující Němci pronikli do Úval a František Šlajer byl nimi po cestě zastřelen.⁷²³ K jeho zabití mělo dojít ze zadu, poté, co utíkal před pronásledujícím německým vojákem, který ho vyzýval k zastavení.⁷²⁴ K incidentu došlo v Alešově ulici, v níž pak bylo Šlajerovo tělo bez povšimnutí ponecháno. První pomoc se mu poté snažila dát příchozí samaritánka Hermina Bilanská, avšak ta ho již zachránit nedokázala.⁷²⁵

4.51.4 Pomník obětem květnové revoluce

Dalším pomníkem, který je věnovaný obětem květnové revoluce roku 1945 je tento žulový obelisk do něhož je zasazena bronzová deska s nápisem: „*Zde zemřeli pro věrnost k národu a lásku k zemi dne 8. května 1945 úvalští občané: Bohumil Jand'ourek, Karel Marčín, Jaroslav Michálek. Nezapomeňme!*“ [Příloha č. 259, 260] Pomník byl odhalen 28. října 1945 II. náměstkem předsedy MNV Františkem Špičkou.⁷²⁶ Je umístěn v Klánovickém lese, dříve zvaném Vidrholec, pod retranslační věží, v poloze známé jako „*Na kostelíku*“. Právě v těchto místech byli výše zmínění muži popraveni německými vojáky. Všichni tři během revolučních dnů vykonávali samaritánskou službu v budově MNV, kde byli 7. května mezi 23. hodinou a

⁷²¹ Archiv města Úvaly, *Pamětní kniha městyse Úvaly 1945-1961*. s. 22.

⁷²² VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., František Šlajer 75176/64, přesné údaje o účastníku národního odboje, 13. 08. 1964.

⁷²³ KAPKOVÁ, Věra. Vzpomínka na Františka Šlajera. *Život Úval*. Město Úvaly, 2005, roč. 46, č. 5. s. 31.

⁷²⁴ O čem psal *Život Úval* před 40 lety. Tamtéž. s. 11.

⁷²⁵ BEDRNA, Jaroslav. *Dny, jež otřásaly nitrem člověka*. 1945. s. 10.

⁷²⁶ Archiv města Úvaly, *Pamětní kniha městyse Úvaly 1945-1961*. s. 22.

půlnocí zatčení německou vojenskou posádkou, jejíž velitelem byl jistý poručík Luftwaffe Meinel, který 6. května vyhlásil v Úvalech stanné právo. Společně s nimi byl zatčen i další úvalský občan Adolf Martínek, jehož jméno bylo uvedeno na seznamu, který zhotovil místní kolaborant Josef Havránek. Ten byl krátce po vypuknutí revoluce společně s dalšími kolaboranty zatčen a pravděpodobně i fyzicky napaden zdejšími povstalci. Na rozkaz německé posádky pak byli ještě ten samý den všichni tamní kolaboranti propuštěni a Němci Úvaly opustili a odebrali se na velitelství do Českého Brodu. Poté, co se německá armáda 6. května 1945 probíla zpět do Úval, předal Josef Havránek svůj seznam německému veliteli. Na seznamu měla být uvedena jména členů Revolučního národního výboru, tak jak si je Havránek zapamatoval ze svého zatčení. Další osoby ze seznamu se Němcům nepodařilo naleznout, ačkoliv po nich ve spolupráci s německým četnictvem po Úvalech usilovně pátrali. Čtveřice Jandourek, Marčín, Michálek a Martínek pak byla vystavena mučení ze strany německých vojáků a následně převezena nákladním autem do lesa Vidrholce, kde měla být popravena. Ještě 8. května dochází k jejich hledání, jelikož německý poručík Meinel dal úvalským občanům své slovo, že nikdo z rukojmích nezahynul. Pátrání po čtveřici zajatců však bylo zpočátku neúspěšné, a to až do dopoledne následujícího dne, tedy 9. května, kdy byla těla Jandourka, Marčina a Michálka nalezena. Nacházela se v mělkém hrobě zaházená hlínou a listím. [Příloha č. 261] Meinel tedy úvalským lhal a k jejich popravě došlo již 8. května ráno. Těla všech tří navíc nesla známky nelidského týrání. Jediný, komu se této hrůzné popravě podařilo vyhnout byl Adolf Martínek, který se při vystupování z vozu vrhnul na jednoho z vojáků popravčí čety a unikl.⁷²⁷ O celé této události si krátce po válce shromáždil zápisky úvalský kronikář Jan Štancl, jejich znění je následující: *„Kolem sedmé hodiny ranní 8. května přijelo před školu veliké nákladní auto. Zajelo zadní částí až před vchod a Jand'ourek, Marčín, Martínek a Michálek poklusem vyhnáni ze školy. Kordonem vojáků nasedli, k nim přistoupil oddíl 7 vojáků, vedených šikovatelem a ozbrojených puškami, samopaly a ručními granáty. Auto se rozjelo směrem ku Praze. Asi uprostřed mezi myslivnou a cestou, jež vede po okraji lesa směrem k Pařezině, zastavilo a šikovatel dal povel k vystoupení. Poněvadž Martínek seděl u kraje, vystupoval první. Sotvaže se ocíl na stupátku, padl celým tělem na vojáka se samopalem a udeřil ho prudce do obličeje. Voják upadl do příkopu a Martínek se dal na útěk do lesa. Ozval se křik, výstřely, avšak Martínek prchal houštím směrem k trati. Byl zasažen jednou střelou do levé strany zad nad lopatkou, třemi ranami byl mu prostřelen kabát a jedna střela mu shodila z hlavy čepici. Těžce zraněný doběhl do Malých Jiren. V domě p. Herčíka byl ošetřen lékařem dr.*

⁷²⁷ PETRÁŇ, Rudolf. *Podlipanský odboj 1939-1945: zpráva o činnosti okresního národního výboru v Českém Brodě v době předrevoluční a revoluční*. Český Brod: Okresní národní výbor, 1945. s. 25-26.

*Dolejším z Velkých Jiren a později převezen do nemocnice na Bulovku. Co se dělo s ostatními, Martínek nevěděl. Byli patrně zavezeni o kus dál, k lesu za myslivnou, a tam zastřeleni. Jejich mrtvoly našel ve středu dne 9. května ráno J. Řezáč z Úval čp. 98, který hledal v lese zbraně. Mrtvá těla ležela vedle sebe, poházena jen slabou vrstvou listí a hlíny.*⁷²⁸

Bohumil Jandourek⁷²⁹ se narodil 29. června 1892 v Sekeřicích (okres Jičín) a společně s rodinou žil v Úvalech v Žižkově ulici čp. 193. I přesto, že byl po návratu z 1. světové války válečným invalidou, pracoval jako jednatel pojišťovny u banky Slavia a po celou dobu okupace materiálně podporoval rodiny uvězněných kolegů.⁷³⁰

Karel Marčín se narodil 13. dubna 1899, žil v Úvalech čp. 575 a pracoval jako vrchní lesní revírní dozorce.⁷³¹

Jaroslav Michálek se narodil 7. prosince 1921, žil v Úvalech čp. 441 a pracoval jako technický úředník.⁷³²

3.51.5 Pomník Miroslava Jenšovského

Pomník připomínající oběť květnové revoluce Miroslava Jenšovského Vyroben je z žulového kamene, do něhož je vsazena deska z černého granitu, na níž je uveden následující nápis: „*Zde padl hrdinnou smrtí v boji za svobodu vlasti Miroslav Jenšovský * 3. 3. 1924 + 6. 5. 1945.*“ [Příloha č. 264] Datum jeho odhalení se mi doposud nepodařilo určit, ale pravděpodobně k němu došlo 28. října 1945, jako u dalších pomníků tohoto typu v okolí.

Miroslav Jenšovský se narodil 3. března 1924, byl amatérským boxerským zápasníkem a během okupace žil v Přišimasech, kam se vracel pěšky po vypuknutí Pražského povstání. Po cestě domů byl však u Škvorecké obory zastřelen německým popravčím komandem.⁷³³

4.51.6 Pamětní deska Viktora Šulce

Pamětní deska úvalského rodáka a režiséra Viktora Šulce, který se pro svůj židovský původ stal obětí holokaustu. Uveden je na ní následující text: „*V tomto domě se dne 7. 3. 1897 narodil*

⁷²⁸ Archiv města Úvaly, zápisky kronikáře Jana Štancla.

⁷²⁹ Jinde uváděn také jako Jandourek.

⁷³⁰ LÍHOVÁ, Hana. Můj otec Bohumil Jandourek. *Život Úval*. Město Úvaly, 1994, roč. 35, č. 5, s. 11.

⁷³¹ SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. Josef Havránek Ls 2633, smuteční oznámení, 12. 05. 1945.

⁷³² Tamtéž.

⁷³³ Archiv města Úvaly, *Kronika Úval 1994*, s. 39-40.

Viktor Šulc režisér Národního divadla v Praze a Národního divadla v Bratislavě zavražděný v nacistickém koncentračním táboře. Osazeno 8. 3. 2014 městam Úvaly.“ Odhalena byla 8. března 2014 na jeho rodném domě čp. 58, jenž se nachází na náměstí Arnošta z Pardubic v Úvalech. Odhalení proběhlo v rámci happeningu „*Pamatuj!*“,⁷³⁴ během něhož se v Úvalech každoročně připomíná tragická událost československých občanů, kteří byli v březnu 1944 zavražděni v plynových komorách vyhlazovacího tábora Osvětim. Během akce zazněly proslovy starosty města MUDr. Jana Šťastného, místní historičky PhDr. Lenky Mandové, kronikáře města RSDr. Vítězslava Pokorného a Mgr. Evy Kyselové z Divadelního ústavu Praha. Ti ve svých řečech vzpomínali nejen na osud Viktora Šulce, ale i dalších úvalských obětí holokaustu. Magistra Kyselová navíc připomněla jeho význam pro české a slovenské divadelnictví. Vzpomínkový akt byl doprovázen Komorním pěveckým sborem Christi Úvaly pod vedením již zmiňovaného doktora Pokorného, který zazpíval v hebrejštině židovské písně Hatikva a Šema Jisra'el. Na závěr zazněla v podání sboru a všech zúčastněných česká státní hymna. Po skončení měli všichni přítomní možnost podepsat petici podporující návrh na udělení Nobelovi ceny za mír siru Nicholasi Wintonovi, jenž se roku 1939 zasloužil o záchranu 669 československých dětí.⁷³⁵

Viktor Šulc se narodil 7. března 1897 v Úvalech do česko-židovské obchodnické rodiny. V roce 1916 narukoval k 9. dělostřeleckému pluku na srbské frontě, kde se dočkal konce války a ve zdraví se vrátil do rodné obce, kde měl převzít rodinný podnik. U Šulce se však po válce kromě poválečného pacifismu naplno projevilo jeho zaujetí pro divadlo, a tak odjíždí do Prahy, kde se postupně s divadlem sbližuje. V roce 1921 vstoupil do komunistické strany a následoval přesun do Berlína, kde žil u své tety a studoval režii. Zde byl ovlivněn tvorbou průkopníka socialistického divadla Erwina Piscatora. Po návratu do Prahy se stal režisérem činohry Národního divadla, v níž působil v letech 1927-1931. Roku 1938 přijal pozvání ředitele Slovenského národního divadla Antonína Drašara, aby se ujal vedení české činohry v Bratislavě. Tamní působení je považováno za vrchol jeho tvorby, mezi nejvýznamnější je považována inscenace *Bílá nemoc* od Karla Čapka. Po Mnichovské dohodě ale byla česká

⁷³⁴ Happening „*Pamatuj!*“ je vzpomínková akce, která se od roku 2013 odehrává v řadě měst České republiky. Připomíná smutnou událost z 8. března 1944, kdy bylo 3792 nevinných mužů, žen a dětí z Československa zavražděno v plynových komorách vyhlazovacího tábora Osvětim. Jedná se o největší masovou vraždu našeho obyvatelstva v historii. Všechny happeningy se zúčastňují místní vokální soubory, které zpravidla na náměstí zazpívají tři písně, jež tehdy 8. března zpívali Čechoslováci jdoucí na smrt – hymna *Kde domov můj* a židovské písně *Hatikva* a *Šema Jisra'el*.

VADŮRA, Petr. Happening *Pamatuj!* připomíná největší vraždu československých občanů. [cit. 11.10.2023]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/happening-pamatuj-pripomina-nejvetsi-vrazdu-ceskoslovenskych-obcanu-8025923>

⁷³⁵ PROCHÁZKA, Vladislav. Vzpomínkové setkání *Pamatuj! Život Úval*. Město Úvaly, 2014, roč. 55, č. 4. s. 5.

činohra na Slovensku rozpuštěna a Šulc se vrátil zpět do Čech. Krátký čas působil v pražském Švandově divadle, avšak po 15. březnu 1939 se uchýlil do rodných Úval. Po čase se přidával ke kočovným divadelním společnostem, to už ovšem pod pseudonymy Vít Suk či Ivan Suk. I přesto, že měl údajně možnost útěku z vlasti, zůstal se svojí matkou v Úvalech, odkud byl společně s dalšími židovskými obyvateli odvečen do koncentračního tábora, kde zahynul.⁷³⁶ Přesné datum úmrtí Viktora Šulce není doposud známo a autoři se v něm rozcházejí. Transportován byl z Úval nejprve na židovské shromaždiště v Kolíně, kde ho 5. června 1942 nacisté zařadili do transportu AAb, č. 38 směřujícího do Terezína a odtud hned 12. června do transportu AAk, č. 318, jenž měl za cíl koncentrační tábor Trawniki, v němž Šulcova stopa mizí.⁷³⁷ Je tedy možné, že zemřel právě zde, čemuž se přiklání i Eva Kyselová, která se Šulcovým životem a tvorbou zabývala v rámci svého doktorandského výzkumu.⁷³⁸ V literatuře se však objevuje jako datum úmrtí také rok 1945, konkrétně vyhlazovací tábor Osvětim. Právě tady měl být Šulc na příkaz gestapa zavražděn krátce před příchodem Rudé armády.⁷³⁹ Úředně byl prohlášen za mrtvého až v roce 1949.⁷⁴⁰

4.51.7 Stolpersteine

Stolpersteine, česky též kameny zmizelých, jsou dlažební kostky s mosazným povrchem, jež jsou umístěny do chodníků před domy obětí holokaustu a nacistického režimu.⁷⁴¹ Město Úvaly se v rámci bývalého okresu Český Brod stalo první obcí, která oběti z řad židovského obyvatelstva takto připomněla. K jejich položení došlo 16. srpna 2018, kdy Úvaly na pozvání vedení města navštívil Gunter Demnig, který je autorem celého projektu a kameny zmizelých jezdí osobně pokládat po celé Evropě. Jednalo se o celkem osm kamenů, jež připomínají památku rodiny Weinsteinových, Zelenkových a Viktora Šulce. Umístěny jsou na náměstí Arnošta z Pardubic před domy čp. 2 a 58.⁷⁴² [Příloha č. 265]

⁷³⁶ KYSELOVÁ, Eva. Viktor Šulc. *Život Úval*. Město Úvaly, 2012, roč. 53, č. 10. s. 7-8., CHURANĚ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. Díl II. Praha: Libri, 1998. s. 206., PROCHÁZKA, Vladimír. *Národní divadlo a jeho předchůdci*. Praha: Academia, 1988. s. 511-512.

⁷³⁷ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.10.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/128928-viktor-sulc/>

⁷³⁸ KYSELOVÁ, Eva. Viktor Šulc. *Život Úval*. Město Úvaly, 2012, roč. 53, č. 10. s. 8.

⁷³⁹ CHURANĚ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. Díl II. Praha: Libri, 1998. s. 206. srov. PROCHÁZKA, Vladimír. *Národní divadlo a jeho předchůdci*. Praha: Academia, 1988. s. 512.

⁷⁴⁰ Úvaly. Viktor Šulc a rodina Šulcova. [cit. 11.10.2023]. Dostupné z: <https://www.uvaly.cz/viktor-sulc/>

⁷⁴¹ Wikipedia. Stolpersteine. [cit. 13.04.2024]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Stolpersteine>

⁷⁴² BORECKÝ, Petr. Úvaly mají své první Kameny zmizelých. *Život Úval*. Město Úvaly, 2018, roč. 59, č. 9. s. 9.

Další čtyři kameny byly odhaleny 8. března 2024 a podobně jako u pamětní desky Viktora Šulce proběhla tato akce v rámci happeningu „*Pamatuj!*“. Položeny byly před dům čp. 65 v Riegrově ulici a věnovány jsou rodině Rosenbaumových, jejichž statek dříve stál v těchto místech.⁷⁴³

Jindřich Zelenka viz Pomník obětem 2. světové války v Úvalech

Marie Zelenková viz Pomník obětem 2. světové války v Úvalech

Emanuel Weinstein viz Pomník obětem 2. světové války v Úvalech

Klára Weinsteinová viz Pomník obětem 2. světové války v Úvalech

Emil Weinstein viz Pomník obětem 2. světové války v Úvalech

František Weinstein viz Pomník obětem 2. světové války v Úvalech

Ivo Weinstein viz Pomník obětem 2. světové války v Úvalech

Viktor Šulc viz Pamětní deska Viktora Šulce v Úvalech

Pavel Rosenbaum viz Pomník obětem 2. světové války v Úvalech

Bedřiška Rosenbaumová viz Pomník obětem 2. světové války v Úvalech

Jiří Rosenbaum viz Pomník obětem 2. světové války v Úvalech

Eva Orlíková viz Pomník obětem 2. světové války v Úvalech

4.51.8 Hrob vojáka Rudé armády

V hrobě je pochován staršina (praporčík) Ivan Ivanovič Sadovoj, jenž zemřel v Úvalech na následky nehody v říjnu 1945. Pomník nad jeho hrobem byl zhotoven a odhalen v roce 1947.⁷⁴⁴ Na jeho vrcholku je umístěna rudá pěticípá hvězda a do jeho středu je vsazena deska s tesaným nápisem v azbuce a pod ním je tento nápis v češtině: „*Hrdinové, nikdy nezapomeneme!*“ [Příloha č. 266, 267]

Ivan Ivanovič Sadovoj se narodil v roce 1913 v ukrajinském městě Kamenec Podolský, byl praporčíkem Rudé armády a zemřel následkem nehody, ke které došlo 3. října 1945

⁷⁴³ POKORNÝ, Vítězslav; HAVRÁNKOVÁ, Zdeňka. *Pamatuj!!! Život Úval.* Město Úvaly, 2024, roč. 65, č. 4. s. 18.

⁷⁴⁴ PROCHÁZKA, Vladislav. *Úvaly v průběhu staletí.* Úvaly: Město Úvaly, 2004. s. 50.

v Úvalech.⁷⁴⁵ Tento sovětský voják, jemuž se zde klanělo několik úvalských generací jako padlému osvoboditeli, měl údajně zemřít po pádu z kradeného kola.⁷⁴⁶ Dle některých měl zase v opilosti spadnout pod jedoucí sovětský tank.⁷⁴⁷

4.51.9 Hrob německých vojáků

Na úvalském hřbitově se rovněž nachází hrob, v němž by měli být pochováni tři, podle jiných informací až pět německých vojáků. Ti měli být v květnu 1945 v Úvalech vyloženi z projíždějícího sanitního vlaku a pochováni do neoznačeného hrobu na zdejší hřbitov.⁷⁴⁸ V nedávných letech byla pravděpodobně z iniciativy někoho z místních u hrobu zhotovena kamenná deska s následujícím textem: „*Hrob německých vojáků padlých ve 2. světové válce. 1939–1945.*“ [Příloha č. 268] Tento hrob je jediným místem bývalého politického okresu Český Brod, kde jsou připomenuti padlí Němci.

4.52 Velenka

4.52.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Pomník byl tradičně věnován nejprve obětem 1. světové války a k jeho odhalení došlo 30. září 1928. Náklady na zhotovení činily 20 000 korun a autorem pomníku se stal sochař Rudolf Kabeš, který realizoval řadu podobných plastik na mnoha místech republiky. Jedná se o sloup postavený na pyramidálním čtyřstupňovém podstavci, kolem něhož jsou znázorněny postavy, představující odchod do války, válku a návrat z vojny. Na sloupu stojí socha legionáře držící štít s reliéfem českého lva a palmu vítězství. Jména padlých vojáků z Velenky jsou uvedena na třech nápisových deskách u paty pomníku. V základech pomníku jsou uloženy prsti z legionářských bojišť u Zborova a Doss Alto V roce 1960 byla k pomníku doplněna žulová deska se jmény obětí 2. světové války z řad tamního obyvatelstva. Na té je vyryt text v následující podobě: „*Umučeni nacisty 1939–1945. Červený Rudolf, Dvořák Karel, Strnad*

⁷⁴⁵ Evidence válečných hrobů. Úvaly. [cit. 25.12.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2103-28350&srn=sadovoj&st=0&>

⁷⁴⁶ Úvalsko. Neznámé místo posledního odpočinku vojáků nacistického Německa. [cit. 25.02.2024]. Dostupné z: <http://www.uvalsko.cz/2015/06/misto-posledniho-odpocinku-vojaku.html>

⁷⁴⁷ ENC, Petr; SKALA, Harald. *Nezvěstný*. Ústí nad Labem: AOS Publishing, 2020. s. 129.

⁷⁴⁸ Úvalsko. Neznámé místo posledního odpočinku vojáků nacistického Německa. [cit. 25.02.2024]. Dostupné z: <http://www.uvalsko.cz/2015/06/misto-posledniho-odpocinku-vojaku.html>

Václav, Seidl Jaroslav. ⁷⁴⁹ [Příloha č. 270] Zajímavostí je, že na tuto desku bylo zaneseno i jméno Rudolfa Červeného, ačkoliv zahynul až v roce 1946.

Rudolf Červený se narodil 22. listopadu 1911 ve Velence (okres Nymburk, tehdy okres Český Brod), od roku 1936 pracoval u policie a v roce 1941 byl na vlastní žádost propuštěn. V květnu 1945 se zúčastnil pražského povstání, v říjnu téhož roku se znovu přihlásil do služby a nechal se přeložit do Liberce, kde se stal štábním strážmistrem SNB. V lednu 1946 vyšetřoval krádež motocyklu, z které byl podezříván sedmnáctiletý Němec Josef Kuntosch, jenž byl za války členem Hitlerjugend. Červený Kuntosche vypátral a v momentě, kdy jej předváděl na služebnu SNB, ho podezřelý střelil do týla. Postřelený Rudolf Červený byl převezen do nemocnice, kde 16. ledna 1946 zemřel. Dcera zavražděného strážmistra se o pravé příčině smrti svého otce dozvěděla až v roce 2016, kdy mu byla v Liberci odhalena pamětní deska.⁷⁵⁰

Karel Dvořák se narodil 30. srpna 1909 v obci Počepice (okres Příbram), během okupace žil na pražském Břevnově, na adrese Boleslavova 130 a pracoval jako vedoucí prodejny na Vinohradech. Dne 24. dubna 1941 byl zatčen gestapem a vězněn postupně na Pankráci, v Terezíně a Mauthausenu. Důvodem jeho zatčení byla finanční podpora ilegálních pracovníků a žen, jejichž muži byli uvězněni nebo byli v exilu. Když byl z Malé pevnosti Terezín transportován do Mauthausenu, nacházel se v jeho vězeňských dokladech nápis „*Návrat nežádoucí*“, kterým gestapo opatrovalo doklady těch, kteří se neměli z koncentračních táborů vrátit domů. Karel Dvořák následně 11. dubna 1942 v Mauthausenu zahynul. Po válce byl in memoriam vyznamenán Československým válečným křížem 1939. Důvod, proč je jméno Karla Dvořáka uveden na pomníku ve Velence může být ten, že odtud mohla pocházet jeho žena Marie, která zde po jeho zatčení žila společně s jejich dítětem žila.⁷⁵¹

Václav Strnad se narodil 16. dubna 1908 ve Velence, pracoval jako účetní a s manželkou Libuší a dvěma dětmi žil v obci Chotoviny (okres Tábor) čp. 57. Dne 7. května 1943 byl zatčen gestapem a 23. srpna téhož roku byl transportován do koncentračního tábora Buchenwald, kde byl vězněn pod vězeňským číslem 17168. Zde 9. února 1945 zahynul během spojeneckého

⁷⁴⁹ Viz informační tabule u pomníku.

⁷⁵⁰ JANEČKOVÁ, Bronislava; VOCHOMŮRKA, Jiří. Zbytečná smrt. Jak kluk z Hitlerjugend zabil Čecha, dostal francouzské vyznamenání a stal se špiónem. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/zbytecna-smrt-jak-kluk-z-hitlerjugend-zabil-cecha-dostal-francouzske-vyznamenani-6943088>

⁷⁵¹ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Karel Dvořák 315508/95, Přesné údaje o účastníku národního boje za osvobození, 08. 09. 1995.

bombardování.⁷⁵² Jeho jméno je uvedeno také na pomníku obětem světových válek v Chotovinách.⁷⁵³

Jaroslav Seidl se narodil 18. března 1921 a v roce 1942 byl totálně nasazen do Německa, kde pracoval v jedné z továren nedaleko Drážďan. Roku 1944 byl zatčen a uvězněn v koncentračním táboře Neuengamme. V závěru války byl tábor evakuován a tisíce vězňů, včetně Jaroslava Seidla, bylo transportováno do Lübecku, kde nastoupili na německou zaoceánskou loď Cap Arcona. Ta byla 3. května 1945 po útoku britského královského letectva potopena a Jaroslav Seidl byl jedním z 4 500 lidí, kteří zde přišli o život.⁷⁵⁴ Jednalo se o čtvrtou největší námořní katastrofu v dějinách lidstva.⁷⁵⁵

Václav Smrkovský se narodil 21. září 1897 ve Velence. Během 1. světové války bojoval v řadách rakousko-uherské armády na ruské frontě, než byl 18. března 1917 zajat a vězněn. Poté 2. září 1917 vstoupil do československých legií, kde se v hodnosti vojína dočkal konce války a 31. prosince 1919 se vrátil do Československa.⁷⁵⁶ Po svém návratu byl převeden k četnictvu a v letech 1936–1939 byl velitelem četnické stanice Nové Huti pod Nižborem. V roce 1939 byl pensionován a od května téhož roku začal působit v odbojové organizaci Obrana národa.⁷⁵⁷ Četnický nadporučík Antonín Šťovíček, který Smrkovského do odboje zverboval, jej pověřil velením skupiny v Nové Huti pod Nižborem. Zde postupně vytvořil vojenský útvar a s pomocí tamních důlních dělníků se mu podařilo vybudovat arzenál výbušnin. Za tuto činnost byl 5. dubna 1940 zatčen a 25. ledna 1943 odsouzen k trestu smrti. Trest byl vykonán v berlínské věznici Plötzensee, kde byl Václav Smrkovský 7. června 1943 popraven gilotinou.⁷⁵⁸ Pravděpodobně se jednalo o příbuzného místopředsedy ČNR a pozdějšího komunistického politika Josefa Smrkovského, který z Velenky taktéž pocházel.

4.52.2 Hrob Rudolfa Červeného

Zavražděný štábní strážmistr SNB Rudolf Červený je pohřben v rodinné hrobce na hřbitově v obci Velenka. Na náhrobním kameni ho připomíná tento nápis: „*Rudolf Červený štábní pol.*

⁷⁵² Arolsen archives. Osobní složka Václava Strnada.

⁷⁵³ Evidence válečných hrobů. Chotoviny. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z:

<https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE3112-10804&mt=chotoviny&st=0&>

⁷⁵⁴ Arolsen archives. Osobní složka Jaroslava Seidla.

⁷⁵⁵ Wikipedia. Cap Arcona. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Cap_Arcona

⁷⁵⁶ Legie 100. Václav Smrkovský. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://legie100.com/krev-legionare/100443/>

⁷⁵⁷ Četnická stanice Nová Huť pod Nižborem. Historie stanice. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:

<https://csnizbor.webnode.cz/historie/>

⁷⁵⁸ Gedenkstätte Plötzensee. Václav Smrkovský. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.gedenkstaette-ploetzensee.de/totenbuch/recherche/person/smrkovsky-vaclav>

strážmistr zákeřně zavražděn nacisty 15. 1. 1946 ve věku 34 r. Nezapomeneme.“ Vedle textu je vyobrazen portrét Rudolfa Červeného. [Příloha č. 273] Hrob byl do této podoby upraven pravděpodobně až někdy po roce 2016, kdy se Červeného dcera dozvěděla o pravé příčině smrti svého otce.⁷⁵⁹

Rudolf Červený viz Pomník obětem 1. a 2. světové války ve Velence

4.53 Vítice

4.53.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

V horní části obce Vítice se nachází pomník obětí 1. a 2. světové války a jedná se o hrubě opracovaný monolit, do něhož je vsazena černá leštěná nápisová deska s následujícím textem: „*Obětem světových válek. 1914–1918. 1939–1945.*“ [Příloha č. 275] Prostor kolem pomníku je vysypán kačirkem a je obehnán nízkým kovovým plotem.

4.54 Vrátkov

4.54.1 Pamětní deska Oskara Lojky

Pamětní deska je věnována československému letci RAF Oskaru Lojkovi a nachází se na letišti ve Vrátkově. Letiště bylo založeno v roce 2004 Ing. Františkem Adamcem a zdejší piloti přijali čestný název „*311. perut*“. A právě v té léta zmiňovaný Oskar Lojka, který se narodil v nedaleké obci Přišimasy. K odhalení desky došlo 3. září 2005 a zúčastnili se ho i dva bývalí příslušníci 311. československé bombardovací perutě, plukovníci letectva ve výslužbě JUDr. Lubomír Úlehla a Petr Uruba.⁷⁶⁰ Jedná se o plechovou desku na jejímž vrcholu je vyobrazen bombardér B-24 Liberator a znak 311. perutě, pod nimi se nachází text se základními životopisnými údaji Oskara Lojky. Na desce se nacházejí i jména zbylých členů posádky bombardéru Liberator 995, na jehož palubě Lojka léta, a který byl v březnu 1944 sestřelen. [Příloha č. 276]

⁷⁵⁹ JANEČKOVÁ, Bronislava; VOCHOMŮRKA, Jiří. Zbytečná smrt. Jak kluk z Hitlerjugend zabil Čecha, dostal francouzské vyznamenání a stal se špiónem. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/zbytecna-smrt-jak-kluk-z-hitlerjugend-zabil-cecha-dostal-francouzske-vyznamenani-6943088>

⁷⁶⁰ Letiště Vrátkov. Historie. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://letistevratkov.cz/historie/>

Oskar Lojka se narodil 10. prosince 1916 v Přešimasech (tehdy okres Český Brod, dnes okres Kolín), vystudoval šest tříd reálného gymnázia a posléze se vyučil typografem. Od října 1937 konal vojenskou prezenční službu a byl zařazen do slovenské Trnavy k Pěšímu pluku 23 „*Amerických Slováků*“, zde jako voják československé armády prožil odstoupení pohraničních území Německu a v řadách Pěšího pluku 73 absolvoval nasazení na maďarské i polské hranici. Po 15. březnu 1939 byl demobilizován, s nastalou situací se ovšem nesmířil a rozhodl se vzniklý Protektorát Čechy a Morava opustit. K tomu se odhodlal až 15. února 1940, kdy se vydal vlakem z Prahy do Uherského Hradiště, a ještě ten samý den přešel pešky v oblasti Velké Javořiny Bílé Karpaty a dostal se do Nového Mesta nad Váhom. Poté ilegálně překročil maďarskou hranici, na cestě do Budapešti byl ale zadržen maďarskou vojenskou hlídkou a převezen do vězení, kde byl držen zhruba měsíc. Následně byl transportován na hranice se Slovenskem a předán slovenské finanční strážci, podařilo se mu ale uprchnout a znovu se dostal do maďarské metropole. Zde se přihlásil na francouzském konzulátu, kde se mu dostalo pomoci a obdržel lístky na vlak do Bělehradu, z něj se pak přesunul do Istanbulu a hned nato do Bejrútu. Odtud vyplul lodí do Marseille, kam doplul 25. května 1940 a v jihofrancouzském Agde byl zařazen jako voják pěchoty k 7. rotě 2. pěšího pluku, formující se 1. československé divize. V jejích řadách se Lojka zúčastnil nasazení československých jednotek při obranných bojích ve Francii. Po francouzské kapitulaci na poslední chvíli odplul na loď Mohamed Ali-el-Kebir, která 7. července 1940 doplula do anglického Liverpoolu.⁷⁶¹

Jako řada dalších Čechoslováků se dostal do tábora Cholmondeley Park a dočasně zde pracoval jako kuchař v důstojnické jídelně. Dne 13. července 1940 byl zařazen k II. pěšímu praporu 1. čs. brigády, 18. října téhož roku byl ale přemístěn od pozemního vojska k doplňovacímu středisku československého letectva v Cosfordu. Zde vstoupil 26. října 1940 do řad britského Královského letectva a až do 10. června 1941 čekal na své definitivní zařazení, než byl převelen k pozemnímu personálu 312. československé stíhací peruti. U té sloužil až do dubna 1942 a postupně byl povýšen až do hodnosti četaře, následně byl zařazen do výběru osob pro pilotní výcvik. Musel však nastoupit do kurzu letecké teorie, jenž byl povinný pro všechny adepty, kteří neměli žádné předchozí letecké zkušenosti a trval zhruba tři měsíce. Na závěr byla skládána náročná zkouška, po níž byl v případě úspěšného zakončení, každý uchazeč připuštěn k základnímu pilotnímu výcviku, jehož obsahem bylo už i praktické létání na cvičných letounech. Po úspěšném absolvování základního leteckého výcviku byl společně se svými

⁷⁶¹ ADAMEC, František. *Liberator. 995 se nevrátil: 311. československá bombardovací peruť RAF a příběh osmi letců osádky kapitána Otakara Žanty*. Praha: Epoque, 2021. s. 193-198.

spolužáky převelen do Kanady k dalšímu výcviku, kam je po čtyřdenní plavbě přeplavila známá loď Queen Elizabeth. V Kanadě byl po dalším úspěšném výcviku přiřazen do školy pokračovacího pilotního výcviku, tato škola již byla určena pouze pro budoucí piloty vícemotorových, především bombardovacích letounů. I tu Lojka úspěšně završil a získal kvalifikaci pro pilotování bombardovacích letounů, navíc byl povýšen do britské hodnosti Sergeant.⁷⁶²

Na přelomu listopadu a prosince 1943 se lodí přesunul zpátky do Velké Británie, kde byl jako pilot přidělen k 311. československé bombardovací peruti a musel absolvovat řadu cvičných letů v letounech Liberator s posádkou kapitána Otakara Žanty, ke které byl přiřazen. Dne 7. března 1944 byl povýšen do hodnosti rotného a hned 13. března se zúčastnil teprve svého třetího operačního letu, ze kterého se však nikdo z Lojkovi posádky nevrátil. Jejich letoun byl totiž sestřelen při hlídce nad Biskajským zálivem. Hned 14. března byla zorganizováno pátrání po jejich zmizelém letounu, to však nepřineslo žádné výsledky a těla členů posádky nebyla nikdy nalezena.⁷⁶³ Za zmínku stojí, že konce války se nedožili ani rodiče Oskara Lojky, kteří měli zahynout 14. února 1945 během amerických náletů na Prahu.⁷⁶⁴ V únoru 1947 byl in memoriam povýšen na štábního rotmistra letectva v záloze a k definitivnímu uznání a ocenění jeho zásluh došlo v roce 1991, kdy byl in memoriam povýšen do hodnosti plukovníka.⁷⁶⁵

4.55 Vykáň

4.55.1 Hrob vojáků Rudé armády

Jedná se o hrob dvou vojáků Rudé armády, kteří zde po cestě zemřeli na následky dříve utrpěných válečných zranění a byli tu 12. května 1945 pochováni. Jmenovali se Fjodor Mjasnikov a Nikolaj Ovsov. Je umístěn na vykáňském hřbitově, kde k němu byl 9. května 1946, během oslav výročí osvobození, odhalen náhrobní kámen. Náhrobek financoval Místní národní výbor ve Vykáni a jeho náklady činily 3 380 korun. Během odhalení pronesl slavnostní řeč českobrodský učitel a zástupce spolku přátel SSSR Josef Brt, následně položili zástupci tamních komunistů a Místního národního výboru na hrob věnce. Dívčí sbor poté zazpíval sovětskou hymnu a píseň „Zasvistaly kozačeňky“.⁷⁶⁶ Text na náhrobku je psán azbukou, pod ním se

⁷⁶² ADAMEC, František. *Liberator. 995 se nevrátil: 311. československá bombardovací peruť RAF a příběh osmi letců osádky kapitána Otakara Žanty*. Praha: Epoque, 2021. s. 198-202.

⁷⁶³ Tamtéž. s. 202-212.

⁷⁶⁴ Tamtéž. s. 193

⁷⁶⁵ Tamtéž. s. 213.

⁷⁶⁶ SOKA Nymburk, f. Národní škola Vykáň, *Pamětní kniha školy 1945-1967*. s. 14-15.

nachází tento česky psaný nápis: „*Našim osvoboditelům vděční občané 9. 5. 1945.*“ [Příloha č. 278]

4.56 Výžerky

4.56.1 Pomník obětem 1. a 2. světové války

Zdejší pomník, jehož autorem se stal místní kameník František Koutek, byl odhalen 9. září 1923 a věnován obětem 1. světové války z Výžerek. Současně s jeho odhalením byla za pomník vysazena lípa svobody a pod ní do hloubky jednoho metru vložili místní obyvatelé láhev obsahující pamětní list. Během německé okupace pak byla tato schránka vykopána a bývalým starostou Františkem Skálou zakopána kdesi ve stráni u pískovcového lomu. Skála si však toto místo neoznačil, a tak nebyla láhev nikdy nalezena. Pomník má podobu stély a je zhotoven z červeného nučického pískovce.⁷⁶⁷ V jeho horní části se nachází znak ČSR a pod ním je do pomníku vsazena deska z černého leštěného mramoru, na níž jsou uvedena jména tamních obětí 1. světové války. Po skončení 2. světové války byla na pomník dodatečně přidána obdobná mramorová deska, tentokrát se jmény obětí z let 1939–1945. Podoba jejího textu je následující: „*Frant. Skála 1906–1945. Jiří Břečka 1927–1945.*“ [Příloha č. 279]

František Skála se narodil 23. února 1906 ve Výžerkách (tehdy okres Český Brod, dnes okres Praha-východ), ale společně s manželkou žil ve Strašnicích na adrese Krátká 31, kde pracoval jako obchodník. Během Pražského povstání se stal příslušníkem 21. čety revolučního velitelství RR 48 Strašnice, kde zasáhl do bojů o vysílačku. V tomto boji dne 6. května 1945 padnul, příčinou jeho smrti byl průstřel hrudníku. Po válce byl vyznamenán Československým válečným křížem 1939 in memoriam.⁷⁶⁸

Jiří Břečka se narodil v roce 1927⁷⁶⁹ a žil ve Výžerkách čp. 11, roku 1944 byl nasazen na nucené práce v Bavorsku, kde v roce 1945 zahynul.⁷⁷⁰

⁷⁶⁷ SOkA Kolín, f. Archiv obce Výžerky, *Pamětní kniha obce Výžerky 1926-1966*. s. 130-131.

⁷⁶⁸ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., František Skála 152528/47, Potvrzení o odbojové činnosti, 30. 11. 1947.

⁷⁶⁹ Tento rok je uveden na pomníku, kronika obce Výžerky však uvádí rok 1924.

⁷⁷⁰ SOkA Kolín, f. Archiv obce Výžerky, *Pamětní kniha obce Výžerky 1926-1966*. s. 145.

4.57 Vyžlovka

4.57.1 Pamětní deska Jaroslava Budského

Pamětní deska z černého leštěného kamene, umístěná na domě čp. 99 ve Vyžlovce, je věnována zdejšímu rodákovi Jaroslavu Budskému, který byl před tímto domem v květnu 1945 zajat německými vojáky. Odhalena byla v poválečných letech, a kromě portrétu Budského je na ní uveden i následující nápis: „*Při čestném výkonu obrany vlasti byl z těchto míst dne 6. 5. 1945. německými okupanty odveden, neznámo kam, Jaroslav Budský z Vyžlovky, nar. 11. 6. 1918. Vše co měl – vlasti dal.*“ [Příloha č. 281]

Jaroslav Budský se narodil 11. června 1918 ve Vyžlovce a během druhé světové války byl společně s bratrem Cyrilem nasazen na nucenou práci v Německu. Oba pracovali v berlínské továrně na výrobu součástek do letadel. O tři roky mladší Cyril byl po čase kvůli nemoci poslán domů, staršímu Jaroslavovi se podařilo vrátit do rodně Vyžlovky až v dubnu 1945. Nedokázal ale nečinně sedět doma a chtěl se zapojit do odboje, což se mu v květnu 1945 podařilo, když vykonával funkci spojky mezi Vyžlovkou a okolními obcemi. Dne 6. května 1945 byl zajat německou hlídkou, když se na kole vracel domů do Vyžlovky směrem od Kozojed, a to přímo před domem čp. 99, kde bydlel. K zatčení došlo, protože u něj byl při kapesní prohlídce nalezen revolver. Ihned poté byl zmlácen, spoután a odvezen na německé vojenské velitelství do Jevan, sídlící v budově hotelu Wagner (později známého jako hotel Moskva). Když to zjistila Budského matka, šla ihned poprosit zdejšího řídícího učitele Václava Říhu, který uměl německy, aby v Jevanech poprosil o jeho propuštění.⁷⁷¹ Do jevanského hotelu byli ten samý den postupně přivezeni i další zajatci, jedním z nich byl i partyzán Fridolín Helebrant,⁷⁷² kterému se u stanoviště pořádkové hlídky před domem čp. 9 podařilo zastavit osobní automobil s německými důstojníky. Povstalci Němce odzbrojili a ukořistili jejich auto, které však zdejší hostinský František Bejšovec odmítl ukrýt na dvoře jeho hostince v čp. 10. Helebrant se s ním proto vydal na velitelství partyzánské skupiny v Mukařově. U nedalekých Louňoviček byl ale při incidentu s ozbrojenou německou hlídkou postřelen do stehna, zajat a nákladním vozem Waffen-SS eskortován zpět do Vyžlovky. Po cestě byli zajati další členové pořádkové hlídky, konkrétně Antonín Fürst, Václav Fürst, Ing. Horák, Karel Vojáček a Josef Sedláček. Ve Vyžlovce pak Jaroslav Pokorný, František Pokorný, Alois Bohata a Jan Dvořák, které označili zmiňovaní důstojníci, jenž byli před tím odzbrojeni. Všichni muži byli nejdříve nuceni dlouho

⁷⁷¹ Z historie Vyžlovky – pokračování. *Vyžlovák*. Obecní úřad Vyžlovka, 2016, roč. 18, č. 1. s. 4.

⁷⁷² Fridolín Helebrant se narodil 8. června 1904 v Řetenicích u Teplíc a pracoval jako obuvník v Babicích u Říčan.

PADEVĚT, Jiří. *Krvavé finále: jaro 1945 v českých zemích*. Praha: Academia, 2015. s. 124.

stát čelem ke zdi s rukama nad hlavou, poté požadoval velitel hlídky vysvětlení, proč byli důstojníci zadrženi a kde jsou jejich zbraně. Tento rozhovor tlumočil Josef Sedláček, který se přítomnému veliteli snažil vysvětlit, že zbraně byly odebrány pouze do úschovy a nebyly nikým použity. Hned nato nechal německý velitel propustit muže zajaté cestou do Vyžlovky a rozkázal, aby všichni, co se zúčastnili ukořistění auta a zbraní, byli převezeni do výše uvedeného hotelu Wagner. Zde se setkali s Jaroslavem Budským, jenž byl zajištěn již dopoledne. Němci pokračovali ve výsleších, než v noci všechny převezli do budovy dnešní základní školy v Kostelci nad Černými lesy, kde měla sídlo tamní vojenská posádka. Postřeleného Fridolína Helebranta tu ošetřil kostelecký lékař Josef Havlíček a následující den byli všichni muži kromě něj a Jaroslava Budského po intervenci bývalého starosty Vyžlovky Jana Šťastného a řídicího učitele Václava Říhy propuštěni.⁷⁷³ Byli drženi ve sklepě pod budovou školní jídelny, kam Němci uvěznil i několik povstalců z Kostelce, ti všichni ale byli průběžně propuštěni díky přimluvě zdejšího Němce Huberta Kadlčíka. Jeden z nich, Jiří Srb, na chvíle svého zajetí v roce 2001 vzpomínal: „*Odvedli nás do školy k výslechu do sborovny. Noc jsme strávili zavřeni ve sklepě u školní jídelny v přístavbě. Zde jsem mluvil s Budským a partyzánem z Vyžlovky, kteří byli zatčeni se zbraní. Byli jsme poslední Češi, kteří je viděli živé! Za nás se přimluvil Němec Kadlčík a ráno jsme byli propuštěni!*“⁷⁷⁴ Po válce se před Mimořádným lidovým soudem v Praze o situaci zajatců v kostelecké škole zmínil i Němec Kadlčík, který tou dobou vykonával v Kostelci funkci tlumočnicka u zdejší vojenské posádky. Na rozdíl od jiných uvedl, že do Kostelce byly v noci přivezeny pouze tři osoby a žádná konkrétní jména neuváděl, avšak z jeho slov je nanejvýš jasné, že se jednalo o Budského s Helebrantem. Kadlčíkova výpověď zněla takto: „*Byl jsem svým nadřízeným velitelem z Kolína od Technische Nothilfe z Kolína dán k dispozici místnímu posádkovému veliteli npor. Deutschovi jako tlumočnick. Jednou v noci, datum nevím, přivezl poručík Löfler od jevanské posádky tři civilisty (muže) z nich jeden byl raněn do zadnice a dva byli zdraví, mladí hoši. Nad těmito muži měl býti v Kostelci nad Černými lesy vykonán rozsudek, jak hlásil poručík Löfler npor. Deutschovi, veliteli posádky. Deutsch se proti tomu vzepřel, že v Kostelci n. Č. l. není žádná popravčí bouda, že popravu nedovolí a když to nařídilo komando v Českém Brodě, aby si to samo provedlo. Při tom Deutsch říkal Löflerovi, aby si to nebral na svědomí, že je příměří a když si to nařídilo komando v Českém Brodě, aby si to samo provedlo. Když se Deutsch proti popravě vzepřel, odvedli ony mladé muže ve škole do sklepa. Co se stalo s těmito zadrženými mladíky nevím, jenom npor. Deutsch mi řekl, že je*

⁷⁷³ PADEVĚT, Jiří. *Krvavé finále: jaro 1945 v českých zemích*. Praha: Academia, 2015. s. 124-125.

⁷⁷⁴ BOHATA, Jiří. Naši fotbalisté na hřišti s německými okupanty v r. 1945. *Černokostelecký zpravodaj*. Kostelec nad Černými lesy, 2023, č. 4. s. 21.

odvezli na komando do Českého Brodu. Mám dojem, že oni mladíci z Čes. Brodu odvezeni nebyli, neb při odchodu transportu německého vojska z Českého Brodu někteří uprchlíci tam museli nechat zavazadla. Pokud se pamatuji ono komando mělo název *Nachrichten Pferdaufklerden Abteilung 617*, jehož velitelem byl nějaký major. Jel jsem s tímto transportem až do Kláštera Teplá u Mariánských Lázní, kde bylo shromážděno zajatců. O osudu oněch dvou mladíků ničeho nevím, kdy a kam byli odvázeni.⁷⁷⁵ Z jeho vyjádření je zřejmé, že Budský s Helebrantem museli být transportováni do Českého Brodu, ale není zcela jasné kdy, a zda vůbec do Českého Brodu došli. S největší pravděpodobností byli oba cestou popraveni, jejich těla však nebyla nikdy nalezena. I přes poválečné pátrání se nepřišlo na žádné bližší informace.⁷⁷⁶ Pozůstalí Fridolína Helebranta měli s odstupem času podezření, že dvojice mohla být zavražděna za účelem krádeže dokladů a civilních šatů, a že se za ně vydává některý z německých válečných zločinců.⁷⁷⁷

4.57.2 Pomník konce 2. světové války

Druhým místem paměti v obci Vyžlovka je tento pomník, jež připomíná datum konce 2. světové války v Evropě. Nachází se na zdejší návsi v těsné blízkosti pomníku obětem 1. světové války. Jedná se o nízký žulový kámen, do něhož je zlatým písmem vyryt následující nápis: „8. V. 1945 konec II. světové války. Osvobození ČSR od fašistické okupace.“ [Příloha č. 284] Podle znění nápisu je zřejmé, že k jeho odhalení došlo pravděpodobně někdy po roce 1989. Je tedy klidně možné, že nahradil pomník Rudé armády, pokud tu nějaký dříve byl.⁷⁷⁸

4.57.3 Pamětní deska Karla Pavlíka

Dalším místem, které připomíná kapitána Karla Pavlíka je tato pamětní deska, umístěná na budově školy a obecního úřadu ve Vyžlovce. [Příloha č. 285] K jejímu odhalení došlo 28. října 2023 a obsahuje stručný Pavlíkův životopis, včetně zmínky o tom, že byl žákem a krátce i učitelem na zdejší škole. Akci doprovázela malá výstava k osobnosti kapitána Pavlíka,

⁷⁷⁵ SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. Hubert Kadlčík Ls 2839/46, výpověď Huberta Kadlčíka, 07. 09. 1945.

⁷⁷⁶ Z historie Vyžlovky – pokračování. *Vyžlovák*. Obecní úřad Vyžlovka, 2016, roč. 18, č. 1. s. 4.

⁷⁷⁷ Hellebrand Fridolin. *Služba repatriantům: zprávy repatričního odboru ministerstva obrany, práce a sociální péče všem vracejícím se do vlasti*. Praha: Mladá fronta, 1945, č. 58. s. 3.

⁷⁷⁸ Ten sice žádný z pramenů nezmiňuje, jeho existenci však nelze zcela vyloučit.

situovaná ve školní budově. V té se pak odehrála přednáška o konci 1. republiky.⁷⁷⁹ Z celého výčtu se jedná o nejnovější pamětní desku v bývalém politickém okrese Český Brod.

Karel Pavlík viz Kenotaf Karla Pavlíka v Kostelci nad Černými lesy

4.58 Zvánovice

4.58.1 Pamětní deska Aloise Páce

Tato pamětní deska je věnovaná zvánovickému rodákovi Aloisovi Pácovi, který byl zavražděn příslušníkem Waffen-SS v únoru 1945. Deska je umístěna na návsi obce Zvánovice v těsné blízkosti pomníku obětí 1. světové války a odhalena byla v roce 2005.⁷⁸⁰ Uveden je na ní následující text: „*Alois Pác 24. 10. 1900 + 7. 2. 1945. Zdejší rodák. Zakladatel obuvnického družstva Snaha Mnichovice. Zastřelen před koncem války.*“ [Příloha č. 286]

Alois Pác se narodil 26. října 1900 ve Zvánovicích a byl majitelem velkovýrobní obuvi v Mnichovicích. Zde také společně s rodinou žil v domě čp. 57 na dnešním Masarykově náměstí.⁷⁸¹ Své podnikání provozoval v prvním patře tehdejší Panské hospody, jež se nacházela v nárožním domě čp. 9⁷⁸² u Pražské ulice.⁷⁸³ Dne 7. února 1945 přišel do Pácovi kanceláře SS-

⁷⁷⁹ Vyžlovka. Kpt. Pavlík. [cit. 15.05.2024]. Dostupné z:

<https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fvyzlovka.cz%2Fwp-content%2Fuploads%2F2023%2F10%2Fkpt.-Pavlik-plakat.pptx&wdOrigin=BROWSELINK>

⁷⁸⁰ Místopisy. Zvánovice. [cit. 29.09.2023]. Dostupné z:

<https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/9549/zvanovice/pamatky-turistika/>

⁷⁸¹ VÚA-VHA Praha, f. Spisy žadatelů o osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., Alois Pác 150786/47, potvrzení Místního národního výboru v Mnichovicích, 26. 09. 1945.

⁷⁸² V 80. letech byla tato budova zbourána.

KABÁTOVÁ, Klára. Kam na pivo? Restaurace a hospody v Mnichovicích. *Život Mnichovic*. Městský úřad Mnichovice, 2020, roč. 61, č. 8. s. 3.

⁷⁸³ MAREČEK, Antonín. *Mnichovické pomněnky*. Mnichovice: Město Mnichovice, 2012. s. 75.

Untersturmführer Nikolaj Omeljanovič-Pavlenko⁷⁸⁴ z SS-Kavallerie-Schule Göttingen⁷⁸⁵ za účelem opravy své obuvi. V tu samou chvíli vstoupil do místnosti také poštovní zřízenec Václav Soukup, který přinesl několik peněžních poukázek a žádal Páce o jejich podepsání, aby mohl Pácovi vyplatit peníze. Ten dal v daný okamžik přednost Soukupovi, sednul si za psací stůl a začal poukázky podepisovat. To Pavlenka natolik rozčílilo, že Páce uhodil pěstí do spánku. Úder byl tak prudký, že Pác spadnul i s židlí na zem. Poté Pavlenko vytáhl z pouzdra pistoli a šestkrát na ležícího Páce vystřelil, při čemž ho zasáhl do hlavy, ruky i těla a Pác do několika minut zemřel. Po tomto incidentu se vrah vydal na tamní četnickou stanici, kde měl pronést následující větu: „Zastřelil jsem Páce pro urážku německé uniformy.“ Ihned nato byl mnichovickými četníky zadržen a bylo telefonicky vyrozuměno gestapo v Benešově, které však nařídilo, aby byl Pavlenko okamžitě propuštěn. Mělo se totiž jednat o syna ukrajinského generálmajora Ivana Omeljanoviče-Pavlenka, který se po obsazení Ukrajiny Němci dal do německých služeb a v roce 1945 žil právě v Mnichovicích, kam za ním přijel syn Nikolaj na návštěvu.⁷⁸⁶ Pácovo tělo bylo převezeno do krematoria v pražských Strašnicích a teprve 2. března 1945 zpopelněno. Jeho urnu rodina dostala až po válce.⁷⁸⁷ Aloise Páce připomíná také pamětní deska umístěná na fasádě domu čp. 729 na Masarykově náměstí v Mnichovicích.⁷⁸⁸

⁷⁸⁴ Nikolaj Omeljanovič-Pavlenko se narodil 10. prosince 1922 v Poděbradech, byl synem ukrajinského generálmajora carské armády Ivana Omeljanoviče-Pavlenka (*1881) a jeho ženy Fatimy (*1895), která pocházela z ruské šlechtické rodiny. Pavlenkův otec sloužil do roku 1917 v carské armádě, potom vstoupil do ukrajinské armády, kde mimo jiné funkce byl i velitelem tzv. Osvobozených kozáků v Charkově. V prosinci emigroval z Ruska do Československa a od roku 1922 bydlel v Praze. Zde absolvoval uměleckou akademii, po jejímž ukončení živil rodinu prodejem vlastních obrazů. Během dalších let se rodina zdržovala na různých místech, např. v Užhorodě, na Haličsku a Volyňsku. Po obsazení Polska německou armádou byl Němci dosazen jako úředník do cukrovaru v Lublinu, kde pracoval do roku 1942. Následně vstoupil do německé armády a byl jmenován velitelem 109. strážního praporu, který byl nasazen proti partyzánům v prostoru ukrajinského města Ovruch. V roce 1943 mu bylo povoleno vytvořit ukrajinskou národní armádu a za tímto účelem byl také odvelen do německého štábu v Rovně. V březnu 1944 se Ivan Omeljanovič-Pavlenko s manželkou přestěhoval ze Samboru v Haliči do středočeské obce Mnichovice, kde dle poznatků Pavlenko starší vyžadoval pro svou rodinu značné výhody a byl velmi bezohledný. Mladý Nikolaj sloužil u německého wehrmachtu, kde zůstal přibližně do podzimu 1944 a dosáhl hodnosti poručíka, než vstoupil do jednotek Waffen-SS a byl zařazen k SS-Kavallerie-Schule v Göttingenu. V únoru 1945 pobýval u rodičů v Mnichovicích, kteří zde žili až do 23. března 1945, kdy se údajně přestěhovali do Karlových Varů. Při pozdějším šetření však nebyl jejich pobyt v Karlových Varech potvrzen, celá rodina tak pravděpodobně uprchla před postupující Rudou armádou do Německa. V roce 1974, kdy se případem Pácovi vraždy zabývala Československá vládní komise pro stíhání nacistických válečných zločinců, bylo zjištěno, že Nikolaj Omeljanovič-Pavlenko zemřel v roce 1962 v americkém městě Denver, ve státě Colorado.

ABS, f. V/MV, sign. V-17871 MV, uložení vyšetřovacího spisu, 21. 10. 1974.

⁷⁸⁵ Tato škola byla ke konci války přesunuta do výcvikového prostoru Waffen-SS na Benešovsku a rozpuštěna do místních jezdeckých výcvikových jednotek.

KMOCH, Pavel. *Konec pánů Benešovska: SS-Stadt Böhmen, Ortsgruppe der NSDAP Beneschau, Wallenstein a ti druzí*. Praha: Academia, 2021. s. 131.

⁷⁸⁶ SOkA Praha-venkov, f. Četnická stanice Mnichovice, *Památník četnické stanice Mnichovice*. s. nestr.

⁷⁸⁷ ABS, f. Správa vyšetřování StB – Stíhání nacistických válečných zločinců, sign. 325-16-6, výslech svědka Jaroslava Páce, 27. 01. 1972.

⁷⁸⁸ Evidence válečných hrobů. Mnichovice. [cit. 03.10.2023]. Dostupné z:

<https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2122-2599&mt=mnichovice&st=0&>

4.59 Žernovka

4.59.1 Pomník Arnošta Vykoukala

Jediný pomník v obci Žernovka, jenž se vztahuje k období 2. světové války, je věnován zdejšímu rodákovi a opatovi kláštera benediktinů v Praze Emauzích, Arnoštu Vykoukalovi. Ten zemřel roku 1942 během věznění v koncentračním táboře Dachau. Pomník se nachází v ulici Kameníků vedle Vykoukalova rodného domu a je umístěn na vyvýšeném místě, k němuž vede několik schodů. Zhotoven je nákladem obce z hrubě opracované žernovské žuly, vytěžené v místním kamenolomu a v jeho středu je zasazena leštěná žulová deska s následujícím textem: „Zde se narodil 7. května 1879 p. Arnošt Vykoukal OSB. Opat kláštera benediktinů v Praze Emauzích. Umučen v Dachau 9. září 1942.“ [Příloha č. 289, 290] Odhalen a posvěcen byl 22. června 2018, kromě představitelů obce a tamních obyvatel se slavnosti zúčastnili i zástupci Emauzského kláštera a mukařovské farnosti. Odhalení doprovodila také dramatizace připomínající poslední chvíle Arnošta Vykoukala v koncentračním táboře, o kterou se postarali členové amatérského divadelního spolku DIPONA z nedalekých Louňovic.⁷⁸⁹

Arnošt Vykoukal se narodil 7. května 1879 v Žernovce do rodiny zdejšího hostinského Vincence Vykoukala. Po studiích u benediktinů do tohoto řádu vstoupil, konkrétně v pražském Emauzském klášteře. Dále vystudoval filosofii v Praze a teologii v německém Beuronu. V roce 1906 byl vysvěcen na kněze a po roce 1918, kdy německá část emauzské komunity opustila Československo, byl Vykoukal jmenován převorem kláštera a roku 1925 nakonec opatem. Od této chvíle zažívaly Emauzy duchovní rozkvet, ovšem pouze do začátku německé okupace, jelikož v roce 1941 byl klášter okupačními úřady uzavřen a jeho komunita byla rozehnána. Vykoukal žil poté nějaký čas pod dozorem nacistů v Plzni, avšak v srpnu 1942 byl zatčen a zavlčen do koncentračního tábora Dachau, kde dne 9. či 10. září 1942 zemřel.⁷⁹⁰ V knize *Almanach Dachau: kytice událostí a vzpomínek...* jsou poslední dny opata Vykoukala popisovány, příčinou jeho smrti měly být akutní průjmy spojené s onemocněním úplavicí.⁷⁹¹ Po smrti byl zpopelněn a jeho popel rozptýlen. Jméno Arnošta Vykoukala je rovněž uvedeno na hrobce emauzských benediktinů na Vyšehradském hřbitově.⁷⁹²

⁷⁸⁹ ČADILOVÁ, Kateřina. Pamětní deska se vzpomínkou na opata Arnošta Vykoukala. *Obecní zpravodaj pro Mukařov, Srbín a Žernovku*. Obec Mukařov, 2018, roč. 4, č. 4. s. 3.

⁷⁹⁰ Wikipedia. Arnošt Vykoukal. [cit. 30.11.2023]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Arno%C5%A1t_Vykoukal

⁷⁹¹ FALTUS, Emanuel (ed.). *Almanach Dachau: kytice událostí a vzpomínek*. Praha: Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu, 1946. s. 64.

⁷⁹² Wikipedia. Arnošt Vykoukal. [cit. 30.11.2023]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Arno%C5%A1t_Vykoukal

4.60 Ždánice

4.60.1 Památník obětím nacismu

V blízkosti státní silnice Praha – Kutná Hora, na kopci zvaném „Panák“ u obce Ždánice, začal v roce 1935 na popud agrární mládeže vznikat monumentální památník, věnovaný Republikánské straně, a především jejímu někdejšímu předsedovi Antonínu Švehlovi.⁷⁹³ Ten tak měl nahradit zde přítomný pískovcový pylon, který připomínal výstavbu historicky první serpentiny na území Rakouska, jež překonávala prudké převýšení mezi obcemi Oleška a Ždánice.⁷⁹⁴ Základní kámen Švehlova památníku byl položen v neděli 29. září 1935 za velké účasti agrárního dorostu a zástupců zemědělských korporací z okresů celého „*Prokúpkova kraje*“, ⁷⁹⁵ jenž byl takto nazýván podle agrárního politika Adolfa Prokúpků. Vše začalo průvodem z obce Ždánice na zmíněný kopec, kde promluvili politické i regionální osobnosti, na závěr následovaly poklepy zástupců jednotlivých okresů na základní kámen.⁷⁹⁶ Cílem bylo vytvořit místo, kde bude vzpomenu na hlavní zakladatele agrární strany, jemuž by vévodil pomník samotného Antonína Švehly. Stavba vznikala podle projektu architekta Oktáva Koutského, který navrhl postavit železobetonový půlkruh, dlouhý 27 m, jenž bude položen na šesti žulových pylonech.⁷⁹⁷ Výška každého z pylonů je 8 m a průměr 1 m, výška železobetonového půlkruhu je pak 1 m.⁷⁹⁸ Na vnitřní straně půlkruhu byl umístěn nápis: „*Těm, kdo se zasloužili o hospodářskou a politickou svobodu zemědělského lidu.*“ Každý z pylonů nesl bronzovou destičku se jménem zasloužilého agrárního politika a jejich znění bylo zleva doprava následující: „*Jan Antonín Prokúpek, Adolf Prokúpek, Stanislav Kubr, Alfons Šťastný, Otakar Srdínko, Bohumír Bradáč*“. Před mohutný památník byl postaven dva metry vysoký blok z leštěné švédské žuly s bustou Antonína Švehly v trojnásobné životní velikosti, jejímž autorem se stal akademický sochař Cyril Zatloukal. [Příloha č. 292-298] Náklady na stavbu byly hrazeny z dobrovolných sbírek a příspěvků hospodářských záložen, práci vykonali zdarma

⁷⁹³ HOZNAUEROVÁ, Libuše. *Historie Zásmyk, pokračování*. Zásmyky: Městský úřad Zásmyky, 2012. s. 217.

⁷⁹⁴ PSOTA, Jan. *Ždánice – Sdanicz. Náš region Nymbursko – Kolínsko*. Praha: A11 s.r.o., 2022, roč. 17, č. 9. s. 10.

⁷⁹⁵ Termín „*Prokúpkův kraj*“ byl používán v období 1. republiky pro oblast tvořenou soudními okresy Kouřim, Kutná Hora, Kolín, Čáslav a Uhlířské Janovice. Dohromady měřil 1429 km² a zahrnoval 414 obcí. Název byl odvozen od příjmení Adolfa Prokúpků (1868-1934), který byl nejen agrárním politikem, ale také významnou osobností v oblasti zemědělství a průmyslu na Kolínsku počátkem 20. století.

FLOSSOVÁ, Irena. Proměny vymezení Sázavska a jeho začlenění do vyšších územních a správních celků. *Sázavsko*. Sázava: Archa, 1994, roč. 2, č. 2. s. 74.

⁷⁹⁶ Slavnost položení základního kamene k velkému památníku agrarismu na ždánickém kopci u Kouřimě. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1935, roč. 30, č. 229. s. 12.

⁷⁹⁷ Památník agrarismu u Kouřimě. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1936, roč. 31, č. 132. s. 3.

⁷⁹⁸ Švehlův pomník na ždánickém kopci u Kouřimě. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1936, roč. 31, č. 144. s. 5.

zdejší obyvatelé.⁷⁹⁹ Odhalení památníku bylo naplánováno na neděli 21. června 1936 a již dopředu deník *Venkov* avizoval, že spoje do Ždánic budou posilněny a na místě bude instalováno rozhlasové zařízení, aby i ten nejvzdálenější účastník zřetelně slyšel proslovy osobností.⁸⁰⁰ V dopoledních hodinách nejprve proběhla v místním kostele zádušní mše a od druhé hodiny odpolední se již řadil průvod, který ve tři hodiny vyrazil k památníku, v jehož čele stála Selská jízda, Sokolové a legionáři.⁸⁰¹ Tam bylo po vztyčení vlajky minutou ticha vzpomenu na nedávno zesnulého politika agrární strany Františka Staňka a úvodní proslov ke zhruba pěti tisícům lidí pak pronesl poslanec Oldřich Suchý. Jeho proslov deník *Venkov* shrnul takto: „*Prohlásil, že památník byl vytvořen na věčnou paměť těch, kteří vlévali do srdcí zemědělců odvahu, nadšení a sílu, která pak uskutečňovala jejich politické a hospodářské úspěchy. Zdůraznil pak zvláště, že kult Antonína Švehly znamená víc, než hlásit se ke jménu, znamená otevřeně se přiznávat k jeho učení a podle jeho učení žít a pracovat.*“ Po něm se ujal slova předseda Republikánské strany Rudolf Beran, který ždánický památník nazval „*zemědělským Slavínem*“. Během jeho projevu shodilo bombardovací letadlo 1. leteckého pluku ze Kbel k pomníku věncem jako projev úcty armády k památce bývalého předsedy vlády Antonína Švehly a bývalého ministra národní obrany či zemědělství Bohumíra Bradáče. Za zvuků hudby z Libuše pak byla snata rouška ze Švehlova pomníku a zároveň odhaleny desky na pilířích se jmény agrárníků. Následně byly k pomníku položeny věnce republikánského dorostu všech okresů Prokúpkova kraje a sbor žáků měšťanské školy v Kouřimi zazpíval Smetanovu píseň „*Proč bychom se netěšili*“. Za zvuků Fučíkových fanfár, přednesených trubačským sborem selských jezdců byla slavnost ukončena. Kromě již jmenovaných osobností na akci nechyběly ani další elity z řad Republikánské strany jako předseda poslanecké sněmovny Jan Malypetr, ministr vnitra Josef Černý či ministr zemědělství Josef Zadina. Naopak ministra národní obrany Františka Machníka tu zastupoval generál Vladimír Přikryl. Na samý závěr dokonce dorazil kardinál Karel Kašpar, který se právě vracel se svou družinou z návštěvy Uhlířských Janovic a mohl tak vzdát poctu památce Antonína Švehly a dalších. Kašparův příjezd komentoval *Venkov* následovně: „*Jeho přítomnost vzbudila mezi venkovským lidem zvláštní pozornost.*“⁸⁰²

⁷⁹⁹ HOZNAUEROVÁ, Libuše. *Historie Zásmyk, pokračování*. Zásmyky: Městský úřad Zásmyky, 2012. s. 217.

⁸⁰⁰ Odhalení Švehlova památníku ve Ždánicích. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1936, roč. 31, č. 142. s. 4.

⁸⁰¹ Švehlův pomník na ždánickém kopci u Kouřimě. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1936, roč. 31, č. 144. s. 5.

⁸⁰² U Ždánic na Kouřimsku odhalen největší Švehlův památník v republice. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1936, roč. 31, č. 146. s. 3.

Ždánický monument se tak stal největším památníkem Antonína Švehly v tehdejší republice a podle toho sklízel i zájem veřejnosti, což dokládá např. zájezd šedesáti amerických Sokolů v červnu 1938, kteří v rámci cesty do Kutné Hory ve Ždánicích zastavili, aby uctili památku osobností Agrární strany.⁸⁰³ Toto období však netrvalo dlouho, jelikož s příchodem německé okupace byl památník na popud okupantů zrušen, tudíž busta, destičky se jmény a nápis na oblouku musely být odstraněny.⁸⁰⁴

Po druhé světové válce místo zelo prázdnotou, proto začaly vznikat nápady, co s takto monumentální stavbou dál. S prvním z nich se lze setkat v březnu 1946 v krajském komunistickém týdeníku *Úder*, který uvádí: „*Právě to, že tento památník jest daleko viditelný, dalo vzniknout myšlence, kterou schválí zajisté celé široké okolí. Má býti památníkem a společným hrobem našim bratrům ze Sovětského svazu i našim kamarádům, kteří s nadšením položili životy za svobodu naší vlasti. Tento památník by byl zároveň výstrahou těm, kdož dosud nepochopili, že se již nevrátí minulá doba, že se nevrátí vláda těch, kteří s lehkým srdcem prodali nebo oželeli naši svobodu.*“⁸⁰⁵ Z uvedené citace je zjevné, že tamní komunisté chtěli památník využít v první řadě jako pietní místo věnované vojákům Rudé armády a při této příležitosti si neodpustili ani pomyslné kopnutí do předmnichovské vlády agrárníků. O měsíc později přichází další článek, v němž už je památník nazýván „*agrárníckou šibenicí*“. V tuto dobu se již blížil okamžik 1. výročí osvobození, proto chtěla místní KSČ společně se sociálními demokraty místo co nejrychleji zrestaurovat a věnovat ho Rudé armádě. Proti tomu však měli vystoupit zdejší lidovci, kteří údajně usilovali o zasvěcení památníku monsignorovi Janu Šrámkovi, jejich návrh byl ale ihned zavržen. Další stranou, jež se ve Ždánicích angažovala byli národní socialisté, ti chtěli památník uvést do podoby, v níž byl před jeho zrušením. Jeden z členů této strany se prý dokonce vydal do Kolína, kde pátral po původní Švehlově bustě a ostatních částech památníku. Vrátil se však s nepořízenou, neboť všechny tyto bronzové části byly v době války patrně rozlity pro potřeby zbrojního průmyslu nacistického Německa.⁸⁰⁶ O budoucnosti památníku, který byl v období okupace předán do majetku obce Ždánice, jednal na jaře 1946 Místní národní výbor. Zde se nakonec odhlasovalo, že bude zrestaurován na Krajský památník odboje a toto usnesení posléze schválil i Okresní národní výbor v Kolíně. Místní rada osvětová pak rozeslala do okresů Kolín, Kutná Hora a Český Brod dotazníky, ve kterých žádala národní výbory o zaslání jmen umučených občanů v koncentračních táborech či

⁸⁰³ Američtí Sokolové u Švehlovy mohyly na Ždánickém kopci. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1938, roč. 33, č. 146. s. 5.

⁸⁰⁴ HOZNAUEROVÁ, Libuše. *Historie Zásmyk, pokračování*. Zásmyky: Městský úřad Zásmyky, 2012. s. 218.

⁸⁰⁵ Dobrá myšlenka ždánických občanů. *Úder: Krajský orgán KSČ v Kolíně*. Kolín, 1946, roč. 2, č. 10. s. 6.

⁸⁰⁶ Kolem ždánického památníku. *Úder: Krajský orgán KSČ v Kolíně*. Kolín, 1946, roč. 2, č. 14. s. 6.

padlých v odboji během šesti let okupace, jež by pak byla na nový pomník vytesána. Nazpátek dostali celkem 186 jmen ze zmíněných okresů a Místní rada osvětová se ve spolupráci s komunisty, sociálními demokraty a dobrovolnými hasiči dala ihned do práce na obnově místa. I v tento okamžik se ale do věci promítla politická nevraživost a přípravy se tak potýkaly s odporem některých zdejších obyvatel.⁸⁰⁷ Úder o těchto neshodách napsal: „*Je zajímavé, že to byli též někteří členové MNV, kteří zrestaurování památníku nejprve odhlasovali, a při sestavování pracovního výboru odmítli spolupracovat při jeho budování. To ale neodradilo členy pracovního výboru, aby ustali v práci, naopak dali se ještě s větší chutí do práce. Již tento měsíc bude na něj umístěno všech 186 jmen padlých a umučených občanů v koncentracích a v odboji. Tato jména, rovněž jako sám památník, nám budou připomínat hrozných 6 let okupace a otevřou oči těm, kteří dnes se za Němce a fašisty přimlouvají.*“⁸⁰⁸ Tak tedy nikoliv Rudé armádě, ale obětem z řad českých vlastenců byl nakonec nově zhotovený pomník věnován. V reakci na dřívější nápis, který byl na Švehlově památníku uveden, si však autor článku neodpustil následující poznámku: „*Nyní bude památník zasvěcen opravdu těm, kteří se zasloužili.*“⁸⁰⁹ Jeho odhalení bylo naplánováno na sobotu 6. července 1946 a dopředu se počítalo s účastí krojovaných organizací jako Sokol, Junák, Sbor dobrovolných hasičů a mnoha dalších z celého kraje.⁸¹⁰ Nepřetržitý déšť byl patrně jedním z důvodů, že se na akci ve finále sešlo pouze několik set lidí.⁸¹¹ Příchozí mohli již z dálky spatřit nový nápis na oblouku památníku, jenž měl následující podobu: „*Vám, kdož jste pro vlast trpěli a umírali, z vděčnosti k národu na paměť a k výstraze!*“ [Příloha č. 301] Slavnostní akt byl zahájen přehlídkou čestné roty a jednotek Sboru národní bezpečnosti, kterou vedl plukovník Konopásek, který zde zastupoval ministra národní obrany Ludvíka Svobodu. Poté se ujali slova předseda ONV v Kolíně Josef Vaníček a ihned po něm předseda ONV v Českém Brodě Josef Kovář. Ti ve svých projevech uctili památku všech obětí, ale oba jakožto členové KSČ nezapomněli ve svých řečech zmínit „budování lepších zítřků“ a „věrnost vládě Klementa Gottwalda“. Jako hlavní řečník pak promluvil již zmíněný plukovník Konopásek, který připomněl, že na totéž datum připadá den upálení Mistra Jana Husa a poukazoval na podobnosti Husova boje za samostatnost s bojem českých vlastenců proti německým okupantům a dále na stále hrozící nebezpečí z jejich strany. Při posledních Konopáskových slovech byl z žulového obelisku stržen černý přehoz,

⁸⁰⁷ Těm, kteří se zasloužili. *Úder: Krajský orgán KSČ v Kolíně*. Kolín, 1946, roč. 2, č. 25. s. 3.

⁸⁰⁸ Tamtéž.

⁸⁰⁹ Tamtéž.

⁸¹⁰ Tamtéž.

⁸¹¹ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 148.

který zahaloval jména všech 186 obětí. Následně byly k pomníku položeny věnce a na závěr byl zazpíván chorál „*Ktož jsú boží bojovníci*“ a československé hymny.⁸¹²

V roce 1948 byla jména obětí z pomníku odstraněna, údajně proto, že obsahoval i jména židovských obětí.⁸¹³ Není však dosud znám žádný oficiální dokument, který by tento rok, a především důvod potvrdoval. Žulový obelisk byl tedy přebroušen do podoby, v níž se nachází dodnes a nese následující text: „*Obětem nacismu a padlým bojovníkům v boji za svobodu 1938–1945.*“ V období normalizace byl památník zcela jistě využíván, konkrétně kolínským Okresním výborem Československého svazu protifašistických bojovníků, což dokládají tři články z první poloviny 70. let v týdeníku *Hlas revoluce*. V prvním z nich je krátká zmínka o velké manifestaci pořádané v rámci Týdne boje proti fašismu.⁸¹⁴ Z druhého článku vyplývá, že v roce 1972 došlo opět ke snaze místo přeměnit na památník oslavující příchod Rudé armády. To dokládají následující slova: „*V kolínském okrese dala okresní organizace ČSPB podnět k vybudování velkého památníku osvobození na vrchu Ždánice, kde se každoročně konají okresní mírové manifestace.*“⁸¹⁵ K finálnímu kroku, jenž by celé místo proměnil však nakonec nikdy nedošlo. Třetí článek zmiňuje mírovou manifestaci k zahájení Týdne boje proti fašismu, kde promluvili představitelé Okresního výboru KSČ, Okresního národního výboru v Kolíně a člen Ústředního výboru ČSPB Josef Kobián. Z mírové manifestace pak byla odeslána rezoluce odsuzující kontrarevoluční puč v Chile.⁸¹⁶ Ovšem v letech 1978-1982 Okresní národní výbor Kolín obrátil a snažil se o zrušení celého památníku, protože prý nereprezentoval dělnické hnutí. Ždaničtí obyvatelé se však tomuto kroku vzepřeli a zrušení nakonec nedopustili, v roce 1989 pak bylo místo obcí Ždánice pietně upraveno.⁸¹⁷ Od té doby obec provádí jen nejnужnější údržbu v okolí památníku a ten tak postupně chátrá. [Příloha č. 304–308] Do roku 2015 navíc stál na soukromých pozemcích, než je obec dostala od majitelů darem.⁸¹⁸ Problémem k získání financí na rekonstrukci je i fakt, že památník není kulturní památkou.⁸¹⁹ Starostovi Ždanic však

⁸¹² Zůstaneme věrni odkazu padlých hrdinů. *Úder: Krajský orgán KSČ v Kolíně*. Kolín, 1946, roč. 2, č. 28. s. 2.

⁸¹³ HOZNAUEROVÁ, Libuše. *Historie Zásmyk, pokračování*. Zásmyky: Městský úřad Zásmyky, 2012. s. 218.

⁸¹⁴ Památník obětem fašismu a válce na vrchu Ždánice. *Hlas revoluce*. Praha: Magnet-Press, 1972, roč. 26, č. 38. s. 5.

⁸¹⁵ Práce s mládeží. *Hlas revoluce*. Praha: Magnet-Press, 1972, roč. 26, č. 49. s. 5.

⁸¹⁶ Mírová manifestace k zahájení Týdne boje proti fašismu. *Hlas revoluce*. Praha: Magnet-Press, 1973, roč. 27, č. 38. s. 4.

⁸¹⁷ HOZNAUEROVÁ, Libuše. *Historie Zásmyk, pokračování*. Zásmyky: Městský úřad Zásmyky, 2012. s. 218.

⁸¹⁸ MAŠINOVÁ, Lucie. Památník chátrá, navíc nemá majitele. [cit. 05.02.2024]. Dostupné z:

https://kolinsky.denik.cz/zpravy_region/pamatnik-chatra-navic-nema-majitele-20170110.html

⁸¹⁹ KOPŘIVA, Jakub. Švehlovo „Stonehenge“ chátrá. Na opravu památníku chybějí miliony. [cit. 05.02.2024].

Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/svehlovo-stonehenge-chatra-na-jeho-opravu-jsou-potreba-miliony.A161123_130157_ln_domov_jko

není osud památníku lhostejný a nadále stojí o renovaci s historickou citlivostí a vytvoření důstojného pietního místa.⁸²⁰

⁸²⁰ Za tuto informaci děkuji předsedovi Společnosti Antonína Švehly Mgr. Pavlovi Černému.

5. Chystané pomníky

I přesto, že v příštím roce oslavíme 80 let od konce druhé světové války, stále vznikají nová místa, která tento největší válečný konflikt v dějinách lidstva nějakým způsobem připomínají. Jinak tomu není ani na území bývalého politického okresu Český Brod, jak ostatně dokazuje výše uvedený text. V něm lze nalézt řadu pomníků a zejména pamětních desek, jež byly vytvořeny v posledních letech. Existuje také několik projektů, které počítají se vznikem dalších míst paměti ve městech a obcích tehdejšího českobrodského okresu. Ty jsou stručně představeny v následujících řádcích.

Po vzoru mnoha dalších měst se i Český Brod rozhodl připomenout zdejší oběti holokaustu a zapojit se do projektu německého umělce Guntera Demniga, jehož Stolpersteiny lemují chodníky po celé Evropě. V případě Českého Brodu by se mělo jednat o celkem 49 kamenů.⁸²¹ Za tímto účelem město zahájilo v září 2023 veřejnou sbírku.⁸²² Realizace by měla být rozvržena do několika fází a první z nich by měla obsáhnout 18 kamenů pro někdejší obyvatele náměstí a přilehlého okolí.⁸²³ Jejich slavnostní položení proběhne 14. července 2024.⁸²⁴ Po Úvalech se tak Český Brod stane druhým místem tehdejšího okresu, kde se budeme moci s tzv. kameny zmizelých setkat.

Také v Úvalech se počítá s novým přírůstkem mezi tamní pomníky a pamětní desky, kterých tu je už nyní k vidění celá řada. Nejedná se však o Stolpersteiny jako v případě Českého Brodu, ty Úvaly mají již od roku 2018, nýbrž o pomník odboje. Ten by měl připomenout účastníky prvního, druhého i třetího odboje. Iniciátorem jeho vzniku je zdejší „*Spolek pro postavení pomníku*“, který uspořádal veřejnou sbírku, aby mohl být celý projekt realizován. Přesná poloha a podoba pomníku nejsou veřejnosti známy, mělo by se však jednat o práci uměleckého kováře. Jeho odhalení je směřováno na 8. května 2025, tedy k oslavám výročí 80 let od ukončení druhé světové války.⁸²⁵

⁸²¹ Český Brod. Budeme mít kameny zmizelých v Českém Brodě? [cit. 30.05.2024]. Dostupné z:

<https://www.cesbrod.cz/item/budeme-mit-kameny-zmizelych-v-ceskem-brode>

⁸²² Donio. Kameny zmizelých v Českém Brodě. [cit. 30.05.2024]. Dostupné z: <https://donio.cz/kameny-zmizelych-v-ceskem-brode>

⁸²³ ROUDNICKÁ, Zuzana. Český Brod chce do chodníků dát kameny zmizelých. [cit. 30.05.2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/cesky-brod-historie-holocaust-zide-koncentracni-tabor_2307112052_bko

⁸²⁴ Informační centrum Český Brod. Slavnostní položení kamenů zmizelých Stolpersteine. [cit. 30.05.2024]. Dostupné z: <https://ic.cvik.info/slavnostni-polozeni-kamenu-zmizelych-stolpersteine>

⁸²⁵ Úvaly. Uctíme v Úvalech činnost odboje? [cit. 30.05.2024]. Dostupné z: <https://www.uvaly.cz/uctime-v-uvalach-cinnost-odboje/>

Třetím místem, kde se v dohledné době plánuje realizace nového pomníku jsou Hradové Střimelice, kde by měl na návsi vzniknout pomník střimelického rodáka kapitána Karla Pavlíka.⁸²⁶ Obec si tak na svého slavného rodáka vzpomene po více než 80 letech od jeho smrti a je až zarážející, že Pavlíkovo jméno nebylo dodnes alespoň doplněno na tamní pomník obětem světových válek.

⁸²⁶ Facebook. Obec Stříbrná Skalice. [cit. 30.05.2024]. Dostupné z: https://www.facebook.com/obecstibrnaskalice/posts/pfbid0bqeNpKuLi61LYb1c8TfXyB7vJ28Wm9unDADBiv_r9A3biqBwS23dVFXgJ3Y81nwSgl?rdid=qdu1A4MWfpAZ06qV

6. Závěr

Množství míst paměti druhé světové války v bývalém politickém okrese Český Brod dokládá, že i v této části středních Čech válka poznamenala celou řadu lidí a odehrála se zde řada událostí. Nejrozšířenějším typem jsou tu pomníky, zejména ty, které připomínaly nejprve oběti 1. světové války z konkrétních obcí. Na ně byla často krátce po roce 1945 doplněna jména obětí 2. světové války. Jsou to jména obětí odboje, totálního nasazení či pouze nešťastných náhod, ke kterým došlo v souvislosti s tímto válečným konfliktem. Několik z nich zároveň připomíná jména obětí holokaustu, v celkovém poměru je jich však poněkud málo a nalezneme je pouze v Úvalech, Olešce, Sedlčánkách, Stříbrné Skalici a Poříčanech. Poříčanský pomník je zároveň jediným místem v celé práci, které je památkově chráněno. Největší počet připomínek na židovské oběti se pochopitelně nachází v Přistoupimi, kde je dodnes i bývalá synagoga a židovský hřbitov. Obětí z řad židovského obyvatelstva však bylo v rámci tohoto okresu mnohonásobně více a desítky z nich tak stále čekají na svá místa na pomnících. Tento nedostatek se snaží napravit projekt Stolpersteine, ale jak již bylo řečeno, zapojilo se do něj zatím pouze město Úvaly, a v Českém Brodě je naplánováno pokládání prvních kamenů na červenec letošního roku.

Podobný význam jako tyto pomníky mají i pamětní desky, které jsou zpravidla umístěny na domech, v nichž oběti žily nebo se narodily. V ojedinělých případech můžou tyto desky odkazovat i k památným událostem, k nimž v dané budově došlo. Příkladem je pamětní deska umístěná na fasádě českobrodského gymnázia, jež připomíná kapitulaci zbytku německých vojsk ve středních Čechách. Je také ukázkou toho, jak tuto událost interpretoval tehdejší režim a jak je vykládána od 90. let, kdy byl její text přepsán. Pamětní desky jsou v posledních letech nejpopulárnějším způsobem, jak si hrdiny či oběti válečných konfliktů připomínáme. V posledních letech vznikají především v souvislosti s příslušníky RAF a spolupracovníky paradesantních výsadek ze západu, zejména Anthropoidu. Těch se dnes na území bývalého politického okresu Český Brod nachází hned několik.

Další místa paměti, která tvoří značnou část této práce, jsou hroby. Mezi ně jsem zařadil i tzv. kenotafy čili symbolické hroby, v nichž se ostatky mrtvého nenacházejí. Ačkoliv můžeme v práci narazit i na hrob, v němž je pochována oběť koncentračního Sachsenhausen, jejíž popel rodina dostala v průběhu okupace. V tomto případě se jedná o Hrob Karla Kudrnáče, který byl v roce 1941 i přes zákaz tajně pochován na českobrodském hřbitově. Z těchto důvodů pak rodiny zavražděných přestaly dostávat ostatky svých příbuzných, jelikož nacisté se báli tvorby

kultů mučedníků. Právě to je příčinou toho, že se v práci vyskytuje celá řada symbolických hrobů – kenotafů.

Velké množství hrobů také patří sovětským vojákům, těch je nejvíce pohřbeno v Českém Brodě, konkrétně 11. Na zbylých místech jsou pohřbeni po jednom či dvou a mnohdy nejsou známa ani jejich jména. V drtivé většině případů se jedná o vojáky, kteří zemřeli ještě dlouhé měsíce po skončení války a jsou pochováni na nejbližším místě od místa jejich smrti. Docházelo však i k situacím, kdy mrtví rudoarmějci měli být pochováni v obci, v níž došlo k jejich skonu, ale na poslední chvíli se situace změnila. K takové události došlo v obci Poříčany, když tu 17. října 1945 srazil projíždějící vlak dva příslušníky Rudé armády. Staršího seržanta Nikolaje Timofeeviče Trunova (*1918) a Viktora Tichonoviče Lukjančenka (*1915) tu v ranních hodinách přel rychlík a jejich těla doslova rozmetl. Dvojice vojáků sloužila v armádě osm let a prošla celou válkou, ve chvíli neštěstí oba již demobilizovaní rudoarmějci jeli do tábora Zelená u Luštěnic u Mladé Boleslavi, aby odtud nastoupili cestu do vlasti. MNV v Poříčanech vypravil 20. října 1945 oběma vojákům důstojný pohřeb, který za velké účasti obyvatel proběhl až do konce. V tu chvíli však do Poříčan přijelo sovětské nákladní auto, které naložilo jejich ostatky a odvezlo je k pohřbení do Prahy.⁸²⁷ V několika případech byly hroby rudoarmějců dlouhá léta neoznačeny a ke zhotovení jejich náhrobků došlo až z iniciativy někoho z místních. Tato práce dokazuje, že tomu tak bylo minimálně ve dvou obcích – Struhařov a Mukařov.

Je nutné poukázat na to, že poměrně značný počet pomníků je, nebo byl věnován Rudé armádě. Tyto pomníky měly jednoznačné poslání, a to oslavovat sovětskou armádu jako osvoboditelku naší vlasti. Na rozdíl od hrobů rudoarmějců tyto pomníky sloužily k počtě živých sovětských vojáků. Je však důležité si všimnout, že velká většina z nich vznikla až po Únoru 1948, tudíž po nástupu komunistů k moci. Výjimkou jsou pouze pomníky v obcích Skramníky, Lipany a Mrzky. Zastavil bych se i nad počtem těchto pomníků, kterých se na území politického okresu Český Brod nacházelo minimálně 13, což je poměrně vysoké číslo, vezmeme-li v potaz, že v sousedním okrese Nymburk byl do roku 1975 postaven pouze jediný pomník tohoto charakteru, konkrétně v Taticích.⁸²⁸ Ten je zde k vidění dodnes.

Aniž bych chtěl snižovat zásluhy příslušníků Rudé armády na osvobození naší vlasti, je potřeba říct, že nejspíš žádný sovětský voják nepadl v bývalém politickém okrese Český Brod

⁸²⁷ SOkA Kolín, f. Archiv obce Poříčany, *Kronika obce Poříčany 1942-1946*, nestr.

⁸²⁸ PAVLOVSKÁ, Aloisie. Příchod Rudé armády na Nymbursko. *Vlastivědný zpravodaj Polabí*. Polabské muzeum v Poděbradech, 1975, roč. 15, č. 5-6. s. 84.

během otevřeného boje s Němci. Příčiny jejich smrti lze spatřovat spíše v nešťastných náhodách, jež byly mnohdy vyvolány euforií či opilostí Sovětů. Naopak počet obětí na straně zdejších obyvatel, zejména v květnu 1945, dokazuje, že i Češi mají svůj podíl na konečné porážce nacistického Německa. I zde však můžeme nalézt řadu osob, u nichž došlo ke smrti pouze kvůli nešťastné události a zejména nízké míře opatrnosti před vycvičenými a bezesporu lépe vyzbrojenými německými jednotkami, jimž se čeští vlastenci stavěli na odpor.

V práci se nachází také několik speciálních případů, které na první pohled s obdobím druhé světové války vůbec nesouvisí. Opak je však pravdou. Názorným příkladem je pomník Prokopa Velikého na českobrodském Husově náměstí. Ten nejen že se stal divákem řady důležitých událostí města ve 20. století, ale především jsou v něm uloženy prsty z památných míst obou světových válek, a tak si své místo v této kvalifikační práci rozhodně zaslouží.

Dalším trochu zvláštním případem je ždánický památník. Ten se sice nenachází v okrese Český Brod, nýbrž v okrese Kolín, rozhodl jsem se ho však zařadit mezi výše uvedená místa, a to hned z několika důvodů. Jedním z nich je ten, že památník po určitou dobu připomínal jména obětí z politického okresu Český Brod, a tudíž si v této práci najde své místo. Dále proto, že jeho historie doposud nebyla nikým uceleně zpracována. A v neposlední řadě z důvodu neoddiskutovatelného genia loci, kterým toto místo disponuje.

Rozsáhlým a důležitým prvkem celé práce je obrazová příloha. Myslím, že ta na mnoha příkladech krásně ilustruje, jak se určitá místa změnila k nepoznání. Změnou pochopitelně prošla i okolní krajina, a tak bylo pro mě na některých starších fotografiích obtížné například identifikovat, o který konkrétní pomník se jedná. Vždy jsem však naštěstí dospěl ke zdárnému určení.

Dodnes opomíjeným tématem jsou oběti z řad českých civilistů, které měla na svědomí Rudá armáda. Při svém bádání jsem v rámci bývalého politického okresu Český Brod narazil hned na několik takových případů, jenž nejsou dodnes víceméně nijak připomínány a z řad zdejších obyvatel o nich nikdo neví. Za všechny zde uvedu případ, k němuž došlo 23. srpna 1945 v obci Rostoklaty. Sovětští vojáci Gogalov⁸²⁹ a Vasilovič se toho dne ubytovali v usedlosti tamního rolníka Jaroslava Adamce a po celou dobu popíjeli alkohol. V opilosti pak zamkli Adamce do ložnice, a ten ve strachu o svoji rodinu a majetek vyskočil z okna a vydal se hledat podporu na MNV, kde požádal náměstka MNV Josefa Jelínka o pomoc. Ten šel na stanici SNB, aby v případě zasáhla. Adamec, Jelínek a jeden příslušník SNB se pak vydali na Adamcovu

⁸²⁹ Jinde uváděn také jako Kokalev.

usedlost, kde došlo ke konfliktu. V ten moment se příslušník SNB rozběhl zpět na stanici, aby si vzal pistoli, mezi tím však hádka mezi vojínem Rudé armády a Jelínkem pokračovala. Nakonec byl vojínem Gogalovem ohrožován pistolí, který po něm náhle vystřelil a vážně ho zranil. Jelínek krátce nato zemřel a oba rudoarmějci se dali na útěk. Později byli dopadeni a nejbližší velitelství Rudé armády rozhodlo, že bude dvojice vojáků postavena před soud, jenž se odehrál 20. října 1945 v sále místního hostince. Soud probíhal za velké účasti místních obyvatel, kteří nedočkavě čekali na verdikt soudu. Gogalov byl nakonec odsouzen k trestu smrti a Vasilovič k pěti letům vězení.⁸³⁰ Pachatel byl tedy sice popraven, ale oběť Josefa Jelínka upadla v zapomnění. V Rostoklatech se nachází hrob neznámého vojína Rudé armády, který měl údajně zemřít nešťastnou náhodou v květnu 1945, často si však kladu otázku, zda v něm nemůže být pochován i výše zmíněný vrah. Opomíjeny jsou nadále také oběti komunistického režimu a jediným místem, které je zde připomíná, je pamětní deska na budově českobrodské sokolovny. V obou případech se však tento nedostatek netýká pouze Českobrodsko, ale de facto celé České republiky. Doufejme tedy, že do budoucna se situace okolo těchto pietních místlepší.

Tato diplomová práce představuje celkem 141 památných míst druhé světové války v bývalém politickém okrese Český Brod a seznamuje s osudem více jak 200 lidí. Rovněž připomíná, že další místa budou i nadále vznikat, což dokazuje, že druhá světová válka a její oběti a hrdinové jsou stále živým tématem. Touha po tom uchovávat jejich odkaz tedy doposud nepominula. Proto pevně věřím, že po vzoru Úval se i Český Brod v budoucnu odhodlá k vytvoření pomníku, který by jména všech zdejších hrdinů prvního, druhého i třetího odboje a všech obětí připomínal. Zároveň vím, že mnohé obce, které náležely pod tehdejší českobrodský okres, oběti z řad svých rodáků a obyvatel zcela ignorují. Nezbývá než doufat, že i v nich se to v následujících letech změní, šance je jistě značná.

⁸³⁰ Rudá armáda trestá vlastní záškodníky. *Úder: Krajský orgán KSČ*. Kolín, 1945, roč. 1, č. 23. s. 3. srov. SOKA Kolín, f. Četnická stanice Český Brod, *Památník okresního četnického velitelství v Českém Brodě*. nestr. srov. PADEVĚT, Jirí. *Krvavé léto 1945: poválečné násilí v českých zemích*. Praha: Academia, 2016. s. 92.

7. Seznam použitých informačních zdrojů

Odborná literatura

- 1) ADAMEC, František. *Liberator. 995 se nevrátil: 311. československá bombardovací peruť RAF a příběh osmi letců osádky kapitána Otakara Žanty*. Praha: Epoque, 2021.
- 2) *Almanach: 100 let Gymnázia Český Brod (1919-2019)*. Gymnázium Český Brod, 2019.
- 3) BEDRNA, Jaroslav. *Dny, jež otřásaly nitrem člověka*. 1945.
- 4) BOHATA, Jiří. *Občané Kostelce nad Černými lesy a okolí na frontách I. a II. světové války*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, s.r.o. – nakladatelství a vydavatelství, 2019.
- 5) BOUDOVÁ, Marie. *Louňovice: 600 let od první písemné zmínky o existenci obce*. Obecní úřad Louňovice, 2007.
- 6) BRANDES, Detlef. *Češi pod německým protektorátem*. Praha: Prostor, 2019. s.
- 7) ČORNEJ, Petr. *Lipanské ozvěny*. Jinočany: H & H, 1995.
- 8) ČULÍK, Antonín (ed.). *Tryzna za mrtvé: Oběti německé persekuce z řad zaměstnanců ministerstva vnitra a přidružených složek*. Praha: Zaměstnanecská rada ministerstva vnitra, 1946.
- 9) ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2022.
- 10) DURMANOVÁ, Marie. *Květen 1945 ve středních Čechách: sborník dokumentů a vzpomínek na revoluční dny 1945*. Praha: Orbis, 1965.
- 11) DVOŘÁK, Miloš. *Český Brod: stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku*. Český Brod: Interes, 1992.
- 12) ENC, Petr; SKALA, Harald. *Nezvěstný. Ústí nad Labem: AOS Publishing, 2020*.
- 13) FALTUS, Emanuel (ed.). *Almanach Dachau: kytice událostí a vzpomínek*. Praha: Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu, 1946.
- 14) FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2008. sv. 4, část 1.
- 15) GÖRTLER, Miroslav. *Památná místa protifašistického boje Středočeského kraje*. Praha: Naše vojsko, 1976.
- 16) HOZNAUEROVÁ, Libuše. *Historie Zásmuk, pokračování*. Zásmuky: Městský úřad Zásmuky, 2012.
- 17) HURT, Zdeněk a RAIL, Jan. *Pod křídly RAF v druhém exilu. 2. díl*. Cheb: Svět křídel, 2022.

- 18) CHURANĚ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. Díl II. Praha: Libri, 1998.
- 19) JANÍK, Vlastislav. *Mauthausen – konečná stanice*. Praha: Toužimský & Moravec, 2021.
- 20) JELÍNEK, Zdeněk. Nacistická okupační správa na Kolínsku v letech 1939–1945 (3. část seriálu „Kolínské gestapo proti partyzánům“). In: *Práce muzea v Kolíně*. Regionální muzeum v Kolíně, 1984.
- 21) JEŽEK, Vladimír. *Voláme všechny: československý revoluční vysílač na vlně 415.5 metru ve dnech 5.-9. května 1945*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1966.
- 22) JÍLEK, Jiří; KOVALOVÁ, Anežka a KOVAL, Miroslav. *Jiří Jílek: 1925-1981*. Šumperk: Město Šumperk, 1993.
- 23) Kapitulace německých nacistických vojsk v Českém Brodě 08. 05. 1945. In: *Sborník textů k 95. výročí založení českobrodského gymnázia*. Gymnázium Český Brod, 2014.
- 24) KMOCH, Pavel. *Konec pánů Benešovska: SS-Stadt Böhmen, Ortsgruppe der NSDAP Beneschau, Wallenstein a ti druzí*. Praha: Academia, 2021.
- 25) KOKOŠKA, Stanislav. *Praha v květnu 1945. Historie jednoho povstání*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005.
- 26) KOKOŠKOVÁ, Zdeňka; PAŽOUT, Jaroslav a SEDLÁKOVÁ, Monika. *Úřady oberlandrátů v systému okupační správy Protektorátu Čechy a Morava a jejich představitelé*. Praha: Scriptorium, 2019.
- 27) KOTYK, Jiří, *Pardubický zámček a jeho osudy (k 70. výročí vítězství nad německým nacismem)*. Klub přátel Pardubicka, 2015.
- 28) KOURA, Petr. *Druhý život Protektorátu Čechy a Morava: Lidice, pomníky, hrdinové: příspěvek k české vzpomínkové kultuře*. Praha: Pulchra, 2019.
- 29) KROPÁČ, František. LOUDA, Vlastimil. *Persekuce českého studentstva za okupace: 28. říjen 1939: německý útok na české vysokoškoláky: uzavření českých vysokých škol*. 2. vydání. Praha: Ministerstvo vnitra, 1945.
- 30) KYNCL, Vojtěch. *Děs dýchl do tváře. Heydrichiáda a oběti pardubického Zámčku 1942*. Památník Zámček Pardubice, 2023.
- 31) LÁNÍK, Jaroslav (ed.). *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2005.
- 32) LEIKERT, Jozef. *Uloupené mládí: utrpení studentů z akce 17. listopadu 1939 v koncentračním táboře Sachsenhausen*. Praha: Academia, 2019.

- 33) MAINUŠ, František. *Totální nasazení: Češi na pracích v Německu 1939–1945*. Brno: Universita Jana Evangelisty Purkyně, 1970.
- 34) MALÁ, Irena a Ludmila KUBÁTOVÁ. *Pochody smrti*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1965.
- 35) MAREČEK, Antonín. *Mnichovické pomněnky*. Mnichovice: Město Mnichovice, 2012.
- 36) MAREK, Jindřich; PEJČOCH, Ivo; PLACHÝ, Jiří a JAKL, Tomáš. *Padli na barikádách: padlí a zemřelí ve dnech Pražského povstání 5.-9. května 1945. Druhé doplněné a rozšířené vydání*. Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2020.
- 37) MAREK, Josef. *Dějiny obce Třebestovice*. Obec Třebestovice, 2018.
- 38) MAUR, Eduard. *Paměť hor*. Praha: Havran, 2006.
- 39) MIŠKOVSKÁ, Zuzana, JOUZA, Ladislav. *Českoslovenští legionáři okresu Kolín: rodáci a občané*. Kolín: okresní úřad, 2002.
- 40) MRVÍK, Vladimír Jakub. *Dějiny královského města Český Brod*. Město Český Brod, 2021.
- 41) NORRA, Pierre. Mezi pamětí a historií: problematika míst. In: *Antologie francouzských společenských věd: politika paměti*. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1998.
- 42) PADEVĚT, Jiří. *Krvavé finále: jaro 1945 v českých zemích*. Praha: Academia, 2015.
- 43) PADEVĚT, Jiří. *Krvavé léto 1945: poválečné násilí v českých zemích*. Praha: Academia, 2016.
- 44) *Paměti obcí Tuklaty a Tlustovousy 1669-1998*. Tuklaty, 1999. C-11.
- 45) PETRÁŇ, Rudolf. *Jubilejní památník SK Český Brod k jeho padesátiletému trvání (1898-1948)*. Český Brod, 1948.
- 46) PETRÁŇ, Rudolf. *Podlipanský odboj 1939–1945: zpráva o činnosti okresního národního výboru v Českém Brodě v době předrevoluční a revoluční*. Český Brod: Okresní národní výbor, 1945.
- 47) PETRÁSEK, Jaroslav. *150 let Sokola v Českém Brodě (1870-2020)*. Tělocvičná jednota Sokol Český Brod, 2020.
- 48) PLUNDR, Otakar; BOSSANYI, Vratislav. *Český Brod a okolí*. Český Brod: Městský národní výbor v Českém Brodě, 1975.
- 49) PROCHÁZKA, Vladimír. *Národní divadlo a jeho předchůdci*. Praha: Academia, 1988.
- 50) PROCHÁZKA, Vladislav. *Úvaly v průběhu staletí*. Úvaly: Město Úvaly, 2004.
- 51) PSOTA, Jan. *Doubravčice nad říčkou Šemberou*. 2019. Havlíčkův Brod: obec Doubravčice, 2019.

- 52) PSOTA, Jan; KYSELOVÁ, Petra; BEDNÁŘ, Milan; JINDŘICH, Jiří. *Drobné památky v Úvalech a okolí*. Úvaly, 2009.
- 53) RAKUŠAN, Ctirad; PETRÁŇ, Rudolf; RAKUŠAN, Hubert. *Lipany: bojiště a památky v okolí*. Praha: Siréna, 1968.
- 54) REJTHAR, Stanislav. *Dobří vojáci padli: ze vzpomínek válečného pilota*. Praha: Ostrov, 1999.
- 55) SEDLÁČEK, Jiří. *Padli na poli cti a slávy: fotoalbum nejvýznamnějších pomníků a památníků z národně osvobozeneckých a partyzánských bojů*. 2. vydání. Praha: Lidové nakladatelství, 1975.
- 56) ŠPAČEK, Jaroslav (ed.). *Kroniky obce Sedlčánek II*. Čelákovice: Městské muzeum Čelákovice, 2016.
- 57) ŠRŮTA, Ferdinand. *Hrdinové neumírají: přehled památníků světové války 1939–1945*. Praha: OV KSC Praha-Východ, 1985.
- 58) VALIŠ, Zdeněk. DVOŘÁK, Jiří. *Generál Jaroslav Vedral-Sázavský*. Praha: Magnet-Press, 1994.
- 59) VELVARSKÝ, Bohuslav a SLÁDEK, Čestmír. *Tobrúcká krysa stíhačem*. Praha: Naše vojsko, 1996.
- 60) ŽALMAN, Jiří. *Padli, abychom mohli žít*. Praha: Okresní muzeum, 1981.

Periodika

- 1) Američtí Sokolové u Švehlovy mohyly na Ždánickém kopci. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1938, roč. 33, č. 146.
- 2) Běh v Úvalech. *Za svobodné Československo: deník 1. československého sboru v SSSR*. Praha: Oddělení osvěty a propagandy, 1945, roč. 2, č. 274.
- 3) Beseda Hlasu revoluce s přímými účastníky bojů. *Hlas revoluce: Týdeník Českého svazu bojovníků za svobodu*. Praha: Magnet-Press, 1974, roč. 28, č. 39.
- 4) BOHATA, Jiří. Naši fotbalisté na hřišti s německými okupanty v r. 1945. *Černokostelecký zpravodaj*. Kostelec nad Černými lesy, 2023, č. 4.
- 5) BOHATA, Jiří. Naši padlí 2. část. *Černokostelecký zpravodaj*. Kostelec nad Černými lesy, 2015, č. 6.
- 6) BORECKÝ, Petr. Úvaly mají své první Kameny zmizelých. *Život Úval*. Město Úvaly, 2018, roč. 59, č. 9.

- 7) BRILOVÁ, Romana. Srpnová procházka hřbitovem. *Ozvěny: Časopis pro obyvatele Ondřejova, Třemblat a Turkovic*. Ondřejov, 2022, č. 4.
- 8) Ctíme odkaz našich padlých: Mírové manifestace v Krupce a Mělnice. *Hlas revoluce: Týdeník Českého svazu bojovníků za svobodu*. Praha: Magnet-Press, 1974, roč. 28, č. 39.
- 9) ČADILOVÁ, Kateřina. Pamětní deska se vzpomínkou na opata Arnošta Vykoukala. *Obecní zpravodaj pro Mukařov, Srbín a Žernovku*. Obec Mukařov, 2018, roč. 4, č. 4.
- 10) ČECHRÁNKOVÁ, Alžběta. Pietní akt. *Pod šancemi: Informační list Obecního úřadu v Přistoupimi*. Obecní úřad Přistoupim, 2022, roč. 31, č. 4.
- 11) Český Brod buduje památník Rudé armády. *Budovatel Vysočiny a Polabí*. Havlíčkův Brod: krajský orgán KSČ, 1948, č. 13.
- 12) Členové SČSP ukazují cestu vpřed. *Svět sovětů*. Praha: Bohumil Šmeral, 1953, roč. 16, č. 34.
- 13) Dobrá myšlenka ždánických občanů. *Úder: Krajský orgán KSČ v Kolíně*. Kolín, 1946, roč. 2, č. 10.
- 14) Dvě pamětní desky. *Českobrodský zpravodaj*. Český Brod, 1970, roč. 10, č. 2.
- 15) FILLA, Pavel. Zemřel generál Vedral-Sázavský skutečně nešťastnou náhodou? *Hradecké noviny*. České Budějovice: PN Press a.s., 1994, č. 237.
- 16) FLOSSOVÁ, Irena. Proměny vymezení Sázavska a jeho začlenění do vyšších územních a správních celků. *Sázavsko*. Sázava: Archa, 1994, roč. 2, č. 2.
- 17) Franěk, Josef. Z činnosti SPB v Českém Brodě. *Českobrodský zpravodaj*. Český Brod, 1966, roč. 6, č. 3
- 18) HRUBÁ, Marie. Rudá armáda v Českém Brodě. *Českobrodský zpravodaj*. MNV Český Brod, 1970, roč. 20, č. 5.
- 19) JANÍK, Vlastislav. Příběh rodiny Baumanovy. *Historický sborník pražského okolí*. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2013, roč. 3.
- 20) Jaromír Václav Šmejkal. *Českobrodský zpravodaj*. Město Český Brod, 1967, roč. 7, č. 7.
- 21) Ještě jednou dělo. *Českobrodský zpravodaj*. Město Český Brod, 1991, roč. 30, č. 4.
- 22) KABÁTOVÁ, Klára. Kam na pivo? Restaurace a hospody v Mnichovicích. *Život Mnichovic*. Městský úřad Mnichovice, 2020, roč. 61, č. 8.
- 23) KAPIČKA, Josef. Jak to bylo? Fakta o snahách o obnovení okresu Český Brod v roce 1994. *Českobrodský zpravodaj*. Město Český Brod, 1994, roč. 34, č. 23

- 24) KAPIČKA, Josef. Vzpomínka. *Českobrodský zpravodaj*. Město Český Brod, 1995, roč. 35, č. 6.
- 25) KAPKOVÁ, Věra. Vzpomínka na Františka Šlajera. *Život Úval*. Město Úvaly, 2005, roč. 46, č. 5.
- 26) Kdo podá zprávy? *Rudé právo*. Praha, 1945, roč. 25, č. 36.
- 27) Kolem ždánického památníku. *Úder: Krajský orgán KSČ v Kolíně*. Kolín, 1946, roč. 2, č. 14.
- 28) KROUPA, Karel. Náš medailonek: Josef Bek. *Hlas revoluce*. Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 1985, roč. 38, č. 44.
- 29) KYSELOVÁ, Eva. Viktor Šulc. *Život Úval*. Město Úvaly, 2012, roč. 53, č. 10.
- 30) LÍHOVÁ, Hana. Můj otec Bohumil Jandourek. *Život Úval*. Město Úvaly, 1994, roč. 35, č. 5.
- 31) Lípa československo-sovětského přátelství v Klučově. *Vesnické noviny českobrodského okresu*. Český Brod, 1953, roč. 4, č. 46.
- 32) MANDOVÁ, Lenka. Akce Gitter. *Život Úval*. Město Úvaly, 2022, roč. 63, č. 3.
- 33) Manifestace v Mělníku u Sázavy. *Hlas revoluce: Týdeník Československé obce legionářské*. Praha: Magnet-Press, 1969, roč. 23, č. 37.
- 34) MAYEROVÁ, Miluše. Nezapomínají. *Hlas revoluce: Týdeník Českého svazu bojovníků za svobodu*. Praha: Magnet-Press, 1977, roč. 31, č. 47.
- 35) Mírová manifestace k zahájení Týdne boje proti fašismu. *Hlas revoluce*. Praha: Magnet-Press, 1973, roč. 27, č. 38.
- 36) MLATEČEK, Rudolf. Mládežníci v Třebelatech třetí pětiletce. *Rudé právo*. Praha, 1961, roč. 42, č. 12.
- 37) Na památných místech bojů: Nové památníky bojovníkům a obětem – Manifestace čs. lidu. *Hlas revoluce*. Praha: Magnet-Press, 1965, roč. 18, č. 10.
- 38) Na šesti místech odhalil v MPDO kraj Praha-venkov pomníky a pamětní desky. *Hlas revoluce*. Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, roč. 11, č. 12.
- 39) Něco z historie pomníku Prokopa Velikého. *Českobrodský zpravodaj*. Město Český Brod, 1967, roč. 7, č. 5
- 40) Nevzpomenut. *Svobodné noviny*. Praha: Orbis, 1947, roč. 3, č. 264
- 41) Nezapomínejme. *Obrana lidu*. Praha: Naše vojsko, 1947, roč. 1, č. 275.
- 42) Norské posmrtné vyznamená gen. Sázavského. *Čechoslovák*. Londýn: Ministerstvo zahraničních věcí ČSR, 1945, roč. 7, č. 18.

- 43) Odhalení památníku 18 padlým v boji u vysílačky u Čes. Brodu. *Práce*. Praha: Deník Práce, 1945, roč. 1, č. 150.
- 44) Odhalení památníku hrdinům Rudé armády v Mrzkách. *Úder: Krajský orgán KSČ v Kolíně*. Kolín, 1947, roč. 3, č. 36.
- 45) Odhalení památníku Rudoarmějci. *Úder: Krajský orgán KSČ v Kolíně*. Kolín, 1947, roč. 3, č. 44.
- 46) Odhalení Švehlova památníku ve Ždánicích. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1936, roč. 31, č. 142.
- 47) Odměna sestrám a bratrům. *Sokolský věstník*. Praha: Československá obec sokolská, 1947, roč. 45, č. 24.
- 48) OLT, Stanislav. Generál Jaroslav Vedral-Sázavský. *Mikroregion Uhlířskojanovicka a Středního Posázaví*. Uhlířské Janovice, 2018, č. 5.
- 49) Oslava osvobození v Klučově. *Vesnické noviny českobrodského okresu*. Český Brod, 1956, roč. 7, č. 22-23
- 50) Památce národního hrdiny. *Svobodné slovo*. Praha: Československá strana národně socialistická, 1946, roč. 2, č. 253.
- 51) Památce padlým pod vysílačkou. *Slovo národa*. Brno: Přípravný výbor československé strany národně-socialistické, 1945, roč. 1, č. 152.
- 52) Památce statečného vojáka. *Hlas osvobozených*. Praha: Svaz osvobozených politických vězňů, 1946, roč. 2, č. 44.
- 53) Památník agrarismu u Kouřimě. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1936, roč. 31, č. 132.
- 54) Památník českobrodským hrdinům. *Čin*. Brno: Česká sociálně-demokratická strana dělnická, 1945, roč. 1, č. 152.
- 55) Památník obětem fašismu a válce na vrchu Ždánice. *Hlas revoluce*. Praha: Magnet-Press, 1972, roč. 26, č. 38.
- 56) Památník obhájci liblické vysílačky. *Svobodné noviny*. Praha: Orbis, 1945, roč. 1, č. 140.
- 57) Památník pod vysílačkou u Českého Brodu. *Služba repatriantům*. Praha: Mladá fronta, 1945, roč. 1, č. 69.
- 58) PAVLOVSKÁ, Aloisie. Příchod Rudé armády na Nymbursko. *Vlastivědný zpravodaj Polabí*. Polabské muzeum v Poděbradech, 1975, roč. 15, č. 5-6. s. 84.
- 59) Plán oslav 20. výročí v Českém Brodě. *Českobrodský zpravodaj*. MNV Český Brod, 1965, roč. 5, č. 4.

- 60) Podaří se zjistit jméno neznámého sovětského vojína, který je pochován na českobrodském hřbitově? *Českobrodský zpravodaj*. MNV Český Brod, 1967, roč. 7, č. 4.
- 61) POKORNÝ, Vítězslav; HAVRÁNKOVÁ, Zdeňka. Pamatuj!!! *Život Úval*. Město Úvaly, 2024, roč. 65, č. 4.
- 62) Práce s mládeží. *Hlas revoluce*. Praha: Magnet-Press, 1972, roč. 26, č. 49.
- 63) PROCHÁZKA, Josef. In memoriam Jaroslava Hájka z Olešky. *Černokostelecký zpravodaj*. MNV Kostelec nad černými lesy, 1963, roč. 5, č. 39.
- 64) PROCHÁZKA, Vladislav. Památník obětem války byl zrestaurován. *Život Úval*. Město Úvaly, 2010, roč. 51, č. 6.
- 65) PROCHÁZKA, Vladislav. Vzpomínkové setkání Pamatuj! *Život Úval*. Město Úvaly, 2014, roč. 55, č. 4.
- 66) PSOTA, Jan. Ždánice – Sdanicz. *Náš region Nymbursko – Kolínsko*. Praha: A11 s.r.o., 2022, roč. 17, č. 9.
- 67) Rudá armáda trestá vlastní záškodníky. *Úder: Krajský orgán KSČ*. Kolín, 1945, roč. 1, č. 23. s. 3.
- 68) SÁZAVSKÁ, Radislava. Paní Marta Vedralová-Sázavská. *Českobrodský zpravodaj*. Český Brod, 1966, roč. 6, č. 10.
- 69) Slavnost položení základního kamene k velkému památníku agrarismu na ždánickém kopci u Kouřimě. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1935, roč. 30, č. 229.
- 70) Slavnostní odhalení památníku v Tlustovousech. *Vesnické noviny českobrodského okresu*. Český Brod, 1953, roč. 6, č. 24-25.
- 71) SMRČKA, František. Pamětní schránka v pomníku Prokopa Velikého. *Českobrodský zpravodaj*. Město Český Brod, 1970, roč. 10, č. 6.
- 72) STARÁ, Vlastimila; CHRASTILOVÁ, Marie. Mochovští rodáci. *Mochovský zpravodaj*. Mochov, 2013, roč. 7, č. 3.
- 73) SVITÁKOVÁ, Jindra. Tmavomodrý svět či bezedná propast? *Historický kaleidoskop*. Praha, 2010, roč. 5, č. 6.
- 74) SVOBODA, Karel. Z historie a současnosti obce Hradešín – díl 2. *Spolek pro obnovu a rozvoj obce Hradešín*. Hradešín, 2006, č. 2.
- 75) ŠAUEROVÁ-ŠÁMALOVÁ, Jaroslava. VŠIANSKÁ-PEKAŘOVÁ, Eva. Ze vzpomínek dcery a vnučky pana Josefa Šámala. *Zpravodaj obcí Horoušany a Horoušánky*.

- 76) ŠTRAIT, Jaroslav. Stále živá historie. *Pochodeň*. Hradec Králové, 1987, roč. 76, č. 106.
- 77) ŠUBRT, Jan. Památce bratra Karla Kudrnáče. *Hlas revoluce*. Praha: Československá obec legionářská, 1946, roč. 2, č. 46.
- 78) ŠUBRT, Jan. Za vlast – za svobodu. *Zprávy Okresní jednoty živnostenských společenstev v Českém Brodě*. Český Brod, 1945, č. 5.
- 79) Švehlův pomník na ždánickém kopci u Kouřimě. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1936, roč. 31, č. 144.
- 80) Tábor je náš program. *Slovo národa*. Brno: Přípravný výbor československé strany národně-socialistické, 1947, roč. 3, č. 128.
- 81) Tak pracuje vzorná odbočka SČSP. *Svět sovětů*. Praha: Bohumil Šmeral, 1954, roč. 17, č. 25.
- 82) Těm, kteří se zasloužili. *Úder: Krajský orgán KSČ v Kolíně*. Kolín, 1946, roč. 2, č. 25.
- 83) Třicet let v závodě. *Naše hlasy*. Český Brod, 1939, roč. 59, č. 27.
- 84) U Ždánic na Kouřimsku odhalen největší Švehlův památník v republice. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1936, roč. 31, č. 146.
- 85) Válečný kříž padlým v boji o vysílačku u Českého Brodu. *Za svobodné Československo*. Praha: Oddělení osvěty a propagandy, 1945, roč. 2, č. 272.
- 86) VALNÍČEK, Igor. Stopy výtvarných umělců a architektů v Ondřejově. *Ozvěny: Časopis pro obyvatele Ondřejova, Třebolat a Turkovic*. Ondřejov, 2020, č. 4.
- 87) Výročí poprav a úmrtí českých novinářů. *Svobodný směr: deník Československé strany národně socialistické*. Plzeň: Akční výbor Čs. strany národně socialistické, 1945, roč. 1, č. 152.
- 88) Vzpomínáme slavných májových dnů. *Vesnické noviny českobrodského okresu*. Český Brod: ONV Český Brod, 1958, roč. 9, č. 21-22.
- 89) Z historie Vyžlovky – pokračování. *Vyžlovák*. Obecní úřad Vyžlovka, 2016, roč. 18, č. 1.
- 90) Z pověření prezidenta republiky byli vyznamenáni tito příslušníci odboje za osvobození Prahy z nepřátelského obsazení: čs. válečným křížem 1939: Pačes Josef. *Osobní věstník čs. ministerstva národní obrany*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1945, č. 19.
- 91) ZELENÝ, Josef. Vzpomínka na odborového přednostu Ing. Václava Topola. *Věstník České akademie zemědělské*. Praha: Česká akademie zemědělská, 1946, roč. 20, č. 7.
- 92) Zůstaneme věrni odkazu padlých hrdinů. *Úder: Krajský orgán KSČ v Kolíně*. Kolín, 1946, roč. 2, č. 28.

Internetové zdroje

- 1) Book of the Dead Sachsenhausen 1936-1945. [cit. 28.08.2023]. Dostupné z: <https://www.stiftung-bg.de/totenbuch/main.php>
- 2) Buchenwald Totenbuch 1937-1945. [cit. 05.10.2023]. Dostupné z: <https://totenbuch.buchenwald.de/names/details/person/19686/ref/recherche>
- 3) Cesty a památky. Baumanův křížek. [cit. 15.01.2024]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/tuklaty/baumanuv-krizek>
- 4) Cesty a památky. Památník padlým v 1. a 2. světové válce Hořany. [cit. 15.01.2024]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/horany-u-porican/pamatnik-padlym-v-1-a-2-svetove-valce>
- 5) Cesty a památky. Památník padlému ve 2. světové válce. [cit. 28.11.2023]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/doubravcice/pamatnik-padlemu-ve-2-svetove-valce>
- 6) Cesty a památky. Památník padlým v 1. a 2. světové válce. [cit. 10.10.2023]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/hradove-strimelice/pamatnik-padlym-v-1-a-2-svetove-valce>
- 7) Cesty a památky. Památník padlým v 1. a 2. světové válce. [cit. 17.04.2023]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/kostelec-nad-cernymi-lesy/pamatnik-padlym-v-1-a-2-svetove-valce>
- 8) Cesty a památky. Památník padlým v 1. a 2. světové válce. [cit. 25.08.2023]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/lipany/pamatnik-padlym-v-1-a-2-svetove-valce>
- 9) Cesty a památky. Památník padlým v 1. a 2. světové válce. [cit. 28.01.2024]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/nucice/pamatnik-padlym-v-1-a-2-svetove-valce>
- 10) Cesty a památky. Památník padlým v 1. světové válce. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/poricany/pamatnik-padlym-v-1-svetove-valce>
- 11) Cesty a památky. Památník padlým v 1. světové válce. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/poricany/pamatnik-padlym-v-1-svetove-valce>
- 12) Cesty a památky. Památník Rudé armádě. [cit. 25.08.2023]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/lipany/pamatnik-rude-armade>

- 13) Cesty a památky. Památník zakladatelům Čsl. státu. [cit. 19.05.2024]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/kostelec-nad-cernymi-lesy/pamatnik-zakladatelum-csl-statu>
- 14) Cesty a památky. Pamětní deska obětí holocaustu. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/pristoupim/pametni-deska-obeti-holocaustu>
- 15) Cesty a památky. Stříbrná Skalice Památník padlým v 1. a 2. světové válce. [cit. 19.05.2024]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/stribrna-skalice/pamatnik-padlym-v-1-a-2-svetove-valce>
- 16) Cesty památky. Památník padlým v 1. a 2. světové válce. [cit. 14.02.2024]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/oleska/pamatnik-padlym-v-1-a-2-svetove-valce>
- 17) ČADILOVÁ, Kateřina. Slavnostní odhalení pamětní desky mjr. Karlu Vojtíškovi. [cit. 21.12.2023]. Dostupné z: <https://www.mukarov.cz/zivot-v-obci/akce-obce/archiv/odhaleni-pametni-desky-karel-vojtisek>
- 18) Český Brod. Pamětní deska sokolům. [cit. 19.09.2023]. Dostupné z: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/cesky-brod-pametni-deska-sokolum/>
- 19) Český Brod. Budeme mít kameny zmizelých v Českém Brodě? [cit. 30.05.2024]. Dostupné z: <https://www.cesbrod.cz/item/budeme-mit-kameny-zmizelych-v-ceskem-brode>
- 20) Četnická stanice Nová Huť pod Nižborem. Historie stanice. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://csnizbor.webnode.cz/historie/>
- 21) Donio. Kameny zmizelých v Českém Brodě. [cit. 30.05.2024]. Dostupné z: <https://donio.cz/kameny-zmizelych-v-ceskem-brode>
- 22) Evidence válečných hrobů. Čáslav. [cit. 25.02.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-28076&srn=hlin%c4%9bn%c3%bd&st=0&>
- 23) Evidence válečných hrobů. Český Brod. [cit. 03.01.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2106-1961&mt=%c4%8desk%c3%bd%20brod&st=0&>
- 24) Evidence válečných hrobů. Český Brod. [cit. 22.03.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2106-1931&mt=%c4%8desk%c3%bd%20brod&st=0&>

- 25) Evidence válečných hrobů. Horoušany. [cit. 29.09.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2103-3063&mt=horou%c5%a1any&st=0&>
- 26) Evidence válečných hrobů. Chocerady. [cit. 27.05.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2101-39064&mt=chocerady&st=0&>
- 27) Evidence válečných hrobů. Chotoviny. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE3112-10804&mt=chotoviny&st=0&>
- 28) Evidence válečných hrobů. Kolín. [cit. 15.01.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2110-32612&fnin=josef&srn=mr%c3%a1zek&st=0&>
- 29) Evidence válečných hrobů. Kostelec nad Černými lesy. [cit. 17.04.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2122-2574>
- 30) Evidence válečných hrobů. Louňovice. [cit. 25.05.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2122-38654>
- 31) Evidence válečných hrobů. Mnichovice. [cit. 03.10.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2122-2599&mt=mnichovice&st=0&>
- 32) Evidence válečných hrobů. Mochov. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2103-3131&srn=kofro%c5%88&st=0&>
- 33) Evidence válečných hrobů. Praha 1. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE0001-20501&fnin=miroslav&srn=junek&st=0&>
- 34) Evidence válečných hrobů. Praha 10. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE0010-20237&fnin=miroslav&srn=junek&st=0&>
- 35) Evidence válečných hrobů. Praha 2. [cit. 29.05.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE0002-56898&fnin=karel&srn=pavl%c3%adk&st=0&>

- 36) Evidence válečných hrobů. Praha 21. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE0021-18966&srn=dosp%c4%9bl&st=0&>
- 37) Evidence válečných hrobů. Praha 5. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE0005-20094&srn=kofro%c5%88&st=0&>
- 38) Evidence válečných hrobů. Praha 8. [cit. 10.12.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE0008-36562&srn=saibert&st=0&>
- 39) Evidence válečných hrobů. Rostoklaty. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2106-1930&mt=rostoklaty&st=0&>
- 40) Evidence válečných hrobů. Sadská. [cit. 29.02.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2118-26838&fnin=bartolom%c4%9bj&srn=sl%c3%a1ma&st=0&>
- 41) Evidence válečných hrobů. Sadská. [cit. 29.02.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2118-26839&fnin=bartolom%c4%9bj&srn=sl%c3%a1ma&st=0&>
- 42) Evidence válečných hrobů. Sadská. [cit. 29.02.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2118-3190&fnin=bartolom%c4%9bj&srn=sl%c3%a1ma&st=0&>
- 43) Evidence válečných hrobů. Sadská. [cit. 29.02.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2118-3174&fnin=bartolom%c4%9bj&srn=sl%c3%a1ma&st=0&>
- 44) Evidence válečných hrobů. Sázava. [cit. 10.05.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2101-53433&mt=s%c3%a1zava&st=0&>
- 45) Evidence válečných hrobů. Semice. [cit. 10.12.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2113-1925&mt=semice&st=0&>
- 46) Evidence válečných hrobů. Třebestovice. [cit. 20.10.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2118-26673&mt=t%c5%99ebestovice&st=0&>

- 47) Evidence válečných hrobů. Úvaly. [cit. 25.12.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2103-28350&srn=sadovoj&st=0&>
- 48) Evidence válečných hrobů. Úvaly. [cit. 29.09.2023]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2103-3116&mt=%c3%bavaly&st=0&>
- 49) Facebook. Obec Stříbrná Skalice. [cit. 30.05.2024]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/obecstribrnaskalice/posts/pfbid0bqeNpKuLi61LYb1c8TfXyB7vJ28Wm9unDADBivr9A3biqBwS23dVFXgJ3Y81nwSgl?rdid=qdu1A4MWfpAZ06qV>
- 50) Gedenkstätte Plötzensee. Antonín Urban. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.gedenkstaette-ploetzensee.de/totenbuch/recherche/person/urban-antonin>
- 51) Gedenkstätte Plötzensee. Václav Smrkovský. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.gedenkstaette-ploetzensee.de/totenbuch/recherche/person/smrkovsky-vaclav>
- 52) Geni. Dr. Otto Klinger. [cit. 22.12.2023]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Otto-Klinger/6000000018669473028>
- 53) Geni. Gustav Zdeněk Klinger. [cit. 22.12.2023]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Gustav-Klinger/6000000018669282599>
- 54) Hasiči v protinacistickém odboji. Stárek Josef. [cit. 28.01.2024]. Dostupné z: <https://odboj.ksh-stck.cz/index.php/pribehy-hasicu-v-odboji/537-starek-josef-sdh-tehovec-okres-praha-vychod>
- 55) Holocaust survivors and victims database. JUDr. Vladimír Mikulec. [cit. 19.03.2024]. Dostupné z: https://www.ushmm.org/online/hsv/person_view.php?PersonId=6934544
- 56) Holocaust survivors and victims database. Josef Mráz. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: https://www.ushmm.org/online/hsv/person_view.php?PersonId=7309197
- 57) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/120423-julius-schablin/>
- 58) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/120421-helena-schablinova/>
- 59) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/131772-robert-wantoch/>

- 60) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/131761-marketa-wantochova/>
- 61) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/139470-emanuel-weinstein/>
- 62) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/132917-emil-weinstein/>
- 63) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/132926-frantisek-weinstein/>
- 64) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/132963-klara-weinsteinova/>
- 65) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/132942-ivo-weinstein/>
- 66) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/135956-jindrich-zelenka/>
- 67) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/135960-marie-zelenkova/>
- 68) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/92840-ella-hellerova/>
- 69) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/92860-emilie-hellerova/>
- 70) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/93142-otylie-hellerova/>
- 71) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/103676-daniel-kussi/>
- 72) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/103673-adela-kussiova/>
- 73) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/103675-arnost-kussi/>
- 74) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/103679-ota-kussi/>
- 75) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/117891-ida-rezkova/>
- 76) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/118486-bedriska-rosenbaumova/>

- 77) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/118518-jiri-rosenbaum/>
- 78) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/112203-eva-orlikova/>
- 79) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 11.10.2023]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/128928-viktor-sulc/>
- 80) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.01.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/128721-kamila-smejkalova/>
- 81) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.01.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/128722-miroslav-smejkal/>
- 82) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.01.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/128721-kamila-smejkalova/>
- 83) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.01.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/128722-miroslav-smejkal/>
- 84) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/77056-artur-bergler/>
- 85) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/77073-rudolf-bergler/>
- 86) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/77058-eliska-berglerova/>
- 87) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/92898-frantiska-hellerova/>
- 88) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/92820-belina-hellerova/>
- 89) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/93049-libuse-hellerova/>
- 90) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/98350-alois-kiesler/>
- 91) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/98351-bohumil-kiesler/>
- 92) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/98355-vlasta-kieslerova/>

- 93) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/121771-mirjam-schneiderova/>
- 94) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/98436-max-kischer/>
- 95) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/98435-marketa-kischerova/>
- 96) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/98437-zdenka-kischerova/>
- 97) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/130614-jan-ullmann/>
- 98) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/109476-otilie-mendlova/>
- 99) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/109446-frantisek-mendl/>
- 100) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/109472-marta-mendlova/>
- 101) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/109483-vera-mendlova/>
- 102) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/87159-julie-frismanova/>
- 103) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/87145-anna-frismanova/>
- 104) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/127271-bohumil-stern/>
- 105) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/127506-rudolf-stern/>
- 106) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/127430-klara-sternova/>
- 107) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/106813-milena-l-witova/>
- 108) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z:
<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/134346-emil-wiener/>

- 109) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/134359-hermina-wienerova/>
- 110) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/119920-julie-sahulova/>
- 111) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/119919-hedvika-sahulova/>
- 112) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 19.03.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/122679-ota-schulz/>
- 113) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 19.03.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/122681-otylie-schulzova/>
- 114) Holocaust. Databáze obětí. [cit. 19.03.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/122634-helena-schulzova/>
- 115) Holocaust. Gabriela Krausová. [cit. 15.08.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/102708-gabriela-krausova/>
- 116) Holocaust. Gustav Zdeněk Klinger. [cit. 22.12.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/en/database-of-victims/victim/99542-gustav-zdenek-klinger/>
- 117) Holocaust. Karel Kohn. [cit. 22.12.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/en/database-of-victims/victim/100815-karel-kohn/>
- 118) Holocaust. Marie Kohnová. [cit. 22.12.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/de/opferdatenbank/opfer/100930-marie-kohnova/>
- 119) Holocaust. Marie Krausová. [cit. 15.08.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/139462-marie-krausova/>
- 120) Holocaust. MUDr. Ota Klinger. [cit. 22.12.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/en/database-of-victims/victim/99594-ota-klinger/>
- 121) Hradec1. Pamětní kniha obce Hradové Střimelice. [cit. 10.10.2023]. Dostupné z: <https://www.hradec1.cz/2021/05/pametni-knih-hradovych-strimelic-si-ode-dneska-muzete-cist-online/>
- 122) Hradec1. Pamětní kniha obce Hradové Střimelice. [cit. 10.10.2023]. Dostupné z: <https://www.hradec1.cz/2021/05/pametni-knih-hradovych-strimelic-si-ode-dneska-muzete-cist-online/>
- 123) Hradec1. Pamětní kniha obce Hradové Střimelice. [cit. 10.10.2023]. Dostupné z: <https://www.hradec1.cz/2021/05/pametni-knih-hradovych-strimelic-si-ode-dneska-muzete-cist-online/>

- 124) Informační centrum Český Brod. Slavnostní položení kamenů zmizelých Stolpersteine. [cit. 30.05.2024]. Dostupné z: <https://ic.cvik.info/slavnostni-polozeni-kamenu-zmizelych-stolpersteine>
- 125) JANEČKOVÁ, Bronislava; VOCHOMŮRKA, Jiří. Zbytečná smrt. Jak kluk z Hitlerjugend zabil Čecha, dostal francouzské vyznamenání a stal se špiónem. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/zbytecna-smrt-jak-kluk-z-hitlerjugend-zabil-cecha-dostal-francouzske-vyznamenani-6943088>
- 126) JANÍK, Vlastislav. Příběh rodiny Moravcových z Konojed. [cit. 17.04.2023]. Dostupné z: <https://mauthausen.webnode.cz/zpracovane-pribehy-veznu-ktm/pribeh-rodiny-moravcovych-z-konojed/>
- 127) Koncentrační tábor Flossenbürg. Kniha mrtvých. [cit. 20.10.2023]. Dostupné z: <https://www.gedenkstaette-flossenbuerg.de/cs/reserse/kniha-mrtvych>
- 128) Konojedy. Odhalení pamětní desky. [cit. 30.11.2023]. Dostupné z: https://www.konojedy.cz/zivot-v-obci/kalendar-akci/odhaleni-pametni-desky-148_23cs.html
- 129) KOPŘIVA, Jakub. Švehlovo „Stonehenge“ chátrá. Na opravu památníku chybějí miliony. [cit. 05.02.2024]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/svehlovo-stonehenge-chatra-na-jeho-opravu-jsou-potreba-miliony.A161123_130157_in_domov_jko
- 130) Kostelní Střimelice. Pomník padlým. [cit. 20.11.2023]. Dostupné z: <https://kostelni-strimelice.webnode.cz/l/pomnik-padlym/>
- 131) Kronika obce Lstiboř. Oficiální stránky obce Klučov. [cit.05.12.2023]. Dostupné z: <https://www.klučov.cz/data/kroniky/lstibor/str074.htm>
- 132) Legie 100. Josef Mráz. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://legie100.com/krev-legendare/70290/>
- 133) Legie 100. Václav Smrkovský. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://legie100.com/krev-legendare/100443/>
- 134) Legie 100. Vítězslav Kyšer. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://legie100.com/krev-legendare/52101/>
- 135) Letiště Vrátkov. Historie. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://letistevratkov.cz/historie/>
- 136) MANDOVÁ, Lenka. Úvaly. Pavel Rosenbaum, statkář z Úval. [cit. 11.06.2024]. Dostupné z: <https://www.uvaly.cz/pavel-rosenbaum-statkar-z-uval/>

- 137) MAŠÍNOVÁ, Lucie. Odhalením desky si připomněli slavného rodáka. [cit. 05.12.2023]. Dostupné z: https://kolinsky.denik.cz/zpravy_region/odhalenim-desky-si-pripomneli-slavneho-rodaka-20121120.html
- 138) MAŠÍNOVÁ, Lucie. Památník chátrá, navíc nemá majitele. [cit. 05.02.2024]. Dostupné z: https://kolinsky.denik.cz/zpravy_region/pamatnik-chatra-navic-nema-majitele-20170110.html
- 139) Místopisy. Zvánovice. [cit. 29.09.2023]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/9549/zvanovice/pamatky-turistika/>
- 140) MOTÝL, Ivan. Další dopis Čecha psaný těsně před popravou nacisty čeká na doručení. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://cnn.iprima.cz/dalsi-dopis-cecha-psany-tesne-pred-popravou-nacisty-ceka-na-doruceni-110922>
- 141) Obec Chrást. Informace o obci Chrást. [cit. 27.05.2024]. Dostupné z: <https://www.obec-chrast.cz/informace-o-obci-chrast.html>
- 142) Obec Klučov. Obecní kronika Klučova. [cit. 02.08.2023]. Dostupné z: <https://www.klucov.cz/data/kroniky/klucov/2str086.htm>
- 143) Obec Klučov. Obecní kronika Klučova. [cit. 02.08.2023]. Dostupné z: <https://www.klucov.cz/data/kroniky/klucov/2str180.htm>
- 144) Obec Klučov. Obecní kronika Klučova. [cit. 02.08.2023]. Dostupné z: <https://www.klucov.cz/data/kroniky/klucov/2str111.htm>
- 145) Obec Mochov. Kronika obce Mochov 1910-1960. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z: <http://mochov.nase-kronika.cz/book/Mochov-Pametni-kniha>
- 146) Obec Přistoupim. Historie. [cit. 25.04.2024]. Dostupné z: <https://www.pristoupim.cz/obec-119/historie/>
- 147) Obec Klučov. Kronika obce Skramníky. [cit. 03.10.2023]. Dostupné z: <https://www.klucov.cz/data/kroniky/skramniky/str039.htm>
- 148) Obec Klučov. Kronika obce Skramníky. [cit. 03.10.2023]. Dostupné z: <https://www.klucov.cz/data/kroniky/skramniky/str039.htm>
- 149) oPŘISE, z. s. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <http://oprisepristoupim.cz/>
- 150) Památkový katalog. Pomník padlým v 1. světové válce. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/pomnik-padlym-v-1-svetove-valce-12116464>
- 151) Památník Terežín. Databáze obětí. [cit. 05.12.2023]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/mp-tuma-antonin-6>

- 152) Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 10.10.2023]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/sv-nekvasil-anna>
- 153) Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 10.10.2023]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/sv-nekvasil-marie>
- 154) Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 10.10.2023]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/sv-nekvasil-frantisek>
- 155) Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/te-mendl-karel-3>
- 156) Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/88434-pavla-gerstmannova/>
- 157) Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/te-kraus-karel-11>
- 158) Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 27.12.2023]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/mp-gluckmann-jaroslav>
- 159) Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 28.11.2023]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/da-nejedly-frantisek-2>
- 160) Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 20.10.2023]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/mp-vyhnaek-frantisek>
- 161) Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 28.01.2024]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/ma-kopecky-karel>
- 162) Památník Terezín. Databáze obětí. [cit. 15.01.2024]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/mp-moravec-miroslav>
- 163) Paměť národa. Emanuel Jankovský. [cit. 27.01.2024]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/jankovsky-emanuel-20211102-0>
- 164) Paměť národa. Jiřina Urbanová. [cit. 21.05.2024]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/urbanova-jirina-20140323-0>
- 165) Paměť národa. Josef Chroust. [cit. 28.10.2023]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/chroust-josef-1935>
- 166) Paměť národa. Miroslav Mareček. [cit. 05.01.2024]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/marecek-miroslav-20111104-0>
- 167) Paměť národa. Svatopluk Bauman. [cit. 09.04.2024]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/bauman-svatopluk-20220225>

- 168) Policie. Čestné pohřebiště příslušníků bezpečnostních sborů. [cit. 19.03.2024]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/cestne-pohrebiste-prislusniku-bezpecnostnich-sboru.aspx?q=Y2hudW09MTI%3d>
- 169) PSOTA, Jan. Památník oběti 2. světové války Doubravčice (2020). [cit. 28.11.2023]. Dostupné z: <https://janpsota.cz/pamatnik-obeti-2-svetove-valky-doubravcice-2020/>
- 170) ROUDNICKÁ, Zuzana. Český Brod chce do chodníků dát kameny zmizelých. [cit. 30.05.2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/cesky-brod-historie-holocaust-zide-koncentracni-tabor_2307112052_bko
- 171) Sokolské památky. Pamětní kámen Br. B. Baumana a jeho manželky Emílie. [cit. 05.09.2023]. Dostupné z: <https://www.sokolskepamatky.eu/objekty/detail/pametni-kamen-br-bretislava-baumana-a-jeho-manzelky-emilie-pomahatelu-vysadku-anthropoid>
- 172) Spolek pro vojenská pietní místa. Hrob Emil Říha. [cit. 27.08.2023]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/26788-hrob-emil-riha/>
- 173) Spolek pro vojenská pietní místa. Hrob Kar Kudrnáč. [cit. 28.08.2023]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/26465-hrob-karel-kudrnac/#26465-hrob-karel-kudrnac>
- 174) Spolek pro vojenská pietní místa. Hrob neznámého vojína Rudé armády. [cit. 19.05.2024]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/31589-hrob-neznameho-vojina-rude-armady/#31589-hrob-neznameho-vojina-rude-armady>
- 175) Spolek pro vojenská pietní místa. Hrob obětí 2. světové války a vojáků Rudé armády. [cit. 05.08.2023]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/6525-hrob-obeti-2-svetove-valky-a-vojaku-rude-armady/#6525-hrob-obeti-2-svetove-valky-a-vojaku-rude-armady>
- 176) Spolek pro vojenská pietní místa. Hrob Stanislava Krajíce. [cit. 29.12.2023]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/27003-hrob-stanislav-krajic/#27003-hrob-stanislav-krajic>
- 177) Spolek pro vojenská pietní místa. Hrob vojáka Rudé armády. [cit. 28.01.2024]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/4891-hrob-vojaka-rude-armady/#4891-hrob-vojaka-rude-armady>

- 178) Spolek pro vojenská pietní místa. Pomník vojákům Rudé armády. [cit. 23.10.2023]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/3387-pomnik-vojakum-rude-armady/#3387-pomnik-vojakum-rude-armady>
- 179) Spolek pro vojenská pietní místa. Pamětní deska Josef Stárek. [cit. 30.01.2024]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/1189-pametni-deska-josef-starek/#1189-pametni-deska-josef-starek>
- 180) ŠOLTA, Václav. OBRAZEM: Odhalení pamětní desky zpestřila modlitba. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: https://kolinsky.denik.cz/zpravy_region/odhaleni-pametni-desky-zpestrila-modlitba-20170925.html
- 181) Úvalsko. Neznámé místo posledního odpočinku vojáků nacistického Německa. [cit. 25.02.2024]. Dostupné z: <http://www.uvalsko.cz/2015/06/misto-posledniho-odpocinku-vojaku.html>
- 182) Úvaly. Uctíme v Úvalech činnost odboje? [cit. 30.05.2024]. Dostupné z: <https://www.uvaly.cz/uctime-v-uvalech-cinnost-odboje/>
- 183) Úvaly. Viktor Šulc a rodina Šulcova. [cit. 11.10.2023]. Dostupné z: <https://www.uvaly.cz/viktor-sulc/>
- 184) VAŘURA, Petr. Happening Pamatuj! připomíná největší vraždu československých občanů. [cit. 11.10.2023]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/happening-pamatuj-pripomina-nejvetsi-vrazdu-ceskoslovenskych-obcanu-8025923>
- 185) Vojenský historický ústav Praha. Prohlédněte si: spojenecká pozemní technika z doby invaze 1944 v lešanském muzeu. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: <https://www.vhu.cz/prohlednete-si-spojenecka-technika-z-doby-invaze-1944-v-lesanskem-muzeu/>
- 186) Vyžlovka. Kpt. Pavlík. [cit. 15.05.2024]. Dostupné z: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fvyzlovka.cz%2Fwp-content%2Fuploads%2F2023%2F10%2Fkpt.-Pavlik-plakat.pptx&wdOrigin=BROWSELINK>
- 187) Wikipedia. Arnošt Vykoukal. [cit. 30.11.2023]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Arno%C5%A1t_Vykoukal
- 188) Wikipedia. Cap Arcona. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Cap_Arcona

- 189) Wikipedia. Ladislav Vaněk. [cit. 29.05.2024]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ladislav_Van%C4%9Bk
- 190) Wikipedia. Stolpersteine. [cit. 13.04.2024]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Stolpersteine>
- 191) Wikipedia. Vítězslav Kyšer. [cit. 15.04.2024]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%ADt%C4%9Bzslav_Ky%C5%A1er
- 192) Zdenek Felix. Wikipedie. [cit. 25.02.2024]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zdenek_Felix

Prameny

1) Archiv bezpečnostních složek

ABS, f. Hlavní zpráva vojenské kontrarozvědky (302), sign. 302-242-4, zpráva o výsledku šetření v záležitosti domnělého majora Vondráčka, 27. 11. 1946

ABS, f. Německé soudy v říši (141), sign. 141-373-12, výslech obviněného Františka Záruby, 04. 03. 1943.

ABS, f. Německé soudy v říši, sign. 141-219-4, rozsudek smrti nad Jaroslavem Sládečkem, 07. 10. 1942.

ABS, f. Německé soudy v říši, sign. 141-219-4, závěrečná zpráva gestapa, 25. 02. 1941.

ABS, f. Německé soudy v říši, sign. 141-219-6, dopis Jaroslava Sládečka rodičům, 16. 02. 1943.

ABS, f. Německé soudy v říši, sign. 141-94-42, trestní řízení proti Jaroslavu Dynybylovi, 02. 04. 1943.

ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M 13467/1-139 I. díl, zpráva místního národního výboru v Přistoupimi o ukrutnostech páchaných Němci, 27. 08. 1945.

ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M 13467/1-139 I. díl, zpráva Místního národního výboru v Bylanech o ukrutnostech páchaných Němci, 23. 08. 1945.

ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M 13467/1-139 I. díl, zpráva místního národního výboru ve Kšelicích o ukrutnostech páchaných Němci, 22. 08. 1945.

ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M 13467/1-139 I. díl, zpráva Místního národního výboru v Semicích o ukrutnostech páchaných Němci, 28. 08. 1945.

ABS, f. Sbíрка různých písemností, sign. S-500-5, seznam popravených českých občanů, s. 26.

ABS, f. Správa vyšetřování StB – Stíhání nacistických válečných zločinců, sign. 325-16-6, výslech svědka Jaroslava Páce, 27. 01. 1972.

ABS, f. V/MV, sign. V-17871 MV, uložení vyšetřovacího spisu, 21. 10. 1974.

ABS, sign. 141-219-6, trestní řízení u soudu v Drážďanech proti Jaroslavu Hájkovi a Josefu Procházkovi, 10. 04. 1943.

2) Archiv hlavního města Prahy

AHMP, f. Matrika narozených, Matriční kniha narozených Nusle 1902-1904.

3) Arolsen archives

Osobní složka Alexandra Saiberta.

Osobní složka Václava Čecha.

Osobní složka Václava Strnada.

Osobní složka Jaroslava Seidla.

Kniha mrtvých koncentračního tábora Mauthausen, 27. 12. 1941.

Registrační záznam Neuengamme, 13. 07. 1945.

Různé dotazy na seznam 1953-1980, 30. 03. 1977.

4) Matriční knihy

Městský úřad Český Brod – matrika a evidence obyvatel. Kniha zemřelých.

Městský úřad Český Brod – matrika a evidence obyvatel. Kniha narozených.

5) Národní archiv

NA, f. Okupační vězeňské spisy – AMV 101, sign. 101-521/9, spis Karla Žáka.

NA, f. Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, Vratislav Stach *1919.

NA, f. Policejní ředitelství Praha II – prezidium – 1931-1940, sign. 42/F-11/25 Felix, protokoly týkající se osoby Zdeňka Felixe.

NA, f. Policejní ředitelství Praha II – prezidium – 1941-1950, sign. 42/St-2/3, potvrzení o politické spolehlivosti Vratislava Stacha, 03. 05. 1941.

NA, f. Policejní ředitelství Praha II. – prezidium – 1931-1940, sign. 42/R-18/77 Říha. JUDr. Emil Říha z Českého Brodu šetření, 06. 11. 1938.

NA, f. Předsednictvo ministerské rady, Praha, sign. P1672C, složka Vratislava Stacha.

NA, f. Sbírká staničních kronik, *Pamětní kniha stanice Poříčany*.

NA, f. Úřad říšského protektora, sign. 114-10-1/8. seznam popravených, 03. 07. 1942.

NA, f. Úřad říšského protektora, sign. 114-10-1/8. seznam popravených, 03. 07. 1942.

NA, f. Úřad říšského protektora, sign. 114-262-2/207, seznam justičních zaměstnanců a notářů v obvodu vrchního soudu v Praze, kteří jsou t. č. v zajišťovací vazbě německých úřadů, 02. 12. 1939.

6) Podlipanské muzeum

Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903.

Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. 21533 (1).

Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. 21533 (2).

Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 20084.

Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 29959.

Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 32587.

7) Soukromé archivy

Osobní archiv Adama Ropka

Osobní archiv Ivo Kocuma

Osobní archiv Jiřího Šubrtá

Osobní archiv rodiny Rollových, *Kronika pivovaru v Českém Brodě*.

8) Státní oblastní archiv v Praze

SOA Praha, f. Český Brod (Okresní úřad), *Matrika zemřelých osob bez vyznání 1934-1945*.

SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. Hubert Kadlčík Ls 2839/46, výpověď Huberta Kadlčíka, 07. 09. 1945.

SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. Josef Havránek Ls 2633, smuteční oznámení, 12. 05. 1945.

SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 2685/46 Václav Sušanek, Zdeněk Sušanek, výpověď svědka Antonína Moravce, 25. 05. 1945.

SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 2685/46 Václav Sušanek, Zdeněk Sušanek, výpověď svědka Tomáše Dvořáka, 25. 05. 1945.

SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 3024/46 Josef Potůček, výpověď Josefa Potůčka, 20. 01. 1946.

SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 396/45 Monika Benešová, rozsudek Mimořádného lidového soudu v Praze v případě Moniky Benešové, 05. 12. 1945.

SOA Praha, f. MLS Praha, sp. zn. LS 4429/46 Jan Málek, rozsudek MLS Praha v případě Jana Málka, 21. 10. 1946.

9) Státní okresní archiv Kolín

SOkA Kolín, f. 1. ZŠ Český Brod, *Pamětní kniha školy 1945-1951.*

SOkA Kolín, f. Archiv města Český Brod, *Pamětní kniha města Český Brod 1914-1928.*

SOkA Kolín, f. Archiv obce Poříčany, *Kronika obce Poříčany 1942-1946.*

SOkA Kolín, f. Archiv obce Stříbrná Skalice, *Pamětní kniha Stříbrné Skalice 1895-1950.*

SOkA Kolín, f. Archiv obce Stříbrná Skalice, *Pamětní kniha Stříbrné Skalice 1951-1963.*

SOkA Kolín, f. Archiv obce Štolmíř, *Pamětní kniha obce Štolmíř 1914-1970.*

SOkA Kolín, f. Archiv obce Výžerky, *Pamětní kniha obce Výžerky 1926-1966.*

SOkA Kolín, f. Český svaz bojovníků za svobodu – OV Kolín, inv. č. 79.21. Fotografie pamětní desky v Českém Brodě.

SOkA Kolín, f. Četnická stanice Český Brod, *Památník četnické stanice Český Brod.*

SOkA Kolín, f. Četnická stanice Český Brod, *Památník okresního četnického velitelství v Českém Brodě.*

SOkA Kolín, f. Četnická stanice Oleška, *Památník četnické stanice.*

SOkA Kolín, f. Četnická stanice Vitice, *Památník četnické stanice Vitice.*

SOkA Kolín, f. Gymnázium Český Brod, *Kronika gymnázia 1954-1989.*

SOkA Kolín, f. Městský národní výbor Kostelec nad Černými lesy, *Kronika města 1966-1972.*

SOkA Kolín, f. Městský národní výbor Kostelec nad Černými lesy, *Kronika města 1946-1951*.

SOkA Kolín, f. Městský národní výbor Kostelec nad Černými lesy, *Kronika města 1938-1951*.

SOkA Kolín, f. Místní národní výbor Kozojedy, *Kronika obce Kozojedy 1923-1962*.

SOkA Kolín, f. Místní národní výbor Krupá, *Kronika obce Krupá 1922-1984*.

SOkA Kolín, f. MNV Český Brod, *Kronika města Český Brod 1954-1955*.

SOkA Kolín, f. MNV Český Brod, *Kronika města Český Brod 1962-1966*.

SOkA Kolín, f. MNV Český Brod, *Kronika města Český Brod 1967-1968*.

SOkA Kolín, f. Okresní úřad Český Brod, inv. č. 830, sign. pres. 232/1942, seznam Židů z obce Oleška, 30. 03. 1939.

SOkA Kolín, f. Okresní úřad Český Brod, sign. pres. 1195/1939, seznam všech Židů žijících v místním okrese, 08. 01. 1940.

SOkA Kolín, f. Okresní úřad Český Brod, sign. pres. 624/1942, úmrtní list Josefa Bláhy, 03. 07. 1942.

SOkA Kolín, f. Okresní úřad Český Brod, sign. pres. 624/1942, úmrtní list Emila Říhy. 03. 07. 1942.

SOkA Kolín, f. Okresní úřad Český Brod, sign. pres. 624/1942, úmrtní list Vladimíra Jankovského, 03. 07. 1942.

SOkA Kolín, f. Okresní úřad Český Brod, sign. přes. 695/1939, seznam obcí v soudním okrese Český Brod.

SOkA Kolín, f. Úřad práce Kolín, pobočka Český Brod, bez sign. osobní spisy žadatelů, spis Milana Čepka.

SOkA Kolín, f. Základní devítiletá škola Rostoklaty, *Kronika obecné školy 1934-1972*.

SOkA Kolín, Okresní úřad Český Brod, sign. pres. 350/8/1939, inv. č. 752, seznam Židů bydlících v Českém Brodě, 02. 04. 1939.

10) Státní okresní archiv Nymburk

SOkA Nymburk, f. Místní národní výbor Přerov nad Labem, *Kronika obce Přerov nad Labem 1939-1955*.

SOkA Nymburk, f. Místní národní výbor Semice, *Pamětní kniha obce Semice 1921-1957*.

SOkA Nymburk, f. Národní škola Vykáň, *Pamětní kniha školy 1945-1967*.

11) Státní okresní archiv Praha-venkov

SOkA Praha-venkov, f. Četnická stanice Mnichovice, *Památník četnické stanice Mnichovice*.

SOkA Praha-venkov, f. Četnická stanice Mukařov, *Památník četnické stanice v Mukařově*.

SOkA Praha-venkov, f. Četnická stanice Ondřejov, *Památník četnické stanice Ondřejov*.

SOkA Praha-venkov, f. Četnická stanice Úvaly, *Památník četnické stanice Úvaly*.

8. Obrazová příloha

Příloha č. 1: Mapa politického okresu Český Brod (1949)⁸³¹

⁸³¹ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 239.

Příloha č. 2: Politický okres Český Brod na protektorátní mapě⁸³²

⁸³² KOKOŠKOVÁ, Zdeňka; PAŽOUT, Jaroslav a SEDLÁKOVÁ, Monika. *Úřady oberlandrátů v systému okupační správy Protektorátu Čechy a Morava a jejich představitelé*. Praha: Scriptorium, 2019.

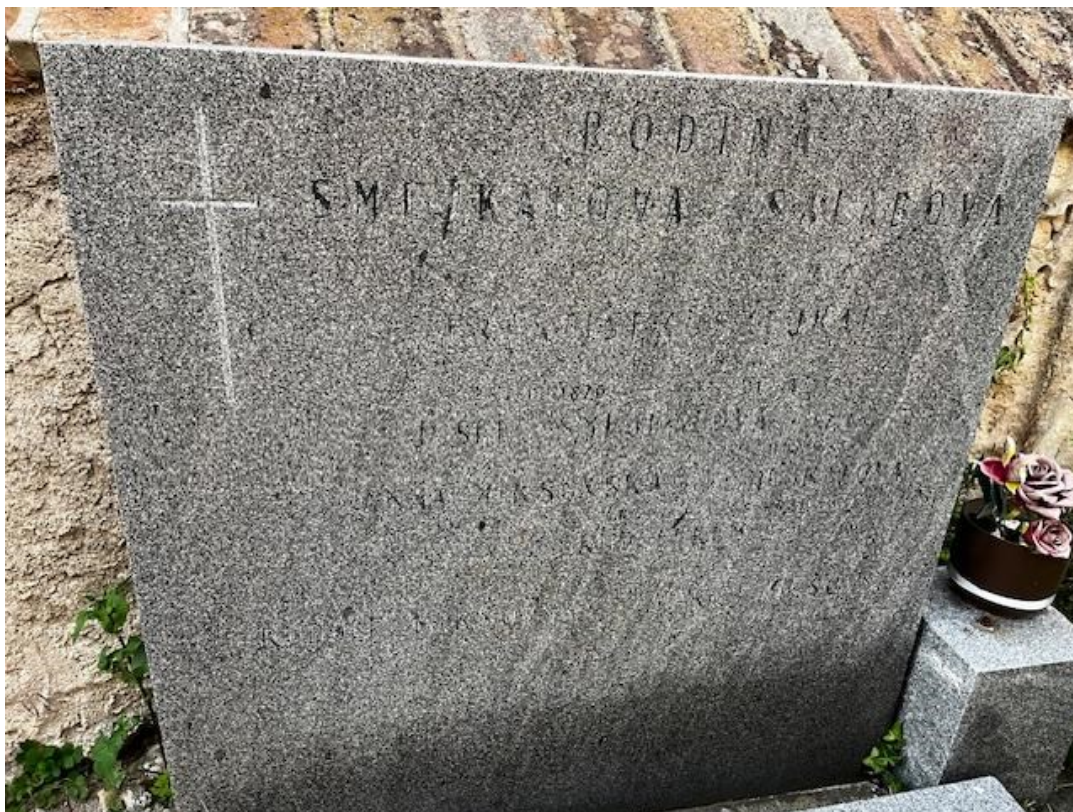
Příloha č. 3: Pamětní deska Raimunda Půdy v Brníku⁸³³

Příloha č. 4: Raimund Půda⁸³⁴

⁸³³ Soukromý archiv Adama Ropka.

⁸³⁴ Vojenský historický ústav. Raimund Půda. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://www.vhu.cz/raimund-puda/>

Příloha č.5: Hrob Anny a Rudolfa Šmejkalových v Bříství⁸³⁵

Příloha č. 6: Hrob Anny a Rudolfa Šmejkalových v Bříství⁸³⁶

⁸³⁵ Soukromý archiv Adama Ropka.

⁸³⁶ Tamtéž.

Příloha č. 7: Hrob Václava Jeřábka a Ondřeje Patáka v Bylanech.⁸³⁷

⁸³⁷ Soukromý archiv Adama Ropka.

Neúprosným osudem vyrván jako oběť války náš
drahý a nezapomenutelný manžel, drahý tatínek a syn, pan

Václav Jeřábek

z Bylan čp. 77.

Zhasly jeho oči, aby více nespatřily jeho rodinu,
v úterý 8. května 1945 v mužném věku 41 let. Nebylo
mu dopřáno dočkati se vytouženého konce utrpení a po-
nížení celého našeho národa.

Rozloučíme se s naším drahým v pátek 11. května
o půl 3. hodině při společné národní vzpomínce v Českém
Brodě a doprovodíme jej na poslední cestě na tichý
hřbitov v Bylanech.

V Bylanech dne 10. května 1945.

Vladimír, Václav
a Daniela,
dětí.

Marie Jeřábková,
manželka.

František a Alžběta Vokrouhlíkoví,
rodiče.

Tiskem knihtiskárny Jan Bílek, Český Brod.

Příloha č. 8: Parte Václava Jeřábka⁸³⁸

⁸³⁸ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 25239.

Příloha č. 9: Instalace pomníku Prokopa Velikého v Českém Brodě v roce 1910.⁸³⁹

Příloha č. 10: Další snímek dokumentující instalaci pomníku v roce 1910.⁸⁴⁰

⁸³⁹ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 18836.

⁸⁴⁰ Tamtéž, sign. CB 18837.

Příloha č. 11: Pomník Prokopa Velikého v Českém Brodě po dokončení⁸⁴¹

⁸⁴¹ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 30103.

Příloha č. 12: Slavnostní uložení prstí z legionářských bojišť⁸⁴²

Příloha č. 13: Schránka, v níž jsou uloženy prsti z legionářských bojišť a památných míst 2. světové války.⁸⁴³

⁸⁴² Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 18758.

⁸⁴³ Tamtéž.

Příloha č. 14: Pamětní deska Františka Záruby v Českém Brodě.⁸⁴⁴

Příloha č. 15: Štábní kapitán František Záruba⁸⁴⁵

⁸⁴⁴ SOkA Kolín, f. Český svaz bojovníků za svobodu – OV Kolín, inv. č. 79.21.

⁸⁴⁵ Osobní archiv Jiřího Šubrta.

Příloha č. 16: Pamětní deska Josefa Bláhy, Karla Kudrnáče JUDr. Emila Říhy
v českobrodském pivovaru⁸⁴⁶

⁸⁴⁶ Soukromý archiv Adama Ropka.

Příloha č. 17: Josef Bláha⁸⁴⁷

Příloha č. 18: Karel Kudrnáč⁸⁴⁸

Příloha č. 19: JUDr. Emil Říha⁸⁴⁹

⁸⁴⁷ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 18961.

⁸⁴⁸ Tamtéž.

⁸⁴⁹ Tamtéž.

Příloha č. 20: Originál popravčího kůlu, u něhož byli popraveni Josef Bláha a JUDr. Emil Říha, vystavený v Památníku Zámeček v Pardubicích.⁸⁵⁰

⁸⁵⁰ Osobní archiv Adama Ropka.

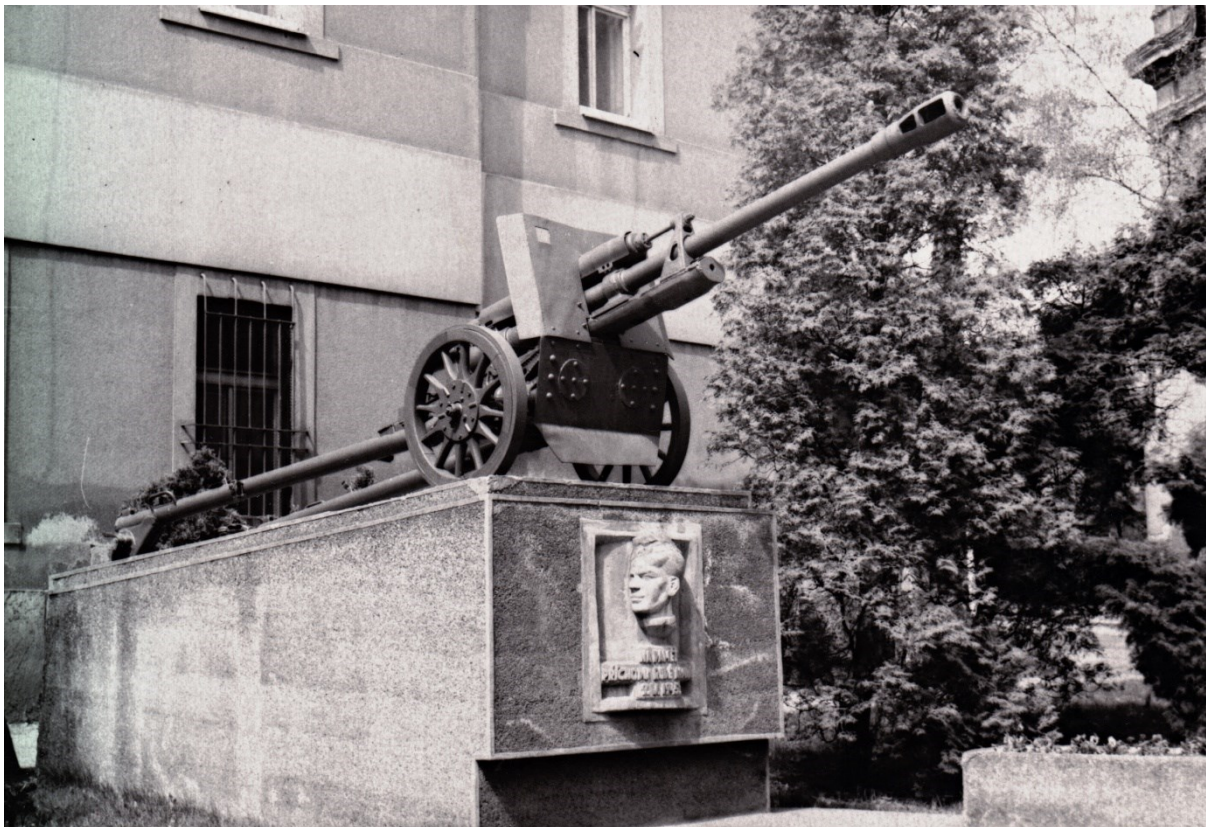
Příloha č. 21: Pamětní deska JUDr. Zdeňka Felixe v Českém Brodě⁸⁵¹

Příloha č. 22: JUDr. Zdeněk Felix⁸⁵²

⁸⁵¹ Osobní archiv Adama Ropka.

⁸⁵² Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 18961.

Příloha č. 23: Pomník Rudé armády v Českém Brodě⁸⁵³

Příloha č. 24: Slavnostní odhalení pomníku Rudé armády v Českém Brodě dne 9. 5. 1949⁸⁵⁴

⁸⁵³ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 30873-1.

⁸⁵⁴ Tamtéž, sign. CB 18904.

Příloha č. 25: Slavnostní odhalení pomníku Rudé armády v Českém Brodě dne 9. 5. 1949⁸⁵⁵

Příloha č. 26: Reliéf sovětského vojáka od prof. Jana Laudy⁸⁵⁶

⁸⁵⁵ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 15681.

⁸⁵⁶ Tamtéž, sign. CB 30873-3.

Příloha č. 27: Oslavy výročí Velké říjnové socialistické revoluce na náměstí v Českém Brodě (1958). Nalevo je zřetelný pomník Rudé armády s čestnou stráží SNB.⁸⁵⁷

Příloha č. 28: Oslavy výročí Velké říjnové socialistické revoluce na náměstí v Českém Brodě (1958). Zástupci MNV pokládají k pomníku věnce.⁸⁵⁸

⁸⁵⁷ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 32423-1.

⁸⁵⁸ Tamtéž, sign. CB 32423-3.

Příloha č. 29: Českobrodský pomník obětem květnové revoluce na snímku z cca 70. let⁸⁵⁹

Příloha č. 30: Mramorová deska, jež byla umístěna na jednom z domů na Malechově.⁸⁶⁰

⁸⁵⁹ SOkA Kolín, f. Český svaz bojovníků za svobodu – OV Kolín, inv. č. 79.21.

⁸⁶⁰ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 29959.

Příloha č. 31: Současný stav pomníku obětem květnové revoluce v Českém Brodě⁸⁶¹

⁸⁶¹ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 32: Čestná stráž před pomníkem v období normalizace⁸⁶²

Příloha č. 33: Čestná stráž před pomníkem Rudé armády v období normalizace⁸⁶³

⁸⁶² Podlipanské muzeum v Českém Brodě, CB 30854-6.

⁸⁶³ Tamtéž, CB 30854-7.

Příloha č. 34: Původní podoba pamětní desky německé kapitulace v Českém Brodě⁸⁶⁴

Příloha č. 35: Dnešní podoba pamětní desky německé kapitulace v Českém Brodě.⁸⁶⁵

⁸⁶⁴ SOkA Kolín, f. Český svaz bojovníků za svobodu – OV Kolín, inv. č. 79.21.

⁸⁶⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 36: Generál Richard Reimann⁸⁶⁶

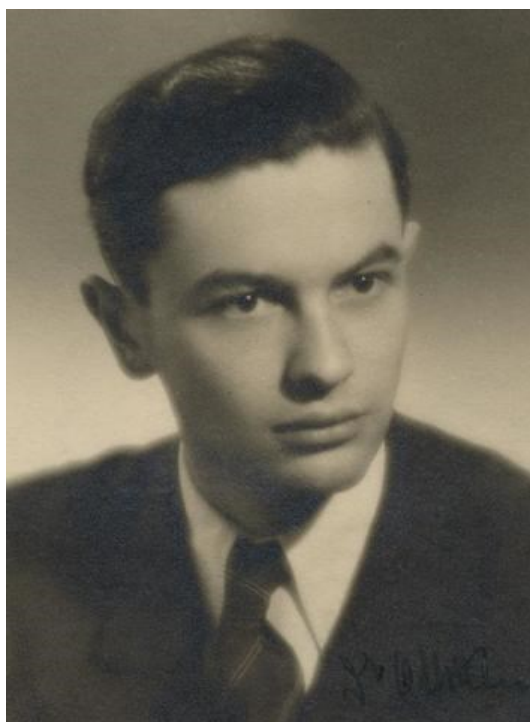
Příloha č. 37: Generál František Slunečko⁸⁶⁷

⁸⁶⁶ Traces of war. Richard Reimann. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://www.tracesofwar.com/persons/25854/Reimann-Richard-General-der-Flakartillerie.htm>

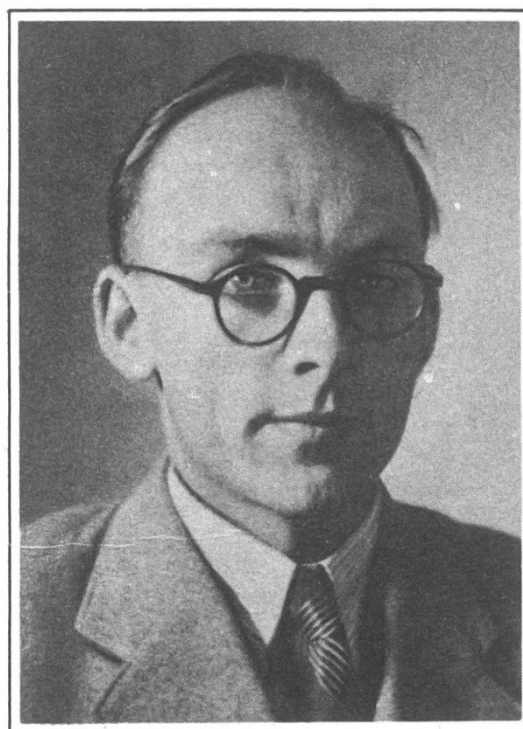
⁸⁶⁷ Vojenský historický ústav Praha. František Slunečko. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://www.vhu.cz/frantisek-slunecko/>

Příloha č. 38: Pamětní deska obětem 2. světové války z českobrodského gymnázia.⁸⁶⁸

Příloha č. 39 MUDr. Otto Klinger⁸⁶⁹

Příloha č. 40 Ladislav Satran⁸⁷⁰

⁸⁶⁸ Osobní archiv Adama Ropka.

⁸⁶⁹ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-dokumentu/dokument/377567-klinger-ota-nezpracovano/>

⁸⁷⁰ Červený Kostelec. Ladislav a Zdeňka Satranovi – popravení členové odbojové organizace S 21 B. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://www.cervenykostelec.cz/clanek/ladislav-a-zdenka-satranovi>

Příloha č. 41: Antonín Tůma⁸⁷¹

Příloha č. 42: Štábní kapitán František Záruba⁸⁷²

Příloha č. 43: Alexander Hliněný⁸⁷³

⁸⁷¹ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 18961.

⁸⁷² Tamtéž.

⁸⁷³ KYNCL, Vojtěch. *Děs dýchl do tváře. Heydrichiáda a oběti pardubického Záměčku 1942. Památník Záměček Pardubice*, 2023. s. 110.

Příloha č. 44: Pamětní deska obětem fašismu v Českém Brodě.⁸⁷⁴

Příloha č. 45: Pamětní deska k 30. výročí osvobození Československa v Českém Brodě⁸⁷⁵

⁸⁷⁴ Osobní archiv Adama Ropka.

⁸⁷⁵ Spolek pro vojenská pietní místa. Pamětní deska k 30. výročí osvobození Československa. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/3389-pametni-deska-k-30-vyroci-osvobozeni-ceskoslovenska/#3389-pametni-deska-k-30-vyroci-osvobozeni-ceskoslovenska>

Příloha č. 46: Pamětní deska umučeným Sokolům v Českém Brodě⁸⁷⁶

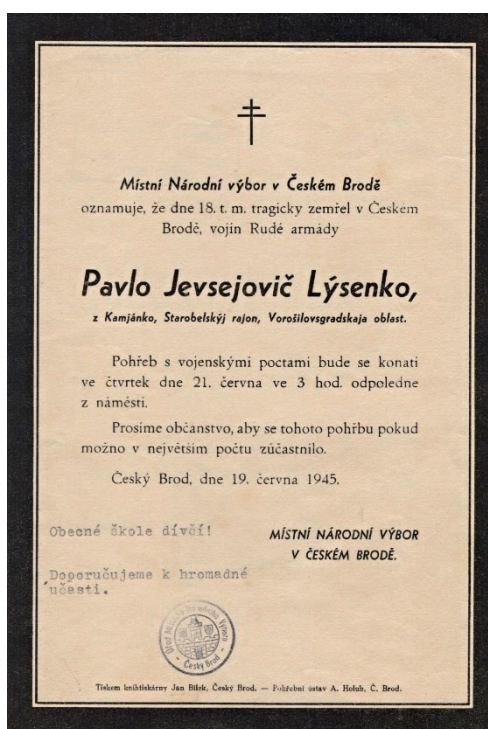
Příloha č. 47: Hrob rudoarmějců v Českém Brodě snímku z cca 60. let⁸⁷⁷

⁸⁷⁶ Osobní archiv Adama Ropka.

⁸⁷⁷ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 28209.

Příloha č. 48: Hrob rudoarmějců a pomník Rudé armády v Českém Brodě⁸⁷⁸

Příloha č. 49: Parte příslušníka Rudé armády Pavla Jevsejoviče Lýsenka⁸⁷⁹

⁸⁷⁸ Osobní archiv Adama Ropka

⁸⁷⁹ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 26423.

Příloha č. 50: Hrob Karla Kudrnáče v Českém Brodě⁸⁸⁰

⁸⁸⁰ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 51: Kenotaf JUDr. Emila Říhy v Českém Brodě⁸⁸¹

Příloha č. 52: Hrob Vratislava Stacha v Českém Brodě⁸⁸²

⁸⁸¹ Osobní archiv Adama Ropka.

⁸⁸² Tamtéž.

Příloha č.53: Vratislav Stach⁸⁸³

Příloha č. 54: Parte Vratislava Stracha⁸⁸⁴

⁸⁸³ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941-1950, sign. S5096/10 Stach.

⁸⁸⁴ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 32587.

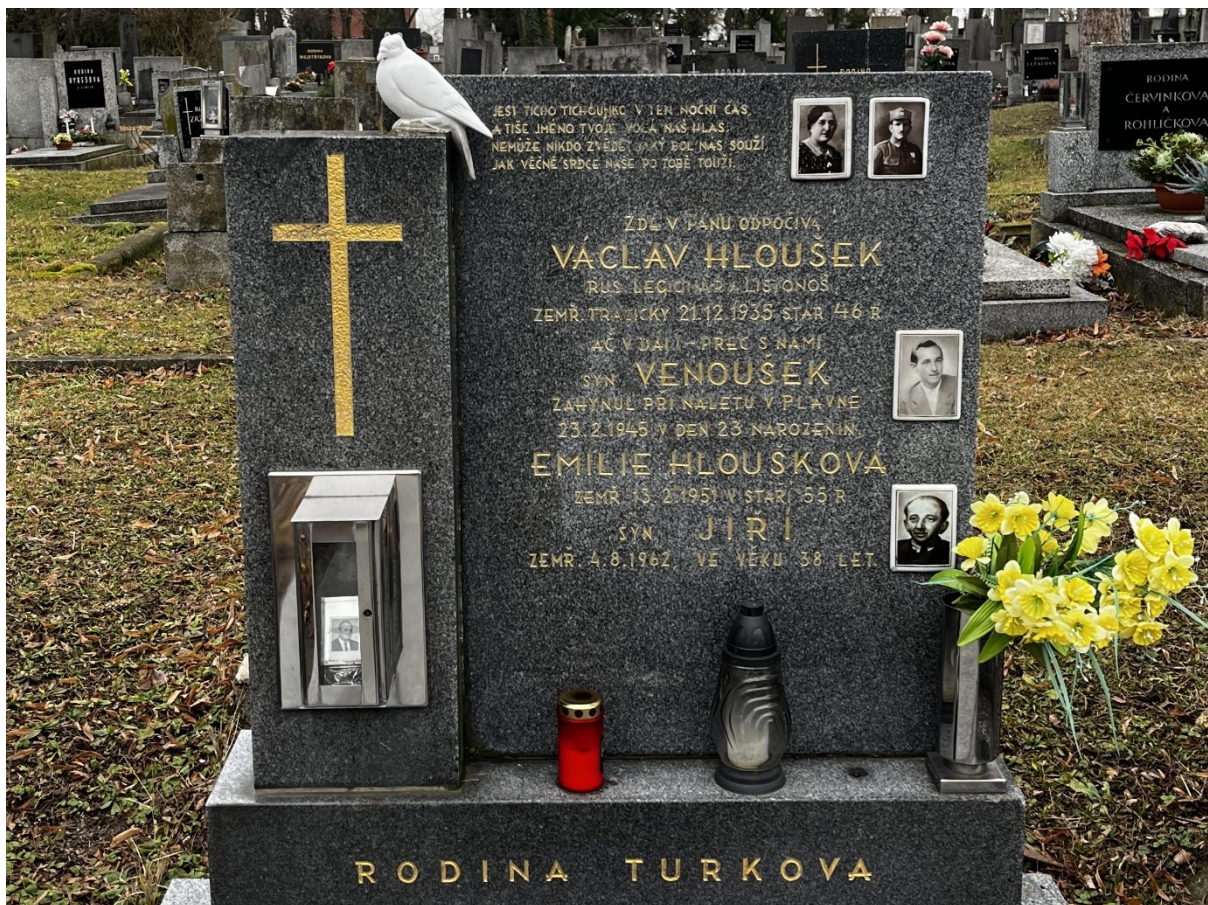
Příloha č. 55: Hrob Jaroslava Syřištěho v Českém Brodě⁸⁸⁵

Příloha č. 56: Jaroslav Syřiště⁸⁸⁶

⁸⁸⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

⁸⁸⁶ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 18961.

Příloha č. 57: Hrob Václava Hlouška v Českém Brodě⁸⁸⁷

Příloha č. 58: Václav Hloušek⁸⁸⁸

⁸⁸⁷ Osobní archiv Adama Ropka.

⁸⁸⁸ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 18961.

Příloha č. 59: Hrob Jiřího Šediny v Českém Brodě⁸⁸⁹

Příloha č. 60: Hrob Josefa Čadka v Českém Brodě⁸⁹⁰

⁸⁸⁹ Osobní archiv Adama Ropka.

⁸⁹⁰ Tamtéž.

Příloha č. 61: Původní pomník bratrů Glogrových v Doubku⁸⁹¹

Příloha č. 62: Karel Glogr⁸⁹²

⁸⁹¹ Archiv města Úvaly.

⁸⁹² *Památník persekvovaných příslušníků živnosti truhlářské, soustružnické a řezbářské 1939-1945*. Praha: Jednota společenstev truhlářů, soustružníků dřeva a řezbářů pro Čechy a Moravu, 1947. s. 25.

Příloha č. 63: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Doubku.⁸⁹³

⁸⁹³ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 64: Kámen republiky u Doubravčic⁸⁹⁴

Příloha č. 65: Pomník Františka Nejedlého v Doubravčicích⁸⁹⁵

⁸⁹⁴ Osobní archiv Adama Ropka.

⁸⁹⁵ Tamtéž.

Příloha č. 66: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Horoušánkách⁸⁹⁶

⁸⁹⁶ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 67: Pamětní deska Otakara Šámala v Horoušanech⁸⁹⁷

Příloha č. 68: Dnes již neexistující pamětní deska manželů Baumanových v Horoušanech⁸⁹⁸

⁸⁹⁷ Osobní archiv Adama Ropka.

⁸⁹⁸ Archiv města Úvaly.

Příloha č. 69: Pomník manželů Baumanových v Horoušanech, který nahradil pamětní desku na jejich domě.⁸⁹⁹

Příloha č. 70: Břetislav Bauman s manželkou Emilií⁹⁰⁰

⁸⁹⁹ ŠRŮTA, Ferdinand. *Hrdinové neumírají: přehled památníků světové války 1939-1945*. Praha: OV KSČ Praha-Východ, 1985. s. 12.

⁹⁰⁰ Sokolské památky. Pamětní kámen Br. B. Baumana a jeho manželky Emílie – pomahatelů výsadku Anthropoid. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://www.sokolskepamatky.eu/objekty/detail/pametni-kamen-br-bretislava-baumana-a-jeho-manzelky-emilie-pomahatelu-vysadku-anthropoid>

Příloha č. 71: Současný stav pomníku manželů Baumanových v Horoušanech⁹⁰¹

⁹⁰¹ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 72: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Horoušanech⁹⁰²

⁹⁰² Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 73: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Hořanech⁹⁰³

⁹⁰³ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 74: Jaromír Václav Šmejkal s manželkou Kamilou⁹⁰⁴

⁹⁰⁴ LA PNP Praha, f. Jaromír Václav Šmejkal, sbírka fotografií.

Příloha č. 75: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Hradešíně⁹⁰⁵

Příloha č. 76: Pomník tragicky zemřelých v Hradešíně⁹⁰⁶

⁹⁰⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

⁹⁰⁶ Tamtéž.

Příloha č. 77: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Hradových Strímelicích.⁹⁰⁷

⁹⁰⁷ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 78: Pomník Rudé armády v Hradových Střimelicích⁹⁰⁸

⁹⁰⁸ Osobní archiv Adama Ropka.

Пříloha č. 79: Hrob vojáka Rudé armády⁹⁰⁹

⁹⁰⁹ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 80: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Chrastu⁹¹⁰

⁹¹⁰ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 81: Pomník Rudé armády v Chrástu⁹¹¹

⁹¹¹ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č.82: Hrob vojáka Rudé armády v Jevanech⁹¹²

⁹¹² Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 83: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Klučově⁹¹³

⁹¹³ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 84: Pomník Rudé Armády v Klučově⁹¹⁴

⁹¹⁴ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 85: Hrob Jana Jirouška v Klučově⁹¹⁵

⁹¹⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 86: Pomník obětem 1. světové války a Lidic v Konojedech⁹¹⁶

⁹¹⁶ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 87: Pamětní deska manželů Moravcových v Konojedech⁹¹⁷

Příloha č. 88: Anna Moravcová⁹¹⁸

Příloha č. 89: Miroslav Moravec⁹¹⁹

⁹¹⁷ Osobní archiv Adama Ropka.

⁹¹⁸ Wikipedia. Anna Moravcová. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Anna_Moravcov%C3%A1

⁹¹⁹ Wikipedia. Miroslav Moravec. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Miroslav_Moravec_\(1905\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Miroslav_Moravec_(1905))

Příloha č. 90: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Kostelci nad Černými lesy⁹²⁰

⁹²⁰ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 91: Dnes již neexistující pomník Rudé armády na kosteleckém náměstí, který byl v roce 1990 uveden do původní podoby s portréty zakladatelů Československa.⁹²¹

⁹²¹ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 92: Pomník zakladatelů Československa v Kostelci nad Černými lesy⁹²²

⁹²² Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 93: Pamětní deska Rudolfa Urbana v Kostelci nad Černými lesy⁹²³

⁹²³ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 94: Pomník Rudé armády v Kostelci nad Černými lesy⁹²⁴

⁹²⁴ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 95: Černokostelecký pomník Rudé armády na snímku ze 70. let.⁹²⁵

Příloha č. 96: Náměstí v Kostelci nad Černými lesy na historické pohlednici. Vlevo vzadu je vidět tamní pomník Rudé armády z let 1952-1968.⁹²⁶

⁹²⁵ SEDLÁČEK, Jiří. *Padli na poli cti a slávy: fotoalbum nejvýznamnějších pomníků a památníků z národně osvobozenecých a partyzánských bojů*. 2. vydání. Praha: Lidové nakladatelství, 1975. s. 18.

⁹²⁶ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 97: Kenotaf kapitána Karla Pavlíka v Kostelci nad Černými lesy⁹²⁷

Příloha č. 98: Kapitán Karel Pavlík⁹²⁸

⁹²⁷ Osobní archiv Adama Ropka.

⁹²⁸ Facebook. Odhalení pamětní desky hrdinovi 2. odboje kpt. Karlu Pavlíkovi. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: https://www.facebook.com/RaptorTV.cz/photos/odhalen%C3%AD-pam%C4%9Bbn%C3%AD-desky-hrdinovi-2odboje-kpt-karlu-pavl%C3%ADkovipo%C5%99%C3%A1d%C3%A1-iniciativa-a-%C4%8D/2341826382756298/?paipv=0&eav=Afb0toIM6kXv9X1uezGyve7PCS7o3lf72-XlFvOeyj25FC4qiyoI83T74cPq4o3bHQ&_rdr

Příloha č. 99: Hrob Stanislava Krajíce v Kostelci nad Černými lesy⁹²⁹

Příloha č. 100: Kenotaf JUDr. Vladimíra Mikulce v Kostelci nad Černými lesy⁹³⁰

⁹²⁹ Osobní archiv Adama Ropka.

⁹³⁰ Tamtéž.

Příloha č. 101: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Kostelních Střimelicích⁹³¹

Příloha č. 102: Spodní část pomníku obětem 1. a 2. světové války v Kostelních Střimelicích⁹³²

⁹³¹ Osobní archiv Adama Ropka.

⁹³² Tamtéž.

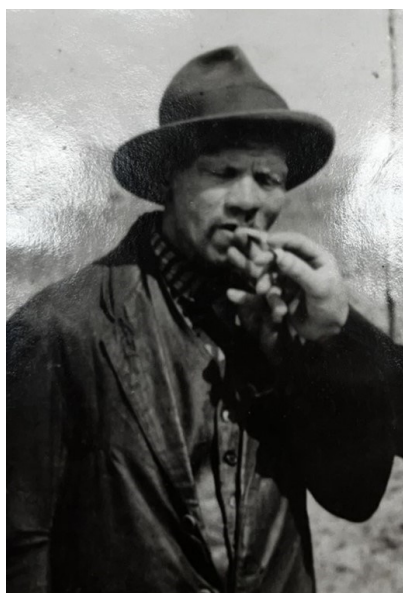

Příloha č. 103: Pomník Jaroslava Koutka v Kozojedech⁹³³

⁹³³ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 104: Pomník obětem 1. a 2. světové války a pomník Rudé armády v Kozojedech⁹³⁴

Příloha č. 105: Josef Šafařík⁹³⁵

Příloha č. 106: František Šimůnek⁹³⁶

⁹³⁴ Osobní archiv Adama Ropka.

⁹³⁵ SOkA Kolín, f. Místní národní výbor Kozojedy, *Kronika obce Kozojedy 1923-1962*, s. 224.

⁹³⁶ Tamtéž, s. 227.

Příloha č. 107: Pomník obětem 1. a 2. světové války ve Kšelích⁹³⁷

⁹³⁷ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 108: Oběti masakru v Klečkách⁹³⁸

Příloha č. 109: Oběti masakru v Klečkách⁹³⁹

⁹³⁸ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 30722-5.

⁹³⁹ Tamtéž, *Pamětní kniha města Českého Brodu, díl III. Léta 1939-1948*, sign. CB 30903. s. 246.

Republika volala o pomoc —
šli a padli.

V dobách radosti československého lidu odešli nám naši dobří hoši:

KAREL GROH, Český Brod	JOSEF BEK, Přistoupim
ANTONÍN HONC, Český Brod	KAREL JAN, Přistoupim
JAROSLAV KOPECKÝ, Čes. Brod	PETR MIKA, Přistoupim
VÁCLAV JEŘÁBEK, Bylany	JOSEF PROCHÁZKA, Přistoupim
ONDŘEJ PATÁK, Bylany	ANTONÍN PTÁČEK, Přistoupim
JAN JIROUŠEK, Klučov	FRANT. SOUKENKA, Přistoupim
VÁCLAV VANĚČEK, Kšely	JOSEF SÝKORA, Přistoupim
BEDŘICH BUŇATA, Křesetice	VÁCLAV ULDRICH, Přistoupim
JIRÍ ŠEDINA, Liblice	

Společný pohřeb se koná v Českém Brodě v pátek dne 11. května 1945 o půl 3. hod. odpolední na náměstí. Po smuteční slavnosti rozcházejí se pohřební průvody do Přistoupimi, Bylan, Klučova a na hřbitov českobrodský, kde budou naši padlí uloženi do čestných hrobů.

Zlatá a mužná srdce bojovníků přestávala tlouci s posledními myšlenkami na všechny své drahé, na nás na všechny, na to, že za Svobodu pokládají to nejdražší — Život. Odešli s vědomím, že republika vchází jako spravedlivá matka všech v šťastnou budoucnost.

Padli proto, abychom my mohli dále žít. Vaše sebeobětování drazí nás zavazuje k slibu: Pro náš lid a jeho štěstí pracovat. Slibujeme a nezapomeneme.

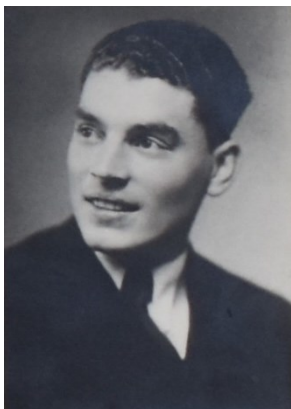
NÁRODNÍ VÝBOR.

Tiskem knihtiskárny Jan Bilek, Český Brod.

413

Příloha č. 110: Oznámení o pohřbu 17 padlých z Českého Brodu, Bylan, Klučova, Kšel, Křesetic, Liblic a Přistoupimi. Chybí zde jméno 18. oběti Jiřího Hoška, jenž byl pohřben v Pardubicích.⁹⁴⁰

⁹⁴⁰ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 26414.

Příloha č. 111: Oběti z Českého Brodu, zleva: Karel Grog, Jaroslav Kopecký, Antonín Honc⁹⁴¹

Příloha č. 112: Pohřeb padlých u Kleček na českobrodském náměstí⁹⁴²

⁹⁴¹ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 18961.

⁹⁴² Tamtéž, sign. CB 30722-4.

Příloha č. 113: Pohřeb padlých u Kleček na českobrodském náměstí⁹⁴³

Příloha č. 114: Smuteční průvod směřující z Českého Brodu do Přistoupimí⁹⁴⁴

⁹⁴³ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 30722-3

⁹⁴⁴ Archiv obce Přistoupimí.

Příloha č. 115: Muži z Přistoupimi kladou věnce před spontánně vytvořený pomník na místě masakru.⁹⁴⁵

Příloha č. 116: Čestná stráž u téhož pomníku.⁹⁴⁶

⁹⁴⁵ Archiv obce Přistoupim.

⁹⁴⁶ Tamtéž.

Příloha č. 117: Spontánní pomníček na místě masakru⁹⁴⁷

⁹⁴⁷ Archiv obce Přistoupim.

Příloha č. 118: Plakát oznamující odhalení pomníku v Klečkův⁹⁴⁸

Příloha č. 119: Náměstí v Českém BrodĚ. Generál Mikuláš Ferjenčík se zdraví se zástupci ONV, MNV, SNB a armády.⁹⁴⁹

⁹⁴⁸ Podlipanské muzeum v Českém BrodĚ, sign. CB 20084.

⁹⁴⁹ Osobní archiv Ivo Kocuma.

Příloha č. 120: Odhalení pomníku v Klečkách⁹⁵⁰

Příloha č. 121: Pomník v Klečkách od architekta Krejčara v cca 70. letech.⁹⁵¹

⁹⁵⁰ PETRÁŇ, Rudolf. *Podlipanský odboj 1939-1945: zpráva o činnosti okresního národního výboru v Českém Brodě v době předrevoluční a revoluční*. Český Brod: Okresní národní výbor, 1945. s. 17.

⁹⁵¹ SOKA Kolín, f. Český svaz bojovníků za svobodu – OV Kolín, inv. č. 79.21.

Příloha č. 122: Pomník padlých 8. května 1945 v Klečkách.⁹⁵²

⁹⁵² Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 123: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Květnici⁹⁵³

Příloha č. 124: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Lipanech⁹⁵⁴

⁹⁵³ Osobní archiv Adama Ropka.

⁹⁵⁴ Tamtéž.

Příloha č. 125: Pomník Rudé armády (Prokopova studánka) u Lipan s původním reliéfem od sochaře Jiřího Jílka⁹⁵⁵

Příloha č. 126: Původní reliéf od sochaře Jiřího Jílka⁹⁵⁶

⁹⁵⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

⁹⁵⁶ Tamtéž.

Příloha č. 127: Současná podoba Prokopovy studánky u Lipan.⁹⁵⁷

⁹⁵⁷ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 128: Reliéf od sochaře Jana Bartoše⁹⁵⁸

⁹⁵⁸ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 129: Mohyla v Lipanech⁹⁵⁹

Příloha č. 130: Plakát s pozvánkou na vzpomínkový večer v Lipanech (1959)⁹⁶⁰

⁹⁵⁹ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 15656.

⁹⁶⁰ Tamtéž, sign. CB 23997.

Příloha č. 131: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Louňovicích⁹⁶¹

⁹⁶¹ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 132: Pomník generála Jaroslava Vedrala-Sázavského v Mělníku na fotografii ze 70. let⁹⁶²

**OKRESNÍ NÁRODNÍ VÝBOR V ČESKÉM BRODĚ
S OKRESNÍM VÝBOREM SČSP, SBS A ŽÁKOVSKÝMI ORGANISACEMI OKRESU**

odhalí

**památník dukelskému hrdinovi
a příslušníku druhého národního odboje generálu
J. VEDRALOVI-SÁZAVSKÉMU**

v rodné obci Mělníku u Sázavy v neděli 3. června ve 14 hod.

POŘAD :

- 1) Uvítání hostí a zahájení pietního aktu předsedou ONV B. Novákem
- 2) PROJEV MÍSTOPŘEDSEDY VLÁDY ARM. GENERÁLA LUDVÍKA SVOBODY, spolubojovníka na stejném úseku bojiště na Dukle v r. 1944.
- 3) Odhalení památníku arm. gen. Svobodou a položení věnců.
- 4) Převzetí památníku do opatrování předsedou MNV z Mělníka.
- 5) PROJEV OKRESNÍHO ŠKOLNÍHO INSPEKTORA J. KRUPAUERA.
- 6) Nymny - Hraje vojenská hudba.

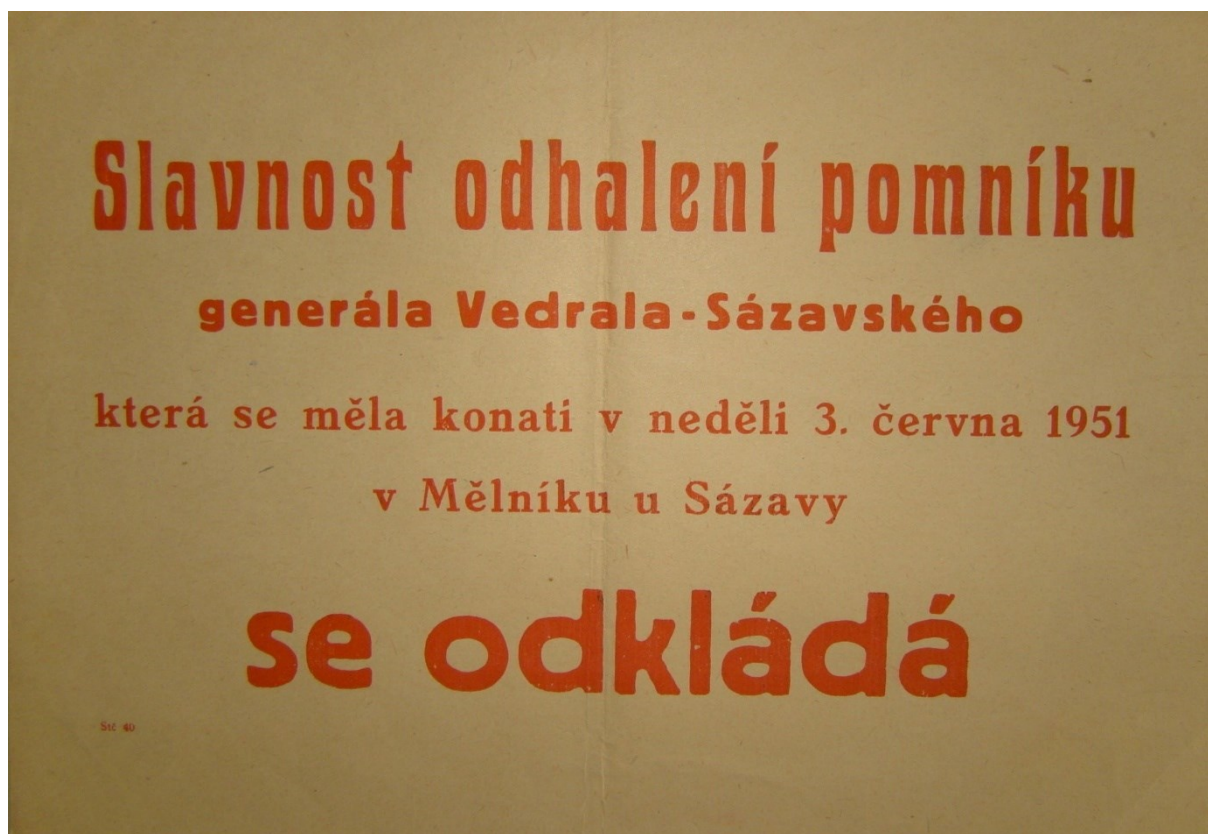
DUKLA 1944 — 1951

V 16 hodin sehraje DRAMATICKÝ ODBOR OB z CER. VODĚRAD divadelní hru: M. Stehlíka: MORDOVÁ ROKLE v zahradě chalupy p. Krutského.

Příloha č. 133: Plakát, který zve na odhalení památníku generála Jaroslava Vedrala-Sázavského.⁹⁶³

⁹⁶² Aktivity funkcionářů. *Hlas revoluce*. Praha: Magnet-Press, 1979, roč. 33, č. 41. s. 4.

⁹⁶³ Podlipanské muzeum v Českém BrodĚ, sign. CB 21553-2

Příloha č. 134: Plakát, který informuje o odkladu konání akce.⁹⁶⁴

Příloha č. 135: Generálova busta od akademického sochaře Jílka⁹⁶⁵

⁹⁶⁴ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 21553-1

⁹⁶⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 136: Deska z pomníku generála Vedrala-Sázavského v Mělníku⁹⁶⁶

Příloha č. 137: Pomník generála Vedrala-Sázavského v Mělníku⁹⁶⁷

⁹⁶⁶ Osobní archiv Adama Ropka.

⁹⁶⁷ Tamtéž.

Příloha č. 138: Generál Jaroslav Vedral-Sázavský během svého působení na frontě v roce 1944⁹⁶⁸

Příloha č. 139: Generálův automobil krátce po výbuchu⁹⁶⁹

⁹⁶⁸ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 21108-5

⁹⁶⁹ Tamtéž, sign CB 21108-20.

Příloha č. 140: Vojáci vynášejí generálovo mrtvé tělo.⁹⁷⁰

Příloha č. 141: Generálovo mrtvé tělo těsně před pohřbem⁹⁷¹

⁹⁷⁰ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 21108-7.

⁹⁷¹ Tamtéž, sign. CB 21108-4.

Příloha č. 142: K hrobu nesla Sázavského rakev čtveřice československých generálů, zleva: Ludvík Svoboda, Karel Klapálek, Bohumil Boček, Antonín Hasal.⁹⁷² Generál Klapálek na tuto událost po válce vzpomínal: „*Hrozně jsem se bál, že ho pustím. Rakev byla z tlustých prken a já byl z té skupiny snad největší střízlík. Fyzicky. Měl jsem úplně zkřivené prsty. Generála jsme pochovali u pohraničního sloupu.*“⁹⁷³

Příloha č. 143: Hraniční sloup, u něhož byl generál Sázavský pochován.⁹⁷⁴

⁹⁷² Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 21108-22.

⁹⁷³ FILLA, Pavel; PRŮŠA, Karel. Smrt na prahu domova. *A revue*. Praha: Magnet-Press, 1992, roč. 45, č. 10. s. 38.

⁹⁷⁴ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 21108-27.

Příloha č. 144: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Mochově⁹⁷⁵

⁹⁷⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 145: Alois Mareček⁹⁷⁶

Příloha č. 146: Dnes již neexistující pamětní deska Aloise Marečka⁹⁷⁷

⁹⁷⁶ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 30734-5.

⁹⁷⁷ STARÁ, Vlastimila; CHRASTILOVÁ, Marie. Mochovští rodáci. *Mochovský zpravodaj*. Mochov, 2015, roč. 9, č. 1. s. 15.

Příloha č. 147: Odhalení pamětní desky Aloise Marečka v Mochově⁹⁷⁸

Příloha č. 148: Generál Vladimír Příkryl (sedící vlevo) během pietního aktu v Mochově⁹⁷⁹

⁹⁷⁸ Sbirka městského muzea v Čelákovících.

⁹⁷⁹ Tamtéž.

Příloha č. 149: Pomník Rudé armády v Mrzkách krátce po svém odhalení⁹⁸⁰

⁹⁸⁰ Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 30247.

Příloha č. 150: Pomník Rudé armády v Mrzkách v 70. letech⁹⁸¹

⁹⁸¹ HOBL, Dalibor. Zpráva o dotazníkové akci o účasti Rudé armády na osvobození Kolínska v r. 1945. *Práce Muzea české vesnice*. Kolín: Regionální muzeum, 1978. s.

Příloha č. 151: Pomník Rudé armády v Mrzkách dnes⁹⁸²

⁹⁸² Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 152: Pomník Miroslava Kolínského v Mrzkách⁹⁸³

⁹⁸³ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 153: Miroslav Kolínský (uprostřed) během válečných let v Anglii⁹⁸⁴

⁹⁸⁴ SLÁDEK, Čestmír. Když vzduch byl mým mořem. *Letectví + Kosmonautika*. Praha, 1994, roč. 70, č. 17. s. 32.

Příloha č. 154: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Mukachevě⁹⁸⁵

⁹⁸⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 155: Pamětní deska Karla Vojtíška v Mukařově⁹⁸⁶

Příloha č. 156: Karel Vojtíšek⁹⁸⁷

⁹⁸⁶ Osobní archiv Adama Ropka.

⁹⁸⁷ SVITÁKOVÁ, Jindra. Tmavomodrý svět či bezedná propast? *Historický kaleidoskop*. Praha, 2010, roč. 5, č. 6. s. 37.

Příloha č. 157: Kenotaf Ladislava a Alexandra Saibertových v Mukařově⁹⁸⁸

Příloha č. 158: Alexandr Saibert⁹⁸⁹

⁹⁸⁸ Osobní archiv Adama Ropka.

⁹⁸⁹ Paměť národa. Jiřina Urbanová. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/urbanova-jirina-1938>

Příloha č. 159: Původní deska na hrobu vojáka Rudé armády v Mukařově⁹⁹⁰

Příloha č. 160: Dnešní podoba hrobu vojáka Rudé armády v Mukařově⁹⁹¹

⁹⁹⁰ Osobní archiv Adama Ropka.

⁹⁹¹ Tamtéž.

Příloha č. 161: Kenotaf JUDr. Karla Kopeckého v Mukařově⁹⁹²

Příloha č. 162: JUDr. Karel Kopecký⁹⁹³

⁹⁹² Osobní archiv Adama Ropka.

⁹⁹³ ČULÍK, Antonín (ed.). *Tryzna za mrtvé: Oběti německé perzekuce z řad zaměstnanců ministerstva vnitra a přidružených složek*. Praha: Zaměstnanecká rada ministerstva vnitra, 1946.

Příloha č. 163: Hrob Josefa Stárka v Mukáčevo⁹⁹⁴

⁹⁹⁴ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 164: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Nučičích⁹⁹⁵

⁹⁹⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 165: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Olešče⁹⁹⁶

⁹⁹⁶ Osobní archiv Adama Ropka.

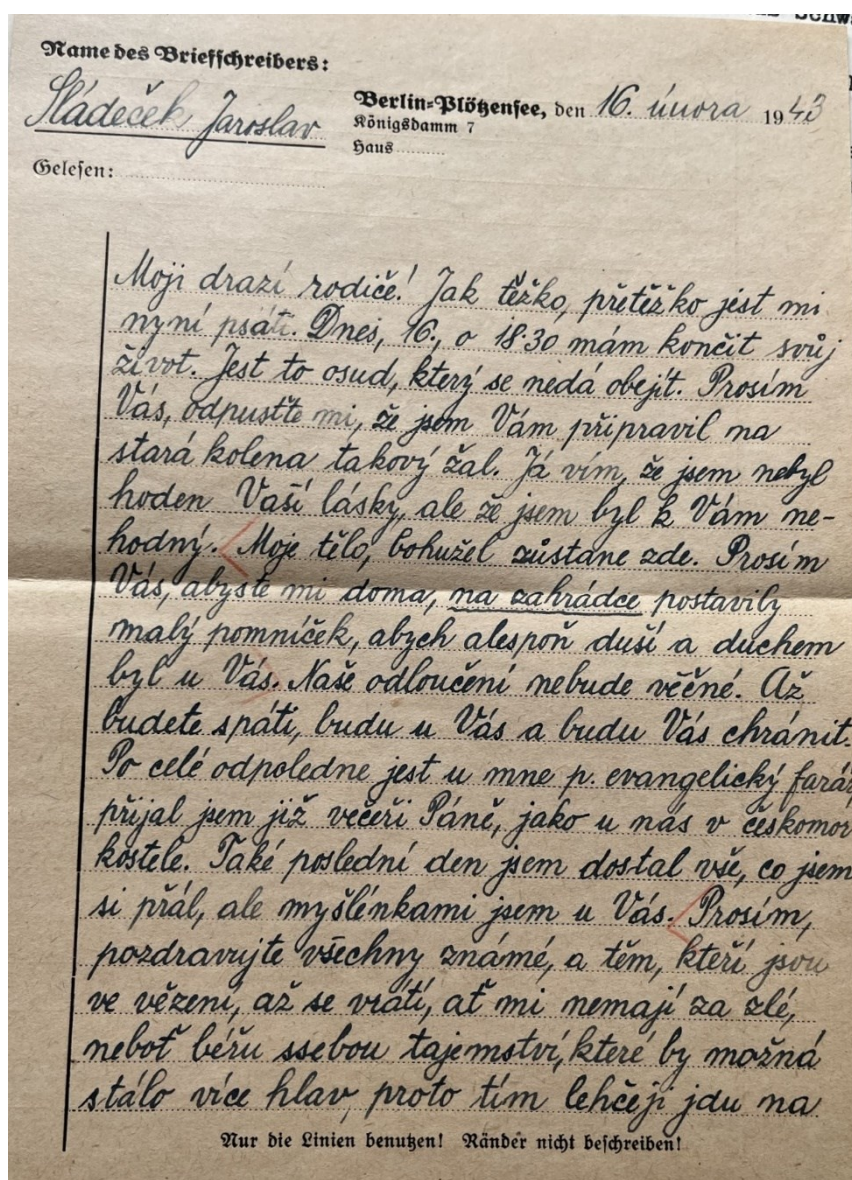

Příloha č. 166: Oběti 2. světové války z Olešky⁹⁹⁷

⁹⁹⁷ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 167: Jaroslav Sládeček během věznění v Praze⁹⁹⁸

Příloha č. 168: Dopis Jaroslava Sládečka psaný těsně před smrtí⁹⁹⁹

⁹⁹⁸ ABS, f. Německé soudy v říši, sign. 141-276-10.

⁹⁹⁹ ABS, f. Německé soudy v říši, sign. 141-219-6.

ma smrt lehčejí. Poho, kdo mne sem přivedl
 stihl Boží trest, žádný by pro něho nebyl
 spravedlivější. Ale, odpustil jsem mu a ne-
 zatížer žádnou slobou ho následuji. Drahá
 maminko a tatínku, libám v duchu Vaše
 šediny, Vaše hlavy, Vaše ruce, které pracovaly
 jen pro mne. Na dněčk ve snu jsem byl u
 Vás, viděl jsem Vás všechny a neustále Duchem
 u Vás zůstanu. Zahrňte mi někdy moje pís-
 ničky, "Večer nad Prahou", tu Prahu a mé
 Čechy, které jsem miloval. Pozdravte tetu
 Věkovou a známé. Do Křivonic a Štěpánce
 můj pozdrav. Drazí rodiče, již pro slzy nemohu
 psát. Prosim jen, nermutte se a mezuťe.
 Jest to vůle Vyššího, a Spravedlivý nakonec
 sám řekne, kdo měl pravdu.
 Myslím na Vás, libám Vás.
 Na shledanou.
 Jarka.

Maminko a tatínku, děkuji Vám za vše,
 co jste pro mne učinily a odpustte.
 Jarka.

Příloha č. 169: Druhá strana Sládečkova dopisu¹⁰⁰⁰

Příloha č. 170: Agent gestapa František Kratochvíl, který vystupoval pod krycím jménem major Vondráček.¹⁰⁰¹

¹⁰⁰⁰ ABS, f. Německé soudy v říši, sign. 141-219-6.

¹⁰⁰¹ ABS, f. Hlavní zpráva vojenské kontrarozvědky (302), sign. 302-242-4.

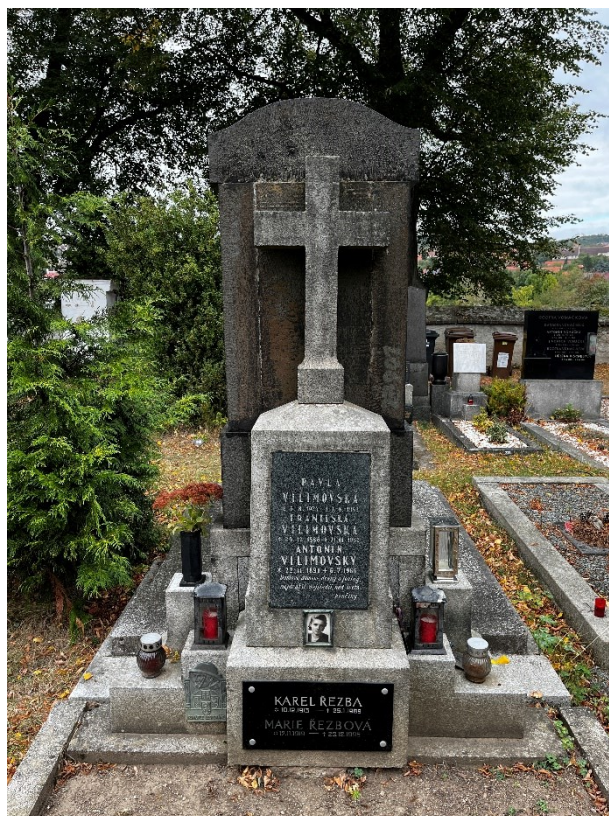

Příloha č. 171: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Ondřejově¹⁰⁰²

¹⁰⁰² Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 172: Hrob Václava Nováka v Ondřejově¹⁰⁰³

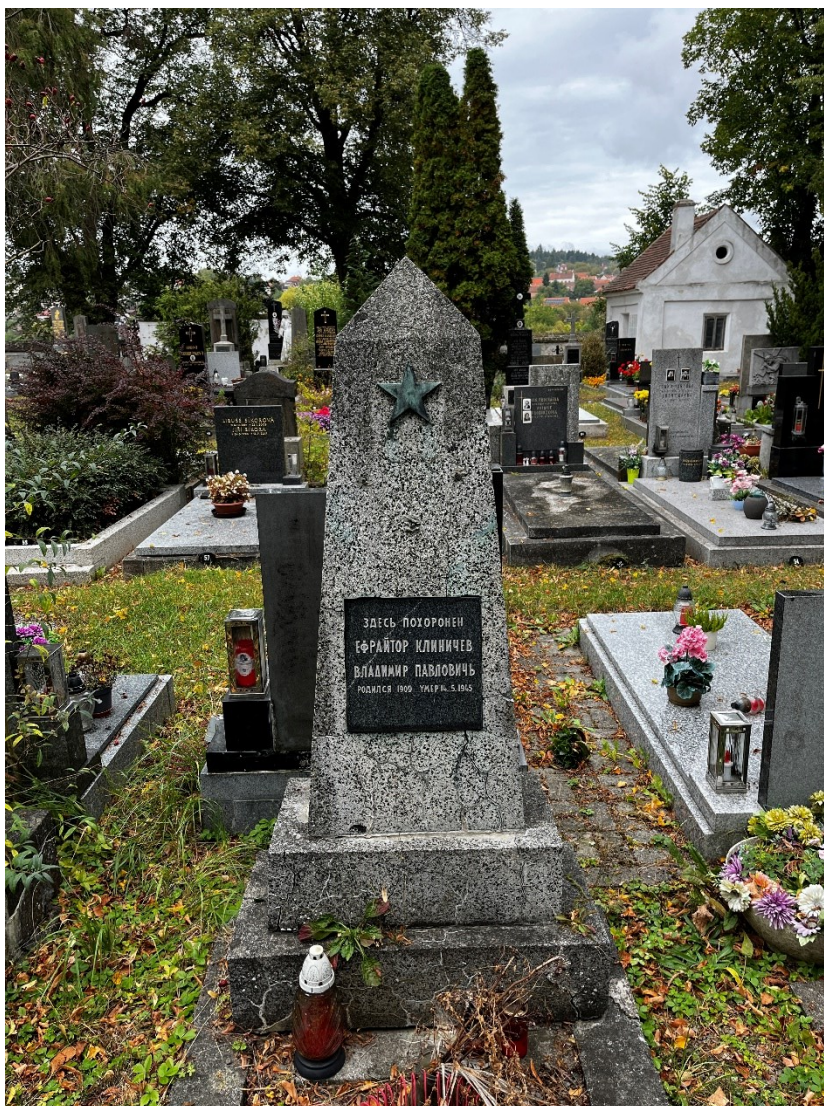
Příloha č. 173: Hrob Pavly Vilimovké v Ondřejově¹⁰⁰⁴

¹⁰⁰³ Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰⁰⁴ Tamtéž.

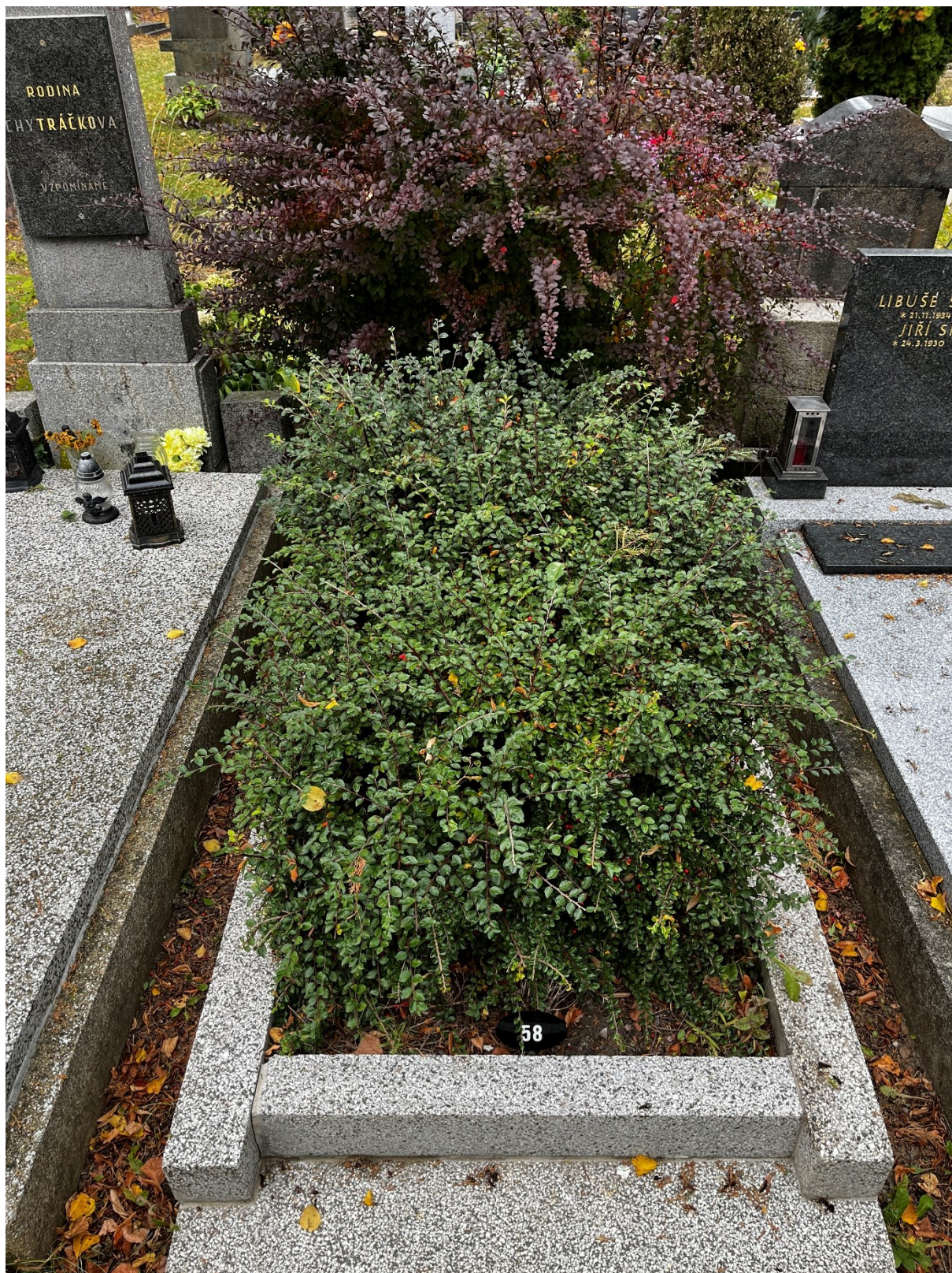
Příloha č. 174: Pavla Vilimovská¹⁰⁰⁵

Příloha č. 175: Hrob vojáka Rudé armády v Ondřejově¹⁰⁰⁶

¹⁰⁰⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰⁰⁶ Tamtéž.

Příloha č. 176: Neoznačený hrob Fridy Shenk v Ondřejově¹⁰⁰⁷

¹⁰⁰⁷ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 177: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Oplanech

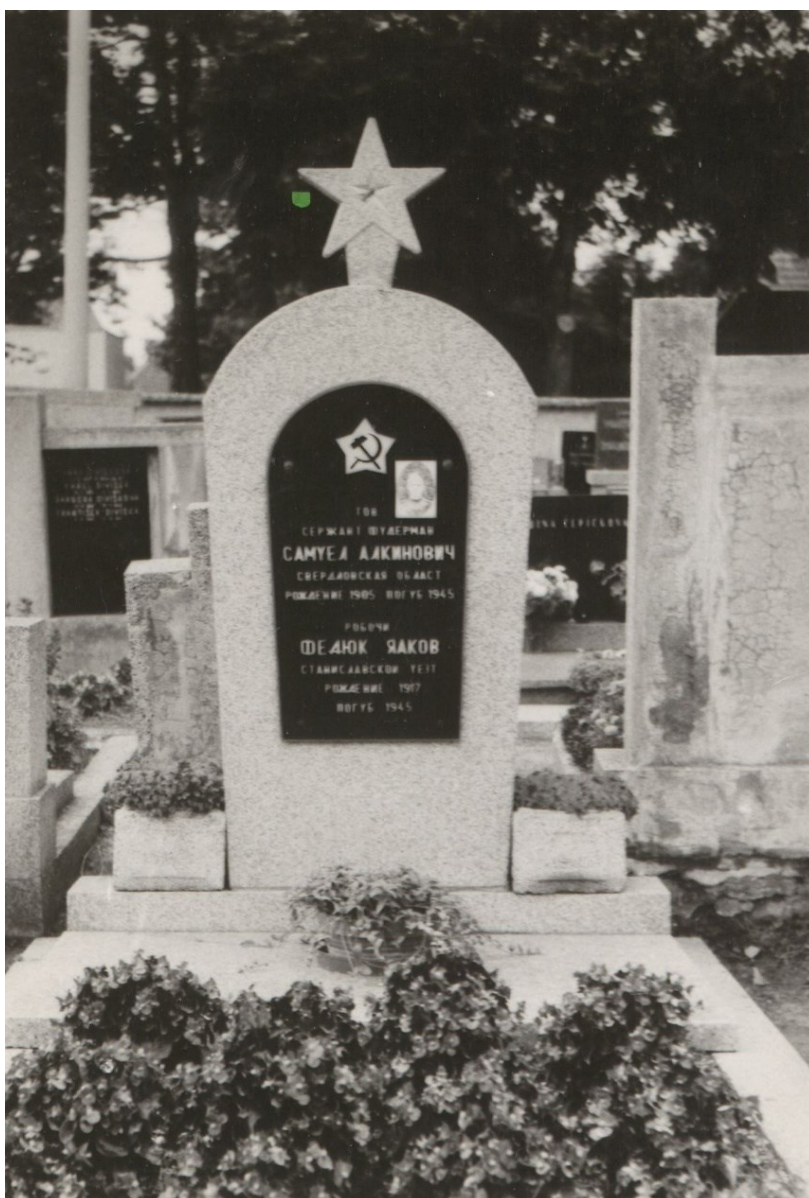
Příloha č. 178: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Poříčanech na svém původním místě u kostele¹⁰⁰⁸

¹⁰⁰⁸ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 179: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Poříčanech na svém současném místě¹⁰⁰⁹

¹⁰⁰⁹ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 180: Původní podoba hrobu vojáků Rudé armády v Přerově nad Labem¹⁰¹⁰

¹⁰¹⁰ SOKA Nymburk, f. Místní národní výbor Přerov nad Labem, *Kronika obce Přerov nad Labem 1939-1955*.

Пříloha č. 181: Současná podoba hrobu vojáků Rudé armády v Přerově nad Labem¹⁰¹¹

¹⁰¹¹ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 182: Seržant Samuel Alkinovič Futerman¹⁰¹²

¹⁰¹² SOkA Nymburk, f. Místní národní výbor Přerov nad Labem, *Kronika obce Přerov nad Labem 1939-1955*.

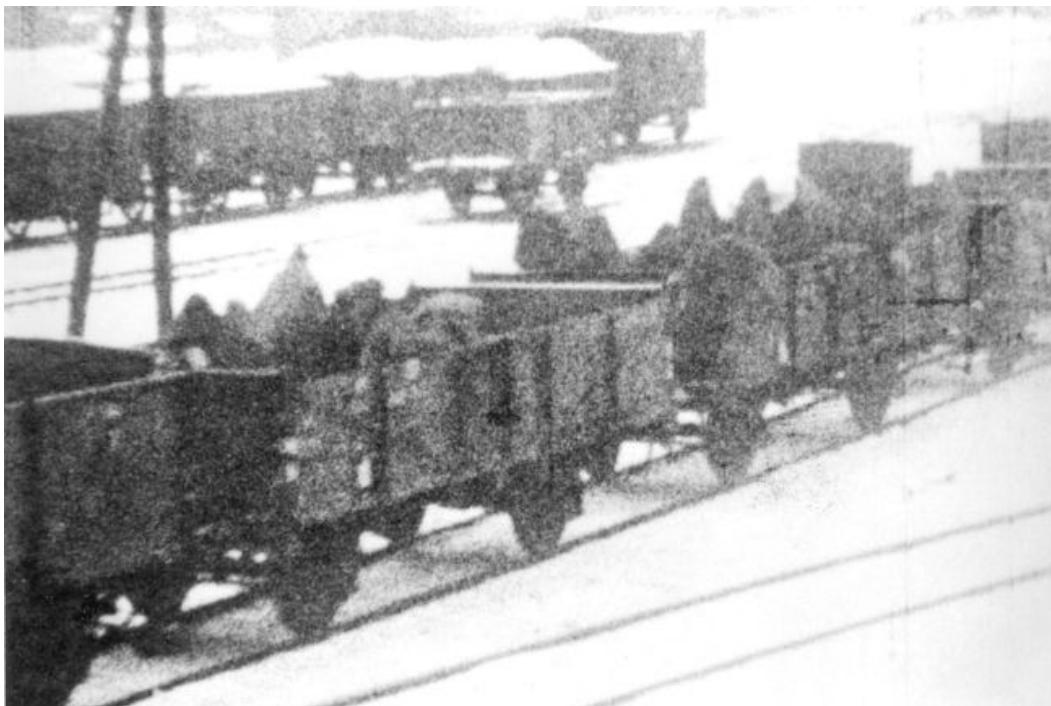
Příloha č. 183: Hrob obětí transportu smrti v Přistoupim před jakýmkoliv označením¹⁰¹³

Příloha č. 184: Takto hrob obětí transportu smrti vypadal do roku 2022¹⁰¹⁴

¹⁰¹³ SOKA Kolín, f. Český svaz bojovníků za svobodu – OV Kolín, inv. č. 79.21.

¹⁰¹⁴ Evidence válečných hrobů. Přistoupim. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2106-1970&mt=p%25%99istoupim&st=0&>

Příloha č. 185: Transport smrti na nádraží v Kolíně.¹⁰¹⁵ Pravděpodobně se jedná o tentýž transport, z něhož pocházejí oběti pochované v Přistoupimi.

Příloha č. 186: Nynější podoba hrobu obětí transportu smrti v Přistoupimi¹⁰¹⁶

¹⁰¹⁵ Svoboda. Unikátní film zachycuje Kolín v roce 1945. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: https://www.svoboda.info/galerie/vsedni-zivot/foto_unikatni-film-zachycuje-kolin-v-roce-1945/?gallery=1

¹⁰¹⁶ Osobní archiv Adama Ropka.

ARTUR⁵⁶ BERGLER
RUDOLF²⁴ BERGLER
ELSA⁴⁹ BERGLEROVA
FRANTUŠKA³⁰ HELLEROVA
BEJINA³⁹ HELLEROVA
LIBUŠE³ HELLEROVA
ALOIS⁷⁴ KIESLER
BOHUMIL³⁹ KIESLER
VLASTA³⁸ KIESLEROVA
MIRJAM⁶⁰ SCHNEIDEROVA
MAX⁷⁷ KISCHER
MARKETA⁶ KISCHEROVA
ZDENKA KISCHEROVA
VITĚZSLAV KASNER
JAN²⁹ ULMANN
A DALŠÍ NEZNÁMÍ

תבצב"ה

NA PAMÁTKU PŘISTOUPIMSKÝCH ŽIDOVSKÝCH OBČANŮ,
KTERÍ VE VÁLČNÝCH LETECH ZAHYNULI V KONCENTRAČNÍCH
TÁBORECH TEREZÍN, OSVĚTIM, TRAWNIKI, DACHAU
A NEZNÁMO KDE,
VĚNUJÍ V ROCE 2017 OBČANÉ A PŘÁTELÉ PŘISTOUPIMI

Příloha č. 187: Pamětní deska obětem holokaustu v Pístoupimí¹⁰¹⁷

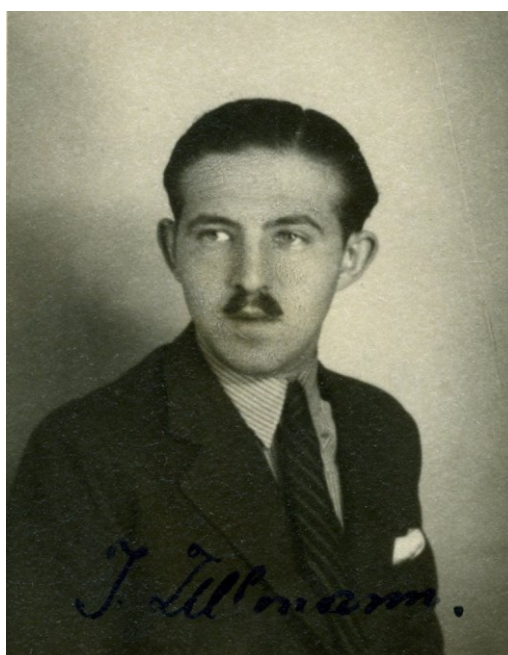
¹⁰¹⁷ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 188: Markéta Kischerová¹⁰¹⁸

Příloha č. 189: Vítězslav Kyšer¹⁰¹⁹

Příloha č. 190: Jan Ullmann¹⁰²⁰

¹⁰¹⁸ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-dokumentu/dokument/367858-kischerova-marketa-nezpracovano/>

¹⁰¹⁹ Gedenkstätte Plötzensee. Siegfried Kyšer. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://www.gedenkstaette-ploetzensee.de/totenbuch/recherche/person/kyser-siegfried>

¹⁰²⁰ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-dokumentu/dokument/129546-ullmann-jan-zadost-o-vydani-cestovniho-pasu/>

Příloha č. 191: Pamětní deska Josefa Kratochvíla a Josefa Beka v Přistoupimi¹⁰²¹

¹⁰²¹ Evidence válečných hrobů. Přistoupim. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2106-57293&mt=p%c5%99istoupim&st=0&>

Příloha č. 192: Hrob Josefa Beka v Přistoupimi¹⁰²²

Příloha č. 193: Hrob Josefa Sýkory v Přistoupimi¹⁰²³

¹⁰²² Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰²³ Tamtéž.

Příloha č. 194: Kenotaf rodiny Mendlový v Přistoupimi¹⁰²⁴

Příloha č. 195: Marta Mendlová¹⁰²⁵

¹⁰²⁴ Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰²⁵ Holocaust. Databáze obětí. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-dokumentu/dokument/174653-mendlova-marta-zadost-o-vydani-cestovniho-pasu/>

Příloha č. 196: Kenotaf obětí holokaustu v Přistoupimi¹⁰²⁶

¹⁰²⁶ Osobní archiv Adama Ropka.

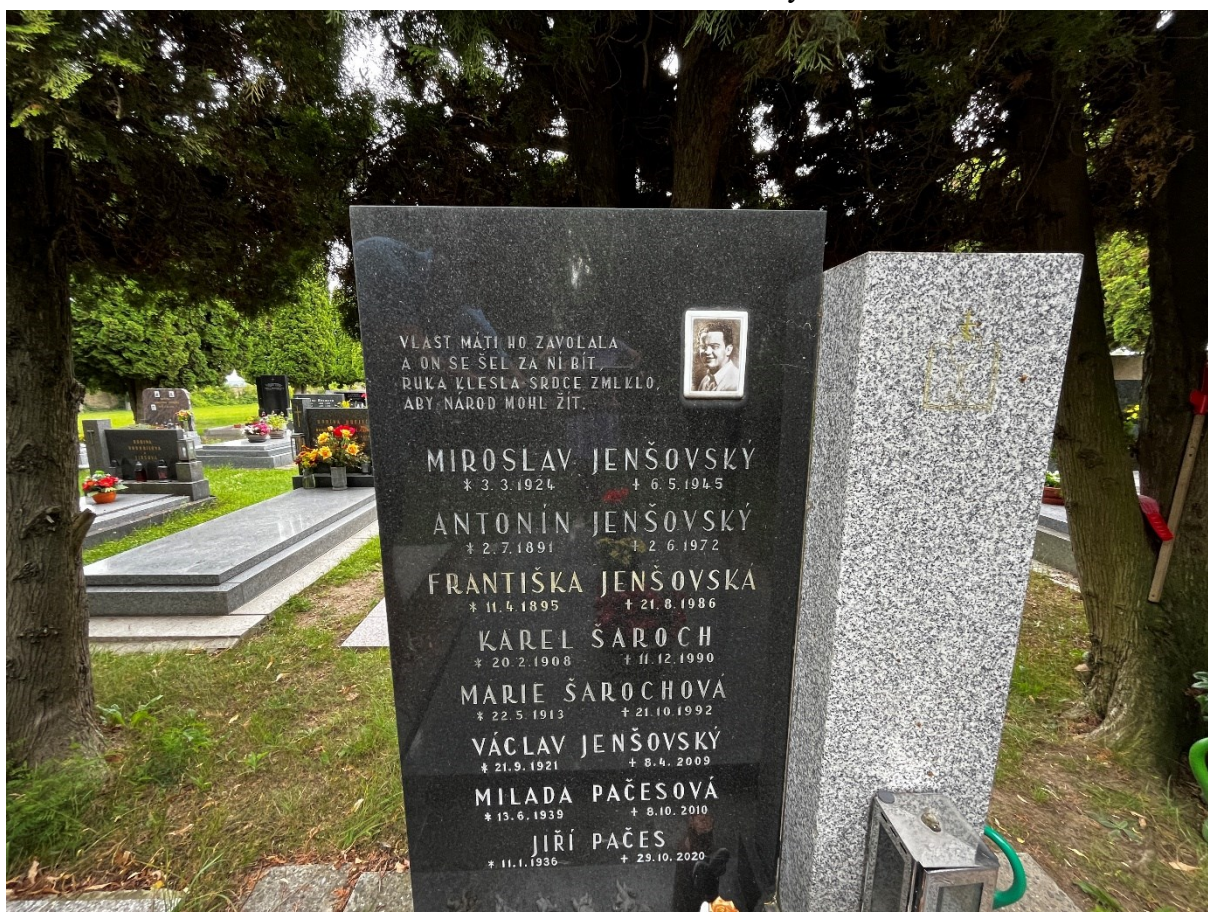

Příloha č. 197: Kenotaf Julie a Anny Frišmanových v Přistoupimi¹⁰²⁷

¹⁰²⁷ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 198: Pomník obětem 2. světové války v Přišimasech¹⁰²⁸

Příloha č. 199: Hrob Miroslava Jenšovského v Přišimasech¹⁰²⁹

¹⁰²⁸ Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰²⁹ Tamtéž.

Příloha č. 200: Hrob neznámého vojína Rudé armády v Rostoklatech¹⁰³⁰

¹⁰³⁰ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 201: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Sedlčankách¹⁰³¹

Příloha č. 202: Josef Mráz¹⁰³²

Příloha č. 203: Antonín Urban¹⁰³³

¹⁰³¹ Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰³² Legie 100. Josef Mráz. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://legie100.com/krev-legionare/70290/>

¹⁰³³ Gedenkstätte Plötzensee. Siegfried Kyšer. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: [Person - Gedenkstätte Plötzensee \(gedenkstaette-ploetzensee.de\)](https://www.gedenkstaette-ploetzensee.de)

Příloha č. 204: Pomník Rudé armády v Sedlčánkách¹⁰³⁴

¹⁰³⁴ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 205: Odhalení pomníku Rudé armády v Sedlčánek¹⁰³⁵

Příloha č. 206: Odhalení pomníku Rudé armády v Sedlčánek¹⁰³⁶

¹⁰³⁵ Sběrka městského muzea v Čelákovících.

¹⁰³⁶ Tamtéž.

Příloha č. 207: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Semicích¹⁰³⁷

¹⁰³⁷ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 208: Pomník Františka Krejčíka v Semicích¹⁰³⁸

Příloha č. 209: Pomník Františka Dlouhého v Semicích¹⁰³⁹

¹⁰³⁸ Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰³⁹ Tamtéž.

Příloha č. 210: Kenotaf Ing. Václava Topola v Semicích¹⁰⁴⁰

Příloha č. 211: Ing. Václav Topol¹⁰⁴¹

¹⁰⁴⁰ Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰⁴¹ ZELENÝ, Josef. Vzpomínka na odborového přednostu Ing. Václava Topola. *Věstník České akademie zemědělské*. Praha: Česká akademie zemědělská, 1946, roč. 20, č. 7. s. 364.

Příloha č. 212: Pomník Rudé armády ve Skramníkách¹⁰⁴²

¹⁰⁴² Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 213: Hrob oběti transportu smrti ve Skramníkách¹⁰⁴³

¹⁰⁴³ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 214: Hrob Josefa Dospěla ve Slušticích¹⁰⁴⁴

¹⁰⁴⁴ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 215: Pomník Rudé armády ve Struhařově¹⁰⁴⁵

¹⁰⁴⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 216: Hrob neznámého vojína Rudé armády ve Struhařově¹⁰⁴⁶

¹⁰⁴⁶ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 217: Pomník obětem 1. a 2. světové války a hrob vojína Rudé armády ve Stříbrné Skalici¹⁰⁴⁷

¹⁰⁴⁷ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 218: Původní podoba hrobu vojína Rudé armády ve Stříbrné Skalici¹⁰⁴⁸

¹⁰⁴⁸ Cesty a památky. Památník padlým v 1. a 2. světové války. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/stribrna-skalice/pamatnik-padlym-v-1-a-2-svetove-valce>

Příloha č. 219: Pomník obětem 1. a 2. světové války ve Svatbíně¹⁰⁴⁹

Příloha č. 220: Jan Kotrch před britským bombardérem Wellington¹⁰⁵⁰

¹⁰⁴⁹ Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰⁵⁰ BOHATA, Jiří. *Občané Kostelce nad Černými lesy a okolí na frontách I. a II. světové války*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, s.r.o. – nakladatelství a vydavatelství, 2019. s. 100.

Příloha č. 221: Pomník Václava Svobody u Svatbína¹⁰⁵¹

Příloha č. 222: Pohřeb padlých v květnové revoluci na náměstí v Kostelci nad Černými lesy¹⁰⁵²

¹⁰⁵¹ Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰⁵² Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 31822-2.

Příloha č. 223: Pomník obětem 1. a 2. světové války ve Svojeticích¹⁰⁵³

¹⁰⁵³ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 224: Pomník obětem 1 a 2. světové války ve Štolmíři¹⁰⁵⁴

¹⁰⁵⁴ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 225: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Tehovci¹⁰⁵⁵

¹⁰⁵⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 226: Pamětní deska Josefa Stárka v Tehovci¹⁰⁵⁶

Příloha č. 227: Čestná stráž u pamětní desky Josefa Stárka v Tehovci¹⁰⁵⁷

¹⁰⁵⁶ Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰⁵⁷ Spolek pro vojenská pietní místa. Pamětní deska Josefa Stárka. [cit. 05.06.2024]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/1189-pametni-deska-josef-starek/#1189-pametni-deska-josef-starek>

Příloha č. 228: Pomník Rudé armády v Tlustovousech¹⁰⁵⁸

¹⁰⁵⁸ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 229: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Trebestovicích¹⁰⁵⁹

¹⁰⁵⁹ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 230: Obyvatelé Třebestovic při stavbě záseků v Kerském lese¹⁰⁶⁰

Příloha č. 231: Bartoloměj Sláma¹⁰⁶¹

Příloha č. 232: Alois Macháček¹⁰⁶²

¹⁰⁶⁰ PLAVEC, Michal. *Poslední rok války na Nymbursku*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. s. 19.

¹⁰⁶¹ Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰⁶² Osobní archiv Jiřího Šubrtá.

Příloha č. 233: Dnes již neexistující pomník Rudé armády v Třebestovicích¹⁰⁶³

Příloha č. 234: Náves v Třebestovicích na historické pohlednici, k vidění jsou oba tamní pomníky.¹⁰⁶⁴

¹⁰⁶³ Obecní úřad Třebestovice. *Pamětní kniha obce Třebestovice 1945-1989*. nestr.

¹⁰⁶⁴ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 235: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Třeblatech¹⁰⁶⁵

¹⁰⁶⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 236: Pomník obětem 1. a 2. světové války v Tuklatech¹⁰⁶⁶

¹⁰⁶⁶ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 237: Baumanův kříž u Tuklat¹⁰⁶⁷

¹⁰⁶⁷ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 238: Hrob Václava Havlíčka v Tuklatech¹⁰⁶⁸

Příloha č. 239: Hrob Lubomíra Prkna v Tuklatech¹⁰⁶⁹

¹⁰⁶⁸ Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰⁶⁹ Tamtéž.

Příloha č. 240: Pomník a hrob obětí 2. světové války v Úvalech¹⁰⁷⁰

¹⁰⁷⁰ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 241: Pomník a hrob obětí 2. světové války v Úvalech v 80. letech¹⁰⁷¹

¹⁰⁷¹ ŠRŮTA, Ferdinand. *Hrdinové neumírají. Přehled památníků světové války 1939-1945*. Praha: OV KSČ Praha-východ, 1985. s. 14.

Příloha č. 242: Plastika se symbolem přísahající ruky. Připomíná hrdiny, kteří položili život v květnovém povstání a mimo Úvaly je k vidění na mnoha pražských domech.¹⁰⁷²

Příloha č. 243: Pohřeb padlých v květnovém povstání na úvalském náměstí¹⁰⁷³

¹⁰⁷² SEDLÁČEK, Jiří. *Padli na poli cti a slávy: fotoalbum nejvýznamnějších pomníků a památníků z národně osvobozeneckých a partyzánských bojů*. 2. vydání. Praha: Lidové nakladatelství, 1975. s. 9.

¹⁰⁷³ Archiv města Úvaly.

Příloha č. 244: Pohřeb padlých v květnovém povstání v Úvalech¹⁰⁷⁴

Příloha č. 245: Hrob padlých v květnovém povstání v Úvalech. Stav krátce po pohřbu.¹⁰⁷⁵

¹⁰⁷⁴ Archiv města Úvaly.

¹⁰⁷⁵ Tamtéž.

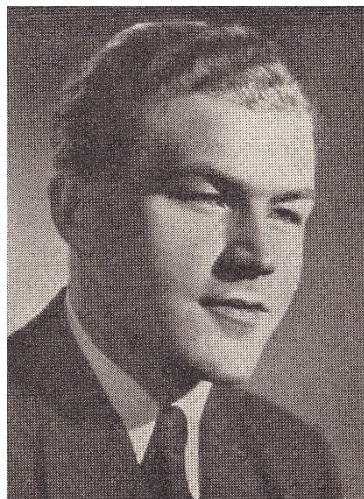
Příloha č. 246: Josef Kožený¹⁰⁷⁶

Příloha č. 247: Vladimír Jankovský¹⁰⁷⁷

Příloha č. 248: Karel Böhm¹⁰⁷⁸

Příloha č. 249: Jaroslav Michálek¹⁰⁷⁹

¹⁰⁷⁶ MAREK, Jindřich; PEJČOCH, Ivo; PLACHÝ, Jiří a JAKL, Tomáš. *Padli na barikádách: padlí a zemřeli ve dnech Pražského povstání 5.-9. května 1945. Druhé doplněné a rozšířené vydání.* Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2020. s. 268.

¹⁰⁷⁷ Paměť národa. Emanuel Jankovský. [cit. 27.01.2024]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/jankovsky-emanuel-20211102-0>

¹⁰⁷⁸ MAREK, Jindřich; PEJČOCH, Ivo; PLACHÝ, Jiří a JAKL, Tomáš. *Padli na barikádách: padlí a zemřeli ve dnech Pražského povstání 5.-9. května 1945. Druhé doplněné a rozšířené vydání.* Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2020. s. 173.

¹⁰⁷⁹ Osobní archiv Jiřího Šubrta.

NÁRODNÍ VÝBOR V ÚVALECH oznamuje všemu úvalskému obyvatelstvu, že nacistickému zběsilému teroru padli za obětí tiho občané-hrdinové:

JANĎOUREK BOHUMIL

nar. 29. VI. 1892, úředník v. v., Úvaly, čp. 193

KOŽENÝ JOSEF

nar. 5. VIII. 1892 dílenský ČSD, Úvaly čp. 645

KVÍZ JAROSLAV

nar. 11. XII. 1920, zámečník, Úvaly, čp. 791

MARCÍN KAREL

nar. 13. IV. 1899, vrchní lesní revírní dozorce městyse Úval, Úvaly čp. 575

MICHÁLEK JAROSLAV

nar. 7. XII. 1921, technický úředník, Úvaly čp. 441

NEZNÁMÝ OBČAN-HRDINA

ŠLAJER FRANTIŠEK

nar. 27. V. 1885, krejčí, Úvaly čp. 519

Čestný společný pohřeb hrdinů bude vypraven z náměstí Palackého

v sobotu, dne 12. května 1945, o 2. hodině odpolední

do společné čestné hrobky v urnovém háji obecního hřbitova v Úvalech.

NÁRODNÍ VÝBOR V ÚVALECH

Příloha č. 250: Oznámení o pohřbu obětí květnové revoluce v Úvalech¹⁰⁸⁰

Příloha č. 251: Původní vzhled pamětní desky obětem květnové revoluce v Úvalech u hřbitova¹⁰⁸¹

¹⁰⁸⁰ Archiv města Úvaly.

¹⁰⁸¹ Tamtéž.

Příloha č. 252: Pamětní deska obětem květnové revoluce v Úvalech na starší fotografii¹⁰⁸²

Příloha č. 253: Dnešní podoba desky¹⁰⁸³

Příloha č. 254: Jaroslav Kvíz¹⁰⁸⁴

¹⁰⁸² Archiv města Úvaly.

¹⁰⁸³ Tamtéž.

¹⁰⁸⁴ MAREK, Jindřich; PEJČOCH, Ivo; PLACHÝ, Jiří a JAKL, Tomáš. *Padli na barikádách: padlí a zemřeli ve dnech Pražského povstání 5.-9. května 1945. Druhé doplněné a rozšířené vydání.* Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2020. s. 284.

Příloha č. 255: Pamětní deska Františka Šlajera krátce po odhalení¹⁰⁸⁵

¹⁰⁸⁵ Archiv města Úvaly.

Příloha č. 256: Současná podoba pamětní desky Františka Šlajera v Úvalech¹⁰⁸⁶

Příloha č. 257: Pamětní deska Viktora Šulce v Úvalech¹⁰⁸⁷

¹⁰⁸⁶ Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰⁸⁷ Tamtéž.

Příloha č. 258: Viktor Šulc¹⁰⁸⁸

¹⁰⁸⁸ Wikipedia. Viktor Šulc. [cit. 17.06.2024]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Viktor_%C5%A0ulc

Příloha č. 259: Pomník obětem květnové revoluce v Úvalech¹⁰⁸⁹

Příloha č. 260: Pomník obětem květnové revoluce v Úvalech krátce po odhalení. Za povšimnutí stojí britská a americká vlajka v pozadí.¹⁰⁹⁰

¹⁰⁸⁹ Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰⁹⁰ Archiv města Úvaly.

Příloha 261: Takto byli 9. května 1945 nalezeni úvalští občané Jandourek, Marčín a Michálek¹⁰⁹¹

Příloha 262: Zavraždění úvalští občané, zleva: Marčín, Michálek, Jandourek¹⁰⁹²

¹⁰⁹¹ Archiv města Úvaly.

¹⁰⁹² Tamtéž.

Příloha 263: Tato informační tabule se nachází u pomníků obětí květnové revoluce v Úvalech.¹⁰⁹³

Příloha č. 264: Pomník Miroslava Jenšovského v Úvalech¹⁰⁹⁴

¹⁰⁹³ Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰⁹⁴ Tamtéž.

Příloha č. 265: Stolpersteiny v Úvalech¹⁰⁹⁵

¹⁰⁹⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 266: Hrob vojáka Rudé armády v Úvalech krátce po jeho zhotovení¹⁰⁹⁶

Příloha č. 267: Úvalský hrob vojáka Rudé armády dnes¹⁰⁹⁷

¹⁰⁹⁶ Archiv města Úvaly.

¹⁰⁹⁷ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 268: Hrob německých vojáků v Úvalech¹⁰⁹⁸

Příloha č. 269: Zajatí Němci v Úvalech, květen 1945¹⁰⁹⁹

¹⁰⁹⁸ Osobní archiv Adama Ropka.

¹⁰⁹⁹ Archiv města Úvaly.

Příloha č. 270: Pomník obětem 1. a 2. světové války ve Velence¹¹⁰⁰

¹¹⁰⁰ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 271: Informační tabule, která se nachází pomníku obětí světových válek ve Velence.¹¹⁰¹

Příloha č. 272: Václav Smrkovský¹¹⁰²

¹¹⁰¹ Osobní archiv Adama Ropka.

¹¹⁰² ABS, f. Německé soudy v říši, sign. 141-206-1.

Příloha č. 273: Hrob Rudolfa Červeného ve Velence¹¹⁰³

Příloha č. 274: Rudolf Červený¹¹⁰⁴

¹¹⁰³ Osobní archiv Adama Ropka.

¹¹⁰⁴ JANEČKOVÁ, Bronislava; VOCHOMŮRKA, Jiří. Zbytečná smrt. Jak kluk z Hitlerjugend zabil Čecha, dostal francouzské vyznamenání a stal se špiónem. [cit. 15.11.2023]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/zbytecna-smrt-jak-kluk-z-hitlerjugend-zabil-cecha-dostal-francouzske-vyznamenani-6943088>

Příloha č. 275: Pomník obětem 1. a 2. světové války ve Viticích¹¹⁰⁵

¹¹⁰⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 276: Pamětní deska Oskara Lojky¹¹⁰⁶

Příloha č. 277: Oskar Lojka¹¹⁰⁷

¹¹⁰⁶ Osobní archiv Adama Ropka.

¹¹⁰⁷ ADAMEC, František. *Liberator. 995 se nevrátil. 311. československá bombardovací peruť RAF a příběh osmi letců osádky kapitána Otakara Žanty*. Praha: EPOCHA, 2021. s. 193.

Příloha č. 278: Hrob vojáků Rudé armády ve Vykání¹¹⁰⁸

¹¹⁰⁸ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 279: Pomník obětem 1. a 2. světové války ve Výžerkách¹¹⁰⁹

Příloha č. 280: František Skála¹¹¹⁰

¹¹⁰⁹ Osobní archiv Adama Ropka.

¹¹¹⁰ MAREK, Jindřich; PEJČOCH, Ivo; PLACHÝ, Jiří a JAKL, Tomáš. *Padli na barikádách: padli a zemřeli ve dnech Pražského povstání 5.-9. května 1945. Druhé doplněné a rozšířené vydání.* Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2020. s. 361.

Příloha č. 281: Pamětná deska Jaroslava Budského ve Vyžlovce¹¹¹¹

Příloha č. 282: Jaroslav Budský¹¹¹²

Příloha č. 283: Fridolín Helebrant¹¹¹³

¹¹¹¹ Osobní archiv Adama Ropka.

¹¹¹² PADEVĚT, Jiří. Krvavé finále: jaro 1945 v českých zemích. Praha: Academia, 2015. s. 124.

¹¹¹³ Tamtéž.

Příloha č. 284: Pomník konce 2. světové války ve Vyžlovce¹¹¹⁴

¹¹¹⁴ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 285: Pamětní deska kapitána Karla Pavlíka ve Vyžlovce¹¹¹⁵

¹¹¹⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 286: Pamětní deska Aloise Páce ve Zvánovicích¹¹¹⁶

Příloha č. 287: Alois Pác¹¹¹⁷

Příloha č. 288: Nikolaj Omeljanovič Pavlenko¹¹¹⁸

¹¹¹⁶ Osobní archiv Adama Ropka.

¹¹¹⁷ Facebook. Mnichovice historické. [cit. 17.06.2024]. Dostupné z: https://www.facebook.com/photo/?fbid=2265822900237684&set=pcb.2265823263570981&locale=cs_CZ

¹¹¹⁸ NA, f. Ministerstvo vnitra II, Praha – Stíhání válečných zločinců, AMV č. 316, sign. 316-119-1.

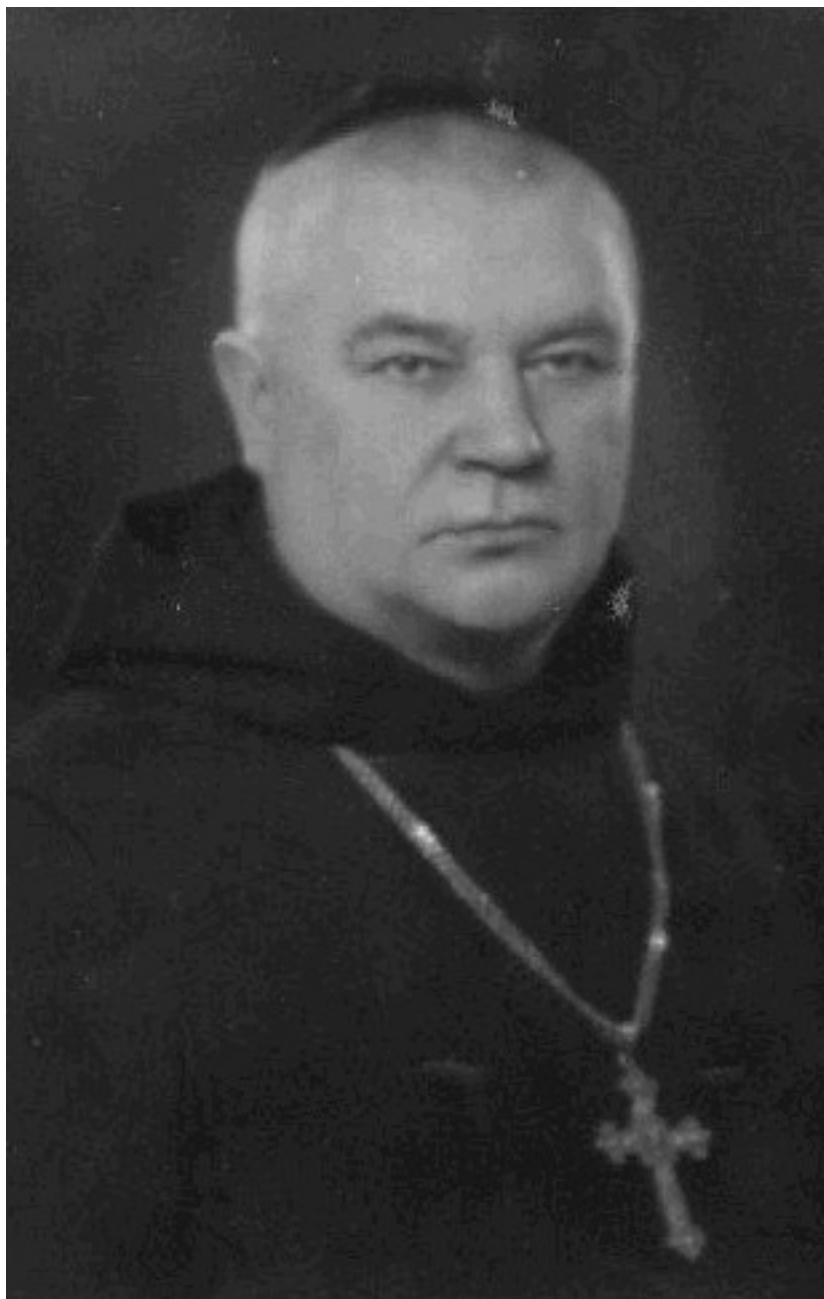
Příloha č. 289: Pomník Arnošta Vykoukala v Žernovce¹¹¹⁹

Příloha č. 290: Deska na pomníku Arnošta Vykoukala v Žernovce¹¹²⁰

¹¹¹⁹ Osobní archiv Adama Ropka.

¹¹²⁰ Tamtéž.

Příloha č. 291: Arnošt Vykoukal¹²¹

¹²¹ Wikipedia. Arnošt Vykoukal. [cit. 17.06.2024]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Arno%C5%A1t_Vykoukal

Příloha č. 292: Švehlův památník ve Ždánicích krátce po dokončení¹¹²²

Příloha č. 293: Švehlův památník ve Ždánicích krátce po dokončení¹¹²³

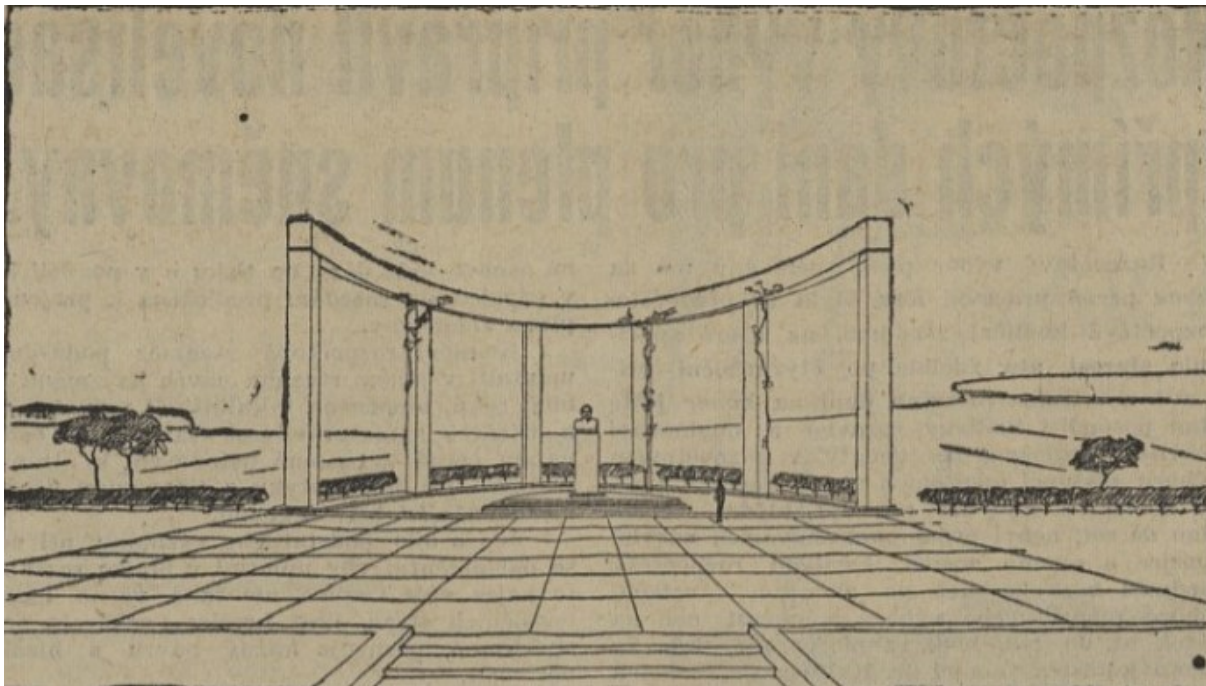
¹¹²² HOZNAUEROVÁ, Libuše. *Historie Zásmyk, pokračování*. Zásmyky: Městský úřad Zásmyky, 2012. s. 218.

¹¹²³ Tamtéž.

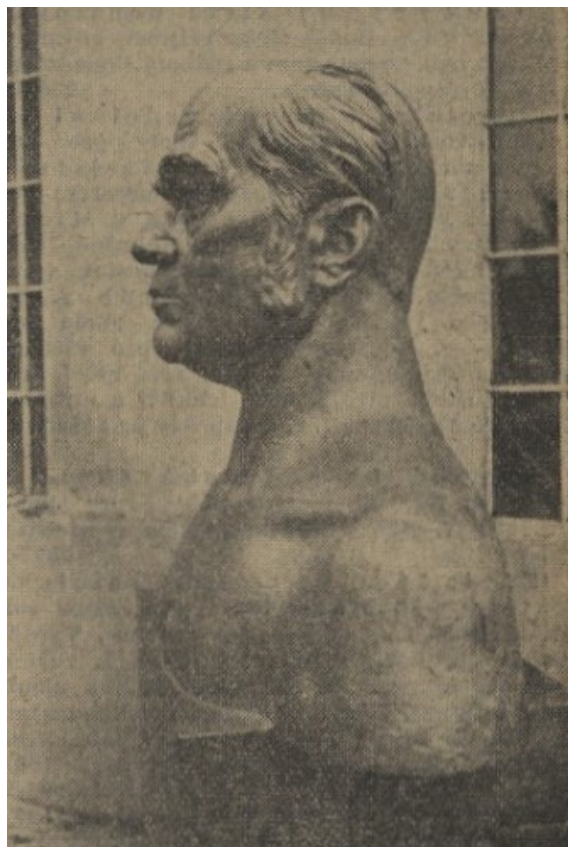

Příloha č. 294: Busta Antonína Švehly od Cyrila Zatloukala¹¹²⁴

¹¹²⁴ HOZNAUEROVÁ, Libuše. *Historie Zásmuk, pokračování*. Zásmuky: Městský úřad Zásmuky, 2012. s. 218.

Příloha č. 295: Nákres Švehlova památníku ve Ždánicích¹¹²⁵

Příloha č. 296: Švehlova busta od Cyrila Zatloukala¹¹²⁶

¹¹²⁵ Švehlův pomník na ždánickém kopci u Kouřimě. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1936, roč. 31, č. 144. s. 5.

¹¹²⁶ Příští neděli 21. června bude na Ždánickém kopci u Kouřimě slavnostně odhalen pomník agrarismu. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1936, roč. 31, č. 139. s. 5.

Příloha č. 297: Švehlův památník někdy v letech 1936-1939¹¹²⁷

Příloha č. 298: Švehlův památník někdy v letech 1936-1939¹¹²⁸

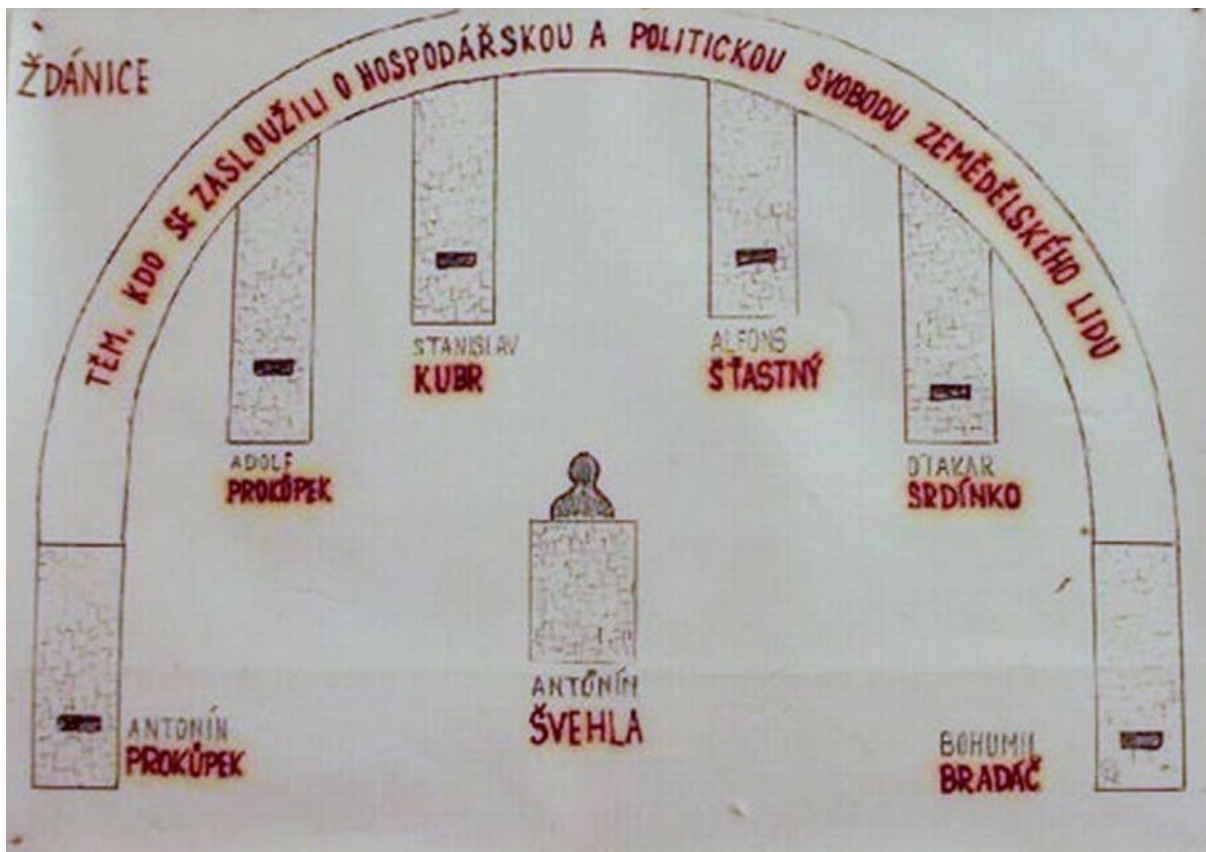
¹¹²⁷ Cesty a památky. Památník obětem fašismu. [cit. 17.06.2024]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/zdanice/pamatnik-obetem-fasismu>

¹¹²⁸ Cesty a památky. Památník obětem fašismu. [cit. 17.06.2024]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/zdanice/pamatnik-obetem-fasismu>

Příloha č. 299: Plastika Antonína Švehly vytvořená v roce 1936 akademickým sochařem Janem Znojem pro slavnostní místnost ve Ždánicích¹¹²⁹

¹¹²⁹ Prof. Jan Znoj. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1936, roč. 31, č. 146. s. 7.

Příloha č. 300: Další náčrt Švehlova památníku.¹¹³⁰ Jména agrárníků byla na památník umístěna v tomto pořadí.

Příloha č. 301: Takto památník vypadal od července 1946, kdy byl přeměněn na Krajský památník odboje. Jediná fotografie, na níž jsou alespoň trochu zřetelná jména obětí.¹¹³¹

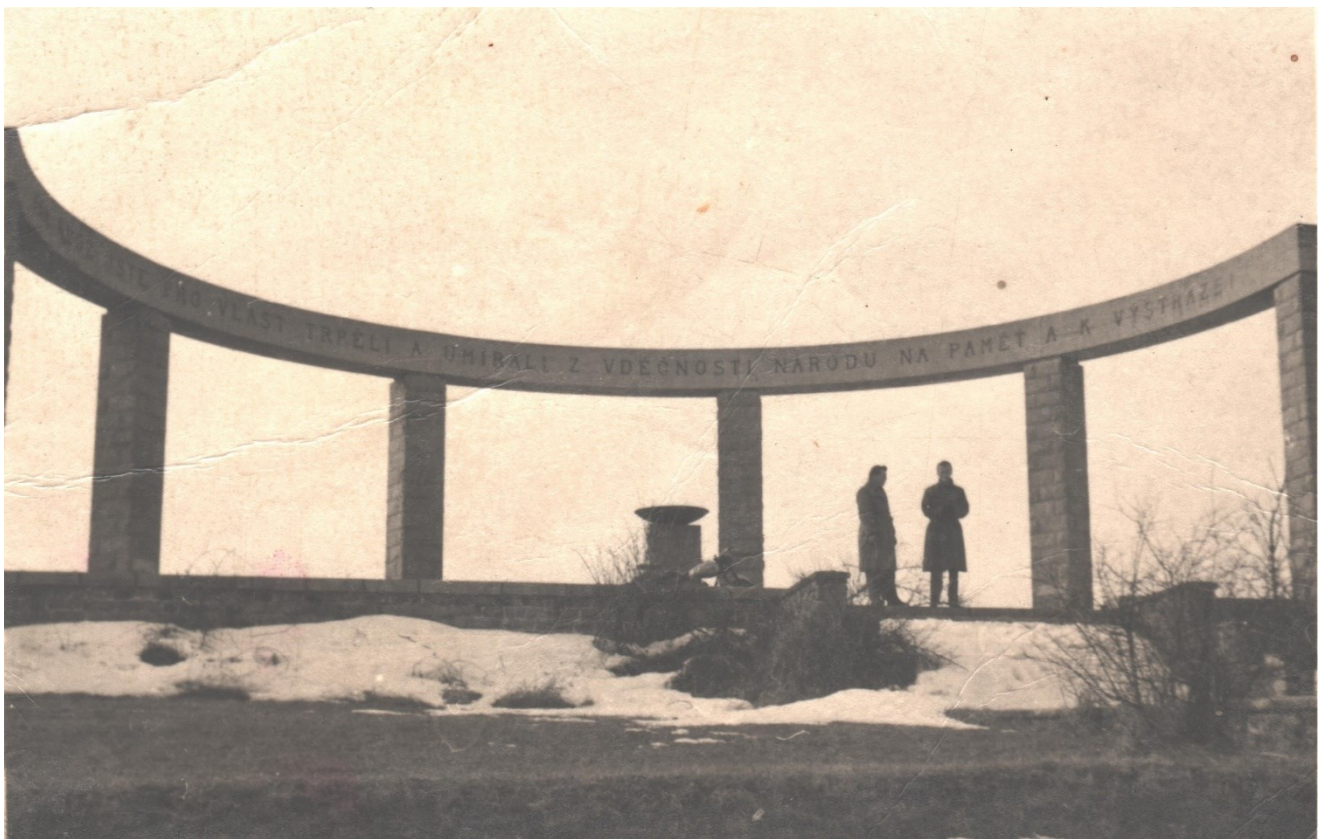
¹¹³⁰ Cesty a památky. Památník obětem fašismu. [cit. 17.06.2024]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/zdanice/pamatnik-obetem-fasismu>

¹¹³¹ HOZNAUEROVÁ, Libuše. *Historie Zásmyk, pokračování*. Zásmyky: Městský úřad Zásmyky, 2012. s. 218.

Příloha č. 302: Krajský památník odboje v cca 70. letech¹¹³²

¹¹³² SOKA Kolín, f. Český svaz bojovníků za svobodu – OV Kolín, inv. č. 79.21.

Příloha č. 303: Krajský památník odboje někdy po roce 1946¹¹³³

Příloha č. 304: Dnešní podoba památníku¹¹³⁴

¹¹³³ Muzeum Kouřimska v Kouřimi, sign. MK 4849

¹¹³⁴ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 305: Dnešní podoba památníku¹¹³⁵

¹¹³⁵ Osobní archiv Adama Ropka.

Příloha č. 306: Dnešní podoba památníku¹¹³⁶

Příloha č. 307: Dnešní podoba památníku.¹¹³⁷ Zejména schodiště již je velice špatném stavu.

¹¹³⁶ Osobní archiv Adama Ropka.

¹¹³⁷ Tamtéž.

Příloha č. 308: Dnešní podoba památníku¹¹³⁸

¹¹³⁸ Osobní archiv Adama Ropka.

9. Tabulková příloha

Tabulka s přehledem evidence válečných hrobů a pietních míst ministerstva obrany v bývalém politickém okrese Český Brod

#	Název pomníku/pietního místa a jeho lokace	Evidence válečných hrobů – číslo VH
1	Pamětní deska Raimunda Půdy – Brník	Není evidována
2	Hrob Anny a Rudolfa Šmejkalových – Bříství	Není evidován
3	Hrob Václava Jeřábka a Ondřeje Patáka – Bylany	CZE2106-41210
4	Pomník Prokopa Velikého – Český Brod	Není evidován
5	Pamětní deska Františka Záruby – Český Brod	CZE2106-1936
6	Pamětní deska obětem 2. světové války z pivovaru – Český Brod	CZE2106-56785
7	Pamětní deska Zdeňka Felixe – Český Brod	CZE2106-55494
8	Pomník Rudé armády – Český Brod	Není evidován
9	Pomník obětem květnově revoluce – Český Brod	CZE2106-1931
10	Pamětní deska německé kapitulace – Český Brod	Není evidována
11	Pamětní deska obětem 2. světové války z gymnázia – Český Brod	CZE2106-1962
12	Pamětní deska obětem fašismu – Český Brod	Není evidována
13	Pamětní deska k 30. výročí osvobození Československa – Český Brod	Není evidována
14	Pamětní deska umučeným Sokolům – Český Brod	Není evidována
15	Hrob rudoarmějců a pomník Rudé armády – Český Brod	CZE2106-1961
16	Hrob Karla Kudrnáče – Český Brod	CZE2106-57457
17	Kenotaf Emila Říhy – Český Brod	Není evidován
18	Hrob Vratislava Stacha – Český Brod	Není evidován
19	Hrob Jaroslava Syřištěho – Český Brod	Není evidován
20	Hrob Václava Hlouška – Český Brod	Není evidován

21	Hrob Jiřího Šediny – Český Brod	Není evidován
22	Hrob Josefa Čadka – Český Brod	Není evidován
23	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Doubek	CZE2122-2556
24	Kámen republiky – Doubravčice	Není evidován
25	Pomník Františka Nejedlého – Doubravčice	CZE2106-56232
26	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Horoušánky	CZE2103-3134
27	Pomník manželů Baumanových – Horoušany	CZE2103-2070
28	Pamětní deska Otakara Šámala – Horoušany	CZE2103-3103
29	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Horoušany	CZE2103-3063
30	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Hořany	CZE2118-3214
31	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Hradešín	CZE2106-1951
32	Pomník tragicky zemřelých – Hradešín	Není evidován
33	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Hradové Střimelice	CZE2122-26996
34	Pomník Rudé armády – Hradové Střimelice	Není evidován
35	Hrob vojáka Rudé armády – Chocerady	CZE2101-39064
36	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Chrást	CZE2118-3163
37	Pomník Rudé armády – Chrást	Není evidován
38	Hrob neznámého vojáka Rudé armády – Jevany	CZE2122-2608
39	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Klučov	CZE2106-1964
40	Pomník Rudé armády – Klučov	Není evidován
41	Hrob Jana Jirouška – Klučov	Není evidován
42	Pomník obětem 1. světové války a Lidic – Konojedy	CZE2122-54765
43	Pamětní deska manželů Moravcových – Konojedy	CZE2122-56728
44	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Kostelec nad Černými lesy	CZE2122-2574

45	Pomník zakladatelů Československa – Kostelec nad Černými lesy	Není evidován
46	Pamětní deska Rudolfa Urbana – Kostelec nad Černými lesy	CZE2122-2579
47	Pomník Rudé armády – Kostelec nad Černými lesy	Není evidován
48	Kenotaf Karla Pavlíka – Kostelec nad Černými lesy	CZE2122-57509
49	Hrob Stanislava Krajíce – Kostelec nad Černými lesy	Není evidován
50	Kenotaf Vladimíra Mikulce – Kostelec nad Černými lesy	Není evidován
51	Hrob německých vojáků a civilistů – Kostelec nad Černými lesy	Není evidován
52	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Kostelní Střimelice	CZE2122-26995
53	Pomník Jaroslava Koutka – Kozojedy	CZE2122-26865
54	Pomník obětem 2. světové války – Kozojedy	CZE2122-2620
55	Pomník Rudé armády – Kozojedy	Není evidován
56	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Kšely	CZE2106-36390
57	Pomník padlých 8. května 1945 – Kšely	CZE2106-1952
58	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Květnice	CZE2103-3150
59	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Lipany	CZE2106-41784
60	Pomník Rudé armády – Lipany	Není evidován
61	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Louňovice	CZE2122-38654
62	Pomník Jaroslava Vedrala-Sázavského – Mělník	CZE2112-2709
63	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Mochov	CZE2103-3131
64	Pamětní deska Aloise Marečka – Mochov	Není evidována
65	Hrob Ladislava Kofroně – Mochov	Není evidován
66	Pomník Rudé armády – Mrzky	Není evidován
67	Pomník Miroslava Kolínského – Mrzky	Není evidován
68	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Mukařov	CZE2122-55977

69	Pamětní deska Karla Vojtíška – Mukařov	Není evidována
70	Kenotaf Alexandra a Ladislava Saibertových – Mukařov	Není evidován
71	Hrob vojáka Rudé armády – Mukařov	CZE2122-41410
72	Hrob Josefa Stárka – Mukařov	Není evidován
73	Kenotaf Karla Kopeckého – Mukařov	Není evidován
74	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Nučice	CZE2122-26903
75	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Oleška	CZE2122-2601
76	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Ondřejov	CZE2122-2643
77	Hrob Václava Nováka – Ondřejov	Není evidován
78	Hrob Pavly Vilimovské – Ondřejov	Není evidován
79	Hrob vojáka Rudé armády – Ondřejov	CZE2122-2550
80	Hrob Fridy Shenk – Ondřejov	Není evidován
81	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Oplany	CZE2122-2639
82	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Poříčany	CZE2106-1943
83	Hrob vojáků Rudé armády – Přerov nad Labem	CZE2113-1807
84	Hrob obětí transportu smrti – Přistoupim	CZE2106-1970
85	Pamětní deska Josefa Kratochvíla a Josefa Beka – Přistoupim	CZE2106-57293
86	Pamětní deska obětem holokaustu – Přistoupim	Není evidována
87	Hrob Josefa Beka – Přistoupim	Není evidován
88	Hrob Josefa Sýkory – Přistoupim	Není evidován
89	Kenotaf rodiny Mendlových – Přistoupim	Není evidován
90	Kenotaf obětí holokaustu – Přistoupim	Není evidován
91	Kenotaf Anny a Julie Frišmanových – Přistoupim	Není evidován
92	Pomník obětem 2. světové války – Přišimasy	CZE2106-55695

93	Hrob Miroslava Jenšovského – Přišimasy	Není evidován
94	Hrob neznámého vojína Rudé armády – Rostoklaty	CZE2106-1930
95	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Sedlčánky	CZE2103-3144
96	Pomník Rudé armády – Sedlčánky	Není evidován
97	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Semice	CZE2113-1925
98	Pomník Františka Krejčíka – Semice	Není evidován
99	Pomník Františka Dlouhého – Semice	Není evidován
100	Kenotaf Ing. Václava Topola	Není evidován
101	Pomník Rudé armády – Skramníky	Není evidován
102	Hrob oběti transportu smrti – Skramníky	Není evidován
103	Hrob Josefa Dospěla – Sluštice	Není evidován
104	Pomník Rudé armády – Struhařov	CZE2122-54387
105	Hrob neznámého vojína Rudé armády – Struhařov	CZE2122-53879
106	Pomník obětem 1. a 2. světové války a hrob vojína Rudé armády – Stříbrná Skalice	CZE2122-53990
107	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Svatbín	Není evidován
108	Pomník Václava Svobody – Svatbín	CZE2122-2576
109	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Svojetice	CZE2122-39745
110	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Štolmíř	CZE2106-54684
111	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Tehovec	CZE2122-26999
112	Pamětní deska Josefa Stárka – Tehovec	CZE2122-2573
113	Pomník Rudé armády – Tlustovousy	Není evidován
114	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Třebestovice	CZE2118-26673
115	Pomník Rudé armády – Třebestovice	Není evidován
116	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Třemblat	CZE2122-54701

117	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Tuklaty	CZE2106-1939
118	Baumanův kříž – Tuklaty	Není evidován
119	Hrob Václava Havlíčka – Tuklaty	Není evidován
120	Hrob Lubomíra Prkna – Tuklaty	Není evidován
121	Pomník a hrob obětí 2. světové války – Úvaly	CZE2103-3116
122	Pomník obětem květnové revoluce – Úvaly	CZE2103-28356
123	Pamětní deska Františka Šlajera – Úvaly	CZE2103-28354
124	Pomník obětem květnové revoluce – Úvaly	Není evidován
125	Pomník Miroslava Jenšovského – Úvaly	CZE2103-28352
126	Pamětní deska Viktora Šulce – Úvaly	Není evidován
127	Stolpersteine – Úvaly	Nejsou evidovány
128	Hrob vojáka Rudé armády – Úvaly	CZE2103-28350
129	Hrob německých vojáků – Úvaly	CZE2103-54044
130	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Velenka	CZE2118-3235
131	Hrob Rudolfa Červeného – Velenka	Není evidován
132	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Vitice	CZE2106-41785
133	Pamětní deska Oskara Lojky – Vrátkov	Není evidován
134	Hrob vojáků Rudé armády – Vykáň	CZE2113-1934
135	Pomník obětem 1. a 2. světové války – Výžerky	CZE2122-2586
136	Pamětní deska Jaroslava Budského – Vyžlovka	CZE2122-38704
137	Pomník konce 2. světové války – Vyžlovka	Není evidován
138	Pamětní deska Karla Pavlíka – Vyžlovka	CZE2122-57458
139	Pamětní deska Aloise Páce – Zvánovice	CZE2122-2570
140	Pomník Arnošta Vykoukala – Žernovka	CZE2122-55200

141	Památník obětem nacismu – Ždánice	CZE2110- 57499
-----	-----------------------------------	-------------------